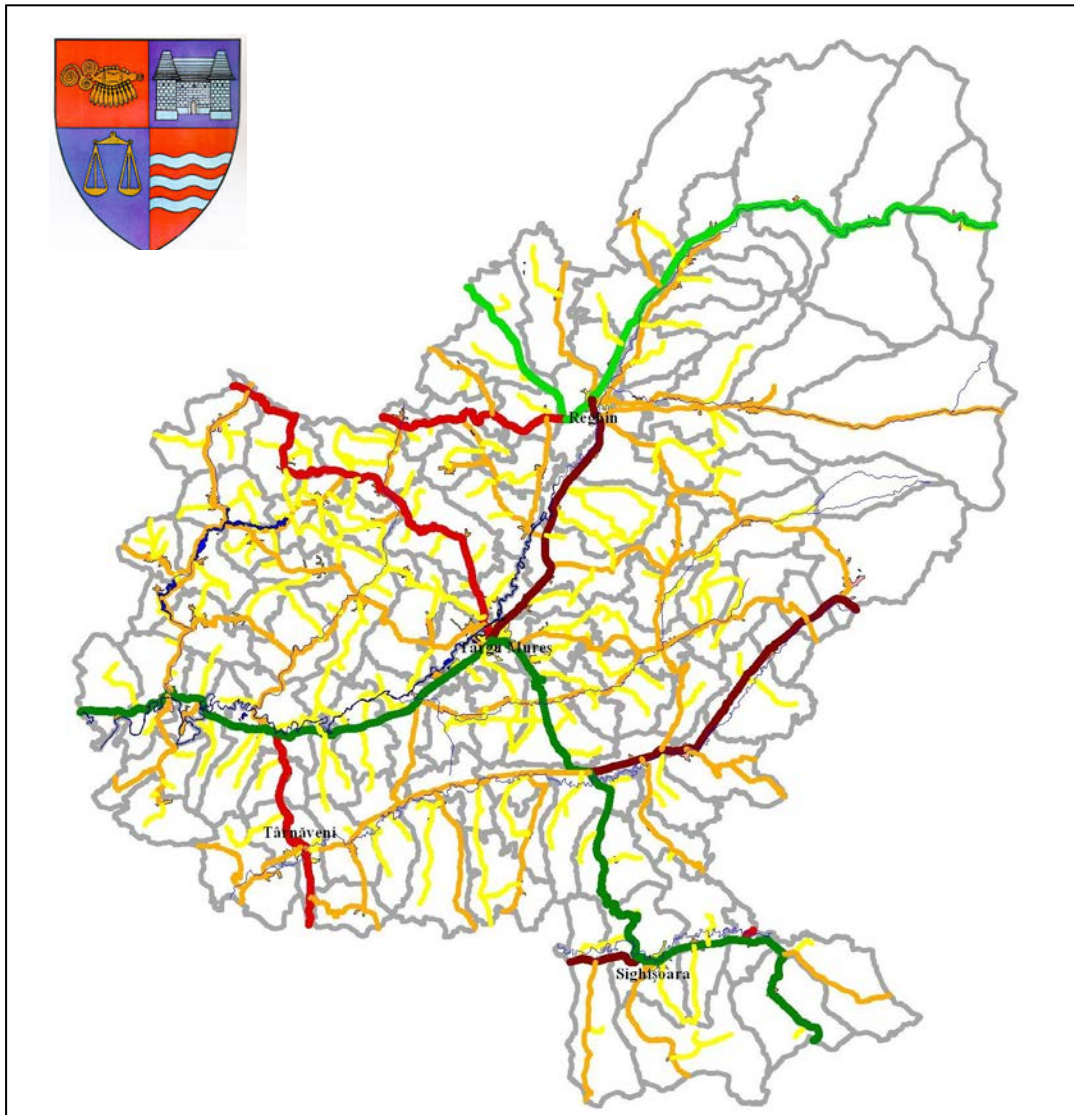

REACTUALIZARE P.A.T.J. MUREȘ

PROIECTANT: UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE GEOGRAFIE

PARTEA I. ANALIZA SITUAȚIEI EXISTENTE

VOLUMUL V

**AGRICULTURA, INDUSTRIA, SERVICIILE.
TURISMUL, PATRIMONIUL CULTURAL, RESURSE
UMANE, ANALIZA FIRMELOR
2012**

REACTUALIZAREA PLANULUI DE AMENAJARE A TERITORIULUI JUDEȚEAN, JUDEȚUL MUREȘ

Partea I-a Analiza situației existente

VOLUMUL V

STRUCTURA ACTIVITĂȚILOR

7. Agricultură, industria, serviciile economice

8. Turismul, patrimoniul cultural, resurse umane, analiza firmelor

BENEFICIAR: CONSILIUL JUDEȚEAN MUREȘ

PROIECTANT: UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE GEOGRAFIE

2012

COLECTIV DE ELABORARE

Director de proiect:	prof. univ. dr. geogr.-urb. Jozsef Benedek
Director de proiect-adjunct, Responsabil pentru baza de date:	lector dr. Titus Man
Consultanți științifici:	prof. univ. dr. geogr.-urb. Pompei Cocean prof. univ. dr. Nicolae Ciangă arh. Gheorghe Elkan conf. univ. dr. arh. Radu Călin Spânu
Cadru natural:	prof. univ. dr. Dănuț Petrea prof. univ. dr. Ioan Aurel Irimuș asist. univ. Zoltan Pal
Potențialul economic:	conf. univ. dr. ec. Dana Bako lect. dr. Alexandru Păcurar lect. dr. Sorin Filip asist. univ. ec. Ștefana Varvari ec. Marius Cristea
Populație:	conf. univ. dr. Voicu Bodocan lect. dr. Filip Ipatiov
Rețeaua de localități:	lect. dr. Raularian Rusu
Infrastructura teritorială:	conf. univ. dr. Vasile Zotic lect. dr. geogr.-urb. Puiu Viorel lect. dr. Mihai Vodă
Reabilitarea, protecția și conservarea mediului:	conf. univ. dr. Liviu Muntean conf. univ. dr. ing. Radu Mihăescu lect. dr. geogr.-urb. Iuliu Vescan
Rolul microregiunilor în dezvoltarea județului Mureș:	lect. dr. ec. Reka Horvath dr. Daniel Pop
Planșe, baza de date:	lect. dr. Titus Man lect. dr. Ioan Fodorean asist. univ. Ciprian Moldovan

Cuprins

7. AGRICULTURA, INDUSTRIA, SERVICIILE ECONOMICE	4
7.1. Agricultura	4
7.2. Industria	26
7.3. Serviciile	36
8. TURISMUL, PATRIMONIUL CULTURAL, RESURSE UMANE, ANALIZA FIRMELOR	46
8.1. Turismul	46
8.2. Patrimoniul cultural construit	132
8.3. Resurse umane	147
8.4. Analiza firmelor și investițiilor străine	155

7. AGRICULTURA, INDUSTRIA, SERVICIILE ECONOMICE

7.1. Agricultură județului Mureș

Locul și rolul agriculturii în economia județului

Ramură economică tradițională în județul Mureș, în anul 2006 agricultura reprezenta, ca importanță, a 3-a poziție în producția valorică, sau prima poziție după numărul persoanelor active care își desfășoară activitatea în sfera economică, respectiv 118.791 persoane.

Tabelul 7.1. Ponderea categoriilor de folosință a terenurilor agricole

Categorii de folosință	Suprafață (ha)	% din terenul agricol
Terenuri arabile	210235	54
Livezi și pepiniere pomicele	4407	1
Terenuri ocupate de culturi de viță de vie	1642	0.5
Pășuni naturale	109661	27.5
Fânețe naturale	68178	17
Total	394123	100

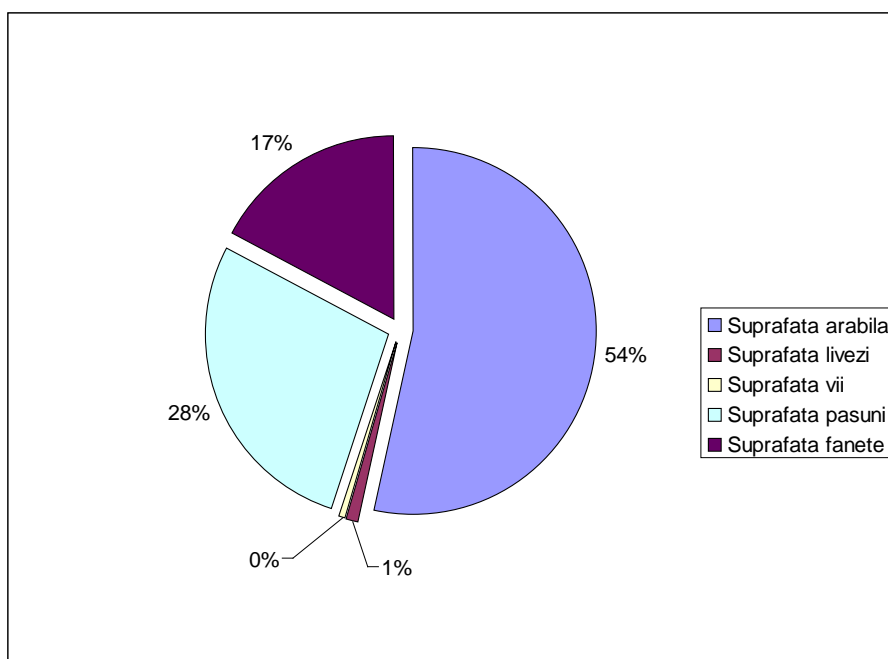

Fig. 7.1. Ponderea categoriilor de folosință a terenurilor agricole în județul Mureș

dotarea tehnico-materială, conjunctura pieței), în ansamblul său agricultura mureșană găsește condiții de dezvoltare favorabile.

Potențialul productiv al agriculturii

Astfel, condițiile morfologice (varietatea formelor de relief) și morfometrice (treptele altitudinale) au condus la formarea a trei mari *domenii agricole*:

Suprafața

agricolă este de 394.123 ha, respectiv 60,9% din suprafața totală.

La rândul ei, structura suprafeței agricole se prezintă astfel: (tabelul 7.1, figura 7.1).

Activitate economică dependentă de condițiile cadrului natural (caracteristici morfografice și morfometrice ale reliefului, parametrii climatici, resursele de apă, învelișul biopedologic) și ale celui social (forma de proprietate, organizarea și raporturile de muncă,

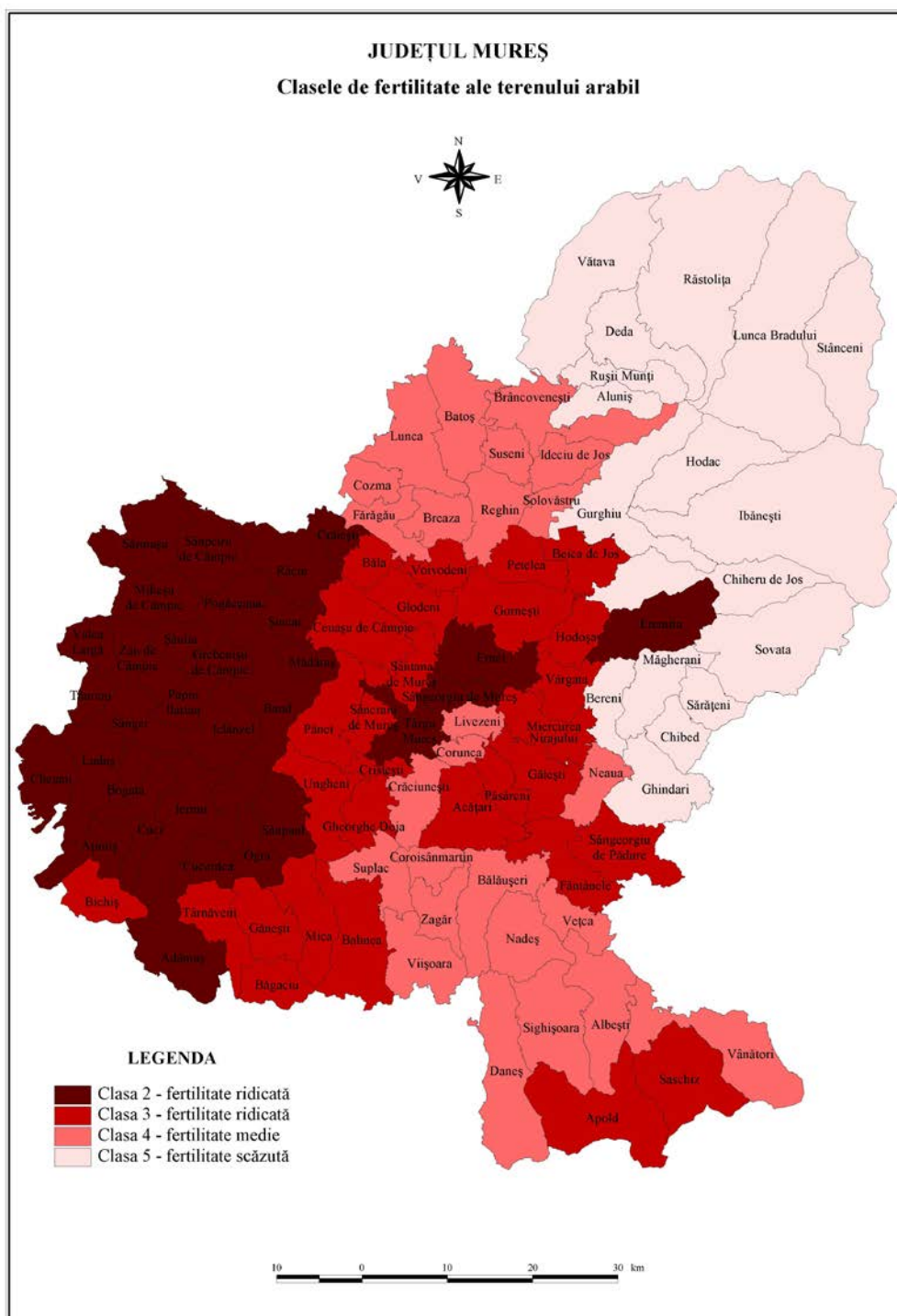

Fig. 7.2. Clase de fertilitate a terenurilor agricole

a) *domeniul carpatic*, cu poziționare în estul județului. Suprapus peste lanțul vulcanic neogen; este prin excelență domeniul creșterii animalelor pentru carne și lapte – bovine și ovine, pe întinsele fânețe și pășuni naturale și doar în luncile fertile ale văilor (Mureș în principal) se poate practica cultura cartofului și a unor legume (varză). Pe pantele cu expoziție sud-vestică, în vestul domeniului, s-a dezvoltat un important bazin pomicol ;

b) **domeniul câmpiei transilvane**, în partea nord-vestică a județului, cu soluri fertile, pante reduse, un climat cald. Este domeniul cerealiier prin excelență (porumb, grâu, orz, ovăz), al plantelor tehnice – sfeclă de zahăr, tutun, al creșterii porcinelor, ovinelor, bovinelor. Se practică crapicultura într-o mulțime de iazuri;

c) **domeniul culoarului Mureșului între Reghin și Chețani**, cu soluri foarte fertile, agricultură de tip grădinărit, animale crescute în regim de stabulație, cu forme evidente de intensivitate rezultate în urma cerințelor de aprovizionare a pieței reprezentată de centrele urbane (Reghin, Târgu Mureș, Iernut, Luduș).

Clasa de fertilitate a terenului agricol este un indicator sintetic format dintr-un agregat de indicatori care iau în calcul tipul de sol, gradul de fragmentare, panta, expoziția versanților. Prin bonitare (adică însumarea acestor indicatori) se obțin clasele de fertilitate; județul Mureș se înscrie în clasele de fertilitate cuprinse între 2 – 5 (fig. 7.2), reflectând **potențialul productiv** diferențiat la nivel județean.

Terenurile încadrate în *clasele de fertilitate 2 și 3* au un potențial productiv ridicat, având soluri brune argiloiluviale și brun-roșcate luvice, cernoziomuri levigate, soluri de luncă, respectiv protosoluri aluviale și soluri aluviale profunde cu grade diferite de humificare. Conținutul de humus este de 4,5 – 7%. Sunt soluri profunde, de culoare închisă, au un grad înalt de fertilitate, fiind favorabile unei game largi de culturi agricole: legume, sfeclă de zahăr, porumb, plante furajere sămânțoase și rădăcinoase.

Aceste terenuri se întâlnesc în jumătatea vestică a județului, respectiv Culoarul Mureșului și Câmpia Transilvaniei.

Clasa a 4-a de fertilitate se află la est de Culoarul Mureșului într-o bandă mediană orientată nord-sud. Predomină solurile brune luvice și brune eu-mezobazice formate într-un climat mai umed (>700 mm/an) sub o vegetație lemnoasă, respectiv păduri de stejar (*Quercus petraea*, *Quercus robur*), fag (*Fagus sylvatica*), pe forme de relief reprezentate de interfluvii, versanți, terase înalte. Se cultivă cu rezultate bune cerealele (porumbul, grâul, orzul și secara), cartoful, inul și plantele de nutreț (trifoiul și lucerna). Vița-de-vie și pomii fructiferi (mărul, părul și prunul) dau rezultate bune (Podgoria Târnavelor).

Clasa de fertilitate 5 se întâlnește în nord-estul județului, zona cea mai puțin productivă. Este domeniul solurilor brune luvice, a luvisolurilor albice care se dezvoltă în condițiile unui climat umed. Este domeniul agropastoral, al creșterii animalelor. Pentru sporirea randamentelor de furaje naturale se impun ameliorarea compoziției floristice, fertilizarea solurilor și lucrări agrotehnice.

Resursele pedologice sunt formate în principal de terenurile agricole și de cele arabile, categoriile de folosință cele mai importante care se raportează la numărul locuitorilor.

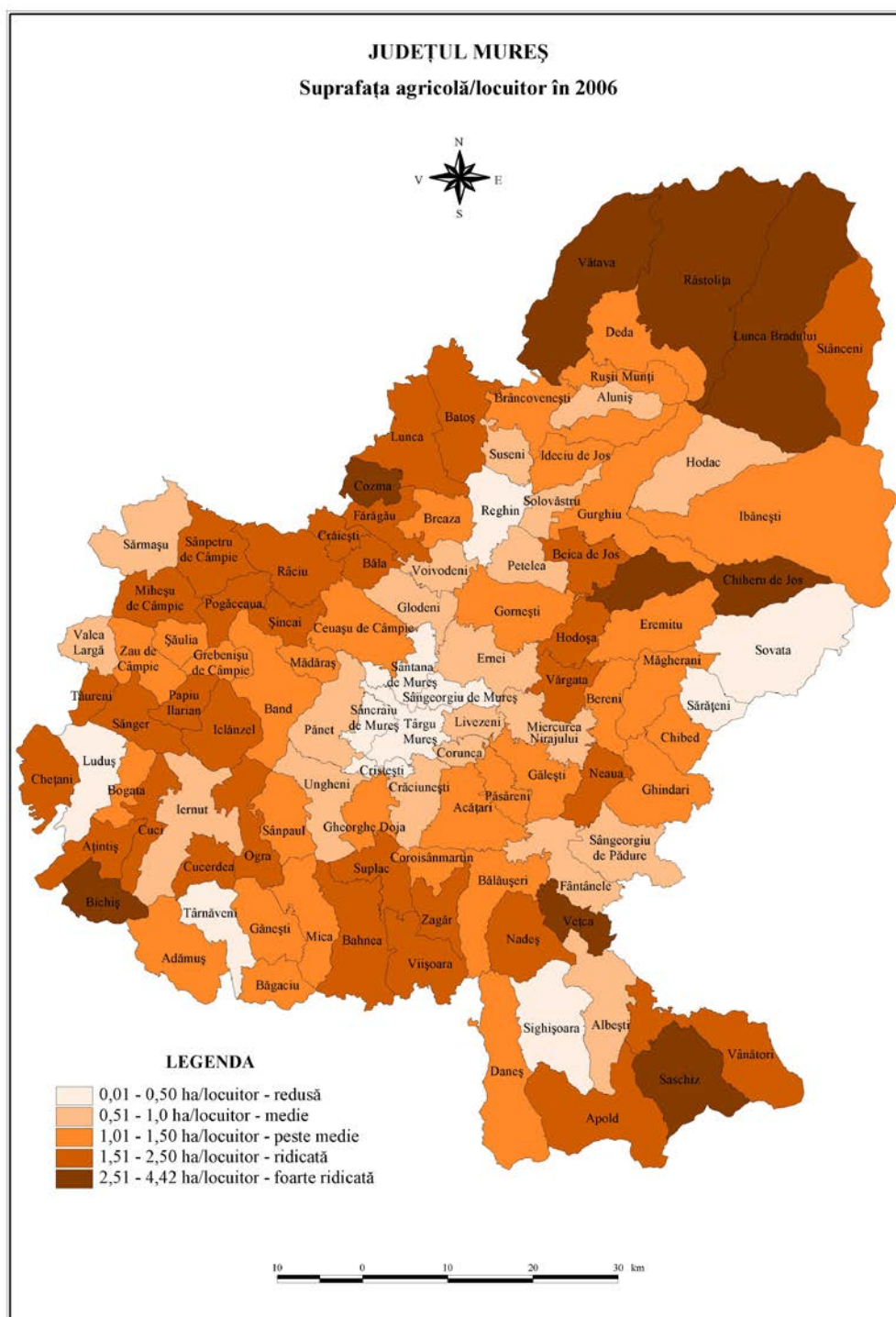

Fig. 7.3. Suprafața agricolă pe locuitor.

Nivelul de productivitate al agriculturii

Suprafața agricolă ce revine în medie unui locuitor la nivelul județului este de 0,64 ha teren agricol. Față de această valoare medie, cifrele variază de la 0,01 ha în zonele urbane, 0,15-0,25 ha în cele periurbane, ca să scadă treptat spre extremitățile județului, unde frecvent întâlnim valori de peste 1,5 ha/locuitor (fig. 7.3). Indicatorul oferă o informație privind resursele de fond funciar. Însă

pentru activitatea din agricultură indicatorul suprafață arabilă/locuitor (fig. 7.4) face o trimitere directă asupra activității culturii plantelor.

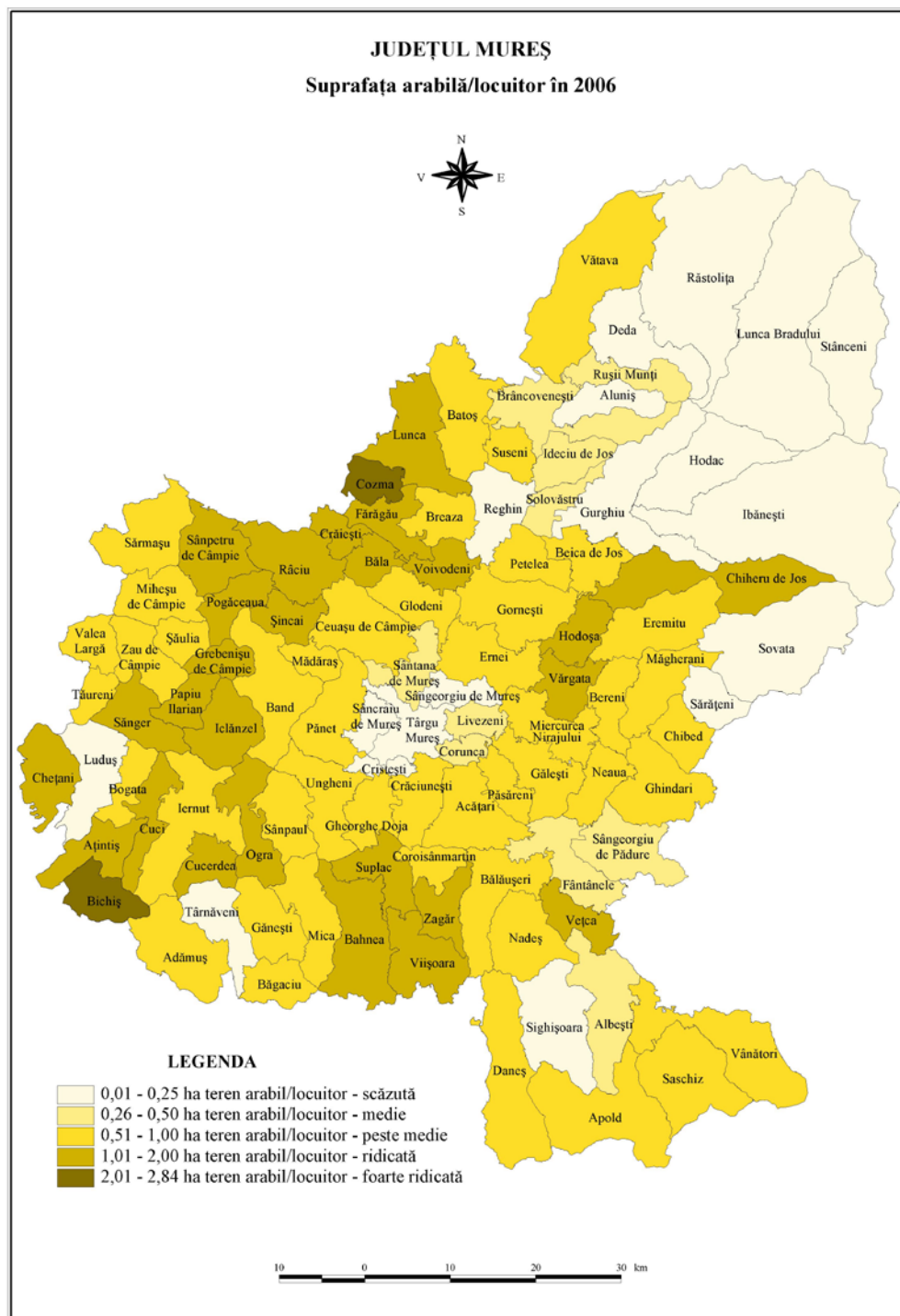

Fig. 7.4. Suprafața arabilă pe locuitor

Pentru județul Mureș valoarea medie a acestui indicator este de 0,38 ha teren arabil/locuitor. Valorile cele mai reduse se întâlnesc în arealul montan și subcarpatic din nord-estul județului unde acționează factorul relief și în zonele periurbane (Târgu Mureș, Sighișoara, Reghin, Sovata, Luduș) unde densitatea mare a populației în reduce drastic valoarea la sub 0,25 ha.

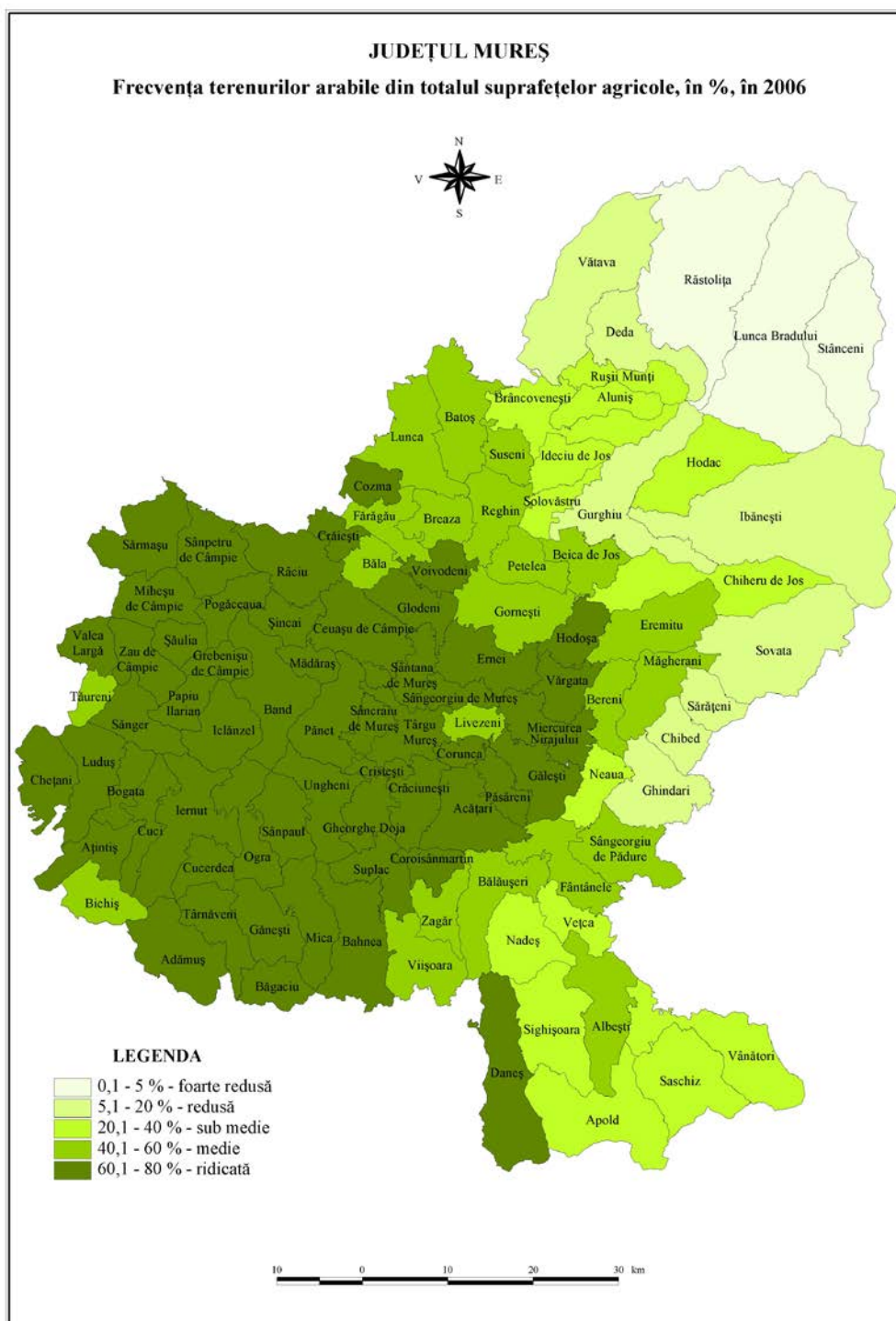

Fig. 7.5. Frecvența terenurilor arabile.

Valori intermediare scăzute, cuprinse între 0,25-0,50 și medii 0,51 – 1,0 ha sunt proprii comunelor din Podișul Târnavelor, din sudul județului, unde datorită depopulării masive a satelor, se pot întâlni și valori de peste 1 ha. Însă cele mai mari suprafețe de teren arabil ce revine unui locuitor se întâlnesc în vestul județului, în Câmpia Transilvaniei, în mod frecvent peste 2 ha, până la 2,84 ha ca în comuna Cozma.

Consecință a varietății formelor de relief și a gradului lor de fragmentare, *frecvența terenurilor arabile din totalul suprafețelor agricole* oscilează într-un ecart larg, între 0,1% și până la 80%, media pe județ fiind destul de ridicată, de 54%. Valorile cele mai ridicate, între 60,1 - 80% se întâlnesc în unitățile administrative din vestul județului care se află în Câmpia Transilvaniei, iar cele mai mici în nord și nord-est, respectiv în sectorul montan unde doar pe cursul văilor, în lunca majoră, apar suprafețe arabile.

Zonarea spațiului agrar

Zonarea spațiului agrar mureșan *în funcție de potențialul productiv agricol*, în anul 2006 pune în evidență existența a cinci zone agricole (fig. 7.6).

Zona 1, foarte favorabilă pentru agricultura intensivă de tip grădinărit și de creștere a animalelor în stabulație pentru carne și lapte, este specifică Culoarului Mureșului ;

Zona 2, foarte favorabilă pentru cultura cerealelor și a plantelor tehnice (sfeclă de zahăr, tutun), necesită o serie de lucrări de îmbunătățiri funciare și costuri pentru lucrări agrotehnice, mai ridicate. Zona dispune de mari suprafețe agricole abandonate. Partea central-vestică a județului se încadrează în totalitate în această zonă ;

Zona 3, este favorabilă pentru cultura porumbului și a plantelor tehnice (hamei, sfeclă de zahăr, cartofi, cultura viței-de-vie. Comunele din Podișul Târnavelor se înscriu în această zonă de favorabilitate ;

Zona 4 este mediu favorabilă pentru agricultură ; ea se pretează bine pentru pomicultură, dezvoltându-se în nord-vestul județului un extins bazin pomicol (~5000 ha) în comunele Batos, Breaza, Reghin.

Zona 5 este favorabilă doar creșterii animalelor – bovine și ovine în sistem extensiv, pe baza pășunilor și fânețelor naturale extinse. Insular se cultivă cartoful, legumele (ceapă) și varza.

Structura terenurilor cultivate

Resursele agricole, urmare a structurii reliefului, a particularităților pedoclimatice, prezintă o mare varietate în județul Mureș. *Culturile agricole* sunt formate din cereale, leguminoase, plante tehnice, plante furajere, culturi pomi-viticole întâlnite în aproape toate unitățile naturale, pe suprafețe variabile, *în funcție de factorii agroecologici și cerințele pieței.*

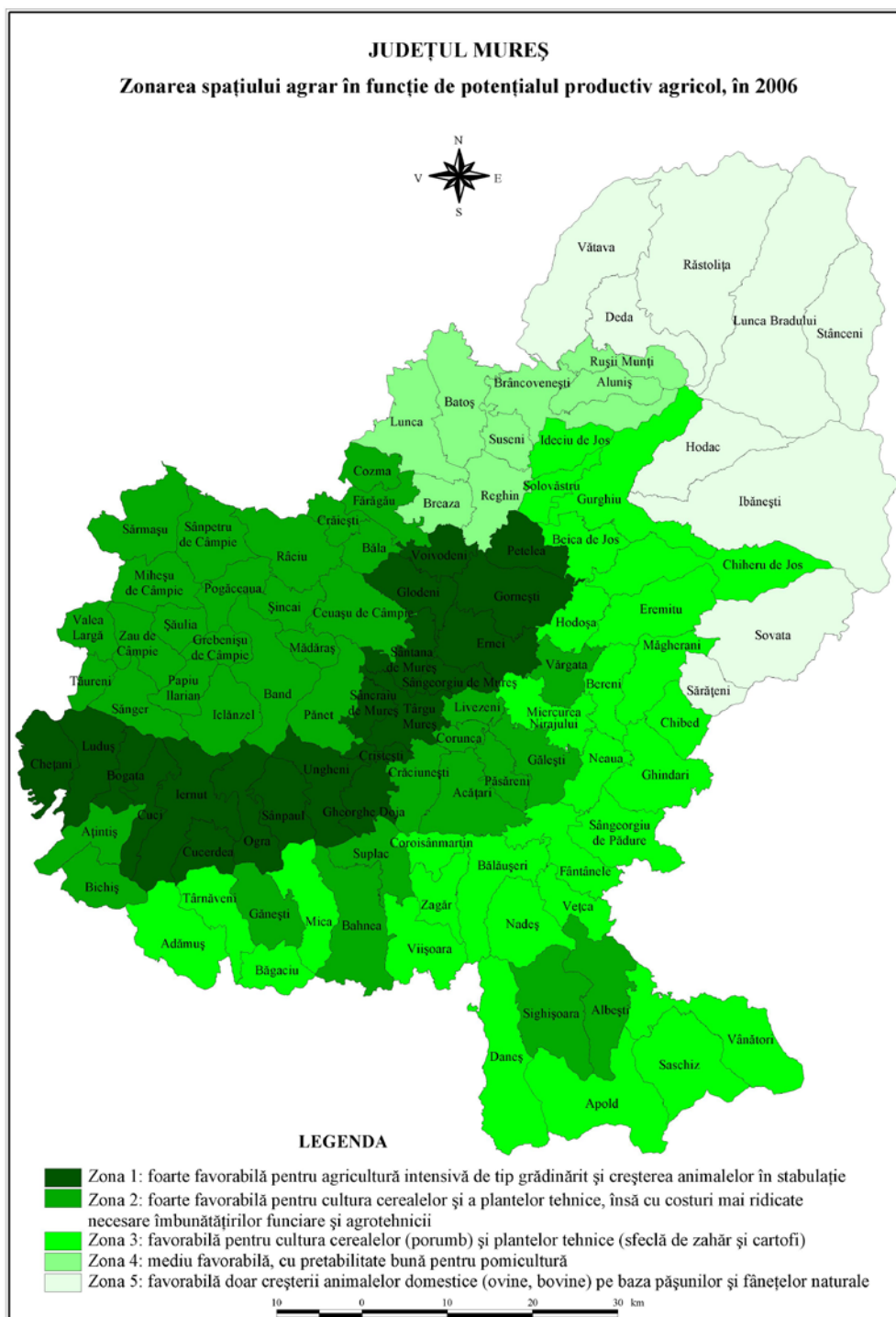

Fig. 7.6. Zonarea spațiului agrar în funcție de potențialul productiv.

Terenurile arabile, care ocupă o suprafață de 210.235 ha, sunt cultivate într-o proporție de 72-78%, restul fiind în stare de conservare, la „odihnă”, ca urmare a costurilor ridicate a exploatării lor. Această rezervă se constituie însă ca un important “tezaur” mai ales în acest context general când se profilează o criză alimentară mondială.

Tabelul 7.1. Structura terenurilor arabile cultivate, în anul 2006.

A	Culturi cerealiere, din care	85,8%
	Grâu, secară	28,8%
	Orz, orzoaică, ovăz	2%
	Porumb	55%
B	Leguminoase pentru boabe	0,3%
C	Plante industriale, din care	6,7%
	Floarea soarelui	1,8%
	In pentru fuior și pentru ulei	1%
	Câneapă pentru fuior	0,1%
	Soia	0,6%
	Tutun	0,9%
	Sfeclă de zahăr	2%
	Hamei	0,3%
D	Cartofi, legume, din care :	6%
	Cartori	3%
	Legume	3%
E	Plante de nutreț, din care :	1,2%
	Perene	1,1%

Ponderea culturii porumbului a crescut la un procent general de 55% (fig. 7.7), fiind o plantă cu valențe multiple – hrană pentru om, plantă furajeră, plantă industrială (ulei, alcool), sursă de energie primară.

Profilul producției agricole

Structura generală a producției agricole evidențiază *preponderența valorică la 2/3 a culturilor vegetale* (V = 66,9%) și doar la 1/3 a celei animale (A = 33,1%), un semn clar al unui *profil agricol mai arhaic și a unei productivități reduse*.

Trebuie remarcat că ponderea producției animaliere a scăzut de la 42-43% în anul 1998 la 33,1% în anul 2006 (fig. 7.8).

Culturile vegetale dețin ponderea covârșitoare a suprafețelor cultivate.

Grâul și secara dețin împreună 28,8% din suprafețele cultivate, oscilând în limite largi. De remarcat reducerea cu 50-60% a suprafețelor cultivate în anul 2006 față de 1996 - 1998 datorită rentabilității scăzute.

Culturile de grâu și secară lipsesc în zona montană Lunca Bradului, Răstolița, Stânceni, ajungând însă la ponderi de 30-35% în partea central – vestică (Păsăreni, Crăciunești, Ungheni).

Plantă stepică, grâul găsește condiții optime de cultură în Câmpia Transilvaniei unde, în mod frecvent, cultura sa are ponderi de 25-30% din terenul arabil (Pogăceaua, Miheșu de Câmpie, Sincai, , Băla, Râciu). Chiar și în sectorul Subcarpaților Transilvaniei, în zona depresionară, frecvența culturii înregistrează 17-25%, așa cum este cazul comunelor Fărăgău, Lunca, Batoș, Cosma, precum și pe Valea Nirajului (Chiheru de Jos, Hodoșa, Păsăreni, Livezeni), Valea Târnavei Mici (Bălăușeri, Coroisânmartin, Mica, Adâmuș) și pe podurile teraselor Mureșului din culoarul omonim.

Frecvențele cele mai scăzute se înregistrează în sudul județului, așa cum este cazul comunelor Saschiz, Apold, Daneș, și în partea estică – Ibănești, Eremitu, Deda, Rușii Munți.

Porumbul găsește condiții de cultură în întregul județ, chiar și în est, unde se cultivă soiurile hibride extratimpurii, este adevărat, cu manifestarea unei tendințe de reducere a culturilor de hibridi.

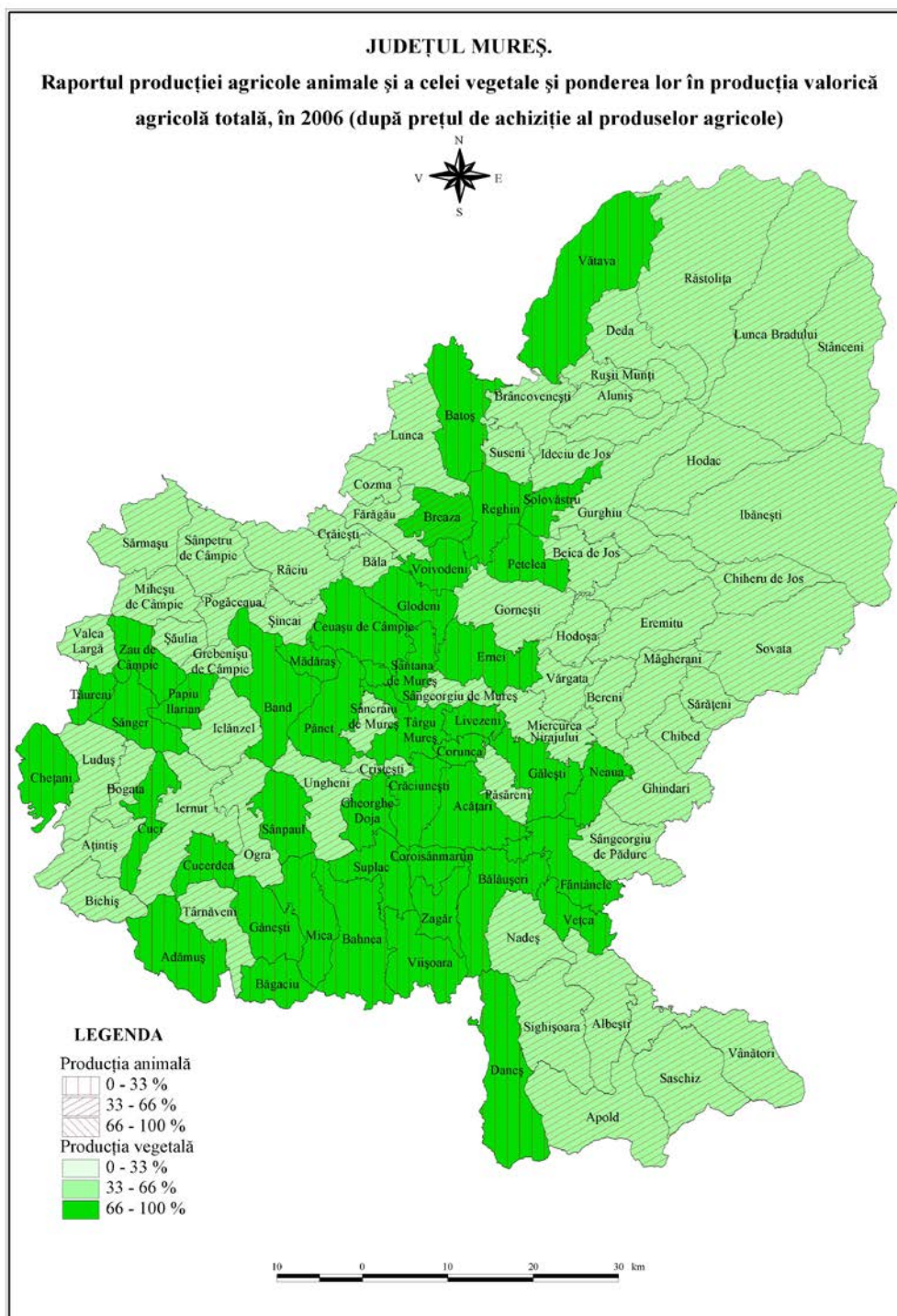

Fig. 7.8. Raportul producției A/V și ponderea lor în producția agricolă totală.

Cultura sa reprezintă un element important al peisajului agrar în zona colinară a Podișului Târnavelor, în culoarele de vale, în luncile și pe fruntea teraselor unde solurile aluviale, cu un grad mai ridicat de umiditate dau o productivitate superioară.

Plantă complexă, cu utilizări multiple, porumbul se cultivă pe o suprafață aproape aproape dublă decât a grâului, respectiv pe 55%, oscilând între 8-10% (Miercurea Nirajului) și 80-85% (Apold, Daneș, Solovăstru, Hodac).

Datele statistice evidențiază arealele cu cele mai mari suprafețe ocupate cu porumb (60-80%, respectiv Câmpia Transilvaniei, Culoarul Mureșului, bazinele inferioare al Nirajului și Târnavei Mici.

În arealele depresionare din estul județului, respectiv comunele Deda, Rușii Munți, Ungheni, Ibănești, ocupă cele mai mari suprafețe din terenul arabil.

Suprafețele cu ponderi mai reduse (20-30%) aparțin comunelor de pe văile Nirajului și Târnavei Mici : Hodoșa, Sovata, Neaua, cu toate că tendința este de creștere.

Cultura cartofului are condiții pedoclimatice favorabile în județul Mureș, înregistrând peste 7600 ha cultivate, în medie 3% din totalul terenurilor arabile. Valorile oscilează în limite largi, între 0,1% (Ogra) și 69% (Răstolița).

Planta preferă solurile profunde, afânate, o umiditate mai ridicată, cultivându-se cu precădere în bazinul superior al Mureșului (Reghin, Brâncovenești, Vătava, Solovăstru, Răstolița, Rușii Munți, Lunca Bradului, Ibănești, Hodac).

Cultura sa este prezentă în tot județul întrucât este o plantă cu valențe ecologice largi și necesară consumatorilor.

Cultura sfeclei de zahăr are condiții pedoclimatice favorabile în județ, dar suprafețele cultivate au scăzut dramatic în lipsa mecanizării și în condițiile scăderii și îmbătrânirii forței de muncă din agricultură. Existența fabricii de zahăr de la Luduș stimulează economic cultivarea sfeclei de zahăr care în anul 2006 se făcea doar pe 2071 ha.

Plantă pretențioasă la soluri, preferă solurile profunde, afânate și umede de luncă și la climă întrucât este sensibilă la înghețuri, are nevoie de toamne lungi necesare acumulării zaharurilor în corpul sfeclei (7-14%), sfecla de zahăr nu se cultivă în comunele din estul județului – Lunca Bradului, Răstolița, Deda, Rușii Munți, Stânceni, Hodac, Sovata.

Suprafețele cultivate au scăzut dramatic, aproape că lipsesc în Câmpia Transilvaniei, altădată o zonă predilectă de cultură – Râciu, Sânpetru de Câmpie, Zau de Câmpie. Cele mai întinse suprafețe cultivate sunt în proximitatea Ludușului, respectiv comunele Cuci, Sânpaul, Sângeorgiu de Mureș, Gheorghe Doja.

Cultura legumelor găsește condiții prielnice mai ales în luncile Mureșului, Nirajului, Târnavelor, având o suprafață cultivată totală de peste 7500 ha, respectiv 3% din suprafața cultivată. Comunele din proximitatea orașelor, respectiv zonele periurbane înregistrează cele mai mari valori, de 5-10%, respectiv Albești, Coroisânmartin, Gheorghe Doja, Petelea, Târgu Mureș, Sighișoara.

Culturile preferă luncile râurilor și prezintă o zonalitate climatică evidentă : pătlăgelele roșii, ardeii grași în zonele calde, înșorite, varza, ceapa în cele mai răcoroase, din est.

Potențialul natural nu este valorificat superior, piața poate absorbi o cantitate mult mai ridicată care se completează din import, fapt ce probează slaba orientare a agriculturii autohtone spre producția comercială.

Pomicultura are condiții de favorabilitate ridicată în partea central-vestică a județului, constituindu-se într-un bazin pomicol unitar, compact la Reghin, Breaza, Lunca, Batos, Fărăgău, specializat în proporție de 95% pe cultura mărului și unul de importanță secundară, dispasat în arealul Apold – Sighișoara – Saschiz.

Creșterea animalelor este o activitate însemnată în județ cu toate că ponderea sa a scăzut dramatic din cauza prețului de achiziție nestimulativ. Varietatea condițiilor naturale, a surselor de furajare – naturale și cultivate, domeniul agropastoral extins sunt tot atâtea atuuri. În anul 2006 efectivele de animale au înregistrat următoarele valori: bovine – 74912 capete, porcine – 161109 capete, ovine – 253163 capete și păsări – 1277075, continuând tendința de scădere la toate efectivele. Starea epizootică deficitară, cu multe evenimente – pestă porcină, gripă aviară și ca urmare închiderea târgurilor, a piețelor locale, au determinat producătorii să-și reducă drastic efectivele.

În iazurile și heleșteele din Câmpia Transilvaniei se practică piscicultura, respectiv ciprinicultura. Suprafața de luciu de apă este de 589 ha, cele mai numeroase iazuri și heleștee fiind pe valea Ludușului – Miheșu de Câmpie, Zau de Câmpie, Tăureni, Șăulia, Sânger, pe Valea Mureșului – Iernut și pe valea Noroiașu la Glodeni și Fărăgău.

Ele sunt populate toamna sau primăvara cu puiet de crap – *Cyprinus carpio* din rasele Galițian și Lausnitz. După 1960 a fost introdus și crapul chinezesc fitofag.

Salmonicultura sau creșterea păstrăvilor se practică pe văile din partea estică, montană, a județului, la Lăpușna pe Valea Gurghiului și la Câmpu Cetății pe Valea Nirajului.

Indicatorul cel mai sintetic care reflectă această activitate este *densitatea U.V.M./100 ha teren agricol* (unități vită mare), care în anul 2006 a fost de 46,8 U.V.M., în scădere față de anul 1998 cu 6,8 U.V.M./100 ha teren agricol, semn evident al crizei din acest sector al agriculturii.

Valorile oscilează în limite largi, de la 8,3 U.V.M./100 ha teren agricol la Răstolița și 240,9 U.V.M./100 ha teren agricol la Cristești (fig. 7.9).

Harta evidențiază arealele cu cele mai scăzute densități care se suprapun zonei montane (Vătava, Răstolița, Stânceni) în ciuda unor posibilități crescute de furajare pe cale naturală, arealele cu valori intermediare, de 40-60 U.V.M./100 ha teren agricol, care se suprapun estului și sudului

județului și cele cu valori ridicate – Culoarul Mureșului și Câmpia Transilvaniei, zone predilecte de creștere a bovinelor și a porcinelor - Band, Sărmașu, Sânpetru de Câmpie, Râciu, zona limitrofă orașului Târgu Mureș.

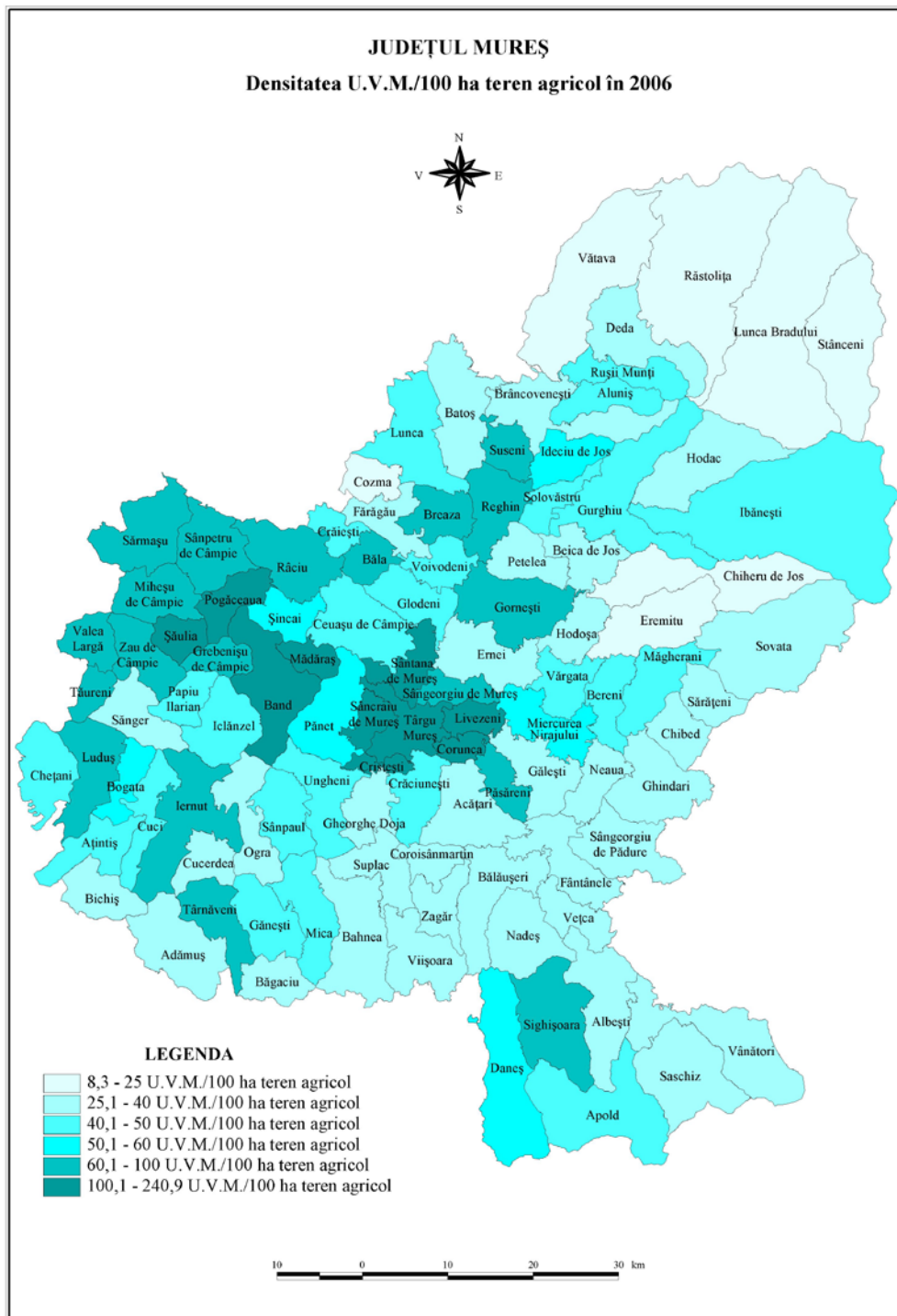

Fig. 7.9. Densitatea U.V.M./100 ha teren agricol.

Indicatorul U.V.M./100 ha teren agricol se obține prin transformarea efectivelor de animale domestice într-o singură măsură (U.V.M.). indicii de transformare sunt : 0,9 pentru bovine, 1 pentru

cabaline, 0,2 pentru porcine, 0,15 pentru ovine și 0,01 pentru păsări. Însurate, ele se raportează la 100 ha teren agricol.

Productivitatea terenului agricol și productivitatea muncii exprimate în unități cereale (u.c.) producție agricolă brută pe ha teren agricol și pe o persoană activă în agricultură, oglindește fidel starea agriculturii unei regiuni.

Pentru o imagine completă și unitară a orientării agriculturii care se cristalizează în teritoriu în tipuri, subtipuri, variante și subvariante (vezi fig. 7.10) s-a adoptat o unitate de măsură comună – u.c., întrucât elementele producției agricole sunt exprimate în unități de măsură diferite, iar

greutatea produselor nu reflectă importanța și utilitatea lor.

Tabelul 7.3. Coeficienții de transformare în unități cereale (u.c.) a diferitelor produse agricole, vegetale și animale.

	Produsul agricol	Coeficient de transformare
A.	<i>Produse vegetale (100 kg)</i>	
	Trifoi sămânță	5
	Floarea soarelui, mac, nuci	2
	Grâu, fasole	1,2
	Orz, porumb, secară boabe	1
	Soia	0,8
	Zmeură	0,75
	Căpșuni	0,6
	Pere, prune, caise, struguri, cireșe, vișine	0,5
	Mere, câneapă, trifoi	0,4
	Ardei, pepeni, ceapă, in pentru fuior	0,3
	Cartofi, sfeclă de zahăr, castraveți, alte legume	0,25
	Fân, dovleci, furaje perene	0,20
	Varză, tomate, trifoi verde, plante furajere anuale	0,15
	Secară verde, sfeclă furajeră	0,1
B.	<i>Produse animaliere</i>	
	Ouă (100 buc)	0,25
	Lapte (100 l)	0,8
	Miere (100 kg)	3
	Carne (100 kg)	5
Lână (100 kg)	40	

Unitatea de măsură comună este o unitate convențională – u.c. – care s-a stabilit în laborator, pe baza conținutului de amidon și proteine, date în calorii (tabelul 7.3).

Productivitatea unei exploatații agricole a fost obținută din însumarea u.c. produse acolo raportată la suprafața de teren agricol, iar eficiența muncii rezultă din divizarea producției, exprimată în u.c., la numărul personalului care își desfășoară activitatea în agricultură. Scala productivității exploatațiilor agricole pentru județul Mureș are următoarea formă : 1, sub 10 u.c./ha teren agricol, foarte scăzută ; 2, între 10,1 -17,5 u.c./ha teren agricol, scăzută ; 3, 17,6 – 25 u.c./ha teren agricol, sub medie ; 4, 25,1 – 40 u.c./ha teren agricol, medie ; 5, 40,1 – 137,2 u.c./ha teren agricol, ridicată (fig. 10).

Pentru județul Mureș, *media productivității exploatațiilor agricole* este de 26,2 u.c./ha teren agricol, oscilând în limite foarte largi, între 2,5 u.c./ha teren agricol la Răstolița și 137,2 u.c./ha teren agricol la Crăiești. Cartograma evidențiază productivitatea ridicată a exploatațiilor agricole din Culoarul Mureșului, Văile Nirajului, Târnavei Mici și din Câmpia Transilvaniei, zone în care productivitatea naturală a terenului este ridicată. Valorile cele mai

coborâte sunt în nordul și estul județului, acolo unde productivității naturale mai scăzute a terenului i se adaugă și constrângerile climatice. Aceștia li se adaugă scăderea dramatică a populației a cărei consecință a fost abandonarea agriculturii și transformarea ei într-una de subzistență.

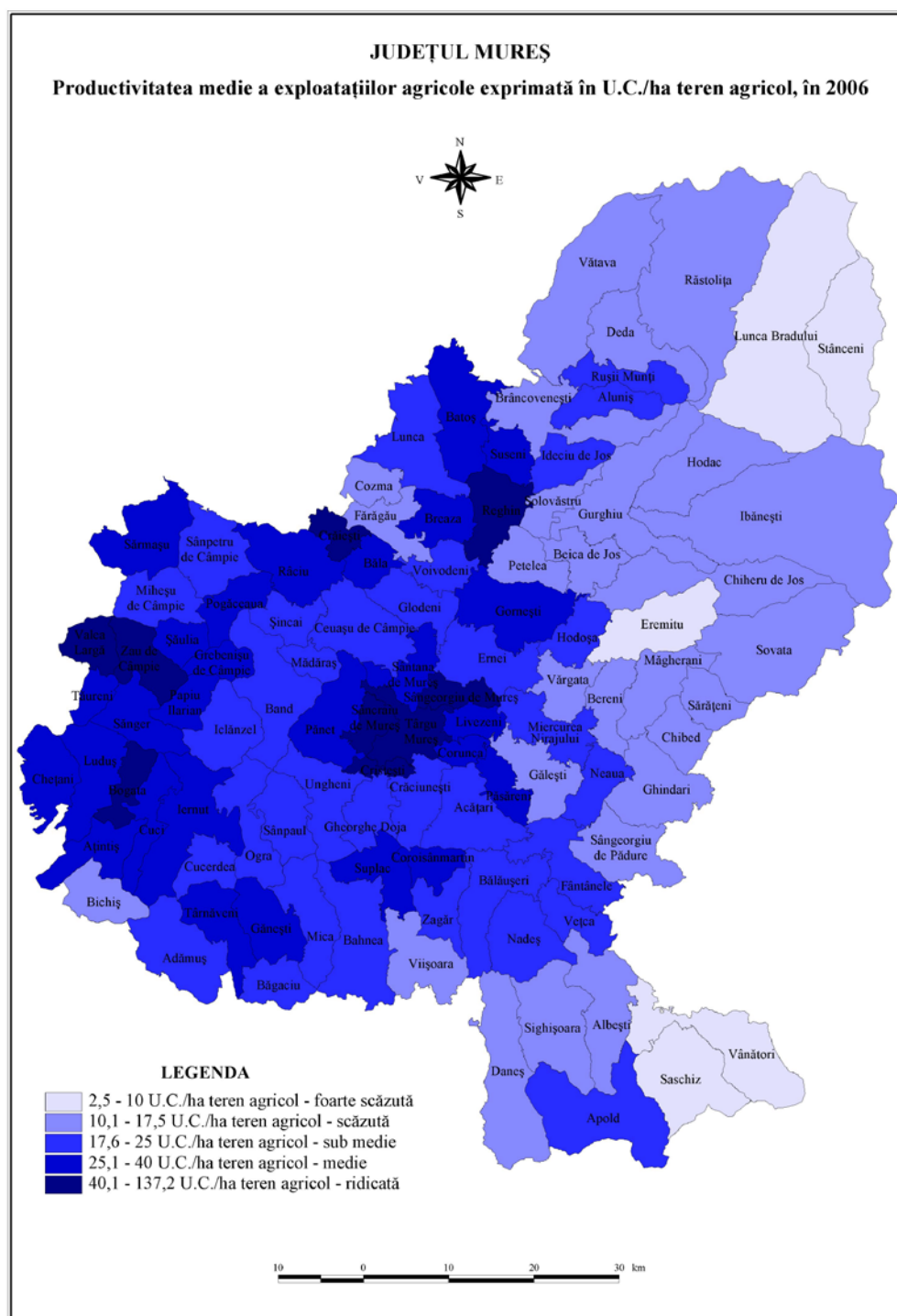

Fig. 7.10. Productivitatea medie a exploatațiilor agricole (U.C./ha teren agricol).

Pe ansamblu, acest indicator, care a scăzut față de 1998, reflectă gradul redus de dezvoltare a agriculturii, regăsit în randamentele reduse în producție ale exploatațiilor agricole.

Productivitatea muncii redată prin producția agricolă exprimată în u.c. obținută de o persoană activă în agricultură oscilează între un minim de 20,6 u.c./persoană activă în agricultură la Răstolița și maximum de 198 u.c./persoană activă în agricultură la Papiu Ilarian, fiind mult mai diferențiată spațial decât productivitatea terenului agricol (fig. 7.11).

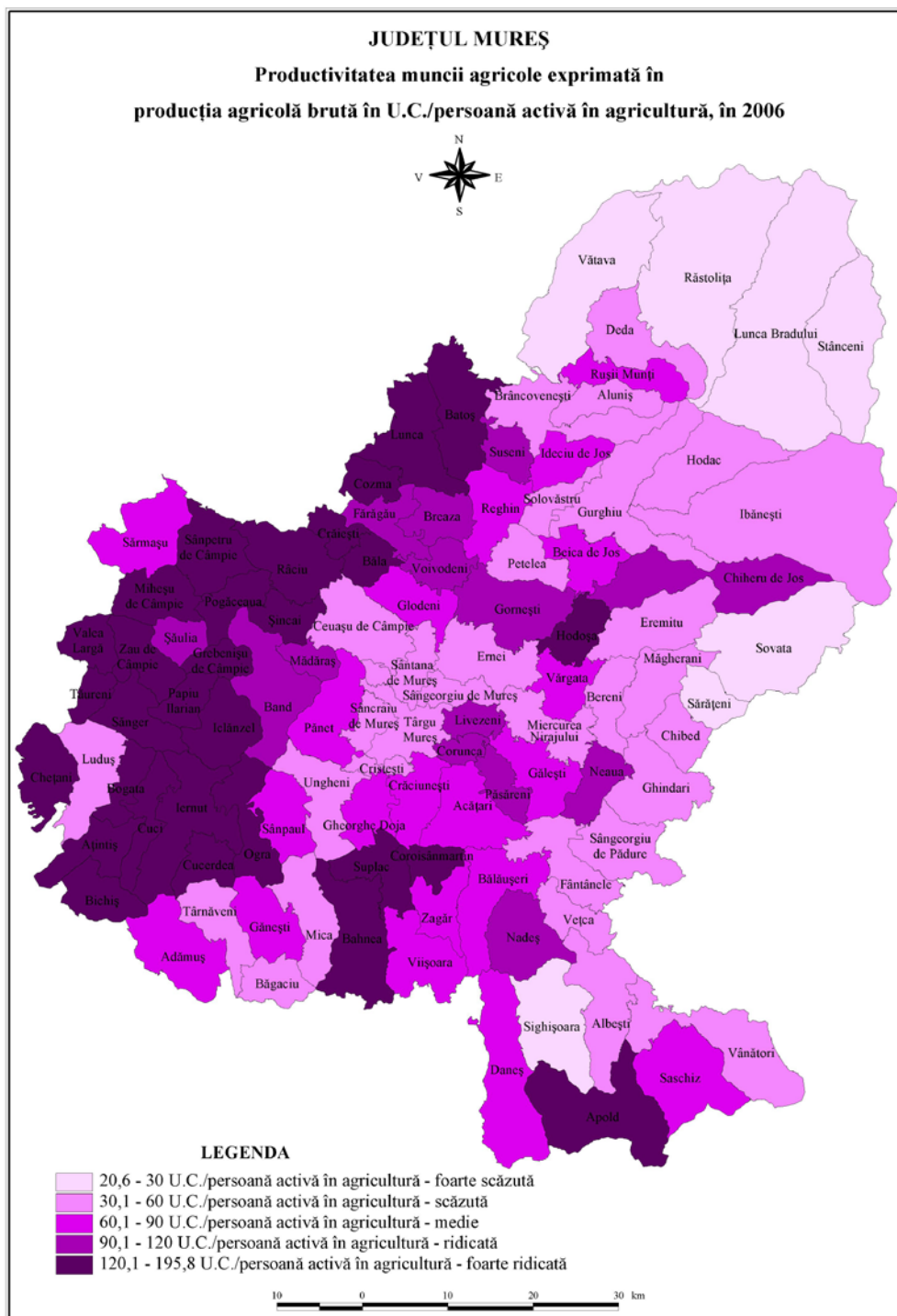

Fig. 7.11. Productivitatea muncii agricole (U.C./persoană activă în agricultură).

Valorile cele mai ridicate se înregistrează în vestul județului, în comunele din Câmpia Transilvaniei și ca urmare a unui raport persoană activă în agricultură/suprafață teren agricol foarte

ridicat. Spre deosebire de Culoarul Mureșului unde productivitatea ridicată este însă «micșorată» de o populație numeroasă sau în comunele de munte – Răstolița, Lunca Bradului, Hodac, Stânceni, unde cauza o reprezintă constrângerile naturale și prin urmare, valoarea mai redusă a productivității persoanelor active.

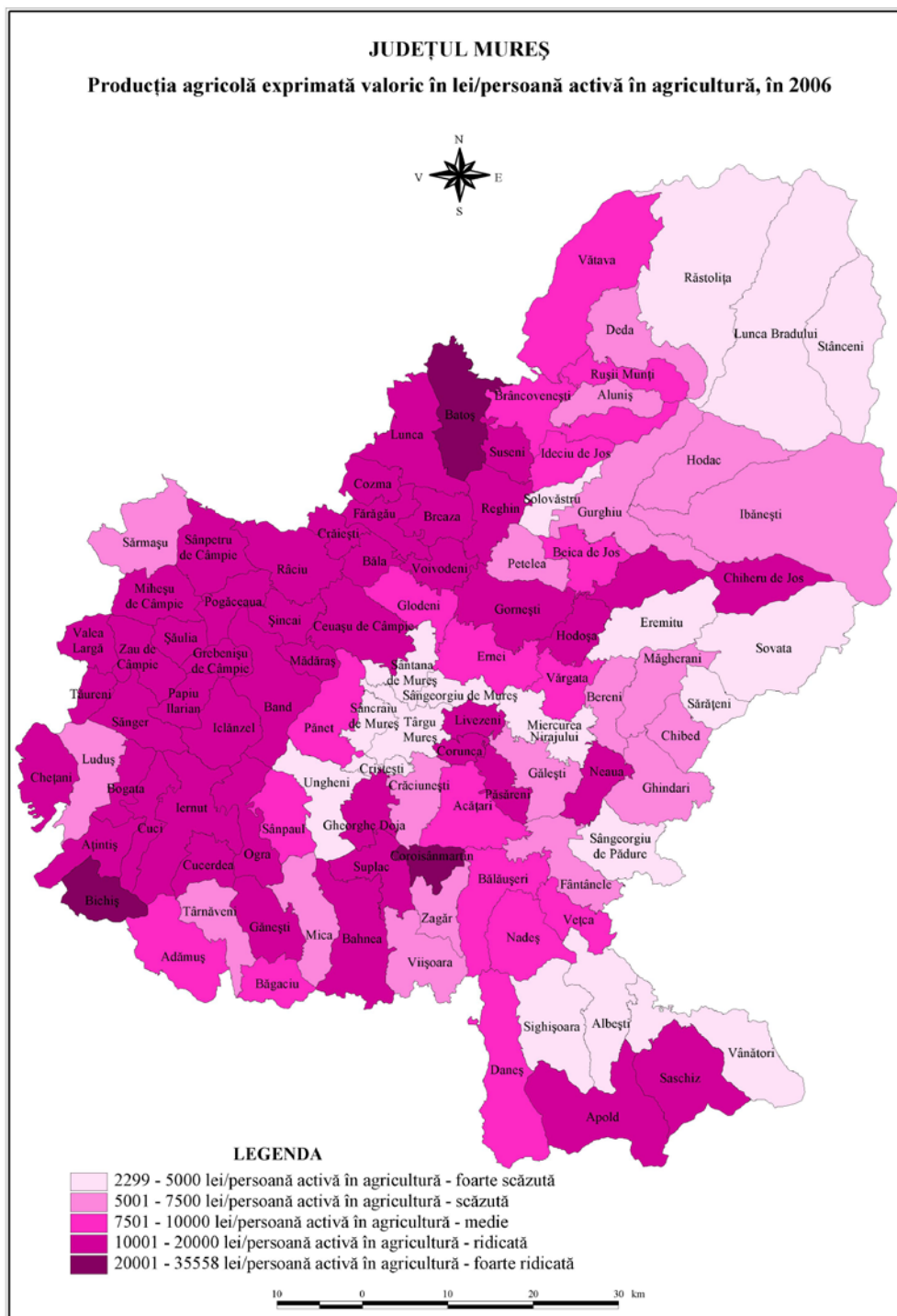

Fig. 7.12. Producția agricolă (lei/persoană activă).

Ca o concluzie general valabilă se impune aceea a unei *slabe productivități a personalului activ în agricultură exprimat în u.c.*

Această productivitate mai poate fi exprimată valoric, adică *echivalentul în lei a producției agricole raportată la personalul activ din sectorul primar* (fig. 7.12).

În acest caz media pe județ este de 8891 lei/persoană activă în agricultură, majoritatea comunelor înscriindu-se în jurul acestei valori. Valorile cele mai ridicate 20000-35.558 lei/persoană caracterizează jumătatea vestică a județului, comunele Zau de Câmpie, Tăureni, Sânger, Band, Șincai, Pogăceaua, Râciu. Surprinzătoare sunt valorile mai mici, apropiate de medie caracteristice comunelor din Culoarul Mureșului, fapt explicat, în opinia noastră de numărul brațelor de muncă, numeroase, de tip labour intensive.

Pe baza indicatorilor care indică o stare de fapt, respectiv clase de fertilitate ale terenului arabil, suprafața arabilă/agricolă/locuitor, producția exprimată în u.c./ha, a tradițiilor și specializărilor care s-au statornicit în timp, rezultă o zonare a tipologiilor agricole.

Tipologizarea activităților agricole la nivelul județului Mureș

În acest sens se disting următoarele tipuri de agricultură materializate în următoarele zone agricole:

1. **agricultură de tip cerealier**, și de cultură a unor plante tehnice – tutun și de creștere a animalelor (bovine, porcine, ovine). Acest tip este caracteristic zonei de vest a județului, respectiv în comunele din Câmpia Transilvaniei. Acolo unde sunt posibilități – râuri cu ape permanente, s-a dezvoltat crapicultura.
2. **agricultură de tip mixt**, cerealier în principal (porumb), plante tehnice (in pentru fuior) și creșterea animalelor , dar i se adaugă un important sector pomicol. Ea este specifică părții central-vestice a județului, respectiv comunelor Breaza, Lunca, Batos, Cozma, Brâncovenești, Reghin, suprapunându-se peste sectorul Subcarpaților interni ai Transilvaniei.
3. **agricultură mixtă**, diversificată în cultura porumbului, a cartofului, hameiului, a viței-de-vie și de creștere extensivă a bovinelor și ovinelor. Este specifică părții sudice și central-estice a județului, respectiv în Podișul Târnavelor, pe cursul inferior al Târnavelor.
4. **agricultura axată pe creșterea animalelor în sistem extensiv**, pentru carne, lapte și lână, respectiv bovine și ovine pe baza întinselor suprafețe de pășuni. Această veritabilă zonă monoagricolă se întâlnește în sectorul montan estic, respectiv în comunele Vătava, Deda, Răstolița, Lunca Bradului, Stânceni.
5. **agricultură de tip periurban, mixtă, intensivă**, cu o productivitate mai ridicată, axată pe legumicultură, plante tehnice (cartofi, sfeclă de zahăr), cereale și creșterea animalelor pentru carne și apte în sistem stabulație. Zona de manifestare a acestui tip de agricultură

se suprapune Culoarului Mureșului, de la Petelea la Luduș, favorizată fiind de condițiile naturale cele mai favorabile – soluri fertile, pante reduse, resurse hidrice suficiente, densitate agrară ridicată, căi lesnicioase de transport.

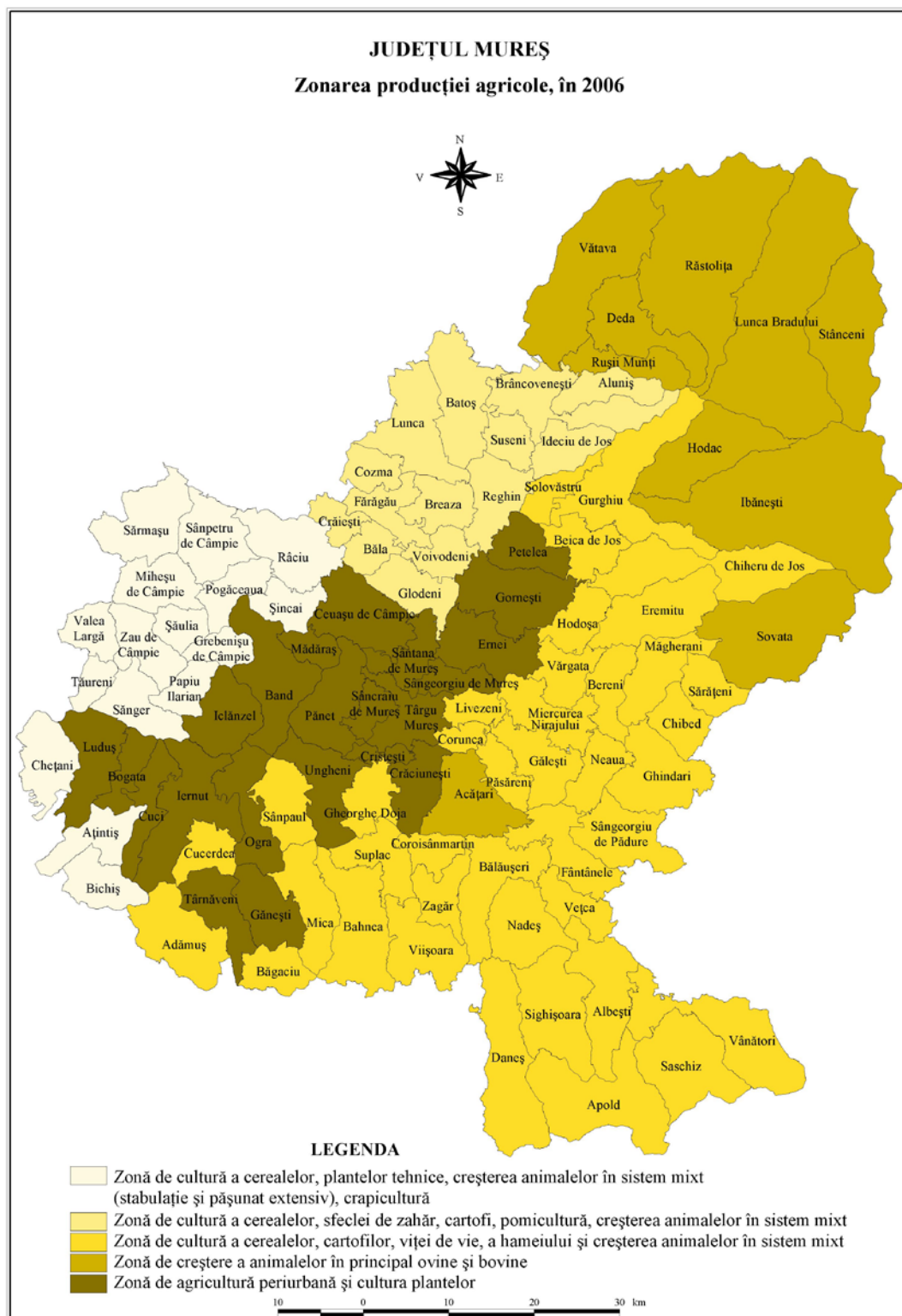

Fig. 7.13. Zonarea producției agricole.

În conformitate cu *elementele de favorabilitate climatice și pedologice*, dar și în directă legătură cu *restrictivitatea acestora*, precum și cu elemente ce țin de *tradiția specializărilor agricole*, pe teritoriul județului Mureș se evidențiază grupări de unități administrativ teritoriale cu caracteristici asemănătoare din punct de vedere al producției agricole.

Astfel, se conturează o **zonă de cultură a cerealelor și plantelor tehnice**, asociată comunelor Sărmașu, Sâmpetru de câmpie, Miheșu de Câmpie, Râciu, Pogăceaua, Șincai, Săulia, Zau de Câmpie, Grebenișu de Câmpie, Papiu Ilarian, Sânger, Tăureni, Chețani, Atintiș, Bichiș. Adicional, pe teritoriul acestor comune mai este specifică creșterea animalelor în sistem mixt (stabulație și pășunat extensiv), iar în unele cazuri și activități piscicole care valorifică prezența iazurilor.

O a doua grupare corespunde comunelor pe teritoriul cărora este specifică cultura cerealelor, sfeclii de zahăr, cartofilor și pomicultura, la care se adaugă creșterea animalelor în regim mixt. Este vorba despre comunele situate în nordul județului, cu excepția celor care au teritoriile suprapuse subunităților de relief montane (fig. 7.13).

Cu elemente asemănătoare grupării anterioare, se conturează o **zonă extinsă de cultură a cerealelor și cartofilor, dar care are ca și specific o pondere importantă a producțiilor de struguri, inclusiv producții ridicate de vinuri de calitate superioară, hamei, la care se adaugă creșterea animalelor în regim mixt.** Acestei zone îi sunt asociate comunele din partea central – sudică a județului (fig. 2.13).

Larga extensiunea a pășunilor și fânețelor a condus la specializarea pe **creșterea ovinelor și bovinelor** în unele comune situate în nord-estul județului: Vătava, Deda, Răstolița, Rușii Munți, Lunca Bradului, Stânceni, Hodac, Ibănești.

O adaptare evidentă la **cerințele piețelor urbane** de desfacere a produselor agricole prezintă comuna Acățari, astfel că producția de legume și fructe dar și produse animaliere (ouă, lactate, carne) este orientată cu precădere spre piețele municipiului Târgu Mureș. În aceste condiții, producțiile specifice pentru aceste repere au înregistrat o evoluție ascendentă. Elemente de adaptare la astfel de cerințe sunt prezente și în cazul altor comune, cu precădere în cazul celor poziționate în Culoarul Mureșului, acolo unde condițiile edafice sunt favorabile, dar unde există și o accesibilitate crescută spre piețele de desfacere. Desigur, nu lipsesc culturile cerealiere, care întregesc tabloul producției agricole.

O mențiune aparte trebuie făcută asupra potențialului ridicat de practicare a **agriculturii ecologice**, în contextul unei nișe pe piața județeană și regională, dar și pe piața europeană, unde se înregistrează o cerere crescândă de produse agricole ecologice. În aceste condiții, pot fi încurajate acele forme de producție agricolă care să se adapteze standardelor specifice, putând astfel transforma dezavantajul unei chimizări precare a agriculturii din unele areale, în avantaj. Aceași oportunitate

trebuie luată în considerare pentru arealele în care calitatea factorilor de mediu respectă normele atât în ceea ce privește aerul și apa, cât și în ceea ce privește solul. Astfel de specializări pot fi realizate atât în domeniul agricol vegetal (legumicultură, cereale, pomicultură), cât și în domeniul agricol animalier (carne și preparate din carne, ouă, lactate, apicultură).

Pentru fiecare dintre aceste zone trebuie luată în considerare și posibilitatea diversificării producției agricole, cu ramuri care să valorifice fie condițiile pedo-climatice de favorabilitate fie existența oportunităților oferite de evoluția cererii pe piața produselor agro-alimentare. În acest sens, ar fi de menționat *cultivarea ciupercilor*, care poate fi realizată practic în toate unitățile administrativ teritoriale ale județului și *apicultura*, care poate valorifica elementele favorabile legate de flora spontană diversă, dar și de marile suprafețe de terenuri agricole cultivate cu plante melifere și polenifere: floarea soarelui, porumb, trifoi, pomi fructiferi.

7.2. Industria

Resursele de substanțe minerale utile și valorificarea acestora

Județul Mureș este unul dintre cele bogate în resurse de substanțe minerale, ceea ce a condus la dezvoltarea industriei extractive încă din prima jumătate a secolului al XX-lea. Multe dintre ramurile industriei prelucrătoare existente în județ au apărut pentru a valorifica materiile prime existente în zonă.

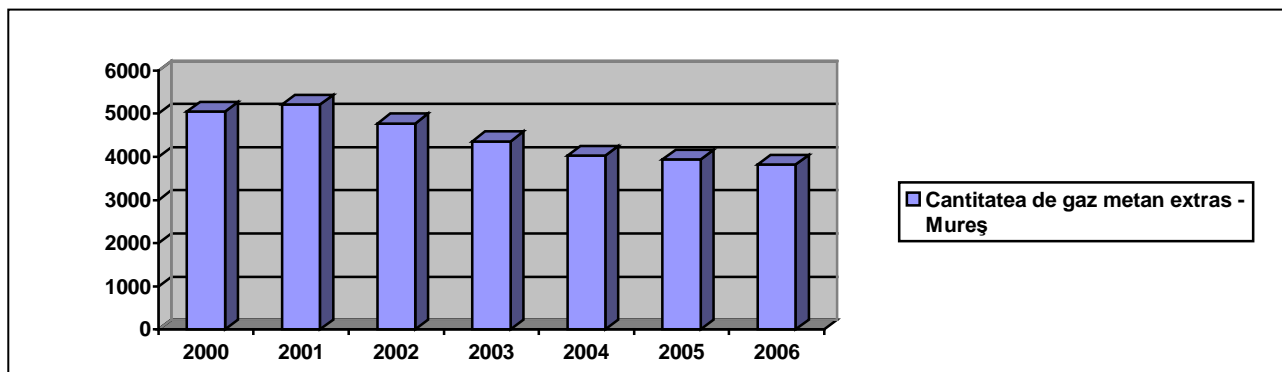

Fig. 7.14. Evoluția cantității de gaz metan extrase (milioane mc), în perioada 2000-2006, județul Mureș. Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

Cea mai importantă resursă a subsolului din zona Mureș este gazul metan, peste 65% din cantitatea de gaze extrasă în România provenind din județ. Zăcămintele gazeifere din județ se află în exploatarea „Romgaz”, companie cu capital majoritar de stat, iar producția este transportată prin rețeaua de conducte a „Transgaz” către consumatorii casnici și industriali din toate zonele țării.

Epuizarea unor câmpuri gazeifere din Mureș, precum și **dispariția unor mari consumatori industriali, precum combinatele chimice**, a condus la **scăderea accentuată a cantității de gaz metan extras**, cu circa 25%, perioada 2000-2006.

Subsolul județului Mureș este, de asemenea, bogat în ape minerale, care însă au început să fie exploatate industrial abia în anii 2000. Cel mai important și apreciat zăcământ este cel de la Stânceni, din nordul județului, unde a fost construită fabrica „Romaqua”, care îmbuteliază apa „Stânceni”.

Zăcămintele de sare ale județului sunt concentrate în zona de vest a acestuia, mai exact în arealul Sovata-Praid, fiind exploatate doar în interes terapeutic. Pe termen scurt, nu se prevede exploatarea industrială a zăcămintelor de sare, acestea fiind excedentare, iar **industria produselor clorosodice, cel mai mare consumator industrial de sare, este în declin**.

Materialele de construcție sunt exploatate tot mai intensiv la nivelul județului, pe fondul dinamicii accentuate a sectorului construcțiilor. Se exploatează mai ales argila pentru industria ceramicii (mai ales în zona Sighișoara-Târnăveni, unde există două mari fabrici de ceramică pentru

construcții), nisipuri și pietrișuri pentru mortare și betoane (extrase din albia râurilor Mureș și Târnave), roci pentru construcții, în zona Deda.

Baza energetică:

Baza energetică a județului Mureș este constituită din două mari componente:

- Resursele de energie primară – reprezentate de gazul metan extras în județ;
- Resursele de energie electrică – producția de termo și hidro-energie;

Dacă în ceea ce privește producția de gaz metan județul deține o poziție privilegiată, beneficiind de cele mai importante rezerve de pe întreg teritoriul țării și asigurând două treimi din cantitatea extrasă anual în România, **producția de energie electrică este mai puțin dezvoltată.**

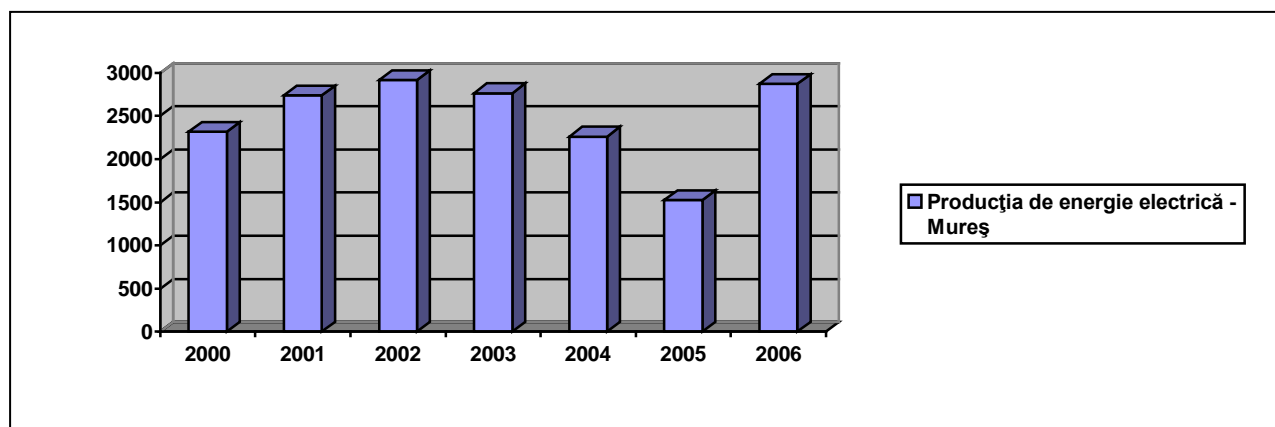

Fig. 7.15. Producția de energie electrică (milioane KWH) realizată în județul Mureș, 2000-20

Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

Termocentralele clasice asigură peste 99% din producția de energie electrică a județului Mureș, utilizând ca materie primă cărbunele exploatat în țară sau cel din import. Cea mai mare termocentrală este amplasată la Iernut și asigură consumul de energie pentru zona industrială a municipiului Târgu Mureș. Alte centrale termoelectrice se găsesc la Fântânele și Târgu Mureș. Producția de hidroenergie este foarte scăzută (900.000 KWH în anul 2006), dar cu o dinamică ascendentă în ultimii ani și prin prisma privatizării unor microhidrocentrale din județ. În județ nu existau, la nivelul anului 2006, unități de producere a energiei eoliene sau solare.

În municipiul Târgu-Mureș își are sediul central compania „E.ON Gaz România” (fostă „Distrigaz Nord”), care distribuie gaze pentru 1,3 milioane de consumatori din toată Transilvania și Banat.

Analiza producției industriale și a structurii acesteia:

Economia județului Mureș este una preponderent industrială, 46,3% din cifra de afaceri realizată de companiile mureșene fiind generată de cele cu activitate industrială, în anul 2006, spre deosebire de cele din servicii (45,2%) sau agricultură (1,9%). Cu toate acestea, ponderea industriei

În economia județului a scăzut de la 70% în anii 90, pe fondul restructurării unor ramuri industriale și a unei dinamici mai accentuate a sectorului terțiar, mai ales a comerțului.

În același an, în județul Mureș existau 2042 de agenți economici activi în sfera industriei, 98% dintre aceștia în sfera industriei prelucrătoare.

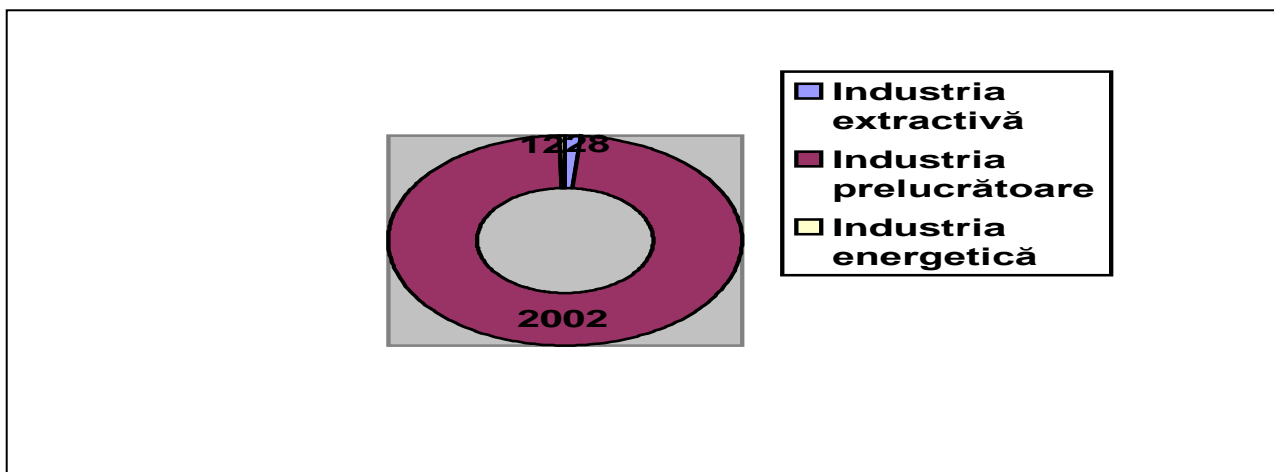

Fig. 7.16 Distribuția agenților economici activi în industrie înregistrați în județul Mureș

Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

Dintre firmele cu profil industrial, 72% sunt microîntreprinderi și doar 2 % sunt întreprinderi mari, sectorul I.M.M. reprezentând 97,8% din totalul companiilor. Excepție face doar industria energetică, unde ponderea este deținută de companiile mari, asta și datorită profilului activității (termocentrale de mari dimensiuni).

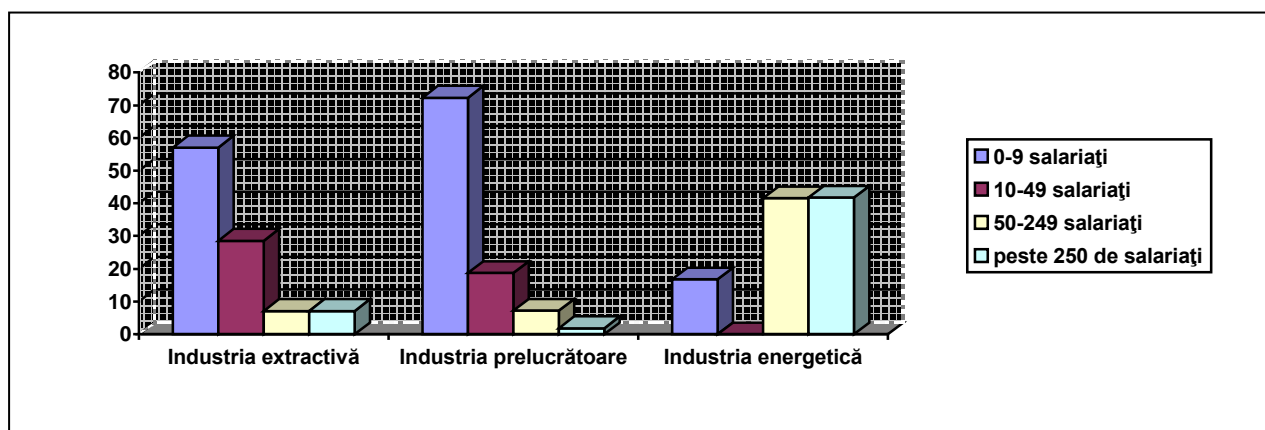

Fig. 7.17. Distribuția agenților economici din industria județului Mureș, în funcție de numărul de salariați. Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

Cifra de afaceri realizată de întreprinderile cu profil industrial din județul Mureș a fost, în anul 2006, de 5883 de milioane de lei, adică aproximativ 1,67 miliarde de Euro (la un curs mediu calculat de Banca Națională de 3,52 lei/Euro). Industria prelucrătoare a avut cea mai mare contribuție (65,1%), urmată de cea energetică (18,7%) și cea extractivă (16,2%).

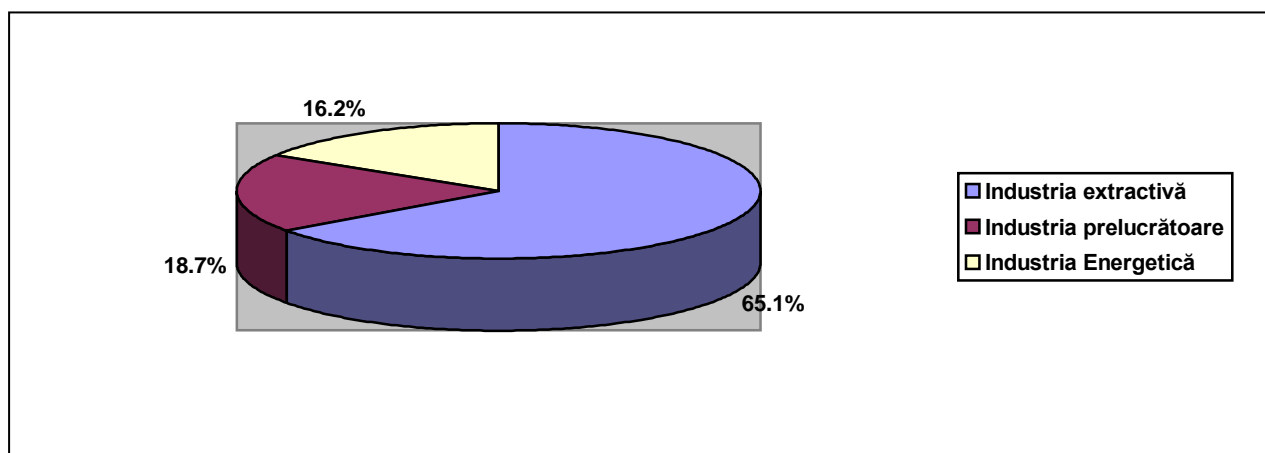

Fig. 7.18. Contribuția ramurilor industriale principale la cifra de afaceri totală din industrie – județul Mureș, 2006. Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

Întreprinderile mari au generat peste 59% din cifra de afaceri din industrie, în timp ce sectorul I.M.M. a contribuit cu doar 41%, deși reunește 98% din totalul companiilor din domeniu, și aceasta datorită diferențelor majore dintre cifra de afaceri medie a unei companii mari și a uneia mici. Companiile de peste 250 de salariați au avut o cifră de afaceri medie de 87,29 milioane de lei, în timp ce companiile mici și mijlocii de 1,02 milioane de lei.

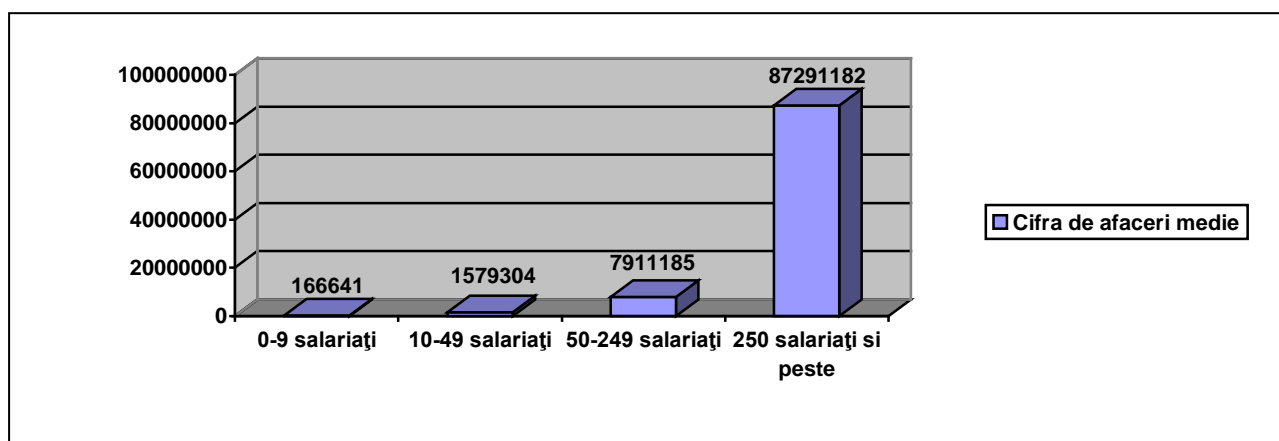

Fig. 7.19. Cifra de afaceri medie (lei) a întreprinderilor industriale din județul Mureș, în funcție de numărul mediu de angajați, în anul 2006. Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

Numărul mediu de salariați al întreprinderilor din industrie, active în județul Mureș, a fost în anul 2006 de 52.431 de persoane, dintre care 91% în industria prelucrătoare. Întreprinderile mici și mijlocii concentrează 53,7% din totalul salariaților din industrie, procent ce crește de la un an la altul.

Productivitatea medie a muncii (determinată ca raport între cifra de afaceri totală și numărul de salariați, aferente anului 2006) aferentă întreprinderilor cu profil industrial din județul Mureș a fost de 112.201 de lei, mai mare în industria extractivă (416.171 lei) și cea energetică (414.230 de lei) și **mult redusă în industria prelucrătoare** (80.606 lei). Aceste decalaje majore între nivelul productivității stau la baza ecartului existent între salariile nete lunare din cele 3 ramuri

majore ale industriei mureșene. În anul 2006, salariul mediu net al unui angajat din industria extractivă era de 1.680 de lei, în industria energetică de 1.479 de lei, în timp ce unul din industria prelucrătoare era de doar 673 de lei.

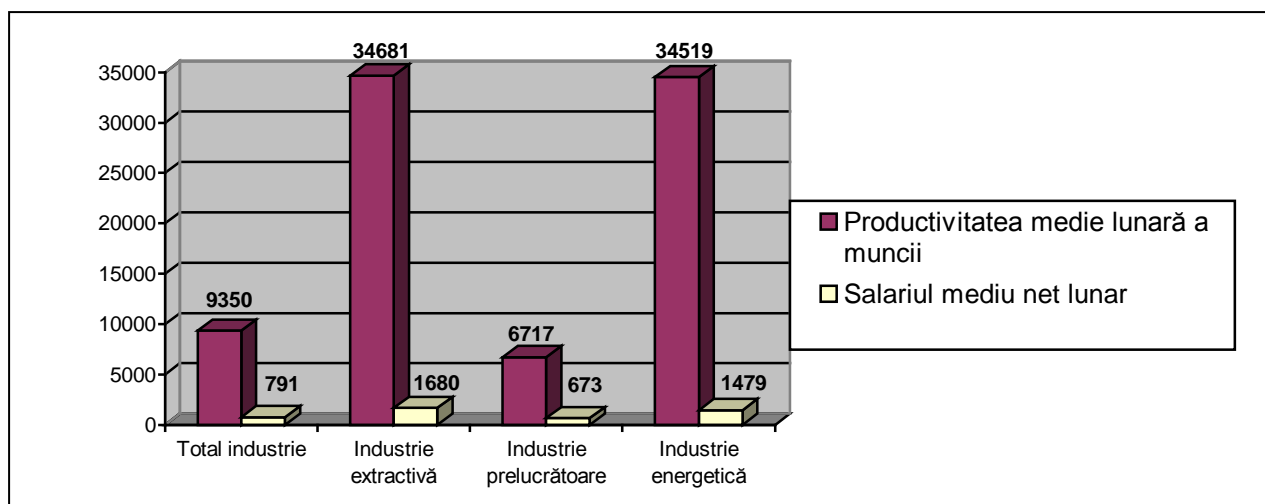

Fig. 7.20. Productivitatea medie lunară a muncii și salariul mediu net lunar în întreprinderile cu profil industrial din județul Mureș, 2006. Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

Principalele ramuri ale industriei prelucrătoare din județul Mureș, din perspectiva cifrei de afaceri, la nivelul anului 2005, erau: industria substanțelor și produselor chimice (29,2%), industria alimentară și a băuturilor (20,6%), industria mobilei (9,2%), industria materialelor de construcție (8,4%), precum și cea a prelucrării lemnului și produselor din lemn (5,8%).

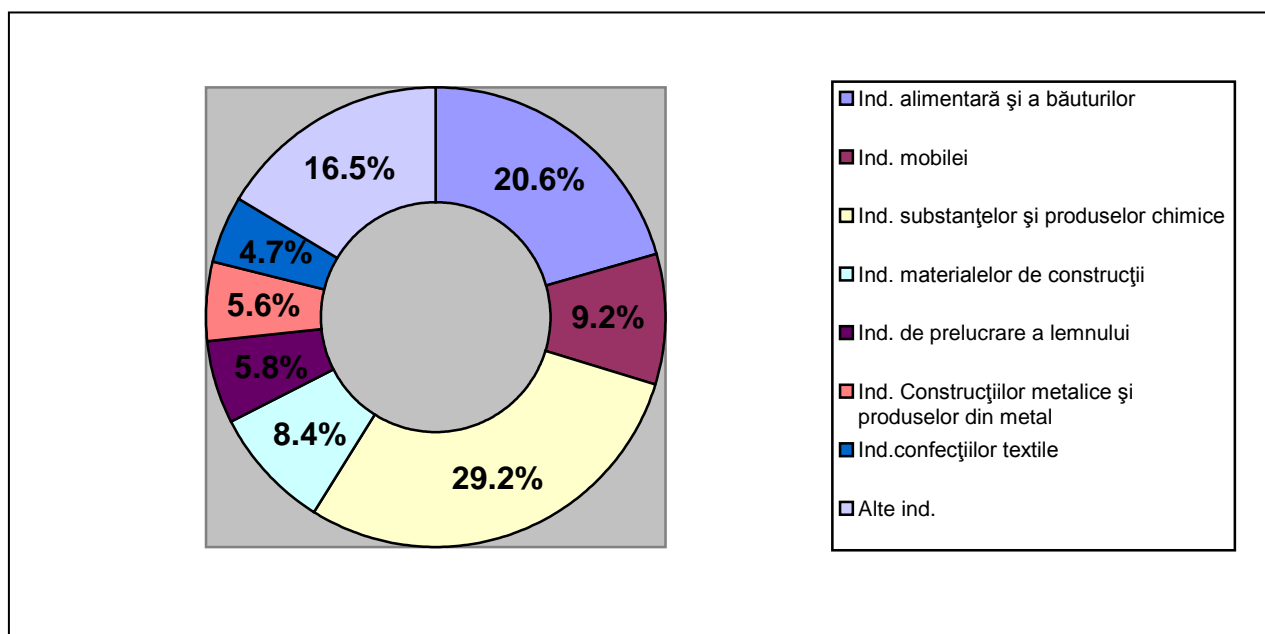

Fig. 7.21. Structura producției industriale a județului Mureș. Sursa: Adaptat după baza de date Borg Design – Județul Mureș.

Se remarcă o dependență ridicată a producției industriale a județului de două ramuri – industria chimică și cea alimentară, care realizează împreună jumătate din valoarea cifrei de afaceri.

Este, de asemenea, de remarcat strânsa corelație dintre resursele naturale locale și dezvoltarea anumitor ramuri industriale: gazul metan pentru industria chimică, terenurile agricole pentru industria alimentară, lemnul pentru industria mobilei și a prelucrării lemnului.

Principalele produse industriale realizate la nivelul județului, în anul 2005, erau:

- Îngrășămintele chimice (20,2% din valoarea producției industriale a județului);
- Lactatele și brânzeturile (8,5%);
- Mobilierul (7,7%);
- Berea (4,8%);
- Medicamentele și produsele farmaceutice (4,2%);
- Produsele stratificate din lemn (3,4%);
- Încălțăminte (3,4%);

Caracterizarea principalelor ramuri industriale:

a) *Industria chimică:*

- Principalele produse realizate: îngrășăminte chimice, antidăunători, medicamente, produse farmaceutice;
- Localizare spațială: municipiul Târgu-Mureș;
- Principalele companii: „Azomureș”, „Sandoz”, „Gedeon Richter”;
- Număr de salariați (2006): 4.674;
- Salariul mediu net (2006): 1.093 lei;
- **Adaptabilitate la cerințele pieței: scăzută pentru îngrășăminte chimice, ridicată pentru medicamente;**
- **Nivel tehnologic: scăzut pentru îngrășăminte chimice, mediu pentru farmaceutice;**

b) *Industria alimentară și a băuturilor:*

- Principalele produse realizate: lactate, brânzeturi, unt, carne, preparate din carne, conserve legume-fructe, zahăr rafinat, produse zaharoase, bere;
- Localizare spațială: Ungheni (bere), Luduș (zahăr), Târgu Mureș, Sighișoara, Sovata (lactate și brânzeturi);
- Principalele companii: „Bere Mureș”, „Hochland Romania”, „Zahărul Luduș”, „Friesland Foods”;
- Număr de salariați (2006): 4.495;
- Salariul mediu net (2006): 711 lei;

- **Adaptabilitate la cerințele pieței: scăzută (conserve)**, medie (zahăr, carne), ridicată (lactate, bere);
 - **Nivel tehnologic: scăzut (zahăr, conserve)**, mediu (carne, lactate), ridicat (brânzeturi, bere);
- c) *Industria prelucrării lemnului:*
- Principalele produse realizate: cherestea, placaje din lemn;
 - Localizare spațială: Reghin;
 - Principalele companii: „Prolemn”;
 - Număr de salariați (2006): 3.279;
 - Salariul mediu net (2006): 435 lei;
 - Adaptabilitate la cerințele pieței: medie (cherestea), ridicată (produse stratificate);
 - Nivel tehnologic: mediu (cherestea), ridicat (produse stratificate);
- d) *Industria materialelor de construcții:*
- Principalele produse realizate: geamuri, sticlărie, cărămizi și țigle, var, prefabricate din beton;
 - Localizare spațială: Târnăveni, Sighișoara, Târgu Mureș;
 - Principalele companii: „Siceram”, „Cars”, „Gecsat”, „Mureșeni”, „Cesiro”;
 - Număr de salariați (2006): 4.484
 - Salariul mediu net (2006): 822 lei;
 - **Adaptabilitate la cerințele pieței: scăzută (sticlărie)**, medie (geamuri, prefabricate din beton), ridicată (ceramică pentru construcții);
 - **Nivel tehnologic: scăzut (sticlărie)**, mediu (geamuri, prefabricate, ceramică);
- e) *Industria mobilei:*
- Principalele produse realizate: mobilier din lemn masiv și lemn-metal, scaune;
 - Localizare spațială: Târgu Mureș, Reghin, Târnăveni, Sovata;
 - Principalele companii: „Mobex”, „Ilefor”, „Mobila Sovata”, „Parisot”;
 - Număr de salariați (2006): 8.359
 - Salariul mediu net (2006): 621 lei;
 - Adaptabilitate la cerințele pieței: medie;
 - Nivel tehnologic: mediu.

Raportat la producția industrială realizată la nivelul întregii țări, județul Mureș este lider la producția de îngrășăminte chimice (35,3% din producția totală a României) și brânzeturi (26,2%):

Tabelul 7.4.

<u>Produsul</u>	<u>Ponderea în total țară</u>	<u>Locul deținut de județ</u>
- Îngrășăminte chimice	35,3%	1
- Mobilier	7,0%	3
- Confecții textile	2,7%	13
- Încălțăminte	3,0%	10
- Brânzeturi	26,2%	1
- Lapte de consum	14,3%	2
- Bere	7,7%	4
- Zahăr rafinat	4,5%	6
D Unt	9,2%	4

i

Distribuția spațială a activităților industriale:

În județul Mureș sunt bine definite 5 zone industriale, în jurul marilor așezări urbane ale județului, zone care corespund platformelor industriale construite în perioada regimului comunist:

Zona industrială Târgu-Mureș:

- o ramuri industriale dominante: industria chimică (îngrășăminte chimice, farmaceutice, medicamente, mase plastice), industria alimentară (bere, morărit și panificație, lactate și brânzeturi, carne și preparate din carne), industria mobilei, industria confecțiilor textile, materiale de construcție (prefabricate din beton, adezivi, vopsele); cabluri electrice;

- o număr estimat de salariați (2005): 22.000;

- o principalele companii (după cifra de afaceri din anul 2005): „Azomureș”, „Mobex”, „Ilefor”, „E.ON Gaz”, „Bere Mureș”, „Industrializarea Laptelui Mureș”, „Sandoz”, „Gedeon Richter”, „Energomur”, „Top Electro”, „Romcab”, „Daw Benta”;

- o concentrează 45% din producția industrială a județului și peste 40% din numărul salariaților din industrie;

Zona industrială Reghin:

- o ramuri industriale dominante: prelucrarea lemnului (placaje, panel, furnir), mobilă și instrumente muzicale, încălțăminte, mașini și echipamente (echipamente agro-forestiere);

- o număr estimat de salariați (2005): 8.500;

- o principalele companii (după cifra de afaceri din anul 2005) : „Prolemn”, „Alpina”, „IRUM”, „Geosef Levicom”, „Remex”, „Hora”, „Bucin Mob”;

- o concentrează aproape 10% din producția industrială a județului și 16% din forța de muncă ocupată în industrie;

Zona industrială Sighișoara:

- ramuri industriale dominante: industria alimentară (brânzeturi), produse din minerale nemetalice (blocuri ceramice, țiglă, porțelan, sticlărie), construcții metalice (vase emailate), confecțiilor textile,
- număr estimat de salariați: 9.000;
- principalele companii (după cifra de afaceri din anul 2005): „Hochland Romania”, „Siceram”, „Stimet”, „Ves”, „Târnavă”, „Parat Ro”, „Artfil”;
- contribuie cu 10% la producția industrială a județului și asigură ocuparea a 17% din forța de muncă din industrie;

Zona industrială Luduș-Iernut:

- ramuri industriale dominante: industria energetică (termoenergie), alimentară (zahăr), a cauciucului (anvelope);
- număr estimat de salariați: 2.500;
- principalele companii: „Electrocentrale”, „Zahărul Luduș”, „Termos”, „Tofan”;
- asigură 15% din producția industrială a județului și angajează 5% din forța de muncă ocupată în industrie;

Zona industrială Târnăveni:

- ramuri industriale dominante: industria materialelor de construcție și produselor din minerale nemetalice (geamuri, cărămizi, țigle, prefabricate din beton), chimică (carbid), mobilei, alimentară;
- număr estimat de salariați: 5.000;
- principalele companii: „Gecsat”, „Cars”, „Parisot”, „Carbid Fox”, „Omega Prodcom”;
- concentrează 10% din forța de muncă ocupată în industrie și contribuie cu circa 5% la producția industrială a județului.

Pe lângă aceste areale industriale cu tradiție, în ultimul deceniu, au apărut și o serie de zone industriale noi, de dimensiuni mai mici, dar foarte dinamice, în jurul localităților: Sovata (industria mobilei și a brânzeturilor), Sărmașu (industria mobilei și a ceramicii pentru construcții, feronerie), Sângeorgiu de Pădure (industria pielăriei, a mobilei).

Crearea de noi zone industriale – parcuri industriale

Parcul industrial este înființat pe platforma Vidrasău (comuna Ungheni), la 18 km de centrul municipiului Târgu Mureș. Zona are 40,9 ha, din care concesionabilă 24,9 ha, poziționată în imediata vecinătate de rețelele majore de comunicație: 2 km față de drumul european E60 (DN15), în imediata vecinătate a căii ferate Târgu Mureș – Războieni și în imediata vecinătate a Aeroportului Internațional Târgu Mureș. Aeroportul are destinații de zbor în majoritatea orașelor europene (ex: Budapesta, Nurenberg, Barcelona, Salonic, Dublin, Venice, Dortmund, Lion, Dusseldorf, Frankfurt, Hamburg, Roma, Milano, etc.).

Parcul are o capacitate de 42 unități separate, fiecare având 5.000 mp. De asemenea, parcul are capacitatea de a asigura și sprijin administrativ. Infrastructura cerută pentru Parcul Industrial este divizată în două părți funcționale. Zona industrială și de servicii care ajută la funcționarea parcului în general.

1. Zona administrativă și de servicii constă în :

- Clădirea administrativă (birouri de închiriat);
- Centrala termică și post de transformare;
- Gospodăria de apă și un rezervor de 500 mc;
- Parcare auto;

2. Zona industrială cuprinde infrastructura necesară desfășurării activităților productive, respectiv :

- Drumuri interne și căi de rocadă;
- Conectarea utilităților la parc;
- Rețea internă pentru utilități (apă potabilă, gaze, energie electrică, canalizare, telefonie fixă);
- Drum de acces și de încărcare pentru stația de cale ferată locală;
- Stație de tratare a apelor uzate din Parc;
- Stație de pompare pentru apă, apă reziduală și apă pluvială;
- Rețea de hidranți;

Parcul industrial are ca scop atragerea industriei nepoluante de natură tehnică. În acest sens, se urmărește dezvoltarea activităților de producție, domeniile de interes fiind :

- a) Tehnologia informației;
- b) Electronică și telecomunicații;
- c) Producția de componente și subansamble industriale;
- d) Mașini și echipamente;
- e) Producție produse alimentare;
- f) Prelucrarea lemnului;
- g) Industria ușoară;

- h) Servicii conexe activităților productive;
- i) Alte servicii specifice parcurilor industriale;

Principalele rezultate așteptate sunt :

- crearea de noi locuri de muncă, cu o pondere semnificativă reprezentată de forța de muncă cu înaltă calificare;
- atragerea de noi tehnologii;
- dezvoltarea sectorului serviciilor;
- îmbunătățirea condițiilor de mediu, în special în zonele urbane, prin relocarea unor industrii din aceste zone către parcul industrial.

De menționat faptul că traseul viitoarei autostrăzi Brașov – Târgu Mureș – Cluj Napoca – Borș va trece prin apropierea Parcului Industrial, rețeaua de acces urmând să fie legată în intersecția dintre DN15 și drumul de acces în parc. Toată infrastructura necesară este asigurată de platformă, și se anticipează că parcul va ajuta la îmbunătățirea mediului local. Se anticipează, de asemenea, că parcul va atrage industria locală, reducând, astfel, poluarea din alte zone.

7.3. Serviciile

Comerțul intern

În anul 2006, la nivelul județului Mureș, erau înregistrate 5.142 de unități economice active în domeniul comerțului cu amănuntul și ridicata. Această cifră plasează domeniul comerțului pe primul loc în topul ramurilor economice cu cel mai mare număr de unități active din județ. Cele mai multe dintre aceste firme erau microîntreprinderi (89,6%), existând doar două unități mari, cu peste 250 de salariați.

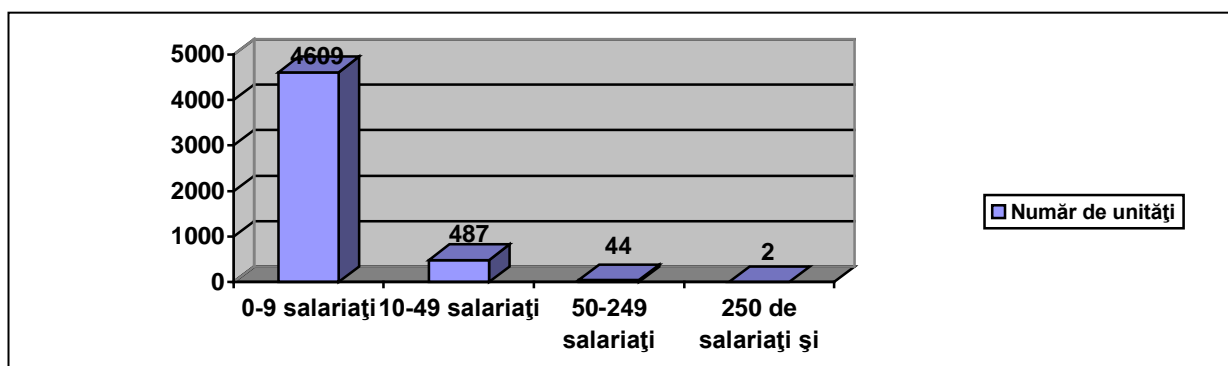

Fig. 7.22. Distribuția unităților comerciale din județul Mureș, după numărul de salariați.

Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

Cifra de afaceri realizată de companiile care au ca profil de activitate comerțul cu amănuntul și ridicata, reparațiile și intermedierea comerciale a fost, în anul 2006, de 4,49 miliarde de lei (1,28 miliarde de Euro), adică 35,3% din cifra de afaceri totală realizată de firmele din județ. Cu alte cuvinte, comerțul contribuie cu mai bine de o treime la Produsul Intern Brut al județului Mureș.

Numărul mediu de salariați din unitățile active în domeniul comerțului era, în același an, de 23.426, concentrați mai ales în microîntreprinderi, cele mai multe firme de comerț cu amănuntul fiind afaceri de familie, cu un rulaj redus.

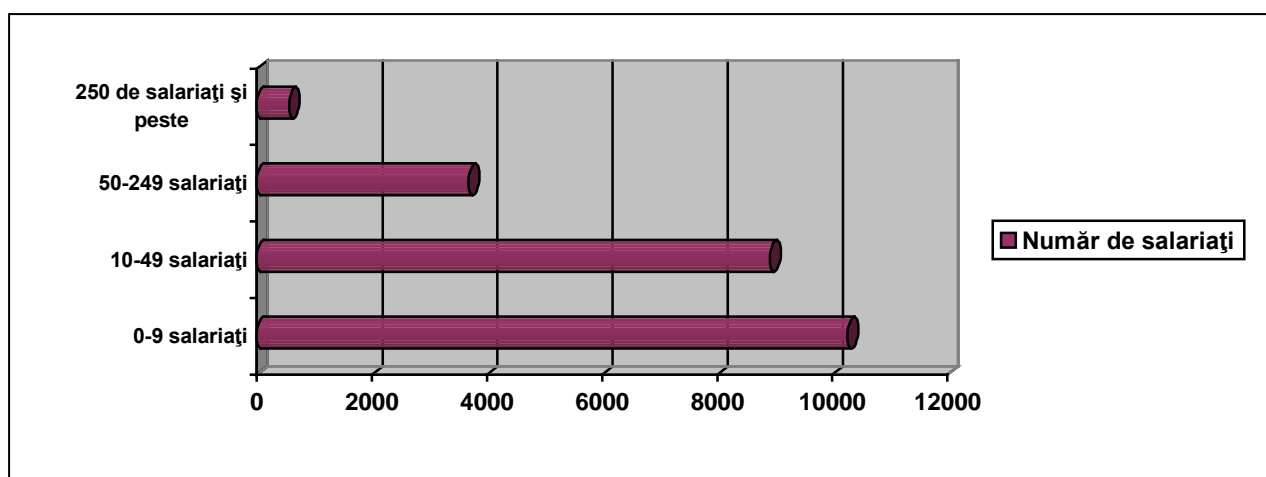

Fig. 7.23. Distribuția unităților comerciale din județul Mureș, după numărul mediu de salariați.
Sursa: Direcția Județeană de Statistică

Dacă în mediul rural încă domină unitățile comerciale de foarte mici dimensiuni, nespecializate, organizate ca microîntreprinderi, care coexistă pe alocuri cu unități cooperatiste, în mediul urban câștigă teren comerțul modern, prin unități de tip super și hipermarket.

La 31 decembrie 2007, în județul Mureș existau 23 de unități ce pot fi încadrate în așa-numita categorie a „comerțului modern”. Municipiul Târgu-Mureș concentra 17 dintre aceste unități, iar Târnăveni și Sighișoara câte două:

Tabel 7.5. Retailul modern din județul Mureș, la 31.12.2007

Localitatea	Categoria	Număr de unități
Târgu-Mureș	Hipermarket	3 (Auchan, Kaufland, Real)
	Cash&carry	2 (Metro, Selgros)
	Supermaket	12 (Plus, Profi, Carmolimp, Darina, Spar)
Sighișoara	Supermarket	2 (Penny Market, Perfect)
Reghin	Supermarket	1 (Billa)
Târnăveni	Supermarket	2 (Profi, Penny Market)
Ungheni	Supermarket	1 (Darina)

Sursa: Revista „Piața”

Comerțul exterior

În anul 2006, volumul schimburilor comerciale externe ale județului Mureș a fost de 1,082 miliarde de Euro, adică 1,6% din volumul schimburilor totale efectuate de România cu partenerii externi. Asemenea situației la nivel național, **balanța comercială a fost una deficitară, volumul importurilor fiind mai mare decât cel al exporturilor** cu circa 77 de milioane de Euro.

Primele estimări pentru anul 2007 indică un volum al schimburilor comerciale de 1,324 miliarde de Euro, în creștere cu 22,4% față de anul 2006, pe fondul creșterii importurilor cu 24,1% și a exporturilor cu 20,5%.

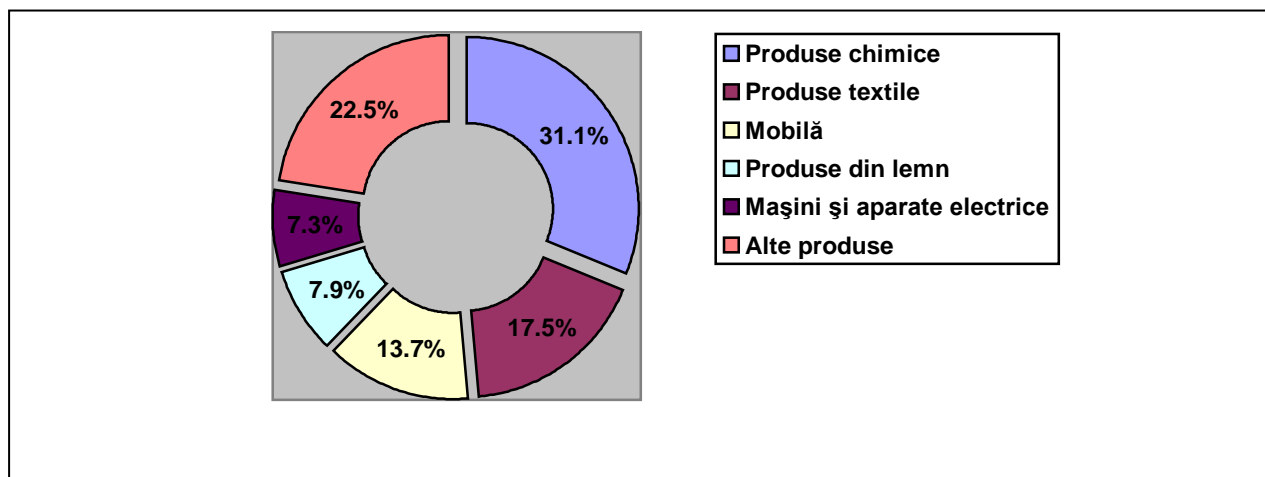

Fig. 7.24. Structura exporturilor județului Mureș, în anul 2006, pe categorii de produse.

Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

Exporturile realizate de agenții economici din județul Mureș au fost, la nivelul anului 2006, de 502,439 milioane de Euro, cu 6% mai ridicate decât în anul 2005. Ponderea cea mai ridicată în volumul exporturilor o dețin produsele chimice (îngrășăminte chimice și medicamente), articolele de îmbrăcăminte, mobila și articolele din lemn, adică principalele produse realizate de industria județului.

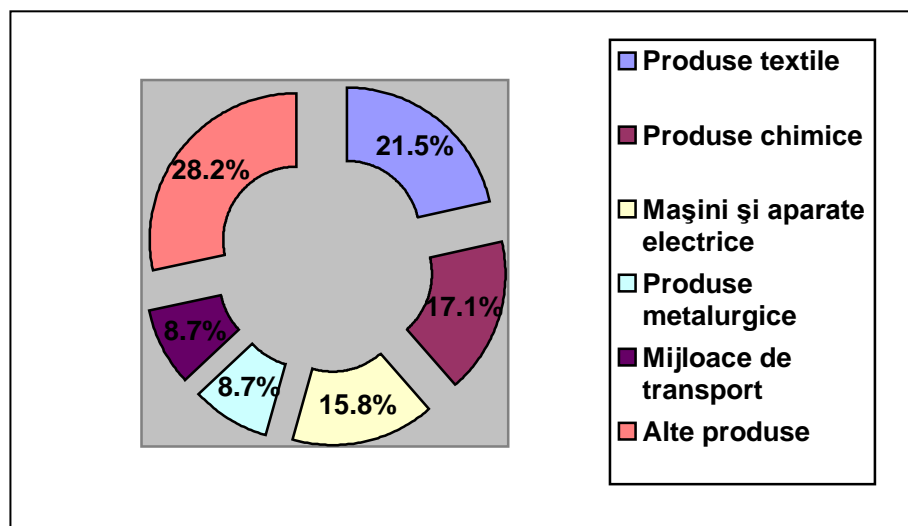

Fig. 7.25. Structura importurilor județului Mureș, în anul 2006, pe categorii de produse. Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

Tendința manifestată în perioada 2002-2006 este de creștere a exporturilor de produse chimice, mase plastice, produse din lemn, produse metalurgice, dar mai ales mașini și aparate electrice, în defavoarea mobilei, materialelor de construcții, încălțămintei

sau materialelor textile.

Importurile realizate de firmele mureșene în anul 2006 s-au cifrat la 579,231 milioane Euro, în creștere cu 16,6% față de anul 2005. Materialele textile și îmbrăcămintea se află în topul produselor importate, fiind urmate de produsele chimice și mașinile și aparatele electrice.

În perioada 2002-2006, principalele tendințe manifestate în structura importurilor județului Mureș au fost creșterea ponderii mijloacelor de transport, mașinilor și aparatelor electrice, a produselor metalurgice și chimice, scăzând ponderea produselor alimentare, a pielăriei, produselor din lemn, materialelor textile și materialelor de construcții.

Transporturile

Este cunoscut faptul că pentru ca un teritoriu să poată să se dezvolte din punct de vedere economic trebuie să aibă un sector de transport și comunicații eficient. Astfel, pentru a valorifica oportunitățile de dezvoltare, teritoriul respectiv trebuie să-și dezvolte, modernizeze și eficientizeze infrastructura rutieră, feroviară, aeriană și sistemul intermodal de transport.

În general, se poate spune că județul Mureș are o rețea de transport repartizată uniform pe întreg teritoriul județului, dar **infrastructura este insuficient modernizată, starea acesteia neridicându-se la standardele europene.**

La nivelul anului 2006, pe teritoriul județului Mureș activau 802 agenți economici în domeniul transporturilor și depozitării, dintre care peste 90% erau microîntreprinderi și doar 4 numărau peste 250 de salariați.

În același an, companiile din transporturi și depozitare au înregistrat vânzări totale de 405 milioane lei (115 milioane Euro), contribuind cu 3,6% la cifra de afaceri realizată la nivelul

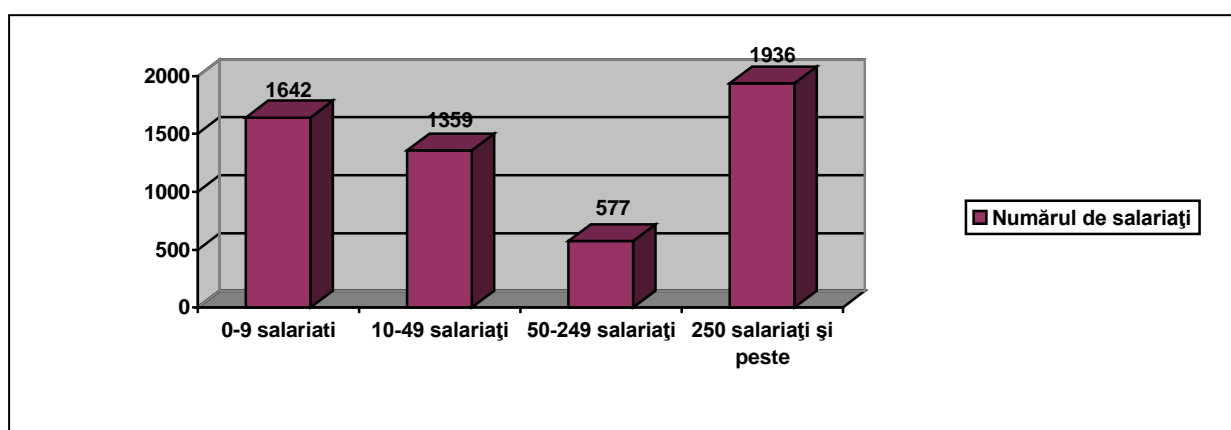

Fig. 7.26. Numărul de salariați din firmele de transport, în funcție de mărimea acestora. Sursa: Direcția Județeană de Statistică

întregii economii a județului. Cea mai mare parte din cifra de afaceri a transportatorilor și depozitarilor a fost realizată de firmele cu 10-49 de salariați (31,7%) și de microîntreprinderi (30,3%).

Numărul mediu de salariați înregistrat la nivelul anului 2006 de companiile din transporturi și depozitare a fost de 5.513, ceea ce reprezintă 5,2% din forța de muncă salariată a județului

Mureș. Statisticile indică faptul că principalii angajatori din transporturi sunt întreprinderile mari și microîntreprinderile.

Transportul de căile rutiere

Fiecare zonă din cadrul județului este traversată și conectată la rețeaua județeană de căi de transport rutier. Lungimea totală a drumurilor publice de pe teritoriul județului Mureș este de 1985 km reprezentând 19,4% din rețeaua regiunii Centru, care la rândul ei acoperă 12,8% din rețeaua națională. Județul Mureș este al doilea după Alba atât în ceea ce privește lungimea totală a drumurilor publice, cât și densitatea la 100 kmp. Densitatea drumurilor publice a fost în 2006 de 29,6 km la 100 km², valoare situată atât sub media pe țară (33,5) cât și sub media regională (29,9).

Tabel 7.6. Drumurile publice pe regiuni de dezvoltare și județe în 2006

Regiunea de dezvoltare	Județul	Drumuri publice total - km	Modernizate - %	Drumuri naționale - km	Modernizate - %	Drumuri județene și comunale - km (% din total drumuri publice)	Modernizate - %	Densitatea drumurilor publice pe 100 km ² teritoriu
Total		79952	27,0	15983	90,7	63969 (80,0)	11,0	33,5
1. Nord - Est		13411	26,2	2669	90,8	10742 (80,1)	10,1	36,5
2. Sud - Est		10722	19,6	2129	89,1	8593 (80,1)	2,4	30,0
3. Sud - Muntenia		12051	29,3	2734	95,4	9317 (77,3)	9,8	35,0
4. Sud - Vest Oltenia		10478	32,9	2043	81,5	8435 (80,5)	21,1	35,9
5. Vest		10305	26,8	1886	93,8	8419 (81,7)	11,8	32,2
6. Nord - Vest		11884	27,4	1976	87,0	9908 (83,4)	15,5	34,8
7. Centru		10211	24,0	2237	94,1	7974 (78,1)	4,3	29,9
	Alba	2642	15,5	426	88,3	2216 (83,9)	1,5	42,3
	Brașov	1499	29,7	428	93,2	1071 (71,4)	4,3	28,0
	Covasna	839	35,2	269	90,3	570 (67,9)	9,1	22,6
	Harghita	1647	29,6	445	96,0	1202 (73,0)	5,1	24,8
	Mureș	1985	21,5	412	98,1	1573 (79,2)	1,5	29,6
	Sibiu	1599	24,0	257	100,0	1342 (83,9)	9,4	29,4
8. București - Ilfov		890	56,6	309	100,0	581 (65,3)	33,6	48,9

Sursa: Anuarul statistic al României, 2007, INS

Din totalul rețelei de drumuri publice a județului Mureș, 20,8% îl reprezintă drumurile naționale (412 km), iar restul drumuri județene și comunale. Doar două județe din cadrul regiunii au o pondere mai mică a drumurilor naționale, de numai 16,1%: Alba și Sibiu. Fiecare zonă din cadrul județului este traversată de cel puțin un drum național.

După cum se poate observa, în toate regiunile României, Precum și în toate județele regiunii Centru, drumurile naționale prezintă un grad mai ridicat de modernizare decât drumurile județene și comunale. Pentru regiunea Centru se poate remarca faptul că în toate județele, cu excepția județului Alba, drumurile naționale sunt modernizate în proporție de peste 90%, ajungând la 98% în județul Mureș și chiar la 100% în cazul județului Sibiu.

Spre deosebire de situația existentă la drumurile naționale, în cazul drumurilor județene și comunale acestea sunt modernizate într-o proporție foarte mică, județul Mureș situându-se pe ultimul loc împreună cu Alba, cu doar 1,5% drumuri județene și comunale modernizate (adică 23km din 1973). Aceste drumuri prezintă un grad foarte scăzut de întreținere, unele dintre ele fiind aproape impracticabile în județul Mureș.

În vederea fluidizării traficului, scăderii timpilor de parcurs și asigurării siguranței și calității traficului rutier, vor fi demarate lucrările de construcție al autostrăzii Transilvania, secțiunea care traversează teritoriul județului Mureș, având ca punct de intrare în județ localitatea Apold, iar ca punct de ieșire, localitatea Luduș. Este traversată astfel zona sud, metropolitană și cea de vest.

Tabel 7.7. Numărul vehiculelor în inventar și al pasagerilor transportați în transportul urban de pasageri în 2006

	Numărul vehiculelor în inventar / Autobuze și microbuze	Pasageri transportați în cursul anului (mii) / Autobuze și microbuze
Centru	642	117939.3
Alba	113	20001.1
Brașov	228	52962.8
Covasna	44	2330.1
Harghita	21	586.9
Mureș	107	20444.4
Sibiu	129	21614.0

Sursa: Anuarul statistic al României, 2007, INS

În ce privește transportul public specific asigurării de servicii pentru distanțe scurte și cu o capacitate medie de transport, acesta se asigură prin intermediul microbuzelor în defavoarea autobuzelor, al căror număr este în scădere datorită gradului de uzură fizică avansat. La sfârșitul anului 2006 în inventar existau 107 autobuze și microbuze în județul Mureș, adică 16,7% din totalul parcului la nivel de regiune, iar județul Brașov deține peste 35% dintre autobuze și microbuze .

Aceeași situație se poate remarca și dacă se analizează numărul pasagerilor transportați în cursul anului 2006.

Transportul public interurban este asigurat de 15 operatori, societăți comerciale și asociați, deținători de licență de transport public, existând și numeroase firme de transport internațional.

Transportul pe căile ferate

Rețeaua de căi ferate a județului Mureș, parte integrantă a rețelei naționale, este o veritabilă placă turnantă într-ucât este traversat de magistralele 300 pe secțiunea Vânători- Sighișoara- Daneș, 400 (a inelului intracarpatic) pe secțiunea Stânceni-Deda, din care se desprinde linia ferată care unește așezări de pe acest inel de pe Valea Mureșului, respectiv Brâncovenești- Reghin- Târgu Mureș- Iernut- Luduș- Chețani-Războieni, ca și linia ferată a câmpiei Transilvaniei, pe aliniamentul Luduș- Bistrița.

O cale ferată normală simplă de importanță secundară urmărește Valea Târnavei Mici, de la Teiuș până la Praid, deserving localitățile Crăiești- Târnaveni- Mica- Bălăușeri- Sângeorgiu de Pădure- Sovata, de pe cuprinsul județului Mureș.

Tabelul 7.8. Numărul de călători în stațiile CFR din Județul Mureș, în anul 2006

Nr. Crt.	Stația CFR	Numărul de călători în anul 2006
1.	Târgu Mureș	581466
2.	Sighișoara	406490
3.	Luduș	203964
4.	Reghin	186598
5.	Daneș	62422
6.	Deda	44764
7.	Brâncovenești	38991
8.	Iernut	35776
9.	Vânători	34509
10.	Chețani	7447
11.	Stânceni	6306
12.	Sărmășel Gară	2082
13.	Zau de Câmpie	0
14.	Miheșu de Câmpie	0
15.	Sărmașu	0

Pe lângă liniile ferate cu ecartament normal, pe teritoriul județului se află o serie de linii cu ecartament îngust, în prezent scoase din uz, aflate în conservare: Târgu Mureș- Băile Sovata și Târgu Mureș- Band, cu două ramificații: una spre Miheșu de Câmpie, iar alta spre Crăiești- Milaș-Teaca- Lechința, ultimele trei localități din județul Bistrița-Năsăud.

Edificarea acestor căi ferate este veche. Secțiunea aflată pe teritoriul județului care aparține magistralei 300 s-a inaugurat la 1 iunie 1873. Linia mediană a inelului intracarpatic și apoi secțiuni ale magistralei 400 s-au dat în folosință etapizat, astfel: Războieni-Târgu Mureș la 20 noiembrie 1871, Târgu Mureș-Reghin în 1886, Reghin-Deda în 1905, iar Deda-Gheorgheni în 1909. Linia ferată a câmpiei a fost dată în folosință în 1918, iar liniile înguste de pe teritoriul județului în 1915.

În decursul timpului ele au fost continuu modernizate, astfel că secțiunile de pe magistralele 300 și 400 în prezent sunt duble și electrificate. Altele, într-ucât nu-și mai justifică utilitatea au fost

scoase din uz; este cazul celor înguste, care, în opinia noastră pot fi revigorate pentru o utilitate turistică.

După 1990 căile ferate intră într-un amplu proces de restructurare, înregistrând diminuări drastice ale volumului de marfuri transportate cât și ale numărului de pasageri.

În ceea ce privește traficul de pasager în 2006 în principalele stații feroviare, acesta se prezenta astfel: (tabel) . Stațiile de pe linia câmpiei sunt deservite de operator privat.

În privința volumului de marfă și a structurii mărfurilor, situația se prezintă astfel în anul 2006:

Tabelul 7.9. Volumul și structura mărfurilor încărcate/descărcate în stațiile CFR din Județul Mureș

Stația CFR	Volum marfă încărcată (t)	Volum marfă descărcată (t)	Structura mărfii încărcate	Structura mărfii descărcate
Vânători	0	0		*
Sighișoara	499	202	Cărămidă + diverse	Diverse
Daneș	98	750	Material lemnos	Oțel, țevi, laminate
Stânceni	2504	0	Material lemnos	*
Deda	4680	70	*	*
Brâncovenesti	0	0		
Reghin	14392	20000	*	*
Târgu Mureș	1632	21200	Material lemnos	Cereale + diverse
Iernut	481	40	Diverse	Motorină + diverse
Luduș	5670	4600	Material lemnos	Var hidratat
Chetcani	0	0	Material lemnos + melasa	Diverse
Sânger	0	0	*	*
Tăureni	0	0	*	*
Zau de Câmpie	0	0	*	*
Miheșu de Câmpie	0	0	*	*
Sârmașu	0	0	*	*
Sărmășel Gară	0	0	*	*
Crăiești	0	0	*	*
Târnăveni	5645	5400	Geam, carbonați	Calcar + diverse
Mica	0	0	*	*
Bălăușeri	923	375	Material lemnos	Diverse
Sângeorgiu de Pădure	0	0	*	*
Sovata	1509	0	Material lemnos + sare	*

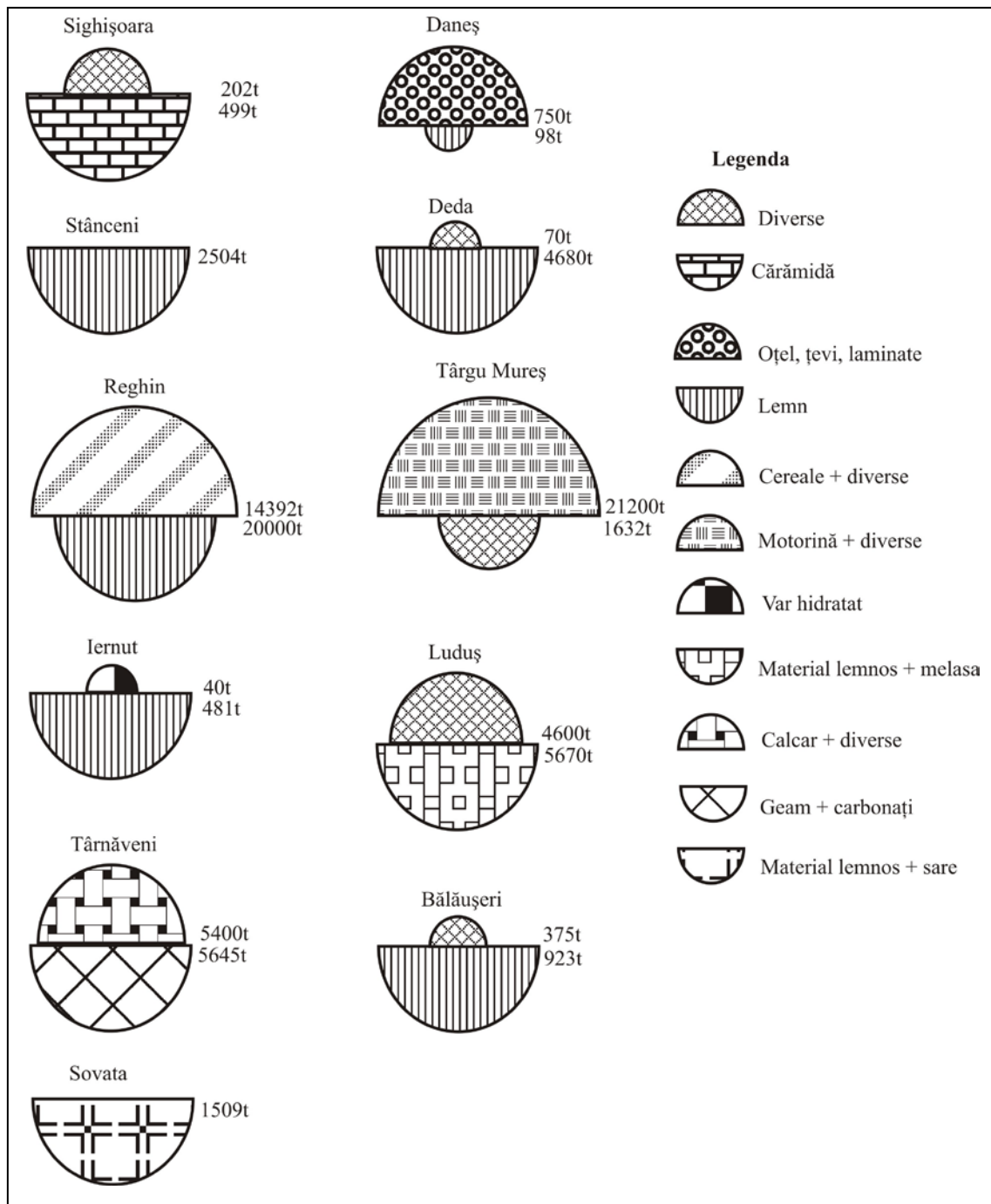

Fig. 7.27. Structura mărfurilor încărcate/descărcate în stațiile CFR din Județul Mureș, în anul 2006

Transportul aerian

Regiunea Centru este deservită de două aeroporturi situate în județele Mureș și Sibiu. Aeroportul Târgu Mureș, situat pe drumul european E 60, pe raza orașului Ungheni, la 14,5 km distanță de reședința județului, are o poziție geografică deosebit de favorabilă, întrucât cu excepția județelor Cluj și Sibiu, județele învecinate nu dispun de aeroporturi. În componența acestuia intră un terminal de 200 pasageri, terminal de tranzit de 60 pasageri. Analizând structura fluxului de pasageri se poate menționa că există o aerogară cu flux intern de 60 pasageri pe oră, iar fluxul

internațional este de 400 de pasageri pe oră. Strategia de dezvoltare și modernizare a aeroportului cuprinde: lungirea, extinderea și supraînălțarea pistei de aterizare decolare, căilor de rulare și platformelor de îmbarcare debarcare pasageri, îmbunătățirea categoriei balizajului, precum și dezvoltarea unei platforme Cargo, Airport Business Center și o platformă multimodală. După modernizare, caracteristicile Aeroportului internațional din Tîrgu Mureș vor fi următoarele:

- lungime pistă de aterizare decolare de 3600 m
- lățime pistă de aterizare decolare 45 m + (2x7,5 m) acostamente laterale
- platforme pentru parcare aeronave – 26 locuri de parcare
- balizaj luminos cat ii OACI pe direcția principală de aterizare și cat I OACI pe direcția secundară de aterizare.

Tabel 7.10. Situația traficului aerian în perioada 2000-2007, în cadrul Aeroportului Transilvania Tîrgu Mureș. Sursa: Statistică trafic de persoane și marfă, Aeroport Transilvania Tîrgu Mureș

Anul	Număr curse	Număr pasageri	Cargo/marfă (tone)
2000	356	5141	27,44
2001	409	5147	17,97
2002	326	3084	18,48
2003	238	1462	5,00
2004	788	7496	29,25
2005	2303	12571	137,91
2006	2862	31482	290,00
2007	3215	157932	2047,63

Arealul geografic deservit este de 24.000 km² iar populația, de aproximativ 1,5 milioane de locuitori. Din anul 2005, aeroportul a obținut și statutul de aeroport internațional, înregistrând creșteri semnificative mai ales în ultimul an, atât în ceea ce privește numărul de pasageri cât și cantitatea de marfă transportată. Un salt foarte mare a înregistrat mișcarea aeronavelor, crescând de peste 14 ori față de anul 2004. Aeroportul Transilvania Tîrgu Mureș deservește curse MALEV, TAROM, AIR TRAFIC, CIMBER AIR, SMURD, precum și curse charter ocazionale și business diverse.

De asemenea, la Tîrgu Mureș mai funcționează și un aeroport utilitar – sportiv.

8. TURISMUL, PATRIMONIUL CULTURAL, RESURSE UMANE, ANALIZA FIRMEI

8.1. Turismul în județul Mureș

Fondul turistic natural – cadru de susținere și de desfășurare a activităților cu profil turistic

Rolul resurselor turistice de natură morfologică în afirmarea turismului mureșean

Fondul morfoturistic rezultă din interacțiunea dintre factorii exogeni de modelare a învelișului geografic și litologia specifică unităților morfostructurale care compun teritoriul județului Mureș. Formele de relief care înmagazinează valențele atractive cele mai ridicate sunt cele formate pe un substrat litologic alcătuit din calcare, gresii, conglomerate și roci vulcanice.

Caracteristica esențială a reliefului din județul Mureș o constituie diversificarea și etajarea generală în trepte de la est la vest, ca o reflectare directă a originii și genezei variate a formelor majore de relief, a diversității petrografice, a perioadei de formare și a caracterului diferențiat al transformărilor geografice care au urmat.

Din punct de vedere geomorfologic, relieful actual și reflectarea în peisajul geografic îmbracă o mare varietate de forme morfologice, începând cu culmile cele mai înalte ale Munților Călimani și până la nivelul luncilor și terenurilor joase mlăștinoase sau supuse riscurilor de inundații din văilor Mureșului, Târnavei Mici, Nirajului și afluenților acestora.

Ponderea cea mai ridicată revine, desigur, formelor de relief colinar și de podiș deluros ce ocupă circa jumătate din suprafața județului Mureș. Acestea sunt dezvoltate pe depozite neogene cu structură de domuri și sunt în general slab cutate, prezentând undulări largi ce alternează cu văi largi și adânci, mărginite de versanți afectați în diverse maniere și ponderi de procese de versant (actuale sau stabilizate, predominante fiind alunecările de teren și eroziunea torențială) sau cu albi intens aluvionate. Cealaltă jumătate revine, în proporții similare, dealurilor subcarpatice transilvănene și munților vulcanici Călimani și Gurghiu.

Din punct de vedere morfometric relieful județului Mureș relevă gradații altimetrice corespunzătoare etajării în trepte de la vest spre est, profilul topografic al reliefului luând forma unei curbe hipsografice ascendente în cadrul căreia survin relative echilibrări orizontale și salturi altimetrice pe sectoare.

Concomitent și în raport cu gradațiile altimetrice are loc și o schimbare a fizionomiei formelor de relief începând cu lunca Mureșului la Luduș (cu o altitudine de cca. 300 m) și până pe creasta Masivului Călimani (2100 m).

Dacă în Câmpia Transilvaniei (a cărei altitudine medie se situează între 400 – 500 m) predomină colinele largi, evazate, cu forme rotunjite, iar în Podișul Târnavelor (500 – 650 m

altitudine) suprafețele netede sau ușor vălurite, în sectorul dealurilor subcarpatice se remarcă o alternanță de culmi paralele dominate de măguri ori vârfuri proeminente (700 – 900 m) și depresiuni alungite sub formă de ulucuri. În schimb, contactul cu platourile vulcanice din estul județului este marcat de prezența unor tăpșane ușor înclinate (5-10⁰) ce favorizează accesul relativ ușor spre zona montană.

Urmează o denivelare de cca. 300-350 m, ce marchează frontul structural vulcanic al platourilor și planezelor de pe flancul vestic al celor două unități montane ce flanchează estul județului: Călimani – Gurghiu și care reprezintă cea mai înaltă treaptă a reliefului din județul Mureș. La 1000 – 1100 m se desfășoară cea mai netedă și întinsă parte din zona montană ce corespunde podișului structural al aglomeratelor vulcanice, deasupra căruia sunt presărate conurile cu cratere ale Masivului Pietrosu Călimanilor (caldera Călimani, cu un diametru de 10 km, dominat de vârful Pietrosu, 2100 m), la nord de defileul Mureșului (Deda-Toplița) și ale masivelor Fâncelu-Lăpușna (1684 m altitudine, având diametrul cel mai mare din Carpați, 13 km.), Saca (1777 m altitudine) și Tătarca (1688 m altitudine), la sud de valea Mureșului în Munții Gurghiu. Acestea cratere sunt puternic fragmentate către afluenții Șieului și Mureșului asupra lor punându-și amprenta, în partea înaltă, glaciația cuaternară, impunându-se în relief (la peste 2000 m altitudine) succesiunea de vârfuri de sorginte glaciară care conturează uriașa caldeiră cu diametrul de 10 km a de sub Pietrosul Călimanilor, sporindu-i considerabil atractivitatea. Astfel, s-au dezvoltat două circuri glaciare (având în prelungire scurte văi glaciare) și alte zece circuri de nivație. Răspândirea acestor forme este, totuși, mai redusă, mai ales în comparație cu alte masive, ca Rodna, deci, atractivitatea acestor forme de relief are un impact mai scăzut.

Din acestea se desprind, coborând în trepte spre vest, terminațiile și platoul de piroclastite vulcanice primare al Călimanilor, neted și cu văi adâncite în acumulările de aglomerate vulcanice, pe care s-au dezvoltat forme morfologice originale, sub formă de ace și turnuri, ca vârfurile Lucaciu, Pietrele Roșii, Tihu și Doisprezece Apostoli, care conferă o notă specifică peisajului aferent Munților Călimani.

Uniformitatea reliefului din Câmpia Transilvaniei nu creează note de distonanță în peisaj, iar densitatea formelor de relief pe unitatea de spațiu e redusă (doar unele denivelări de peste 200 m, alunecările și versanții văilor "tulbură" monotonia reliefului).

În zona dealurilor subcarpatice, alternanța depresiunilor de contact de eroziune submontană cu masivele deluroase duce la o diversificare pe verticală a formelor de relief. Diversificarea maximă a formelor de relief, densitatea lor mare pe unitatea de spațiu, o armonie desăvârșită ce dă peisajului varietate și bogăție, apare în zona muntoasă din estul județului.

Chiar dacă răspândirea areală în cadrul județului Mureș este mai redusă, remarcăm prezența reliefului format pe un substrat în care sarea este foarte aproape de suprafață (*relief salin*) în

perimetrul Sovata – Praid, Muntele de Sare de la Sovata (declarată rezervație naturală) și Salina de la Praid constituie puncte certe de focalizare a cererii turistice.

Totodată, o resursă morfoturistică importantă a județului este constituie *defileele*, cel mai important din punct de vedere morfopeisagistic și al accesibilității fiind constituit de Defileul Deda-Toplița, cu o lungime totală de 34 de km, cea mai mare parte desfășurat în cea mai mare parte pe teritoriul județului Mureș. Are o lungime totală de 34 km, despărțind masivele vulcanice Călimani și Gurghiu. Ea este străbătută transversal de valea Mureșului, care cuprinde sectoare înguste și mici depresiuni de eroziune, în care s-au dezvoltat așezări și unde se concentrează și baza materială a turismului din această zonă.

În funcție de diferențierile genetice, structurale, petrografice și altimetrice ale formelor morfologice și a evoluției diferențiate în timp geologic, în cadrul teritoriului județului Mureș se deosebesc mai multe unități de relief, cu valențe estetico-peisagistice și, implicit, cu contribuție diferențiată la conturarea gradului de atractivitate a cadrului natural: munții vulcanici Călimani-Gurghiu, dealurile subcarpatice transilvănene ale Reghinului și Târnavei Mici, Podișul Târnavelor și Câmpia colinară a Transilvaniei.

Munții vulcanici Călimani – Gurghiu au o înclinare domoală spre vest, cu podișuri piemontane alcătuite din piroclastite și conuri de andezite, forme asupra cărora au acționat râurile și torenții, fragmentând suprafața structurală în văi tipice, între care se întind interfluvii triunghiulare numite planeze.

La est de depresiunile Dumbrăvioara, Călușari, Miercurea-Nirajului, Sângeorgiu de Pădure și Șoimiș se desfășoară un *relief de dealuri și depresiuni* cu înălțimi de 600 – 1000 m, cu o lățime de 8 – 30 km, urmând un aliniament paralele Carpaților Orientali, alcătuint Subcarpații transilvăneni desfășurați între Mureș și Târnavă. Cele mai reprezentative măguri din acest areal sunt dealurile Burg (746 m), Sânioară (756 m), Bichiș (1079 m) și Șiclod (1025).

Relieful subcarpat transilvănean este modelat pe roci moi sau tari, ușor cutate sau în dispuse în monoclinuri largi, prezintă văi deschise fără terase ori cu terase etajate, o gamă variată de forme rezultate din spălările terenurilor ori din alunecarea materialelor pe cuestasle înclinate.

Podișul Târnavelor este format din culmi relativ netede, mai ușor în zona dintre cele două Târnavă, având aspect de podiș ușor ondulat, aproape cu aspect de peneplenă. Văile sunt largi, cursul apelor destul de leneș, iar unele văi mai mici sunt abia schițate în relief. Interfluviul dinspre Mureș, separat de valea Nirajului, cuprinde câteva unități bine individualizate: Podișul Târgu Mureșului și Podișul Târnavelor.

Câmpia Transilvaniei este o regiune colinară, larg vălurită, cu altitudini ce rar depășesc 500 m, dar cu denivelări evidente care ajung uneori la peste 200 m, cu văi săpate în argile și marne, în

nisipuri de vârstă sarmatică, cu frecvente alunecări de teren. În cuprinsul ei se găsesc domurile gazeifere (Sârmașu, Zau de Câmpie, Șincai). țului.

Toate cele patru unități sunt fragmentate de văile Mureșului, Târnavei Mici și Nirajului, alături de afluenții lor, favorizându-se astfel o intensă și veche populare dovedită de vestigii arheologice preistorice dacice și romane și continuată în condiții istorice specifice în feudalism și epoca modernă, ce au condus la individualizarea unui adevărat subsistem uman-habitual, compus din arii de veche și intensă locuire. Componenta antropică a fost completată benefic, în timp, atât în mediul urban cât și rural, de către comunități alogene (germană-săsească și maghiară) care și-au pus o amprentă inconfundabilă asupra habitatului, a modului de utilizare a fondului funciar și, nu în ultimul rând, asupra mentalității cu privire la valorile primordiale.

Rolul resurselor climatice și bioclimatice în susținerea activităților turistice

Ca orice element al învelișului geografic, condițiile climatice constituie o condiție importantă pentru dezvoltarea și valorificarea celorlalte componente ale peisajului unui teritoriu. Clima reprezintă și un fond obiectiv de existență pentru diferitele activități ale omului (industriale, agricole, inclusiv activitatea turistică).

În cadrul climatului temperat-continental cu caracter de tranziție, specific țării noastre, cu o mare varietate de nuanțe, teritoriul județului Mureș se situează în sectorul de climă continental moderat de dealuri și pădure.

Trăsăturile climatice ale județului Mureș sunt o consecință a poziției sale în centrul Transilvaniei, fapt care încadrează teritoriul în subprovincia climatică temperat moderată, definită de circulația și caracterul maselor de aer din vest și nord-vest. Prezența reliefului variat, a modului lui de dispunere, condiționează evidențierea unor nuanțe climatice cu totul diferite în zonele de munte și diferențieri sensibile în zonele de dealuri, câmpie și depresiuni. În unele cazuri, morfologia terenului determină chiar individualizarea unor regimuri topoclimatice particulare. Modul de dispunere a reliefului condiționează și oscilația pe verticală a valorilor elementelor meteorologice.

Cea mai mare parte a județului se încadrează climatului regiunilor deluroase, cu ușoare diferențieri la sud și la nord de culoarul Mureșului, cliamtul montan, cu o nuanță aparte (climatul de versanți expuși vânturilor vestice), fiind caracteristică părții de est a județului.

În cadrul acestora, principalele elemente care definesc bioclimatele au următoarele valori: componenta termică, factorul hidric unde se implică atât precipitațiile medii anuale și umiditatea relativă a aerului, componenta dinamică (vântul), la care se adaugă radiația solară, aereoionizarea atmosferei. Toate acestea se implică la realizarea unor indici bioclimatici, a căror valori reflectă gradul de favorabilitate sau restrictivitate în practicarea unor activități turistice în aer liber, mai ales a aeroterapiei și helioterapiei.

O caracteristică a climatului temperat-continental o constituie eşalonarea celor patru anotimpuri în decursul unui an, vara și iarna fiind anotimpuri de bază, iar primăvara și toamna anotimpuri de tranziție. *Sucesiunea anotimpurilor imprimă o sezonabilitate evidentă activității turistice și determină o dezvoltare diferită a formelor de turism practicate sau practicabile în cadrul județului.*

În timpul verii, pe întreg teritoriul județului, valorile temperaturilor sunt pozitive (cu o medie anotimpuală de 15 – 19⁰ C în sectorul montan), iar precipitațiile sunt relativ restrânse, ceea ce apropie trăsăturile climatice din acest anotimp de cele mediteraneene. Această situație determină fluxuri turistice însemnate pentru întreg teritoriul țării, inclusiv pentru județul Mureș. Acestea provin mai ales din partea nordică și nord vestică a țării, care în drum spre Litoralul românesc, traversează teritoriul județului Mureș, permițând individualizarea unui turism de tranzit. Alte fluxuri turistice își au originea în centrele industriale ale județului care dau cel mai mare număr de turiști în acest anotimp, favorabil recreerii, drumețiilor și excursiilor.

Configurația orografică și pădurile din estul județului concură la individualizarea unui climat subalpină, cu aer curat, bogat în aerosoli, cu temperaturi moderate (fără căldură excesivă), ceea ce atrage un număr mare de turiști în sezonul estival. Chiar dacă în unele zone umiditatea aerului este relativ ridicată (65-88 %, Sovata) datorită persistenței maselor de aer umed, această deficiență este anihilată de prezența celorlalte elemente favorabile desfășurării activității turistice (ex. prezența factorilor terapeutici, deosebit de eficienți).

În general se poate afirma că în cadrul județului Mureș în perioada anotimpului de vară condițiile climatice favorizează dezvoltarea tuturor tipurilor de turism.

Iarna însă, pe lângă mersul normal al diferitelor elemente climatice intervin unele anomalii reprezentate prin frecvente inversiuni de temperatură între văile largi, ariile depresionare și versanții însoriți ori interfluviale bine aerisite. Vânturile din vest și nord-vest sunt de intensitate și frecvență mijlocie, iar intensificările acestuia datorate anticlonului siberian, ale crivățului, nu afectează teritoriul județului, protejat de lanțul Carpaților Orientali. Pătrunderea unor mase de aer reci din nord cauzează însă uneori scăderi bruște de temperatură.

În zona de câmpie, mai ales în partea de sud-vest, la adăpostul asigurat de culmile nordice ale Munților Apuseni, în depresiunea-culoar a Mureșului, se resimte frecvent efectul de föhn care determină creșterea generală a temperaturii, predominarea timpului senin, scăderea umezelii și precipitațiilor. Aceste condiții climatice sunt ilustrate și de prezența elementelor floristice specifice stepei pontice și caracteristice mai ales în fânașul mezoxerofil de la Zau de Câmpie și de dezvoltarea vestitelor podgorii din Podișul Târnavelor.

Condițiile climatice din perioada anotimpului de iarnă sunt în consecință diferențiate în cadrul teritoriului mureșan.

Dacă în estul județului, suprapus zonei montane, iernile au caracteristici ce le apropie de zonele nordice ale Europei, în vestul județului anotimpul rece este marcat doar de valorile scăzute ale temperaturii și de căderile sporadice de ninsori, inclusiv durata de menținere a stratului de zăpadă redusă.

Numărul mediu al zilelor cu ninsoare din zona montană este de 40-50 zile, iar durata menținerii stratului de zăpadă este de 80-120 zile, grosimea stratului de zăpadă depășind 3m în partea înaltă a Munților Călimani.

Toate aceste caracteristici ale sezonului de iarnă oferă posibilitatea desfășurării activității turistice și în acest anotimp, mai ales în scopul practicării unor sporturi (schi) facilitate și de morfologia reliefului din zona montană (pante domoale, povârnișuri).

Turismul de recreere și de îngrijire a sănătății este prezent și în acest sezon datorită prezenței stabilimentelor balneare (Sovata) și datorită posibilităților de practicare a sporturilor de iarnă, fapt ce amplifică orientarea fluxurilor turistice înspre aceste zone (Poiana Brădățel – lungă de 1150 m și lată de 500 m, Câmpul Cetății). Datorită faptului că pârtiile amenajate lipsesc, traseele turistice sunt indicate, în perioada anotimpului de iarnă, doar schiorilor bine antrenați.

În anotimpurile de tranziție (primăvara și toamna) se remarcă valori de tranziție și în caracterizarea elementelor climatice. Condițiile climatice din aceste anotimpuri la care se adaugă și alte cauze, condiționează în mare măsură doar turismul de sfârșit de săptămână.

În concluzie, se poate afirma că alternanța sezoanelor duce la o scurtare a duratei de desfășurare a diferitelor tipuri de turism în decursul unui an, spre deosebire de alte zone de pe suprafața continentului, unde prezența a numai două anotimpuri permite o durată de existență mult mai lungă activității turistice de un anumit tip.

Ca urmare, *numărul de zile cu confort termic*, când organismul uman în repaos și cu îmbrăcăminte ușoară nici nu cedează și nici nu trebuie să acumuleze căldură depășește cu puțin 10 zile, în iulie. Această situație se datorează numărului destul de ridicat de zile, din aceeași lună, cu *inconfort termic* prin încălzire care înregistrează valori similare (cca. 10 zile), depășite însă în mediul urban (îndeosebi Târgu Mureș și Sighișoara) în condiții de insolație puternică accentuată și supraîncălzire în condițiile de microclimat urban datorată acumulării de căldură în clădiri și suprafețele asfaltate. Inconfortul prin încălzire din timpul verii este atenuat în arealele unde se desfășoară pe suprafețe de zeci de ha, parcurile urbane sau suprafețele cu vegetație forestieră din zona periurbană (ex. Platoul Cornești), apărată destul de mult de masele de aer din partea de nord-est a Europei se reflectă printr-un număr mai redus de zile cu disconfort termic prin răcire iarna, comparativ cu capitala țării.

Stresul bioclimatic se datorează asaltului simultan al factorilor climatici (temperatură, umezeală, vânt) asupra organismului uman, în special asupra pielii și aparatului respirator.

Componenta acestuia – stresul bioclimatic cutanat – este perceput în condițiile efortului de adaptare a organismului la oscilațiile valorilor factorilor climatici implicați (în special temperatura), pentru păstrarea homeostaziei (temperatura constantă), fapt ce conduce la înregistrarea senzațiilor de căldură sau frig pe care le resimte organismul uman în procesul termoreglării. Ca urmare, vara se declanșează termoliza prin care organismul diminuează posibilitățile de supraîncălzire, prin eliminarea de apă prin transpirație înregistrându-se un stres hipotonic, iar iarna răcirea puternică a atmosferei determină stresul cutanat declanșând procesele de termogeneză (intensificarea arderilor interne din organism) stresul fiind hipertonic.

În condițiile specifice celei mai mari părți a județului Mureș (exceptând zona montană, desigur) și în raport cu stresul cutanat, lunile noiembrie, decembrie, ianuarie, februarie și martie sunt luni hipertonică, mai, iunie, iulie, august și septembrie sunt hipotonice și doar două luni, în sezoanele de tranziție (aprilie, respectiv octombrie) sunt luni relaxante.

Stresul climatic pulmonar se bazează pe schimburile respiratorii, la nivelul plămânilor, prin absorbție de oxigen și eliminare de dioxid de carbon. În acest caz se implică, cu deosebire, vaporii de apă din atmosferă și temperatura mediului ambiant. În anotimpul rece, cu deosebire în ianuarie, când aerul este sărac în vapori de apă se manifestă un inconfort deshidratant, iar stresul se manifestă prin deshidratarea mucoaselor de la nivelul plămânilor, iar vara, în condițiile de umiditate crescută, un inconfort hidratant cu stres determinat de hidratarea mucoaselor. Ca urmare se înregistrează un stres pulmonar ridicat cuprins între 30-40 specific regiunii și bioclimatului de câmpie. Ca urmare, în județul Mureș, lunile decembrie, ianuarie, februarie, martie sunt luni deshidratante, mai, iunie, iulie, august, septembrie sunt luni hidratante și, de această dată, trei luni din sezoanele de tranziție (aprilie, respectiv octombrie și noiembrie) sunt luni echilibrate.

Cumularea celor două categorii de stres, în cadrul stresului bioclimatic total conduc la înregistrarea unor valori între 40-50, în sectoarele nordvestic, nord-vestic și nord-estic al județului, respective cu valori care depășesc acest ecart în sectorul său central-sudic (consacrând județul Mureș ca fâșie de tranziție, din punct de vedere bioclimatic, între sudul și nordul Depresiunii Transilvaniei, pe de o parte, respective între cele estice și vestice ale acesteia), cu valori ce depășesc 60-70.

Toate acestea concură la individualizarea unui bioclimat cu trăsături situate între *bioclimatul sedativ-indiferent, de cruțare specific zonelor de dealuri și depresiuni submontane (care se suprapune celei mai mari părți a județului, caracterizat de elemente climatice și indici bioclimatici moderați, pe tot parcursul anului, puțin stimulativ sau nestimulativ pentru organismul uman, care nu trebuie să facă eforturi deosebite de adaptare-aclimatizare), bioclimatul tonic-stimulent de munte*, propriu munților mici (între 1200 și 1800 m), caracterizat prin acțiunea stimulentă asupra funcțiilor neurovegetativ-endocrine, impunând aclimatizarea organismului la condiții specifice de mediu

(efectul biologic al scăderii presiunii parțiale a oxigenului în aer, comparative cu scăderea presiunii atmosferice), tot mai solicitante pe măsura creșterii altitudinii și a radiației solare ultraviolete și *bioclimatul munților înalți* (la peste 1800-2000 m altitudine), caracterizat prin ierni aspre, veri reci, cu aer relativ uscat, nebulozitate accentuată, durată de strălucire a soarelui relativ redusă, precipitații abundente, circulație atmosferică activă, strat de zăpadă gros și persistent, ceață și viscol iarna și unde, datorită acestor manifestări specifice ale elementelor climatice, confortul termic este inexistent, iar stresul bioclimatic are valori maxime (climatoterapia fiind, în aceste condiții, contraindicată)

Pe areale mult mai restrânse spațial întâlnim și bioclimatul formelor negative (legat de depresiunile intramontane sau submontane (Lăpușna, Sovata-Praid, parțial Vălenii de Mureș) și văile înguste (Defileul Toplița-Deda) din zona munților mici și mijlocii, caracterizat prin condiții de adăpost față de circulație generală și prin condiții bioclimatice tonice stimulante, cu caracter ușor relaxant. Efectele acestora sunt, totuși, diferențiate, mai ales în anotimpurile extreme: iarna sau noaptea aerul rece alunecă și stagnează frecvent și timp de mai multe zile, pe fundul depresiunilor și văilor, favorizând formarea inversiunilor termice, iar vara, în condiții de circulație atmosferică redusă, se produce o supraîncălzire puternică a subasmentului și a atmosferei, determinând temperaturi mai ridicate decât în cazul formelor pozitive limitrofe cu altitudini similare, expuse circulației atmosferice continue.

Astfel, vara confortul termic crește (pe fondul temperaturilor ridicate și diminuării circulației atmosferice, stresul bioclimatic cutanat este redus și favorizează băile de aer aerostatice, moderat dinamice), iar iarna devine stresantă, hipertonică, datorită încărcării aerului cu ioni negative-pozitivi și aerosoli rășinoși.

Microclimatul salinelor, cu valențe terapeutice dovedite este specific salinei Praid (efectele acestuia fiind experimentate pentru prima dată aici în anul 1961), factorii terapeutici implicați în tratamentul diferitelor afecțiuni (îndeosebi pulmonare – astm bronșic sau bronșite acute) fiind presiunea ridicată a aerului (743-738 mm coloană de Hg, accentuată pe măsura creșterii adâncimii), aeroionizarea cu aerosoli salini, radioactivitatea aerului, constanța parametrilor climatici pe tot parcursul anului (temperatură între 12-15⁰C și umiditatea între 65-74%), la care se adaugă lipsa poluanților și a alergenilor

În vederea stabilirii pentru fiecare regiune a duratei optime a sezonului turistic, francezii Clause și Guérault au stabilit un *indice climato-turistic*. Ei au ajuns la concluzia că pentru turiști este foarte important numărul de ore cu soare în raport cu numărul de ore ploioase. Considerând că o oră de ploaie ar echivala cu 5 ore de soare, ei au propus următoarea relație:

$$I = \frac{S + T - 5D}{5}, \text{ în care:}$$

S = durata strălucirii soarelui în ore; T = temperatura medie lunară exprimată în zecimi de grad; D = durata precipitațiilor în orele de zi.

Durata optimă a sezonului turistică dată de indicii cu valori lunare pozitive cuprinse între 0-90, valoarea de 100 fiind caracteristică unui climat mediteranean, constituind limita maximă pentru continentul european.

Dat fiind faptul că în județul Mureș importanță deosebită în desfășurarea fenomenului turistic o prezintă zona montană și orașele cu valori culturale, vom analiza valoarea indicelui climato-turistic pentru stațiunea Sovata și Târgu Mureș. Pentru caracterizarea duratei optime a sezonului turistic de pe valea Mureșului vom folosi valoarea indicelui climato-turistic a localității Toplița, situată la câțiva kilometri în afara județului, tot pe valea Mureșului (pentru această localitate dispunem de date climatice).

Pentru stațiunea balneo-climaterică Sovata, durata optimă a sezonului turistic este cuprinsă în intervalul martie-octombrie, când valoarea indicelui climato-turistic este peste 0. cele mai favorabile luni pentru desfășurarea fenomenului turistic în această stațiune sunt iulie-octombrie, cu valoarea indicelui climato-turistic peste 30.

Valorile pozitive ale indicelui climato-turistic pentru orașul Târgu Mureș sunt caracteristice lunilor martie-octombrie. Valori ale indicelui climato-turistic ce depășesc 50 se întâlnesc în lunile iunie-septembrie.

Pentru localitățile turistice de pe valea Mureșului (în amonte de Deda) durata optimă a sezonului turistic e cuprinsă între lunile martie-octombrie cu valoare pozitivă a indicelui climato-turistic.

Pentru celelalte zone ale județului Mureș cunoașterea valorilor indicelui climato-turistic nu este prea importantă, ele neconstituind în mare măsură arii de destinație a fluxurilor turistice.

Astfel, pe ansamblu, condițiile climatice de pe teritoriul județului Mureș susțin derularea în bune condiții a fenomenului turistic, contribuind, alături de ceilalți factori naturali, la diversificarea tipurilor de turism.

Rolul resurselor hidrogeografice în diversificarea ofertei turistice. Potențialul turistic al fondului turistic hidromineral, lacustru și al rețelei hidrografice

Componenta hidrografică are un rol important în stimularea și dezvoltarea activităților turistice, impunându-se, în cadrul județului Mureș, prin toate formele de stocare (ape subterane, ape de suprafață).

Fiecare din acestea au un efect diferit, se impun prin valențe diferite în dezvoltarea unor tipuri și forme de turism: resursele hidrominerale au efecte balneare, rețeaua hidrografică se impune prin

impactul peisagistic, lacurile în funcție de geneză și de caracteristicile chimice și fizice ale apei au valoare peisagistică, dar și balneoturistică.

La acestea se adaugă și nămolurile terapeutice a căror geneză este legată de apele minerale, precum și emanațiile mofetice uscate, care la contactul cu pânza freatică, determină formarea uneia dintre cele mai reprezentative tipuri hidrochimice, apele carbogazoase.

Resursele hidrominerale, fie că sunt provenite din apariții naturale la zi (izvoare), fie că sunt interceptate și captate prin foraje, sunt variate ca și conținut hidrochimic, ca și temperatură și debit utilizabil.

Importanța lor turistică derivă efectele terapeutice pe care le înmagazinează.

Din punct de vedere hidrochimic aureola mofetică Călimani-Gurghiu este dominată de apele minerale bicarbonat-carbogazoase, urmate de cele feruginoase (două tipuri sunt cel mai des utilizate în cura internă și externă).

Îmbutelierea acestora se efectuează doar la Stânceni, în defileul Mureșului.

Ape minerale sărate (legate de cutele diapire, apărând sub formă de izvoare și lacuri) întâlnim la contactul Subcarpaților cu zonele adiacente, cu iviri la Ideciu de Jos, Jabeniuța, Brâncovenești, Uila, Gurghiu și Sovata. Apariții de ape sărate sunt consemnate și la Sângeorgiu de Mureș, unde provin din zăcămintele gazeifere ale domului Ernei. Valorificarea acestor ape are loc la Sovata, Ideciu de Jos și Sângeorgiu de Mureș.

Ape sulfuroase apar la Sărmășel, unde sunt valorificate sub forma unor băi, în timp ce la Praid sunt semnalate ape iodurate.

Legat de manifestările postvulcanice din estul județului apar și ape minerale de importanță strict locală. Există și un lanț de izvoare termale de la Toplița și Băile Bradu (județul Harghita) și până la Lunca Bradului (în Defileul Deda-Toplița). Punerea lor în valoare rămâne o problemă de perspectivă.

Nămolurile sapropelice reprezintă o altă resursă importantă, fiind prezente la Sovata și utilizate în afecțiunile locomotorii.

Rețeaua de ape curgătoare de pe cuprinsul județului Mureș este în întregime tributară râului Mureș care străbate de la nord-est spre sud-vest teritoriul mureșan.

Afluenții săi provin din zona cursului superior și au, majoritatea, izvoarele în zona montană unde au aspectul unor pâraie de munte. Toate apele din bazinul hidrografic al Mureșului (de la izvoare și până la confluența cu Tisa) au debit variabil ceea ce contribuie la umplerea deseori peste măsură, a albiei colectoare provocând inundații catastrofale (cum au fost cele din mai 1970).

După ce a străbătut depresiunea Giurgeului, Mureșul își face intrarea pe teritoriul județului prin defileul Toplița-Deda, cu o lungime de 34 de km, ce separă Munții Călimani de Munții Harghita-Gurghiu. Aici are aspectul specific al unui râu de munte, cu albia sculptată în piroclastite

și blocuri andezitice. Este una din cele mai pitorești zone ale județului Mureș, a cărei vizitare (în cadrul turismului de tranzit, de sfârșit de săptămână, de recreere – tabăra Răstolița) este facilitată de accesibilitatea ridicată (cale rutieră și feroviară de importanță națională). Pe parcursul trecerii sale prin defileu, Mureșul primește o serie de afluenți (pârâie) ce drenează Munții Vulcanici și care dau în zona de confluență mici bazinete depresionare (Stânceni, Lunca Bradului, Răstolița).

La ieșirea din defileu, Mureșul își deschide valea, care devine mult mai largă. Dintre afluenții săi mai importanți, de pe malul drept, sunt: Luțul, Lechința și Pârâul de Câmpie, iar de pe malul stâng Gurghiul și Nirajul la care se adaugă și cele două Târnavi cu care se confluează în afara județului.

În Mai importante din punct de vedere turistic sunt văile Gurghiului, Târnavi Mici și Nirajului care asociază numeroase obiective turistice într-un cadru natural de o rară frumusețe.

Rețeaua hidrografică de suprafață își face prezența în domeniul turistic atât ca resursă atractivă propriu-zisă, cât și în mod indirect, prin funcția lor de accesoriu al desfășurării activității recreative. Modalitățile de participare a rețelelor respective se concretizează în efectul de margine pe care îl relevă, în facilitățile oferite recreerii prin sporturi nautice sau pescuit. Fizionomia malurilor râurilor și fluviilor are un rol major în atragerea turiștilor, iar tipologia acestora impun forma de turism practică. Sunt preferate pentru recreere malurile împădurite (de unde rezultă efectul de margine), cu o fragmentare redusă, cu o albie majoră extinsă, cu adâncimi și viteze de scurgere adecvate acestui scop.

Rețeaua hidrografică prezintă o importanță turistică deosebită mai ales în perimetrul centrelor urbane unde se încearcă valorificarea efectului de margine pe care îl relevă vegetația forestieră (dispusă liniar sau compact) din sectoarele de lungă și care îi subliniază rolul de resursă estetic-peisagistică cu valențe atractive certe, valorificate prin și pentru turismul de agrement de scurtă durată, de sfârșit de săptămână (eficient din punct de vedere recreativ, dar puțin eficient economic). Importanță deosebită prezintă, în acest sens, valea Mureșului, în perimetrul localităților Târgu-Mureș, Reghin, Iernut și Luduș, valea Târnavi Mici, la Târnaveni, precum și valea Târnavi Mari, la Sighișoara.

Anumite sectoare (cele cu lungimi și adâncimi optime) ale acestora sunt valorificate (desigur, în sezonul estival) prin practicarea sporturilor nautice, în timp ce pentru turismul bazat pe pescuit sportiv se au în vedere sectoarele, cu o faună ihtiologică bogată, îndeosebi din zona montană (sectorul montan al Mureșului din cadrul Defileului Deda-Toplița, dar și pe văile Gurghiu, Niraj și Târnavă Mică), grație cărora văile râurilor (din malurile acestora) devin importante puncte de popas sau trasee turistice mai ales în anotimpul cald.

Lacurile cu apă sărată și dulce de pe teritoriul județului Mureș au o valoare turistică remarcabilă datorită individualizării lor peisagistice mai pregnante, precum și a posibilităților de

agrement oferite (desigur, în strânsă legătură cu sezonul turistic) practicării sporturilor nautice (navigație de agrement, înot), pescuitului sau curei terapeutice, fără a neglija și importanța lor economică.

„Cota” turistică a suprafețelor lacustre crește mult în contextul unei integrări armonioase în peisaj, grație combinației cu forme de relief atractive, o vegetație bogată, obiective de arhitectură valoroase și/sau baze de cazare adaptate fizionomic, structural, tipologic și dimensional.

Lacurile sărate s-au format pe diverse căi: acumularea apei în ocelele părăsite, în golurile de natură carstică și în excavațiile rezultate prin prăbușirea unor galerii. Altele ele s-au format în bazinele special amenajate de om prin captarea izvoarelor sărate. În general există un lanț întreg de izvoare sărate în tot cursul Mureșului, în aval de Târgu Mureș până la Uioara. Prezența acestor lacuri e legată de masivele de sare din zona Subcarpaților Transilvăneni (în lungul anticlinalului diapir Praid-Sovata-Jabenița) și a generat stațiuni balneare sau balneo-climaterice de interes local (Ideciul de Jos, Jabenița) sau național, precum Sovata (aici sunt prezente mai multe lacuri Ursu, Aluniș, Negru, Roșu, Verde, Sărat, Șerpilor și Dulce).

Lacul Ursu – cel mai mare și mai important lac din Transilvania (48 000 m²) – are o importanță balnear-turistică deosebită datorită fenomenului de helioterme (paralel cu creșterea concentrației sărurilor de la suprafață spre adâncime, până la cca. 3-3,5 m se produce și o stratificare termică, diferențiată după straturile de apă, la suprafață temperatura fiind mai joasă (în concordanță cu cea atmosferică), crescând însă până la aproximativ 2-3 m adâncime, pentru ca apoi să se înregistreze valori mai reduse și constante). Datorită caracteristicilor sale, Lacul Ursu este unic în Europa, și are numeroase efecte terapeutice.

La rândul lor, Lacurile Negru (îndeosebi) și Aluniș sunt deosebit de importante pentru nămolul lor terapeutic, celelalte lacuri prezentând o importanță mai redusă.

Lacurile sărate antropogene de la Ideciul de Jos, Jabenița și Sângeorgiul de Mureș posedă importante calități curative care au facilitat dezvoltarea în perimetrul acestora a unor stațiuni balneare de interes local.

Alături de lacurile cu apă sărată de pe teritoriul județului Mureș se găsesc și numeroase *lacuri cu apă dulce*. Aici se includ iazurile și lacurile de geneză mixtă, naturală și antropică, din Câmpia Transilvaniei.

În datele cartografice mai vechi erau menționate 13 lacuri de-a lungul Pârâului de Câmpie (valea Ludușului), în perimetrul comunelor Sânger, Tăureni, Zau de Câmpie, Șăulia și Miheșu de Câmpie. Datorită drenării naturale, azi se mai mențin doar următoarele lacuri: Bujor I (25 ha), Bujor II (15 ha), Zau de Câmpie (117 ha, cel mai extins) și Tăureni (65 ha). Aceste lacuri sunt importante pentru crescătoriile de crapi amenajate aici cu cele mai mari producții de acest gen din Europa.

Din categoria lacurilor cu apă dulce fac parte și *păstrăvăriile*, cele mai renumite fiind situate la Lăpușna (pe valea Gurghiului), Câmpu Cetății (pe valea Târnavei Mici) și Gudea. Acestea sporesc atractivitatea turistică a arealului montan, diversificând oferta turistică primară.

În județul Mureș este prezent un singur *lac glaciar* – Iezerul de sub Rățițiș, din munții Călimani.

În concluzie, se poate afirma că județul Mureș are o densitate favorabilă a rețelei hidrografice, importantă pentru economie și din punct de vedere turistic și balneo-climateric.

Dacă în zonele cu apă sărată există stabilimente balneare și echipament destinate curei balneare, tratamentului sau pentru recreere, lacurile dulci din Câmpia Transilvaniei, pe marginea iazurilor posibilitățile de cazare lipsesc. Prin construirea unor hanuri turistice cu specific ardelenesc și cu meniuri pescărești, aceste zone ar putea fi incluse în teritoriile de interes turistic ale județului, mai ales că în apropiere se găsesc și alte elemente interesante capabile să atragă fluxuri turistice (rezervația de bujori de la Zau de Câmpie).

Resursele turistice biogeografice – premise de dezvoltare a turismului cinegetic și piscicol. Monumente ale naturii, areale naturale protejate, plante și animale rare și/sau ocrotite

Funcția turistică a vegetației

Existența asociațiilor vegetale de pe teritoriul județului Mureș constituie o reflectare a condițiilor fizico-geografice trecute și actuale, a originii diferite a elementelor floristice (subarctice, nordice, continentale, orientale, sudice și mai ales central-europene, la care se adaugă cele endemice). E necesară să fie amintită și intervenția omului care a produs modificări importante prin înlocuirea în mare parte a covorului vegetal natural cu terenuri agricole.

Teritoriul județului Mureș se încadrează sub aspect floristic în provincia dacică. Zona montană din nord-estul județului aparține ținutului Carpaților Orientali, iar zona deluroasă ținutului Transilvaniei.

Vegetația este repartizată în funcție de etajarea reliefului, rezultând astfel o succesiune verticală alcătuită din următoarele etaje: alpin, montan, de deal și podiș, de stepă antropogenă la care se adaugă asociațiile vegetale intrazonale (păduri de fânețe de luncă).

Din punct de vedere recreativ în cadrul vegetației rolul primordial revine *pădurilor*. Acest rol a câștigat în importanță în urma intensificării procesului de urbanizare, de concentrare a populației în mari centre urbane, concomitent cu dorința de „evadare” a populației în mijlocul naturii. Pădurile prezintă importanță mai ales pentru turismul de sfârșit de săptămână, de durată și distanță scurtă. Ele păstrează o serie de valori deosebite, capabile să creeze fluxuri turistice, reprezentate prin:

monumente ale naturii, rezervații cu caracter științific, specii de interes cinegetic sau floristic rare sau endemice etc.

În cadrul teritoriului județului Mureș pădurile ocupă o suprafață de 195130 ha din care 5% îndeplinesc funcția de protecție cu rol deosebit (rezervații științifice ale Academiei, monumente ale naturii, protecția faunei cinegetice etc).

Una din cele mai splendide panorame ale peisajului natural din județul Mureș o oferă pitoreasca vale a Gurghiului care posedă printre alte curiozități, două dintre cele mai interesante monumente ale naturii: pădurea de stejar de la Mociar, parcul dendrologic din Gurghiu. Un parc dendrologic de mai mică însemnătate se află în comuna Zau de Câmpie, iar un parc cu arbori exotici la Gornești.

În zona de câmpie a județului, în fundul văii Botei Mari, la liziera de vest a pădurii Zaului se află o importantă rezervație naturală – monument al naturii – ce adăpostește o plantă rară, aspectuoasă, importantă din punct de vedere științific: *Paeonia tenuifolia* (bujorul românesc), un străvechi și remarcabil element de stepă pontică.

În categoria monumente ale naturii sunt incluse și Poiana narciselor și poienile de pe valea Gurghiului ce adăpostesc o specie de floare deosebit de rară: lăleaua peștriță sau bibilica (*Fritillaria meleagris*). Renumite pentru flora lor interesantă sunt și fânațele de la Vidrasău.

Alături de aceste rezervații naturale merită a fi menționate, datorită importanței lor turistice, pădurile de cvercinee din preajma stațiunii Sovata (în proximitatea Lacului Ursu), pădurea de gorun de pe Dealul Stejeriș de lângă Sighișoara (Platoul Breite) și pădurea de pe Platoul Gornești Târgu Mureșului, toate beneficiind de statut de protecție. Lor li se adaugă și alte perimetre, cu o importanță mai redusă (vezi capitolul 6).

Dintre plantele cu impact estetic-peisagistic și științific, care beneficiază de statutul de plante ocrotite de lege pot fi amintite specii precum: tisa (*Taxus baccata*), lărița (*Larix decidua*), păpucul doamnei (*Cypripedium calceolus*), ghințura galbenă (*Gentiana lutea*) etc.; la care se adaugă o serie de alte specii din zona montană, precum: smârdarul (*Rhododendron kotschi*) care abundă în Iezerul Călimanului, garofița de munte (*Dianthus tenuifolius*), campanula (*Campanula alpina*), saxifraga (*Saxifraga sp.*), orhideea (*Orhis sp.*), primula (*Primula elatior*, *P. minima*) etc.

În acest conext, nu trebuie omise nici locurile unde se pot culege sau recolta fructe de pădure (zmeură, afine, mure, măceșe, coarne, fragi și altele) sau semințe forestiere, plante medicinale, rășină, miere de albine etc (în jurul Sovatei, Reghinului și Răstoliței).

Dezvoltarea rapidă a turismului în ultimii ani a impus mărirea suprafeței ocupate de păduri și ocrotirea unor specii sau esențe de interes științific sau turistic.

Funcția turistică a faunei

Bogăția și varietatea faunei, eterogenitatea în compoziția genetică și răspândirea ei sunt urmări firești ale poziției geografice și a factorilor fizico-geografici din cadrul județului Mureș (varietatea formelor de relief, rețeaua hidrografică, solurile și învelișul vegetal).

Teritoriul județului Mureș se încadrează din punct de vedere zoogeografic (și fitogeografic) în provincia dacică (central europeană), cu faună diferențiată în etaje, fiecare cu câteva biotopuri.

Biotopurile specifice sunt cele ale culmilor alpine, subalpine, cele de pădure și de munte, de păduri pericarpatice și local chiar biotopuri ale domeniului stepizat sau de luncă și baltă.

Alături de aproape toate speciile întâlnite în țară, la munte sau la câmpie, județul Mureș se bucură de prezența a numeroase specii, dintre care unele foarte rare: cerbul carpatin (*Cervus elaphus*) și ursul brun (*Ursus arctos*), care alături de cocoșul de munte (*Tetrao urogallus*) și fazan (*Phasianus colchicus*) sunt ocrotite de lege.

Turismul cinegetic se practică cu deosebire în sectorul montan (munții Gurghiu și Călimani), la Lăpușna, pe valea Gurghiului, dar și la Zau de Câmpie etc., unde s-au adus o serie de îmbunătățiri capacitățile de cazare de profil (cabane de vânatoare), drumurilor de acces și infrastructurii specifice.

În zona montană se vânează urși, cerbi, mistreți, căprioare, râși etc, vulpile și pisicile sălbatice se vânează în toate fondurile de vânatoare, iar potârnicile și rațele sălbatice mai ales în Câmpia Transilvaniei. Fazanii pot fi vânați în fondurile de vânatoare de lângă Târgu Mureș (Corunca), Papiu Ilarian și Zau de Câmpie. La Sicod se întâlnesc cerbi lopătari, a căror prezență numeroasă a permis constituirea unui fond cinegetic aparte.

Dintre speciile ornitologice de interes cinegetic, importante sunt rațele sălbatice (*Anas platyrhynchos*).

Arealele propice pentru turismul piscicol sunt valea Mureșului din defileul Deda-Toplița, precum și afluenții acestuia din aceeași zonă, văile superioare ale Gurghiului și Târnavei Mici, sectoarele montane ale acestora deținând o bogată faună ihtiologică (păstrăv, lostriță, lipan, porcușor etc.), iar apele curgătoare și lacurile din Câmpia Transilvaniei în diverse specii de pești (scobarul, crapul, cleanul, știuca, somnul) la care se adaugă racii și moluștele.

În ceea ce privește resursele piscicole, o importanță majoră o prezintă prezența iazurilor din lungul Pârâului de Câmpie (Câmpia Transilvaniei – lacurile de la Zau, Fărăgău și Onuca reprezentând puncte de focalizare cererii pentru pescuit sportiv). Lipsa sau precaritatea unor amenajări adecvate împiedică însă valorificarea acestora la justa valoare. Lacul de la Zau are o mare producție de crap la ha apă.

Dintre apele curgătoare, cele mai importante destinații pentru pescuitul sportiv sunt reprezentate de anumite sectoare ale Mureșului, Nirajului și Târnavei Mici, la care se adaugă

păstrăvăriile de la Câmpul Cetății, Lăpușna, Gudea ce constituie puncte de atracție, odihnă și pescuit sportiv.

Pe lângă celelalte elemente ale potențialului natural, fauna constituie prin varietatea și bogăția ei unul din factorii ce atrag numeroși turiști pe plaiuri mureșene, mai ales vara.

➤ În vederea evidențierii unor obiective turistice ale potențialului natural din cadrul județului Mureș, cu caracteristicile lor, capabile să genereze fluxuri turistice convergente, s-au întocmit „fișe de potențial”, în cadrul acestora au fost incluse principalele localități sau zone de pe teritoriul județului Mureș ce posedă obiective turistice naturale (rezervații naturale, fond cinegetic, piscicol, lacuri, izvoare etc.)

Fișele de potențial au rolul de a inventaria principalele obiective ale potențialului natural la nivel de localitate, trecându-se succint în revistă și caracteristicile unora dintre acestea.

Tabelul 8.1. Obiectivele turistice naturale din județul Mureș – localizare și caracteristici

Nr. crt.	Localitatea	UAT	Obiectiv turistic	Caracteristici
1	Batoș	Batoș	Peisaj pomicol	Livezi întinse
2	Băgaciu	Băgaciu	Zonă viticolă	Vinuri renumite
3	Bezid	Sângeorgiu de Pădure	Peisaj pomicol	Livezi întinse
4	Deda	Deda	Defileul Mureșului, stânci	Intrarea în defileul de andezit spectaculoasă
			Fond cinegetic	Specii de interes cinegetic: căprioare, cerbi, urși, râși etc.
			Faună piscicolă	Păstrăvi, lipani
5	Gurghiu	Gurghiu	Parc dendrologic	Monument al naturii cu arbori și arbuști exotici; înființat cu 200 ani în urmă și conține cca 200 de specii dintre care: arborele Gingko biloba, arborele de plută, lemnul de hicori, salcâmul japonez, alunul turcesc etc.
			Stejarul de la Mociar	Rezervație naturală, 50 ha, pădure seculară de stejar de 400-500 ani și bogată în faună cinegetică
			Poiana narciselor	<i>Narcissus poeticus</i> – monument al naturii – mai multe ha; sărbătoare tradițională „Târgul fetelor”
			Poienile de pe Valea Gurghiului	Cu lăleaua pestriță (<i>Fratillaria meleagris</i>)
		Faună piscicolă	Scobar, mreană, roșioară, clean	
6	Ideciul de Jos	Ideciul de Jos	Izvoare de apă cloruro-sodică concentrate	Băi indicate în afecțiunile aparatului locomotor, afecțiuni cronice, ginecologice; ștrand în aer liber; parc
7	Iod	Răstolița	Fond cinegetic	Căpriori, mistreți, urși, cerbi
			Faună piscicolă	Păstrăv, lipan
8	Jabenița	Solovăstru	Izvoare sărate	Nămol terapeutic
9	Lăpușna	Ibănești	Cadru pitoresc	-
			Păstrăvărie	-
			Fond cinegetic	-
10	Lunca Bradului	Lunca Bradului	Cadru pitoresc	Frumusețea sălbatică a defileului; posibilități de pescuit, vânat, efectuarea excursiilor
11	Măgherani	Măgherani	Peisaj pomicol	Livezi întinse
12	Neagra	Lunca Bradului	Cadru pitoresc	Stânci andezice spectaculoase (Defileul Mureșului)
13	Pănet	Pănet	Peisaj pomicol	Berghia

14	Răstolița	Răstolița	Cadru pitoresc	Tabără, climat plăcut pentru recreere și excursii
			Fond piscicol	Păstrăvi, lipan
15	Reghin	Reghin	Peisaj pomicol	Livezi neobișnuit de întinse
16	Stânceni	Stânceni	Cadru pitoresc	Stânci violete de andezit cu forme curioase de turnuri și ziduri; păduri de molid, pajiști
17	Sălard	Lunca Bradului	Cadru pitoresc	Stânci violete de andezit cu forme curioase de turnuri și ziduri; păduri de molid, pajiști
			Fond cinegetic	Căpriori, mistreți, urși, cerbi și, accidental, lupi, râși și jderi
			Faună piscicolă	Păstrăv, lipan
18	Sebeș	Rusii Munti	Fond cinegetic	Vecinătatea Sovatei; căpriori, mistreți, urși, cerbi
			Faună piscicolă	Păstrăv; cazare cabana Sebeș
19	Craterul Vulcanic Saca	Gurghiu	Cadru pitoresc	1 777 m spre izvoarele Gurghiului
20	Sânmărghita	Sânpaul	Rezervație naturală	Vidrasău – fânațe cu floră interesantă
21	Sângeorgiu de Mureș	Sângeorgiu de Mureș	Izvoare cu apă sărată concentrată	Cură externă pentru afecțiuni ale aparatului locomotor, sistemului nervos periferic, pentru afecțiuni ginecologice
22	Sighișoara	Sighișoara	Platoul Breite	Cel mai reprezentativ și bine conservat habitat de pajiște împădurită (wood pasture) cu goruni (<i>Quercus petraea</i>) și stejari (<i>Quercus robur</i>) multisecolari din centrul și estul Europei, care, prin originea sa, poate fi considerată o pădure „modificată cultural”, grație amprentei culturii locale săsești și a unei naturi bogate și variate, care îi conferă valori excepționale multiple (istorice, culturale, ecologice, estetice și emoționale).
23	Sovata	Sovata	Lacul Ursu	46000 m ² ; prezintă fenomenul de heliotermie; băi pentru afecțiunile ginecologice, ale aparatului locomotor, ale sistemului nervos periferic
			Lacul Aluniș	temperatură și concentrație a sărurilor mai mică; ștrand, cură pentru bolile cărora L. Ursu este contraindicat
			Lacul Negru	Nu se fac băi; furnizează nămol pentru împachetări
			Izvorul Ghera	Substanțe cu proprietăți hormonale
			Cadru pitoresc	Peisaj forestier, climat adăpostit, reconfortant
24	Târgu Mureș	Târgu Mureș	Platoul Cornești	Cadru pitoresc; Grădina Zoologică
25	Tăureni	Tăureni	Zonă piscicolă	Iaz cu crap
26	Vădaș	Neaua	Peisaj pomicol	-
27	Sărmășel	Sarmasu	Băi sărate sulfuroase	Importanță locală
28	Zau de Câmpie	Zau de Câmpie	Parc dendrologic	În jurul castelului contelui Ugron; clădit în 1911
			Bujorul românesc	<i>Paeonia tenuifolia</i> – rezervație naturală cu o suprafață de 2,5 ha, fânaț xero-mezofil în fundul văii Botei Mari, ce se menține din perioada postglaciară, de cca 10 000 de ani
			Faună piscicolă	Pescăria „Perla Câmpiei Transilvaniei”, cea mai rentabilă din Europa cu o producție de 2 310 kg crap la ha/apă
29	Zagăr	Zagăr	Peisaj pomicol	-

În cazul fondului turistic natural s-au avut în vedere toate elementele componente ale acestuia: fondul morfoturistic, fondul climato-turistic, fondul turistic hidromineral, lacustru și al rețelei hidrografice, precum și fondul turistic biogeografic.

Potențialul turistic natural a fost calculat pe baza prezenței elementelor mai sus prezentate, prin acordarea de puncte diferitelor resurse prezente, după cum urmează: fondul morfoturistic (relief glaciar 1 punct, relief vulcanic 4 puncte, relieful salifer 2 puncte, defilee 5 puncte),

bioclimat favorabil 2 puncte, ape minerale 4 puncte, lacuri 3 puncte, păduri 5 puncte, fond zoogeografic 2 puncte.

Aceste puncte au fost calculate pentru fiecare comună în parte, punctajul cumulat relevând potențialul turistic natural al fiecărei comune. Din distribuția teritorială a acestor puncte acordate pentru comune, reiese clar concentrarea fondului turistic natural, deci și a potențialului turistic natural, în partea nord-estică a județului, în comunele montane și subcarpatice (fig. 1).

Cel mai ridicat potențial este înregistrat de comunele Lunca Bradului și Răstolița (câte 23 de puncte), urmate îndeaproape (22 de puncte) de Sovata, Stânceni, Deda, precum și de Ibănești, cu 20 de puncte. Un potențial relativ însemnat mai au și comunele Vătava, Hodac, Gurghiu, și Chiheru de Jos, cu câte 17 puncte. Aceste unități administrative formează, așadar, un areal compact, care se suprapune peste masivele vulcanice bine împădurite ale Călimanului și Gurghiului, cu un bioclimat de munte cu efect stimulent, cu un fond zoogeografic bogat, cu ape minerale și cu lacuri sărate și piscicole. La aceasta se mai adaugă, ca unicat, defileul Deda-Toplița, în cazul celor patru comune situate în acest areal.

Comunele situate în zona subcarpatică au valori mai mici, cuprinse între 4 și 10 puncte. Cu un potențial turistic natural mijlociu apar comunele Eremitu (datorită arealului montan din zona Câmpu Cetății), Rușii Munți, Aluniș, Brâncovenești și Solovăstru (între 7 și 10 puncte), datorită prezenței reliefului salifer, a apelor minerale sărate, a lacurilor sărate, precum și a pădurilor relativ extinse.

Celelalte comune subcarpatice punctate au valori mai reduse, motiv pentru care ele au fost incluse în ultima categorie, cea a unităților administrative cu potențial turistic natural scăzut (sub 7 puncte), categorie care grupează UAT precum Batoș, Suseni, Beica de Jos, din zona subcarpatică, precum și un areal din Câmpia Transilvaniei, cu comunele Sărmașu, Miheșu de Câmpie, Șăulia, Zau de Câmpie, Tăureni și Sânger, precum și două areale urbane, Sighișoara și Târgu Mureș-Sângeorgiu de Mureș. În cazul comunelor din Câmpia Transilvaniei, acest potențial se datorează prezenței iazurilor de pe valea Ludușului, la care se mai adaugă apele sulfuroase de la Sărmășel și rezervația de la Zau de Câmpie. În cazul arealelor urbane este vorba de prezența unor păduri protejate, precum și de apele minerale sărate de la Sângeorgiu de Mureș. Categoria UAT cu potențial turistic natural nesemnificativ grupează numărul cel mai ridicat de comune pe ansamblul județului, poziționarea lor pe ultima treaptă a acestei ierarhizări datorându-se faptului că nu dețin suficiente elemente și resurse atractive de sorginte naturale punctate după criteriile prezentei ierarhizări, în pofida faptului că valențele peisagistice de ansamblu reușesc, în cazul unora dintre acestea, să introducă o oarecare diversificare estetic-peisagistică de ansambluși, implicit, o notă de inedit și atractivitate, fără a avea însă obiective și locații strict individualizate și cu o „forță” atractivă bene definită și cert individualiză (cazul comunelor Mădăraș și Ceuașu de Câmpie, spre exemplu).

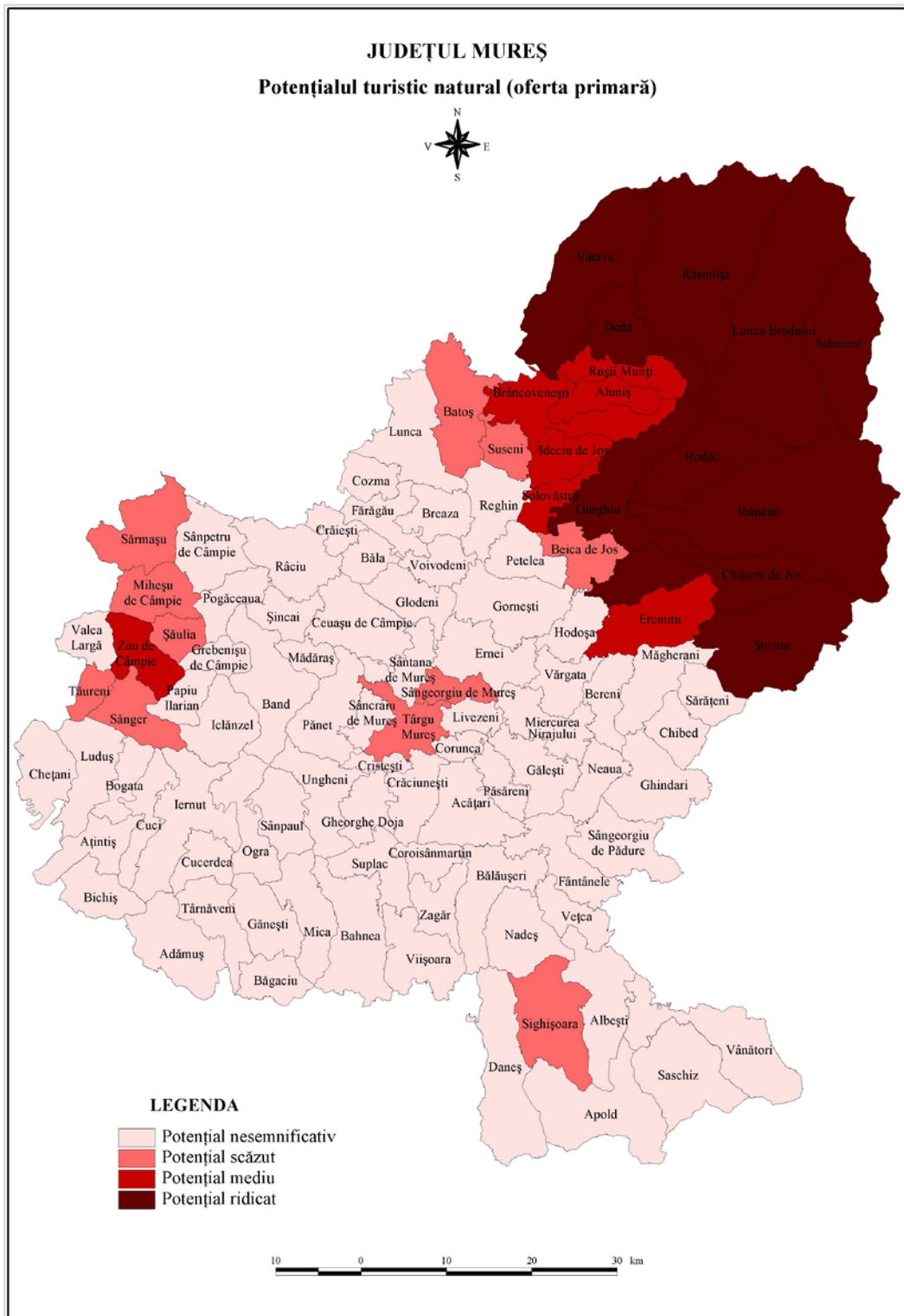

Fig. 8.1. Potențialul turistic natural al unităților administrativ-teritoriale din județul Mureș (nesemnificativ: 0 p; scăzut: 1 – 6 p; mediu: 7-14 p; ridicat: 15-23 p).

Resursele atractive de proveniență antropică și rolul acestora în afirmarea activităților turistice din județul Mureș

Resursele turistice antropice sunt complementare celor aparținând cadrului natural și determină apariția și individualizarea unor forme specifice de turism.

Elementele incluse fondului turistic antropic aparțin deopotrivă categoriei obiectivelor cultural-antropice (biserici, biserici-fortificate, cetăți, castele, complexe arhitectonice urbane) și așezărilor rurale și urbane atractive (privite ca ansambluri sistemice, dar și ca obiective turistice de sine stătătoare), precum și celor care se leagă de cultura materială și spirituală din mediul rural (obiceiuri, tradiții etc.).

Funcția atractivă a așezărilor rurale și urbane

Ca orice activitate umană, turismul nu poate fi studiat izolat de cadrul în care se desfășoară, localitățile județului (mai ales cele cu valențe turistice) fiind una din laturile componente ale bazei materiale a dezvoltării turismului.

Pe lângă diferitele obiective ale potențialului natural, turismul vizează și este determinat la rândul său de obiectivele social-culturale existente în cadrul așezărilor de diferite tipuri din județul Mureș.

Așezările rurale și urbane ale județului Mureș își au fiecare farmecul și ineditul lor, rezultat al unei îmbinări multisekulare între stiluri arhitectonice diferite, de la cetățile medievale la micile biserici de lemn, de la impozantele edificii gotice la castelele baroce și de la acestea la ansamblurile rezidențiale moderne.

Cercetările arheologice și istorice au relevat urme materiale ale celei mai vechi culturi neolitice din țara noastră, cultura Criș (mileniul IV î.e.n.), precum și vestigii și mărturii aparținând epocilor care s-au succedat ulterior. Așezările județului au fost martorele unor importante evenimente din istoria țării, evenimente ce și-au lăsat puternic amprenta în decursul timpului.

Totodată, pe teritoriul județului Mureș stau mărturie marilor frământări ce au avut loc în cursul istoriei, opere de artă monumentale, istorice și de arhitectură, de la ceramica de Cucuteni-Ariușd sau Wietenberg, de la depozitele de bronz până la urmele materiale ale strămoșilor poporului român, ale dacilor și la cele ale castrelor romane.

Diversele conjuncturi istorice care s-au succedat de-a lungul timpului au făcut ca pe teritoriul județului Mureș, alături de români să conviețuiască și maghiari, germani, țigani și alte naționalități. În cadrul acestor grupuri etnice care trăiesc pe teritoriul județului, modul de expresie a spiritului popular este înfățișat într-o mare diversitate de expresie, interesante și originale.

Formele variate de relief ale județului au permis formarea unei multitudini de așezări. Pe lângă soluțiile arhitectonice impuse de natură, merită a fi observate aplicațiile ornamentale și mai

ales motivele obținute prin cioplire cu dalta. Caracteristicile arhitecturii populare ale locuințelor din zona Reghinului, Târnavei, Nirajului sau valea Gurghiului sunt scările acoperite și „târnațele”.

Rețeaua așezărilor nu este importantă în cadrul fenomenului turistic numai prin specificul evoluției istorice, social-politice, ci și pentru altele de natură economică, etnografică, folclorică, stilul construcțiilor etc., oglindă a structurii populației a idealurilor și aspirațiilor românilor, maghiarilor, sașilor ce au conviețuit și conviețuiesc împreună pe meleaguri mureșene.

Pe lângă zone emitente de turiști, așezările pot fi considerate și zone receptoare de fluxuri turistice în virtutea unor forțe centripete condiționate de existența unor obiective cu funcție atractivă.

Așezările urbane prezintă o nouă caracteristică, imprimată de fizionomia specifică, de diversitatea obiectivelor ce vin în considerație în cadrul fenomenului turistic.

Centrele urbane mai importante ale județului dispun pe lângă o bogată rețea de instituții de cultură (case orășenești de cultură, teatru dramatic, muzee, biblioteci publice etc.) și de obiective de interes istoric sau chiar economic.

Din punct de vedere al fizionomiei, orașele județului Mureș se deosebesc între ele, diferențierile fiind rezultatul evoluției lor în decursul vremurilor.

Sighișoara are o individualitate bine conturată cu pregnante note de originalitate, fapt care atrage numeroși turiști. Elementele urbanistice care îi conferă originalitate și unicitate în țară rezultă din justa punere pe orizontală a unor generații succesive de construcții începând cu cele medievale până la blocurile moderne de azi și din accentuarea deosebită pe verticală a unor ansambluri arhitectonice prin valorificarea iscusită a topografiei accidentate.

Sighișoara este cel mai important obiectiv turistic antropocentric din județ, fiind inclus pe lista monumentelor UNESCO.

În ceea ce privește fizionomia urbanistică, Sighișoara are o individualitate bine conturată, cu pregnante note de originalitate, care-i conferă atributul unicității în țara noastră și în Europa. Această unicitate rezultă și din faptul că orașul este așezat pe trei planuri: Cetatea Medievală, aflată pe Dealul Cetății, Orașul de Jos, situat la poalele Dealului Cetății și Orașul Nou, în partea estică a orașului, pe terasa din stânga Târnavei Mari.

Principalul obiectiv turistic al Sighișoarei îl constituie *Cetatea Medievală*, care este una dintre cele mai frumoase cetăți din Europa, care s-a păstrat aproape integral și printre puținele care sunt locuite și în prezent. Alături de Castelul de la Bran este cea mai vizitată locație de către turiștii străini care sosesc în România.

Cetatea a fost construită în secolul al XIII-lea și refăcută ulterior în secolul al XIV-lea având în prezent aspectul unei așezări cu străzi înguste, cu clădiri vechi, masive, realizate preponderent din cărămidă.

Până în sec. al XVII-lea sunt înălțate 14 turnuri purtând numele breslelor care le-au construit și apărut. Centura de fortificație s-a păstrat aproape în întregime, împreună cu 9 turnuri, care au rezistat intemperiilor vremii mai bine de 5 secole. Acestea reprezintă unele dintre cele mai pitorești imagini sighișorene și un important punct de atracție pentru turiști.

Cele 14 turnuri erau: Turnul Zidarilor și Dulgherilor, Turnul Tăbăcarilor, Turnul Cositorarilor, Turnul Aurarilor, Turnul Frânghierilor, Turnul Măcelarilor, Turnul Cojocarilor, Turnul Țesătorilor, Turnul Croitorilor, Turnul Cizmarilor, Turnul Lăcătușilor, Turnul Dogarilor, Turnul Bărbierilor, Turnul Fierarilor și Turnul cu Ceas. Dintre acestea cele care au rezistat trecerii vremii sunt: Turnul Tăbăcarilor, Turnul Cositorarilor, Turnul Frânghierilor, Turnul Măcelarilor, Turnul Cojocarilor, Turnul Croitorilor, Turnul Cizmarilor, Turnul Fierarilor și Turnul cu Ceas.

În ceea ce privește arhitectura civilă este impresionant faptul că majoritatea celor 164 de case de locuit din Cetate, având cel puțin 300 de ani vechime, sunt considerate monumente istorice. Actualele locuințe de cărămidă au fost ridicate treptat, mai ales după incendiul din 1676. Aici pot fi admirate bolțile semicilindrice din piatră de râu specifice sec. al XIV-lea și al XV-lea, ancadramentele de piatră profilată ale ferestrelor, iar în interior tavane casetate și săli în întregime pictate. Casele cu fațade reprezentative au ornamentații influențate de barocul târziu, goticul vențian, clasicismul timpuriu, care dau arhitecturii locale un farmec și un pitoresc aparte. Dintre aceste edificii, cele care atrag atenția sunt: Casa Vlad Dracul, Casa cu Cerb, Casa Venețiană, Casa de pe Stâncă, Casa cu șindrila etc.

Pe lângă cele mai reprezentative edificii istorice monumentale, în perimetrul Cetății atrag atenția și alte construcții cu însemnătate istorică, precum: Primăria veche (devenită după restaurarea din 1999-2001, Complexul Hotelier "Sighișoara"), Casa N. D. Cocea, Casa dr. Josef Bacon (fondatorul Muzeului "Sighișoara Veche" în Turnul cu Ceas).

În lungul drumului spre Dealul Școlii, deal pe care sunt amplasate Biserica din Deal și clădirea "Școlii din Deal" (cea mai veche școală a orașului, astăzi Liceul Joseph Haltrich, un renumit liceu româno-german). Primul absolvent român al acestui liceu este Zaharia Boiu., elevi alți cunoscuți fiind Ilarie Chendi și savantul Hermann Oberth, părintele astronauticii).

O construcție deosebit de originală, care înlesnește accesul la Liceu și la Biserica din Deal mai ales pe timp de iarnă, este Scara Acoperită. Această construcție este o scară de lemn, acoperită de o galerie tot din lemn, denumită "Scara Acoperită" sau "Scara Școlarilor". A fost construită în anul 1642 de primarul acelei vremi pentru a ușura deplasarea copiilor către Școala din Deal.

Nu în ultimul rând trebuie amintită pe lista edificiilor istorice monumentale, amplasate în Cetatea Sighișoarei, actuala clădire a Primăriei, fosta clădire a Palatului Comitatului, care se află în apropierea Bisericii Mănăstirii Dominicane, edificiu construit între anii 1887-1888.

Dar nu numai Cetatea se bucură de prezența unor clădiri vechi, monumentale și deosebit de pitorești, ci și “Orașul de Jos” are o serie de case deosebite cum ar fi: Casa Rosenthal, Casa Meseriașilor (actualul restaurant “Perla Cetății”, clădire din sec. al XIX-lea, având o arhitectură eclectică cu puternice influențe ale renașterii germane), clădirea hotelului – restaurant “Steaua” (datând din sec. al XIX-lea, refăcută în anul 1912 în stil art-nouveau), clădirea Liceului “Mircea Eliade”, Casa Hermann Oberth (în care a copilărit și a învățat timp de 8 ani părintele cosmonauticii), Casa Zaharia Boiu (actuala casă parohială ortodoxă), Casa Ilarie Chendi.

În ansamblu, construcțiile din “Orașul de Jos” se racordează plăcut, chiar firesc, cu cele de pe dealul cetății, pitorescul străzilor fiind sporit de aceste edificii monumentale ce poartă pe zidurile lor semnificații istorice.

Fizionomia urbanistică actuală a orașului **Târgu Mureș** a fost determinată de macropoziția centrală în cadrul țării și avantajele ce decurg din poziția sa în culoarul larg al Mureșului, într-o zonă de contact între cele trei regiuni naturale: Podișul Târnavelor, treapta submontană a dealurilor subcarpatice interne și Câmpia Transilvaniei.

Municipiul Târgu Mureș este posesorul unui bogat și complex patrimoniu cultural, a cărui tradiție istorică multimilenară este dovedită de numeroasele vestigii arheologice descoperite, de prezența unui număr impresionant de monumente istorice, de arhitectură și de artă plastică etc. Condițiile specifice ale dezvoltării istorice, economice și social-politice ale evoluției municipiului Craiova, induse de poziționarea geografică și de condițiile fizico-geografice specifice favorabile care au permis inserția și adaptarea activă a elementului uman au avut o reflectare particulară în cultura, tradițiile populației și sistemului său de valori, fără însă ca aceasta să-și piardă sau dilueze particularitățile sociale, culturale și economice specifice, bine individualizate în urma unei evoluții multisekulare strict personalizate.

Urmărind amplasarea în perimetrul municipiului Târgu Mureș a elementelor care alcătuiesc patrimoniul său cultural-istoric se evidențiază o grupare diferențiată a monumentelor istorice ca număr, varietate tipologică și, nu în ultimul rând, din punct de vedere al gradului de atractivitate, remarcându-se prezența vestigiilor arheologice, obiectivelor religioase (biserici, catedrale, mănăstiri), obiectivele cultural-istorice (obiective civile piatră sau clădiri vechi cu rol administrativ sau cultural, case civile de locuit, muzee, fântâni, monumente, statui și busturi, instituții de cultură și învățământ, biblioteci).

Obiectivele cultural-istorice constituie cele mai reprezentative elemente atractive ale ofertei turistice a municipiului Târgu Mureș prin prisma importanței lor istorice și culturale deosebite și, implicit, a potențialului de atracție turistică înmagazinat. Acestea au fost edificate pe parcursul mai

multor secole suprapuse perioadei medievale și epocii moderne și până la începutul secolului al XX-lea.

Situl istoric al municipiului Târgu Mureș reprezintă unul dintre ansamblurile arhitectonice urbane reprezentative la nivelul României, conturat pe parcursul mai multor secole de evoluție individualizată, „contribuția” cea mai consistentă la conturarea patrimoniului construit revenind sfârșitului de secol XVIII și primei jumătăți a celui următor (mai ales în privința edificiilor religioase) și perioadei care a urmat mijlocului de secol XIX (căreia îi revine o pondere majoră în privința edificiilor cultural-istorice și arhitectonice regăsite și astăzi în patrimoniul construit al municipiului – vezi mai jos).

Centrul istoric conturează nucleul cel mai vechi al urbei, a cărui evoluție s-a „calat” în jurul Pieței Trandafirilor. Acesta reprezintă actualmente nu doar “inima” socială și administrativă a orașului, ci și principalul pol de atracție pentru turiștii (rezidenți sau provenind din exterior) care caută să își satisfacă nevoia de cunoaștere și îmbogățire a cunoștințelor prin accesarea – grație concentrării în acest perimetru și în imediata sa vecinătate – a celor mai reprezentative obiective turistice de factură civilă, cultural-istorică, religioasă și de interes comunitar, care conferă o personalitate inconfundabilă municipiului Târgu Mureș. Edificate, în majoritate, începând cu secolul al XVIII-lea și continuând pe toată durata secolului al XIX-lea, acestea au grade diferite de conservare sau reabilitare și aparțin unui conglomerat de stiluri arhitecturale.

Dintre edificiile sau ansamblurile arhitectonice reprezentative ale municipiului remarcăm:

- Cetatea medievală din Târgu Mureș, a fost construită în prima jumătate al secolului al XVII-lea. Pe locul cetății de azi, în secolul al XV-lea se înălța castelul-cetate al voievodului transilvan Báthori István. Construită în 1492, curtea castelului-cetate avea un plan de pentagon neregulat și șase bastioane.

- Palatul Culturii, construit în stil secesion, cu un acoperiș realizat din țigle colorate decorat cu basorelieful pe exteriorul, cu un hol de 45 de metri închise lateral cu oglinzi venețiene, dispunând de o Sală de concerte (proiectată cu 800 de locuri, a fost utilată cu o orgă, scări de marmură de Carrara și vitralii), Sala Oglinzilor, construită în stilul secesion, stilul în care este construit palatul, având două grupuri de câte trei oglinzi de cristal amplasate simetric pe pereții de la extremitățile sălii și 12 vitralii care ocupă în întregime peretele dinspre stradă; Sala Mică proiectată ca sală de concerte, cu o valoare decorativă și artistică deosebită; Pinacoteca cu un număr de 68 de tablouri aparținând unor pictori diferiți .

- Biblioteca Teleki-Bolyai este una dintre cele mai bogate colecții de carte veche din Transilvania, lăcaș al culturii europene din secolele trecute, cu o colecție de peste 200.000 de volume cu structură enciclopedică, dintre care multe rarități bibliofile.

- Casa Köpeczi-Teleki este cea mai veche casă cu etaj care a fost construită în oraș (1554);

- Casa Makariás construită pe timpul domniei împărătesei Maria Teresa, fiind considerată în secolul al XVII-lea casa a fost considerată drept cea mai frumoasă clădire fără etaj din oraș.
- Casa Tolnai este reprezentativă pentru arhitectura barocă, din păcate aflându-se într-o stare precară de conservare.
- Casinoul evreiesc edificat la începutul secolului al XX-lea
- Palatul a fost construit între anii 1820-1822 de către groful Teleki Sámuel, fondatorul bibliotecii care azi îi poartă numele.
- Palatul Toldalagi este considerat cel mai frumos monument arhitectural al barocului transilvan din Târgu Mureș, fiind construit între 1759 și 1772, găzduind secția de istorie a Muzeului județean.
- Palatul Administrativ a fost ridicat între anii 1905 – 1907, fiind timp de peste 55 de ani, sediu al primăriei. Palatul se remarcă și prin turnul înalt de 60 m, construit inițial drept foișor de foc al orașului și găzduiește actualmente administrativ al Prefecturii și al Consiliului Județean Mureș.
- Tabla regească (Curtea de Apel) a fost construită în stil baroc târziu în anul 1789, clădirea servind ca locuință de iarnă, găzduind numeroase baluri și banchete luxoase la care participau V.I.P-urile vremii, adică cei de viță nobilă. În anul 1827 palatul a fost cumpărat de către stat și folosit ca sediu al Tablei regești.

O fizionomie aparte o prezintă orașul *Sovata*, situat într-o depresiune submontană. Cadrul natural deosebit de pitoresc, împrejurimile orașului, izvoarele și lacurile sărate, alături de climatul de adăpost fac din Sovata o stațiune balneo-climaterică de prim rang pe plan național.

Celelalte orașe ale județului (Reghin, Târnăveni, Luduș, Iernut) sunt mai puțin spectaculoase ca fizionomie, mai mici ca dimensiuni, predominând funcția industrială. Nu lipsesc nici construcțiile sau obiectivele turistice concentrate mai ales în partea centrală a acestor orașe.

Orașele noi (care au obținut acest statut după 2003), de talie redusă și cu funcții specifice urbane mai puțin diferențiate (Miercurea Nirajului, Sărmașu, Sângeorgiu de Pădure și Ungheni), nu se remarcă printr-o arhitectură deosebită, cu valența atractive derivate din unicitate, originalitate, inedit sau dimensiuni deosebite, în măsură să stârnească interesul și să polarizeze fluxuri importante de turiști.

În cadrul așezărilor urbane ale județului Mureș importanță turistică primordială o dețin orașele Sighișoara și Târgu Mureș, prin obiectivele lor culturale și orașul Sovata prin funcția sa de recreere, odihnă și tratament.

Așezările rurale. Majoritatea localităților din mediul rural din județul Mureș au apărut de-a lungul epocii medievale (sec. XI-XVIII), multe din ele păstrând încă urme și vestigii ale vechimii lor.

Cele mai multe sate sunt încadrabile categoriei satelor mijlocii și mici (ca dimensiune demografică), cu mai puțin de 1000 de locuitori (peste $\frac{3}{4}$ din acestea), satele cu peste 2 000

locuitori deținând ponderi reduse (sub 5%), amplasate cu deosebire în culoarele largi de vale ale Mureșului (Sângeorgiu de Mureș, Sâncraiu de Mureș, Aluniș, Cristești), Nirajului (Eremitu), Târnavei Mici (Fântânele, Chibed, Adămuș), Târnavei Mari (Albești) și Gurghiului (Ibănești, Hodac), dar și în Câmpia Transilvaniei (Band, Zau de Câmpie).

Condițiile de habitabilitate cele mai bune le oferă văile largi, terasate ale Mureșului, Nirajului și Târnavelor, care concentrează cel mai ridicat număr de așezări rurale.

Privită sub aspectul peisajului arhitectonic (al stilului construcțiilor) rețeaua rurală a județului Mureș prezintă o diversitate de aspecte determinate de condițiile naturale, social-economice, istorice, etnice și altele.

În funcție de aceste elemente se pot deosebi trei tipuri de așezări pe teritoriul județului Mureș, fiecare generând un tip de atractivitate specifică.

- *așezări cu construcții aparținând predominant populației românești* cu o fizionomie deschisă, ce se întâlnesc în Câmpia Transilvaniei. Casele sunt mici, din cărămidă, cu curți și grădini împrejmuite. Dispoziția străzilor (textura) nu are regularitate geometrică, mai ales în partea mai veche a satelor. Aceste sate au o funcție predominant agricolă. Prezența iazurilor, în această parte a județului ar putea determina amplasarea unor hanuri cu specific pescăresc în apropierea rezervației de bujori de la Zau de Câmpie;

- *așezări cu construcții în stil săsesc* (predominant) întâlnite în partea de sud-est a județului, în proximitatea municipiului Sighișoara. În cadrul acestor sate se disting construcții masive, solide, cu ziduri groase de cărămidă pe postament de piatră, cu curți închise prin porți zidite, ce imprimă o estetică sobră clădirilor. Casele sunt dispuse în structură compactă, exemplu edificator în acest sens fiind satul Saschiz. De obicei în centrul acestor sate se găsesc biserici fortificate medievale cu turnuri și ziduri cenușii de gresie;

- *așezările din zona montană* cu construcții care îmbină simțul practic cu cel artistic în utilizarea lemnului și a pietrei în construcția caselor și a porților. Se pot deosebi tipurile de casă românească de pe valea Mureșului și Gurghiului de tipurile de casă ale populației maghiare (secuiești) din jurul Sovatei, de pe valea Nirajului și de cele ale populației maghiare de pe valea Târnavei Mici.

Având în vedere varietatea folclorului, obiceiurilor, portului popular, tradițiilor de aici, aceste zone prezintă un deosebit interes turistic. Legat de unele sărbători specifice văii Gurghiului (Brâncovenești, “Târgul Cireșelor”, Gurghiu – “Târgul fetelor”) se impune cercetarea posibilităților de cazare a turiștilor sosiți în această zonă.

Pentru mărirea interesului turiștilor față de această zonă ar putea fi amenajate unele case cu interioare specifice acestei părți a județului în care să fie etalate frumusețea portului popular, îndeletnicirile și iscusința oamenilor de aici (Hodac, Gurghiu, Brâncovenești, zona Nirajului).

Dacă în trecutul nu prea îndepărtat, obiectivele turistice de vizitare se găseau numai în cadrul localităților urbane, în prezent se tinde să se lărgescă aria de destinație a fluxurilor turistice pe seama așezărilor rurale. În acest context vin în considerație acele localități rurale care posedă elemente capabile să atragă fluxuri turistice: specific folcloric, etnografic, peisaj arhitectonic, specificul zonelor de vegetație, obiceiuri, datini, utilizarea agricolă a terenului, rezervații naturale, faunistice, domenii piscicole etc.

În această direcție se pune și problema creșterii numărului de sate turistice existente în pitorescul defileu al Mureșului sau pe valea Gurghiului. În categoria satelor turistice ar putea fi incluse localitățile Gurghiu și Hodac care posedă cu prisosință elemente capabile să atragă numeroși turiști interni și de peste hotare sau Ghindari, care pe lângă alte obiective turistice din împrejurimi (zonă folclorică, arheologic și pomicolă, plus apropierea de Sovata) este și un centru de ceramică de interes etnografic.

În satele de pe valea Mureșului, Nirajului și din jurul stațiunii Sovata, există posibilități ca turiștii să practice drumeția montană sau pescuitul sportiv în Mureș și în apele de munte.

Rețeaua de localități cu funcție turistică sau balneoclimaterică

Ca reședință de județ, municipiul Târgu Mureș deține rolul de coordonator al întregii activități turistice. Unele orașe din județ au numai rol de tranzit turistic, iar altele sunt baze de plecare spre obiectivele turistice importante.

Pornind de la aceste considerente, este posibilă diferențierea localităților turistice în funcție de gradul de importanță și solicitare și de tipul de turism pe care-l generează:

1. Localități balneo-climaterice și climaterice;
2. Localități urbane și rurale de interes turistic;
3. Puncte turistice.

1. Localități balneo-climaterice

În acest tip de localități turistice sunt incluse toate localitățile cu funcție dominantă balneo-climaterică sau climaterică, caracterizate printr-o mare diversitate a elementelor de atractivitate aparținând cadrului natural. Specificul funcțional al acestor localități acoperă un spectru larg de servicii: de tratament, de odihnă, de agrement și sportive sau mixte-tratament-odihnă-agrement.

În funcție de gradul de importanță, localitățile balneo-climaterice și climaterice pot fi:

- a) de interes internațional: Sovata;
- b) de interes județean sau local;
- c) balneare: Sângeorgiu de Mureș, Băile Ideciu, Jabenița;
- d) climaterice: Gurghiu, Lunca Bradului, Sălard, Răstolița, Bistra Mureș.

Așezată la extremitatea nordică a cuvetei depresionare Praid-Sovata, cu admirabile peisaje naturale pe latura vestică a Munților Vulcanici, *stațiunea Sovata* asigură servicii mixte, de odihnă și tratament. Atracția stațiunii Sovata e completată de prezența unor lacuri sărate și calde (helioterme) ca Lacu Ursu, Negru, Aluniș etc. Sovata este singura stațiune destinată tratamentului sau profilaxiei unui spectru larg de afecțiuni, dar și odihnei, în timp ce stațiunile balneo-climaterice și climaterice de interes județean sau local acoperă un spectru mai redus de recomandări medicale.

Localități urbane și rurale de interes turistic

Sunt reprezentate de centrele urbane și localitățile rurale spre care converg fluxuri turistice de o intensitate variabilă, generată în cea mai mare parte de obiectivele și manifestările de factură culturală.

Spre deosebire de localitățile balneo-climaterice caracterizate printr-o durată mare a sejurului (12-18 zile sau chiar peste), durata sejurului proprie localităților încadrabile acestui tip este mult mai redusă (1-2 zile), ceea ce indică practicarea predilectă a unui turism de tranzit sau de vizitare.

Capacitatea de cazare a acestora este în concordanță cu valoarea potențialului turistic, iar numărul turiștilor e cu atât mai mare cu cât localitățile au funcții mai complexe (Târgu Mureș, Sighișoara, Reghin).

În acest tip se înscriu și localitățile turistice de pe valea Gurghiului (Gurghiu, Hodac, Ibănești, Lăpușna), valea Nirajului sau cele dintre Reghin și Deda (Brâncovenești, Rușii Munți, Filea), depozitare ale unui tezaur folclorico-etnografic deosebit de variat și bogat.

Majoritatea localităților ce aparțin acestui tip pot fi considerate și ca baze de placare spre obiectivele turistice din împrejurimi.

Punctele turistice sunt reprezentate de obicei, de câte un amplasament, relativ izolat (cabană) menit să deservească turismul de recreere. Capacitatea de cazare este redusă însă numărul de turiști este în general mai ridicat mai ales în anotimpul cald. Circulația turistică este generată exclusiv de valențele atractive ale cadrului natural.

Durata sejurului fiind mică, gradul de ocupare a acestor amplasamente e relativ redus. Această situație este legată de un turism de tip week-end și de tranzit.

Puncte turistice de tranzit pot fi considerate și izvoarele minerale sau sărate, punctele de peisaj montan (Lunca Bradului, Răstolița, Stânceni), sau puncte cu faună cinegetică (Zau de Câmpie, satele de pe valea Gurghiului – Ibănești, Hodac, Lăpușna).

Alături de elementele de atractivitate aparținând cadrului natural, **monumentele istorice și arhitecturale, muzeele, casele memoriale și zonele etnofolclorice** au constituit și constituie obiective turistice capabile să genereze fluxuri turistice convergente spre acestea.

Monumente de arhitectură

Pe teritoriul județului Mureș există o mare varietate de construcții reprezentative (cetăți, castele, biserici), alături de orașe tinere cu mari posibilități economice și în curs de industrializare.

a. În cadrul grupei de obiective cultural-antropice un loc important este deținut de **complexele arhitectonice urbane**, doar municipiile Târgu Mureș și Sighișoara deținând argumente suficiente care pot fi încadrate acestei categorii.

Spre deosebire de acestea, celelalte orașe au complexe arhitectonice slab sau insuficient conturate, neîndreptățindu-le să aspire la includerea lor în această categorie. Cele câteva obiective antropice din aceste orașe vor fi incluse celorlalte categorii, trecute succint în prezenta analiză. Mai mult, unele dintre ele, mai precis Luduș, Sovata, Iernut, Miercurea Nirajului, Sărmașu, Sângeorgiu de Pădure și Ungheni dispun de foarte puține sau dispun de obiective specifice pentru a putea intra în discuție posibilitatea identificării unei astfel de categorii de resurse.

Bisericile medievale reprezintă componente geografic-turistice specifice compartimentului aferent Podișului Târnavelor, acestea imprimând o notă aparte peisajului antropic. Desigur, posibilitatea includerii acestora în circuitul turistic este în directă relație cu un complex de factori. Șansele cele mai mari le au totuși bisericile de o valoare arhitectonică deosebită, la care se mai adaugă acele care nu constituie singurele obiective turistice într-un areal situat într-o poziție mai mult sau mai puțin îndepărtată față de marile axe de circulație turistică care traversează județul.

Dintre cele mai însemnate obiective turistice din această categorie amintim:

- bisericile din Crăiești (cu casete pictate), Filpișu Mare (biserică reformată în stil gotic, catete pictate din 1642), Sâncraiu de Mureș, Sântana de Mureș, Ceaușu de Câmpie – situate în Câmpia Transilvaniei;
- Iernut (biserică reformată din 1486), Sânpaul, Ungheni (biserică reformată), Sângeorgiu de Mureș (biserică catolică din sec. 13) – situate în culoarul Mureșului;
- Batoș, Reghin (biserica evanghelică din sec. 14, biserica greco-catolică din 1744), Gălățeni (biserică unitariană din sec. 14), Sânvășii (biserică unitariană din sec. 13), Miercurea Nirajului (biserică reformată), Mitrești (biserică unitariană din sec. 13), Văleni (biserică reformată, inițial în stil roman, refăcută mai târziu în stil gotic), Fântânele (biserică reformată din sec. 14), Roua (biserică unitariană), din Subcarpații Transilvaniei, Adămuș (biserică unitariană, monument de arhitectură din sec. 15-16, cu elemente ale goticului târziu și din renașterea timpurie), Târnaveni (biserică unitariană din sec. 14, cu 98 casete pictate în

1769), Deleni (biserică unitariană), Bahnea (biserică reformată din sec. 14), Hetiur (biserica evanghelică) – amplasate în podișul Târnavelor.

Bisericile fortificate constituie elemente specifice așezărilor locuite în trecut de către elementul etnic german concentrat cu predilecție în podișul Târnavelor, cea mai mare concentrare a acestora remercându-se, în consecință, în acest spațiu. Cele mai reprezentative sunt:

- Saschiz, situată în centrul satului, finisată în prima parte a secolului 16, cu un turn de ceas ce se aseamănă foarte mult cu cel din Sighișoara
- Cloașterf, o miniatură a bisericii fortificate din Saschiz, definitivată în 1524, biserica având casetate pictate din aceeași perioadă
- Apold, cu ziduri interne și externe impozante, cu biserică din sec. 13

Din aceeași categorie de obiective fac parte și edificiile religioase din Archita (com. Vânători), Daia (com. Apold), Daneș și Seleuș (com. Daneș), Băgaci (com. Băgaci), Cund (com. Bahnea), Ormeniș (com. Viișoara), Senereuș (com. Bălăușeri), Măgheruș și Nadeș (com. Nadeș).

Biserici de lemn se găsesc în localitățile Băița (comuna Lunca), Porumbeni (comuna Ceuașu de Câmpie), Pănet (comuna Pănet), Reghin, Sărmășel (orașul Sărmaș), Troița (comuna Gălești), Văleni (comuna Acățari) etc.

Castelele și conace completează oferta turistică de factură antropică menționate anterior. Cele mai reprezentative edificii de acest tip sunt localizate la:

- Breaza (castelul Banffy), Zau de Câmpie (castelul Ugron, stil neogotic, edificat în 1911, cu un parc dendrologic) – ambele în Câmpia Transilvaniei;
- Iernut (stil renașentist, aparținând sec. XVI, refăcut de Rakoczi Gyorgy, în jurul anului 1650), Sânpaul (Castelul Haller, edificat în 1610, refăcut ulterior în stil baroc), Corunca (stil neoclasic, din 1830, cu parc), Sângeorgiu de Mureș (castelul Mariaffy), Ernei, Dumbrăvioara (castelul baroc Teleki, sfârșitul sec. XVIII), Gornești (castelul baroc Teleki, construit între 1770-1803) – în culoarul Mureșului;
- Gurghiu (castelul de vânătoare Bornemissza, sfârșitul sec. XVII), Lăpușna (castel de vânătoare edificat între 1941-1944), Brâncovenești (castelul Kemeny, sec. XVI) – situate în proximitatea orașului Reghin;
- Criș (castelul renașentist Bethlen, sec. XVI-XVII, cu un parc de 2 ha) și Bahnea, amplasate în Podișul Târnavelor.
- Sângeorgiu de Pădure (castelul empiure Rhedey), pe valea Târnavei Mari

Se remarcă, așadar, o concentrare remarcabilă a acestor construcții în culoarul Mureșului, în apropierea centrului cultural și spiritual Târgu Mureș.

Monumentele de arhitectură se pot grupa și după stilul constructiv, din acest punct de vedere deosebindu-se:

- biserici în stil gotic;
- biserici în stil romanic;
- biserici în stil baroc;
- biserici în stil renascentist;
- biserici din lemn
- biserici cu turn-clopotniță din lemn (protestante).

În fișele de potențial cultural pot fi urmărite bisericile aparținătoare fiecărui stil menționat, localitatea în care sunt amplasate, precum și principalele caracteristici istorice, arhitectonice și funcționale.

Monumente importante de arhitectură sunt considerate și cele trei cetăți din județ: Sighișoara, Târgu Mureș și Saschiz.

În totalitatea sa, prin multitudinea monumentelor, *Cetatea Sighișoara* constituie unul dintre cele mai interesante ansambluri arhitectonice din țară. Este situată pe dealul cetății, la o altitudine de 425 m, dominând întregul oraș. Zidurile cetății au fost ridicate în mai multe etape. Se crede că construcțiile s-au terminat în sec. al XVI-lea.

Cetatea medievală din Târgu Mureș, în curs de reconstrucție, posedă ca și cea din Sighișoara, mai multe turnuri – bastion – ridicate de breslele a căror denumire o poartă.

Cetatea Gurghiului a fost construită în sec. XIII și a aparținut lui Ioan Sigismund, rege al Ungariei, apoi lui Gabriel Bethlen, principe al Transilvaniei și lui Gheorghe Rákoczi al II-lea. Aici s-au dat puternice lupte între trupele austriece și detașamentele du „curuți” (1704-1708). Din păcate, vicisitudinile istoriei și-au pus amprenta asupra acesteia, cetatea fiind distrusă în sec. XVIII.

Cele mai reprezentative *puncte arheologice* sunt prezente la Cuci (resturile unei locuințe de tip Petrești, precum și o locuință și mormintele unei așezări din perioada bronzului), Cipău (obiecte din perioada fierului, patru morminte scitice, un tezaur roman, precum și patru bordeie dintr-o așezare prefeudală), Cristești (urmele unei așezări scitice, un centru dacic de olărie și o așezare romană) și la Morești (urmele unei necropole dacice și urmele unei cetăți din perioada feudalismului timpuriu). Din păcate, stadiul lor precar de conservare (care amintește în foarte mică măsură de aspectul fizionomic și dimensional al edificiilor originale), coroborat cu prelevarea majorității obiectelor care prezintă interes istoric și științific și depozitarea lor în cadrul unor instituții de profil județene sau naționale (muzee și colecții) fac ca interesul unei cereri turistice potențiale și impactul atractiv al acestora să fie minim.

Cultura materială și spirituală creată în mediul rural, are la bază arhitectură rurală specifică, meșteșuguri, tradiții, port, dansuri și cântece, obiceiuri tradiționale etc., principalele forme de

valorificare ale acestora fiind festivalurile, colecții muzeale etnografice și, nu în ultimul rând, turismul rural

Meșteșugurile tradiționale

Artizanatul este bogat reprezentat în tot județul prin folosirea de ornamentații tradiționale la prelucrarea lemnului, fierului, oaselor, pielii, țesăturilor etc.

Țesăturile de lână, in, cânepă și bumbac sunt bogat ornamentate cu modele originale la Dumbrăvioara, Filea, Ibănești, Hodac, Chibed etc., covoare, ștergare, pături la Fântânele, Sărățeni, Chibed, Gălăuțeni etc.

Olăritul este o tradiție foarte veche dar abandonată. Binecunoscute sunt centrele de la Sovata, Chibed, Gurghiu, Ghindari și Sărmaș, obiectele de lut ars și smălțuite având colorit și forme bogat ornamentate.

Împletitul de paie, trestie, nuiele, pănuși de porumb de la Câmpenița, Dumitrești, Bezid, Sâmbriaș, Viforoasa, Chendu etc. e cunoscut și în străinătate (pălării), ca și coșurile și mobilele de răchită.

Feroneria veche la ușile și ferestrele cu zăbrele, la căruțe sau obiecte de uz casnic a cunoscut o dezvoltare milenară, fiind abandonată, în prezent.

Valorificarea unora dintre aceste produse se produce îndeosebi prin intermediul magazinelor proprii lângă șoseaua (acolo unde amplasarea geografică permite acest lucru, ex. Satele amplasate pe E60 pe ruta Bălăușeri-Sighișoara, precum Chendu) și mai puțin prin organizarea unor ateliere meșteșugărești (pentru vizitare, confecționare demonstrativă „în direct” pentru turiști sau deprinderea acestor meșteșuguri de către turiști).

Elementele folclorice au păstrat o puritate mai mare în general, în unitățile geografice de munte și subcarpatice.

În localitățile Râpa de Jos, Lunca Bradului, satele de e Valea Gurghiului și a Beicii se evidențiază prin port, țesături și obiecte casnice tradiționale.

La rândul lor, secuii de pe valea Nirajului, Trei Sate, Sărățeni și-au păstrat mai bine obiceiurile, tradițiile și portul popular tradițional.

În continuare, se va reda lista localităților importante pentru valoarea lor etnografică, și, implicit, gradul de atractivitate turistică.

1. Zona montană cu următoarele localități:

- Gurghiu: meșteșuguri artistice, manifestări folclorice,
- Hodac: arhitectură tradițională, meșteșuguri artistice (fluerari), țesături, cusături, obiceiuri,
- Ibănești: arhitectură tradițională, țesături, cusături, obiceiuri,
- Deda: obiceiuri, cusături,

- Filea: sat cu gospodării tradiționale, manifestări folclorice,
- Răstolița: arhitectură tradițională, monumente.

2. Zona subcarpatică:

- Rușii Munți: gospodării tradiționale, manifestări folclorice,
- Săcalu de Pădure: gospodării tradiționale, monumente, obiceiuri,
- Idicel Padure: arhitectură tradițională, țesături, cusături, obiceiuri
- Urișiu de Sus: gospodării tradiționale, monumente,
- Miercurea Nirajului: arhitectură tradițională,
- Petelea: arhitectură tradițională, monumente,
- Sâmbriaș: arhitectură tradițională, țesături, cusături, obiceiuri
- Uila: monumente, arhitectură tradițională, obiceiuri, meșteșuguri
- Vătava: obiceiuri,
- Aluniș: arhitectură tradițională, meșteșuguri, obiceiuri,
- Nadășa și Șerbeni: monumente, arhitectură tradițională, meșteșuguri, obiceiuri,
- Archita și Feleac: monumente, obiceiuri, arhitectură tradițională.

3. Zona culoarului Mureș:

- Gornești: obiceiuri, monumente, meșteșuguri,
- Sângeorgiu de Mureș: monumente, obiceiuri

4. Zona Câmpia Transilvaniei:

- Băița: arhitectură tradițională, monumente, obiceiuri,
- Miheșu de Câmpie: gospodării tradiționale,
- Pănet: arhitectură tradițională, monumente,
- Sânpetru de Câmpie: manifestări folclorice,
- Sărmașu: monumente, meșteșuguri,
- Șincai: arhitectură tradițională, monumente, obiceiuri,
- Valea Largă: monumente, arhitectură tradițională, obiceiuri,
- Câmpenița: meșteșuguri, obiceiuri.

5. Zona Podișul Târnavelor:

- Viișoara: arhitectură tradițională,
- Zagăr: arhitectură tradițională, obiceiuri,
- Chendu: arhitectură tradițională, monumente, meșteșuguri,
- Cund și Gogan: arhitectură tradițională,
- Boiu: monumente, țesături,
- Bernadea: monumente, obiceiuri, meșteșuguri,
- Corbești și Crăiești: obiceiuri, meșteșuguri, arhitectură tradițională.

Manifestările culturale de pe teritoriul județului Mureș, sub formă tradițional-folclorică s-au păstrat îndeosebi sub forma festivalurilor folclorice ale cântecului și jocului, a portului și obiceiurilor. Cele mai importante manifestări de acest gen sunt „Târgul de fete de la Gurghiu”, „Târgu cireșelor” de la Brâncovenești, „Răscumpăratul nevestelor” de la Hodac și Ibănești, „Tunsul oilor” de la Chimitelnic și Sânger, „Târgu de pește” de la Zau de Câmpie.

Acestora se adaugă festivalurile „Jocul din bătrâni” (cu caracter interjudețean) și „Inimi fierbinți” (cântece și dansuri țigănești derulate la Târgu Mureș, festivalul „Proetnica” desfășurat sub egida „Zilele minorităților etnice” la Sighișoara și Festivalul interjudețean de dansuri populare pentru copii de la Luduș).

Dintre **monumentele comemorative** pot fi amintite monumentul comemorativ Petöfi (Albești), monumentul Bolyai Farkas și János (Târgu Mureș), monumentul Secuilor martiri (Târgu Mureș), monumentul Eroilor de la Oarba de Mureș etc.

Muzeele și bibliotecile constituie și ele obiective turistice importante.

La nivelul județului Mureș există 84 biblioteci comunale, sindicale și tehnice, 2 biblioteci orașenești la Luduș și Sovata și 4 municipale în Târgu Mureș, Sighișoara, Târnăveni și Reghin.

Cu caracter unic în țară este biblioteca Teleki din Târgu Mureș, depozitară a unor cărți și lucrări vechi și rare din literatura universală.

Un număr în creștere de vizitatori (inclusiv străini) atrag **muzeele**: Sighișoara (2), Târgu Mureș (în număr de 5), Muzeul Etnografic din Reghin și Muzeul de Istorie din Târnăveni.

Caracteristicile celorlalte obiective turistice aparținătoare potențialului cultural al județului Mureș se pot urmări pe fișele de potențial ca și în cadrul obiectivelor turistice naturale.

Tabelul 8.2. Obiectivele turistice antropice din județul Mureș – localizare și caracteristici

Nr. crt.	Localitatea	UAT	Obiectiv turistic	Caracteristici
1	Albești	Albești	Casa memorială „Petöfi”	Monument omagial (1849)
			Fragmente de vase din cultura Sighișoara	Aparțin culturii Sighișoara (Wietenberg și din Latene-ul dacic)
2	Aluniș	Aluniș	Fragmente ceramice	Aparțin culturii Sighișoara Wietenberg sau Hallstatt
			Zonă folclorică	-
3	Apold	Apold	Fragmente Ceramice	Aparțin culturii Cucuteni-Ariuşd
			Biserica Sf.Gheorghe	Biserică „cetate” sătească, medievală
4	Band	Band	Biserică din lemn	-
			Materiale ceramice	Aparțin culturii Hallstatt și Wietenberg
5	Batoș	Batoș	Cetate sătească cu biserică evanghelică	Secolul XVII, stil romanic; turnul clopotniței de 35 m înălțime
6	Băița	Lunca	Biserică de lemn	-
7	Băgaciu	Băgaciu	Cetate sătească	Biserica evanghelică fortificată
			Casa lui Johan Schuller	-
			Clopotnița de lemn	A bisericii unitariene din Deleni
8	Beica de Jos	Beica de Jos	Biserică de lemn	Troița din lemn

			Zonă folclorică	Originalitate
9	Bezid	Sângeorgiu de Pădure	Ceramică	Cultura Noua
			Așezări vechi	Din perioada Burebista-Decebal
10	Bozed	Ceuașu de Câmpie	Biserica de lemn	-
11	Bălăușeri	Bălăușeri	Biserica reformată	Secolul XIII, cu turn clootniță
			Biserica fortificată evanghelică	Loc. Senereuș
			Biserică romano-catolică	Loc Dumitreni
			Biserică reformată	Loc. Agrișteu; cu clopotniță din lemn
			Conacul Schell	
12	Bobohalma	Târnăveni	Zonă folclorică	-
13	Căpâlna de Sus		Biserică reformată	-
			Zonă folclorică	Dansuri pentru femei „Purtata fetelor de la Căpâlna”
14	Ceuașul de Câmpie	Mica	Biserică reformată	Clopotniță din lemn
			Zonă folclorică	Port popular, clopotniță din lemn, împletituri din papură
15	Chimitelnic	Sânger	Zonă folclorică	Port popular; dans popular cu mișcări iuți „ponturi ca la Chimitelnic”, împletituri din pânură
16	Chețani	Chețani	Biserică de lemn	-
17	Chiherul de Jos	Chiherul de Jos	Zonă folclorică	-
18	Cipău	Iernut	Zonă arheologică	Necropola tumulară din prima epocă a fierului – rezervație arheologică
			Biserică reformată	Secolul XIII – stilul Renascentist
19	Chinciuş	Adămuș	Biserică de lemn	-
20	Cloașterf	Saschiz	Biserică fortificată	Medievală
21	Crăciunești	Crăciunești	Biserică de lemn	-
			Zonă folclorică	-
22	Criștești	Criștești	Zonă arheologică	Așezare romană cu ceramică aparținând culturii de Coțofeni, sec. V e.n. Castru roman, rezervație arheologică
23	Criș	Daneș	Casa lui Ioan Bethlen	În stil baroc-
			Castelul Bethlen	împreună cu parcul
			Zonă arheologică	Urme ale unei așezări Wietenberg, urme romane
24	Culpiu	Ceuașu de Câmpie	Biserică de lemn	În cimitir, cu clopotniță
			Biserică reformată	Clopotnița din lemn, intrarea de lemn acoperită
25	Cuștelnic	Gănești	Zonă arheologică	Aparține culturii Cucuteni-Ariuşd
			Zonă folclorică	Originalitate
26	Brâncovenești	Brâncovenești	Castelul Kendi-Kemény, cu parcul	Stil gotic și renașcentist, 1537-1555
			Urme ale unui castru roman	-
			Zonă folclorică	„Târgul cireșelor”, prima duminică din iulie
27	Deda	Deda	Urme ale unei așezări hallstattiene	-
			Zonă folclorică etnografică	-
28	Daneș	Daneș	Biserica evanghelică	cu fragmentele fostei cetăți sătești
			Biserica „Sf.Nicolae”	-
			Ceramică	Cultura Cucuteni-Ariuşd și Wietenberg
29	Deag	Iernut	Biserica de lemn „Buna Vestire”	cu clopotniță
			Biserica de lemn „Sf. Arhanghel”	cu clopotniță
30	Dumbrăvioara	Ernei	Cavoul lui Samuel Teleki	În cimitirul reformat

			Biserica reformată	Secolul XVIII, stil baroc
			Castelul Teleki	Cu tot complexul de clădiri; stil renascentist și baroc
31	Eremitu	Eremitu	Cetatea feudală Vitaly	Rezervație arheologică
			Biserica mănăstirii franciscanilor	Călugăreni
			Biserica romano-catolic cu un crucifix gotic	Eremitu
32	Filea	Deda	Zonă folclorică etnografică	Port cu cusături bogat în culori roșu, albastru, negru; sărbători române legate de poetul Virgilius
			Arhitectură ornamentație	Realizate prin cioplire și crestare: porți, stâlpi, grinzi, tocuri pentru ferestre
33	Fărăgău	Fărăgău	Biserica reformată	La Tonciu
34	Filitelnic	Bălăușeri	Cetate sătească	cu biserica evanghelică
35	Fântânele	Fântânele	Biserica reformată	Sec. XIII, stil romanic
			Biserica unitariană	-
			Biserica romano-catolică	Sat Bordoșiu
			Conacele Simén conacul Lázár	Sat Călimănești, locație amenajată pentru degustări de vinuri produse pe plan local
36	Ghindari	Ghindari	Ceramică	Vase cu decor vegetal și tipare de păsări
			Biserica unitariană	Cu împrejmuire de piatră la Trei Sate
			Conacul Dozsa-Barátosi	La Trei Sate
37	Gornești	Gornești	Biserica reformată	-
			Castelul Teleki	cu parcul
			Biserica reformată	cu clopotniță din lemn la Periș
38	Grăușorul	Vărgata	Zonă arheologică	Drum roman Vărgata-Grăușorul în nord-vestul satului
39	Gurghiu	Gurghiu	Castelul Bornemissa	cu tot complexul de clădiri și parcul; muzeu de vânătoare
			Cetatea Gurghiului	Dealul Rákoczi, sec. XIII
			Zonă arheologică	Urmele unui castru roman
			Zonă etnografică	Arhitectură și sculptură în lemn, port popular foarte original
			Zonă folclorică	Jocuri și cântece populare, obiceiuri, sărbători tradiționale, „Târgul fetelor”
40	Hodac	Hodac	Zonă folclorică etnografică	Fluier cu incrustații geometrice, obiceiuri „răscumpăratul miresei” și „udatul nevestelor”
41	Grebenișu de Câmpie	Grebenișu de Câmpie	Zonă folclorică	Port popular, împletituri
42	Ibănești	Ibănești	Zonă etnografică	-
43	Idicel	Brâncovenești	Zonă folclorică	-
44	Iernut	Iernut	Biserica reformată	Sec. XV, stil romanic
			Castelul Kornis-Rákoczi Bethlen	Sec. XVI, stil renascentist cu tot complexul de clădiri
			Zonă arheologică	Vase și lame de silex, fragmente de ceramică slavă
45	Iclânzul	Iclânzul	Biserica de lemn	-
46	Lăpușna	Ibănești	Biserica de lemn	-
47	Logig	Lunca	Zonă folclorică	-
48	Luieriu	Suseni	Zonă folclorică	„Nunta ca la Luieru”, textile destinate portului de uz casnic
49	Luduș	Luduș	Ceramică	Vase întregi aparținând culturii Noua, fragmente de vase romane și hallstattiene
50	Măgheruș	Nadeș	Ceramică	Vase fragmentare hallstattiene
			Biserica evanghelică	cu zidul de incintă și turnul de clopotniță
51	Măgherani	Măgherani	Zonă folclorică	-
			Biserica reformată	La Bâra
52	Merișor	Glodeni	Zonă folclorică	-

53	Miercurea-Nirajului	Miercurea-Nirajului	Biserică reformată	Clopotniță de lemn
			Biserică de lemn	-
			Zonă folclorică	-
54	Morești	Ungheni	Ceramică	Aparțin culturii Ariușd-Cucuteni, altele romane sec. IV-VIII e.n.
			Zonă arheologică	Așezare fortificată din sec. VI e.n. și Necropola din sec. X-XI
55	Nadășa	Beica de Jos	Biserică de lemn	A fostei mănăstiri din Chiherul de Sus
56	Neaua	Neaua	Biserică reformată	sat Sânsimion, cu tavan casetat
57	Nadeș	Nadeș	Cetate sătească	cu biserică evanghelică; casa parohială a bisericii evanghelice
			Zonă arheologică	Urmele unei așezări dacice
58	Oarba de Mureș	Iernut	Monument comemorativ militar	Obelisc în memoria celor 11 000 militari români căzuți în luptă în septembrie 1944
59	Oroi	Band	Biserică de lemn	-
60	Ogra	Neaua	Conacul Haller	-
			Ceramică	Zonă arheologică cu vase întregi ale culturii Noua și inventarul unui mormânt hallstattian distrus
61	Ozd	Bichiș	Zonă arheologică	Cultura Petrești, mormântul tumular de la începutul epocii bronzului; fragmente de vase dacice și romane (Muzeul Târgu Mureș)
			Castelul Pekri	-
62	Pănet	Pănet	Biserică de lemn	cu clopotniță de lemn (sat Hârțău)
			Biserică reformată	Hârțău-
63	Petea	Band	Biserică de lemn	cu clopotniță
64	Porumbeni	Ceuașu de Câmpie	Biserică de lemn	cu clopotniță
65	Răstolița	Răstolița	Biserică de lemn	-
66	Reghin	Reghin	Biserică de lemn	Biserica are în interior picturi valoroase (1744)
			Biserică de lemn	-
			Biserică evanghelică	Ridicată în 1330, stil gotic
			Biserică romano-catolică	-
			Clădiri orășenești de valoare istorică deosebită	-
			Muzeul etnografic	Cu peste 2 000 obiecte de etnografie, 14 000 clișee li fotografii, 1 500 diapozitive color, 7 000 m peliculă cinematografică reprezentând ocupații, practici vechi și obiceiuri populare etc.
67	Roteni	Acățari	Zonă arheologică	Inventarul unui mormânt celtic distrus (Muzeul Târgu Mureș)
			Zonă folclorică	-
68	Rușii-Munți	Rușii-Munți	Zonă etnografică folclorică	Sărbători tradiționale: „Sâmbra oilor”, „Aducerea cununii”, „Port cu cusături populare” bogate în culori roșu, albastru și negru; ornamentații în lemn: porți, grinzi, lemn etc; prezența sumanului, a glugii, a căciulii și a cămășilor largi și lungi, cojoace, pieptare
69	Saschiz	Saschiz	Biserică evanghelică fortificată – monument UNESCO	Turnul principelui
			Cetate sătească	1324 – medievală și ceramică
			Ceramică	De tip Wietenberg și ceramica hallstattiană (Muzeul Sighișoara)

70	Săcalu de Pădure	Brâncovenești	Zonă folclorică	-
71	Sălcud	Iernut	Zonă arheologică	Așezări fortificate din prima epocă a fierului; „Moara lui Lörinczi” – rezervație naturală
72	Sărmașu	Sărmașu	Biserică de lemn	-
73	Sărmășel	Sărmașu	Biserică de lemn	cu clopotniță
74	Sânmărtinu de Câmpie	Riciu	Biserică de lemn	-
			Zona arheologică	Podoabe avare (Muzeul Târgu Mureș)
75	Sâncraiu de Mureș	Sâncraiu de Mureș	Biserică reformată	-
			Zona arheologică	Fragmente ceramice aparținând culturii Coțofeni
76	Sângeorgiu de Mureș	Sângeorgiu de Mureș	Zona arheologică	Vase, unelte de tip Cucuteni-Ariușd, fragmente de vase și unelte Coțofeni și Wietenberg (Muzeul Târgu Mureș)
			Biserică romano-catolică	-
77	Sângeorgiu de Pădure	Sângeorgiu de Pădure	Zona arheologică	Un mic depozit de bronzuri din perioada Hallstatt, vase provenite dintr-o așezare din sec. IV-V e.n. (Muzeul Târgu Mureș)
			Biserică reformată	
			Castelul Rhédey	-
			Biserica romano-catolică	Statuia Maicii Preciste provenind din satul Bezid
78	Sântana de Mureș	Sântana de Mureș	Zona arheologică – a dat numele unei culturi arheologice	Vestigii materiale din epoca neolitică și romană; important cimitir prefeudal cu 74 de morminte de înhumăție și un bogat inventar; 100 de vase cu urme de elemente pontice sau dacice sec. III-IV, condiționând numeroase elemente de cultură materială autohtonă (Muzeul de Istorie Cluj)
			Biserică reformată	Pictură murală mediavală-
79	Sânpaul	Sânpaul	Biserică romano-catolică	Sec. XIII, stil baroc
			Castelul Haller	Sec. XVIII, stil baroc
			Capela Haller	cu tot complexul de clădiri
80	Sânmărghita	Sânpaul	Biserică de lemn	-
81	Suseni	Suseni	Zona arheologică	Vestitul depozit de bronzuri (Muzeul Târgu Mureș)
			Ruinele bisericii reformate	Stil gotic-
82	Sânișor	Livezeni	Biserică de lemn	-
83	Seleuș	Zagăr	Biserică evanghelică	cu turnul fostei cetăți sătești
84	Sub Pădure	Gănești	Biserică de lemn	cu clopotniță
85	Sighișoara	Sighișoara	Cetatea orașului – monument UNESCO	Sec. XIV, cu ziduri de apărare și 9 turnuri: fierarilor, cizmarilor, croitorilor, cojocarilor, măcelarilor, frânghierilor, cositorarilor, tăbăcarilor și turnul cu ceas de 67 m din sec. XIII-XIV; intrarea fortificată în cetate din fața turnului cu ceas și ruinele bastionului castalde.
			Biserica evanghelică „din Deal”	-
			Biserica evanghelică a fostei mănăstiri	-
			Biserica evanghelică Siechhof	-
			Biserica. Intrarea în biserică	-
			Ansamblul civil al cetății Sighișoara	-
Zonă arheologică	Vase de tip Cucuteni-Ariușd, inventarul vestitei așezări eponime Wietenberg, fragmente Hallstattiene, dacice și romane			

				(Muzeul din Sighișoara); Necropola din epoca romană de incinerare.
86	Sărățeni	Sovata	Biserica reformată	Turnul fostei cetăți sătești
			Zonă arheologică	Urmele unui castru roman, vase și arme romane, urme de locuințe din sec. IV e.n. (Muzeul Târgu Mureș)
87	Târgu Mureș	Târgu Mureș	Cetatea cu biserica reformată din sec. XIV	Fortificație reprezentativă din Evul Mediu construită între 1602-1625 cu turnuri bastion și cu tot complexul de clădiri, din inițiativa primarului Boros Tamás; biserica din sec. XIII-XV-XVI
			Casa Haller	Sec. XIX
			Casa Teleki	Resedința contelui Teleki Domokos ridicată între anii 1797-1803 în stil baroc târziu.
			Procuratura veche	Construită în 1746
			Palatul culturii	1908-1913 cu fața decorată cu basorelieful și mozaicuri, cu sală de spectacole și concerte; orgă cu 4 463 tuburi; sală de oglinzi cu vitralii din mozaicuri colorate; muzeu de artă; turn cu ceas 1906-1908
			Biserica hramul „Sf. Ioan Botezătorul”, romano-catolică, cu claustrul minoriților	Sec. XVIII, stil baroc cu ornamentații interioare bogate
			Casa Kendeffy	Construită în 1789
			Casa Karnasz	Construită în sec. XIX
			Biserică de lemn și biserica de piatră	Sec. XVIII (1793, respectiv 1750), ortodoxe
			Casa Bornemissza	Sec. XIX
			Fostul liceu iezuit	-
		Ansamblul Piața Trandafirilor (dominat de clădiri în stil secession)	Cu Palatul Apollo, Casa Toldalagi, Palatul Culturii, Primăria, Prefectura, Liceul Bolyai, Casa Gorog (sec. XVII), Casa Fischer (sec. XVIII), Casa Toldalagyi (1759-1772), Biserica romano-catolică (sec. XVII), Mănăstirea iezuiților/franciscană (sec. XVII-XVIII), Catedrala Ortodoxă Buna Vestire (1925-1934)	
		Muzeul Județean de istorie	Vestigii din epoca bronzului și fierului, obiecte din epoca dacică (Corunca); bogată colecție aparținând culturii materiale romane de la Cristești; vast material documentar din istoria orașului	
		Biblioteca documentară de stat „Teleki”	Fondată de contele Samuel Teleki, fost cancelar al Transilvaniei (1792-1822) construită între 1799-1805 în stil Empire; 40 000 volume din sec.XV-XVIII; fondul Bolyai; Muzeu dedicat lui Farkas János Bolyai	
		Monumentul Secuilor Martiri	Ridicat în 1874	
Bustul lui Alexandru Papiu Ilarian	1930, în fața liceului cu același nume			
Grupul statuar Farkas și János Bolyai	1960, în fața Liceului Bolyai Farkas			
Zonă arheologică	O așezare Cucuteni-Ariușd; ceramică din epoca bronzului (Wietenberg); locuințe hallstattiene, urme de locuințe dacice, romane; ceramică din sec.IV-XI-XII; unelte de bronz, piatră, neolitică; tezaur de monede romane (Muzeul Târgu Mureș, Muzeul de Istorie Cluj, Institutul de Arheologie București).			

88	Târnăveni	Târnăveni	Biserică unitariană	-
89	Urisiul de Jos	Chiheru de Jos	Biserică de lemn	cu clopotniță
90	Valea	Vărgata	Biserică de lemn	-
91	Văleni	Acățari	Biserică reformată	
			Biserică de lemn	-
92	Vărgata	Vărgata	Biserică unitariană	cu împrejmuirea din lemn
			Zonă arheologică	Drum roman – rezervație arheologică
93	Vătava	Vătava	Zonă folclorico-etnografică	Port popular cu cusături bogate în roșu, albastru; sărbătoarea tradițională „Ruptul sterpelor”
94	Voivodeni	Voivodeni	Biserică reformată	cu ziduri de incintă
			Castelul Zichi	cu ansamblul de clădiri
			Zonă folclorică	-

Potențialul turistic antropic a fost calculat cu aceeași metodologie ca și cel natural, punctele pentru prezența unor obiective fiind următoarele: complexe urbane 50-100 puncte, în funcție de importanța fiecărui obiectiv în parte; biserici 10 puncte; biserici fortificate 10-20 puncte, în funcție de importanța fiecărui obiectiv în parte; castele 20 puncte; puncte arheologice 5 puncte; alte obiective 10 puncte; etnografie 5 puncte.

Se poate observa că cel mai dificil de calculat a fost punctajul celor două complexe arhitectonice urbane importante ale județului – Târgu Mureș și Sighișoara. Pentru Sighișoara au rezultat 170 de puncte, dintre care cetatea medievală singură are 100, restul obiectivelor fiind punctat în funcție de criteriile mai sus enunțate. În cazul municipiului Târgu Mureș au rezultat 215 puncte, dintre care 25 au fost acordate cetății medievale, iar 20 bibliotecii Teleki, obiectivele cu punctajele cele mai mari. Aceste două orașe sunt singurele cu potențial turistic antropic foarte ridicat.

Celelalte centre urbane, așa cum am mai arătat, au un potențial turistic antropic scăzut sau chiar nesemnificativ. Cel mai important este Reghin (29 puncte), urmat de Iernut (20 puncte) și de Târnăveni (5 puncte), celelalte orașe nepunctând deloc (Sovata, Luduș, Miercurea Nirajului, Sărmaș, Sângeorgiu de Pădure).

Dintre comune punctaje mai mari sau egale decât cel mai bine poziționat oraș au fost realizate de Daneș (70 puncte), Saschiz (40 puncte), Ernei, Sânpaul și Băgaciu (câte 30 puncte). Aceste comune au un potențial turistic antropic ridicat. Poziția Daneșului nu trebuie să surprindă, întrucât aproape în fiecare sat component al acesteia se localizează un obiectiv turistic: la Daneș și Seleuș se află biserici fortificate, iar la Criș două castele. În celelalte cazuri este vorba de o concentrare mai mică de astfel de obiective.

Un potențial turistic natural mai redus dispun comunele care dispun de 20-25 puncte. Acestea sunt Brâncovenești, Gurghiu, Breaza, Gornești, Livezeni, Fântânele, Sângeorgiu de Pădure, Nadeș, Apold și Bahnea. Se remarcă, practic aceleași areale, ca și în cazul unităților cu potențial ridicat.

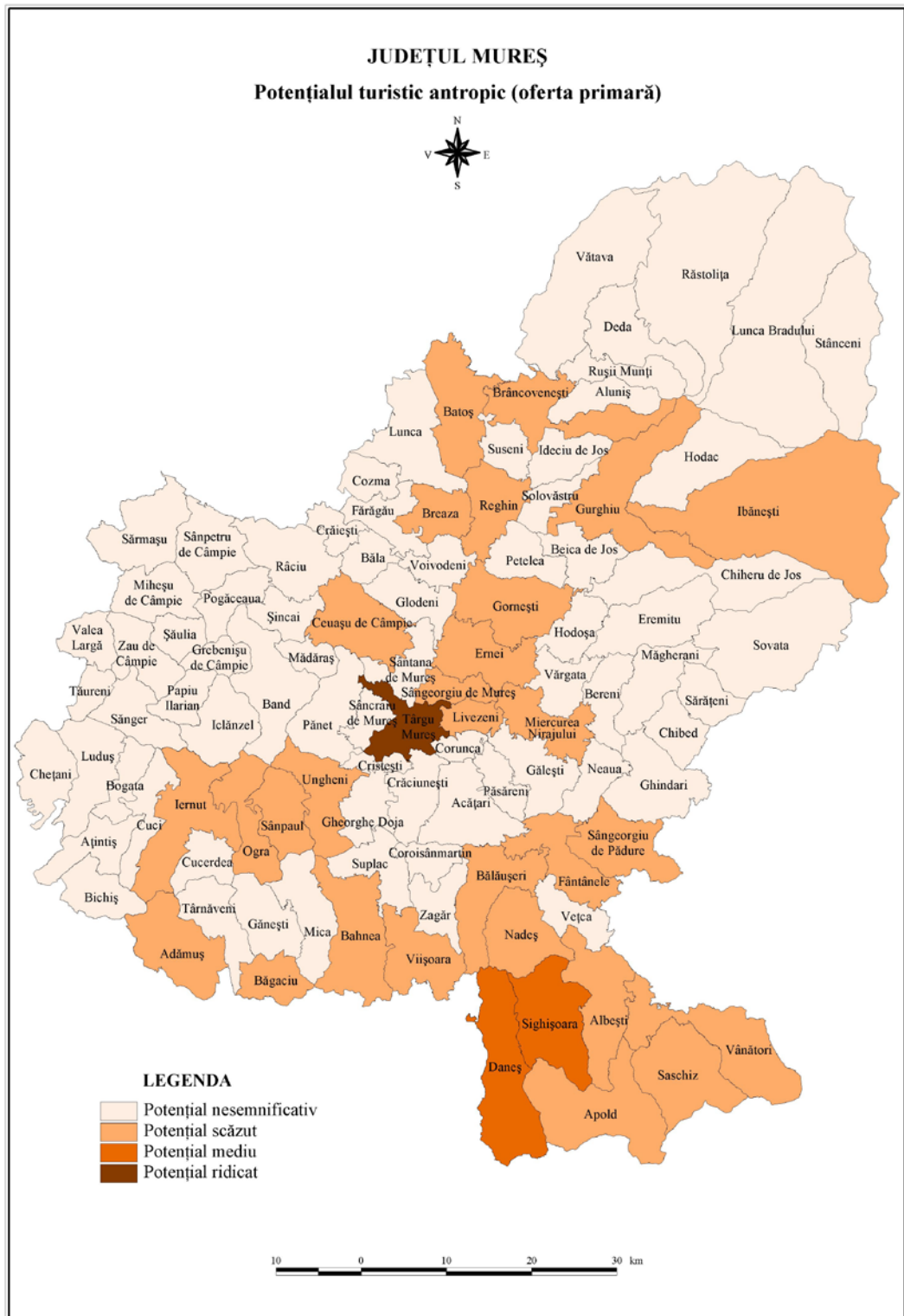

Fig. 8.2. Potențialul turistic antropoc al unităților administrativ-teritoriale din județul Mureș (nesemnificativ: 0-5 p; scăzut: 6-29 p; mediu: 30-70 p; ridicat: 71-220 p).

În categoria arealelor cu potențial turistic antropoc scăzut apar multe comune din Câmpia Transilvaniei: Zau de Câmpie, Crăiești, Ceuășu de Câmpie, Sântana de Mureș, Sâncraiu de Mureș, la care se mai adaugă Batoș, Eremitu, Sângeorgiu de Mureș, Eremitu, Vărgata, Gălești, Miercurea Nirajului și Păsăreni din zona subcarpatică, Vânători, Albești, Bălăușeri, Viișoara și Adămuș din

podişul Târnavelor, Cristeşti, Ungheni şi Cuci din culoarul Mureşului, Ibăneşti din zona montană. Toate acestea au 10-15 puncte pe scala de valori al indicelui potențialului turistic antropoc, oferta primară.

Alături de aceste areale se remarcă câteva zone lipsite de obiective turistice antropice. Este vorba, în primul rând, de Câmpia Transilvaniei, apoi de zona montană, cursul inferior al Nirajului şi cel mijlociu al Târnavei Mici, precum şi un areal mai extins din jurul oraşului Luduş (cu excepţii notabile constituite de satele Bichiş, Ozd şi Gheja, care găzduiesc monumente istorice valoroase, menţionate anterior).

Indicele potențialului turistic al ofertei primare. Prin combinarea valorilor alocate celor două categorii de potențial analizate anterior (natural şi antropoc) se poate obţine **indicele potențialului turistic al ofertei primare**.

Pentru o pondere echilibrată dintre cele două tipuri de potențial, am împărţit la jumătate punctele obţinute la potențialul turistic antropoc.

Din analiza indicatorului de mai sus rezultă (fig. 3), că la potențialul cel mai ridicat al ofertei turistice primare se concentrează în două municipii, Târgu Mureş (117,5 puncte) şi Sighişoara (95 puncte), după care urmează o serie de comune cu valori relativ ridicate, de peste 19,5 puncte, categorie din care valoarea cea mai mare o are Daneş (35 puncte). În afara zonei montane numai o singură comună face parte din această categorie, Saschiz, în rest categoria este dominată de comunele din zona montană: cele patru din defileul Deda-Tolpiţa (Deda, Răstoliţa, Lunca Bradului şi Stânceni), apoi Vătava, Gurghiu, Hodac, Ibăneşti, la care se mai adaugă un oraş şi două comune de tranziţie între zona montană şi cea subcarpatică: Sovata, Brâncoveneşti şi Chiheru de Jos.

Mureş, Ernei şi Gorneşti din culoarul Mureşului, numai două comune din Câmpia Transilvaniei, Zau de Câmpie şi Breaza, şi o comună din zona montană: Ruşii Munti.

Arealele cu valorile cele mai mici, sub 10 puncte, au o localizare difuză, în lungul Pârâului de Câmpie, în Dealurile Mădăraşului, valori aferente acestei categorii apărând şi în cazul câtorva comune din podişul Târnavelor (Albeşti, Viişoara, Zagăr, Bălăuşeri, Adămuş şi oraşul Târnăveni) şi din Subcarpaţii Transilvaniei (Vânători, cursul mijlociu al Nirajului). Comunele al căror areal administrativ-teritorial se extinde total sau parţial în cadrul zonei montană nu sunt incluse acestei categorii.

Valori medii, încadrate în ecartul 10 - 19 puncte sunt consemnate în cazul unor comune din zona subcarpatică Batoş, Ideciu de Jos, Aluniş, Reghin, Eremitu, Fântînele şi Sângeorgiu de Pădure, apoi Apold, Nadeş, Bahnea şi Băgaciu din podişul Târnavelor, Iernut, Sânpaul, Sângeorgiu de Mureş, Ernei şi Gorneşti din culoarul Mureşului, numai două comune din Câmpia Transilvaniei, Zau de Câmpie şi Breaza, şi o comună din zona montană: Ruşii Munti.

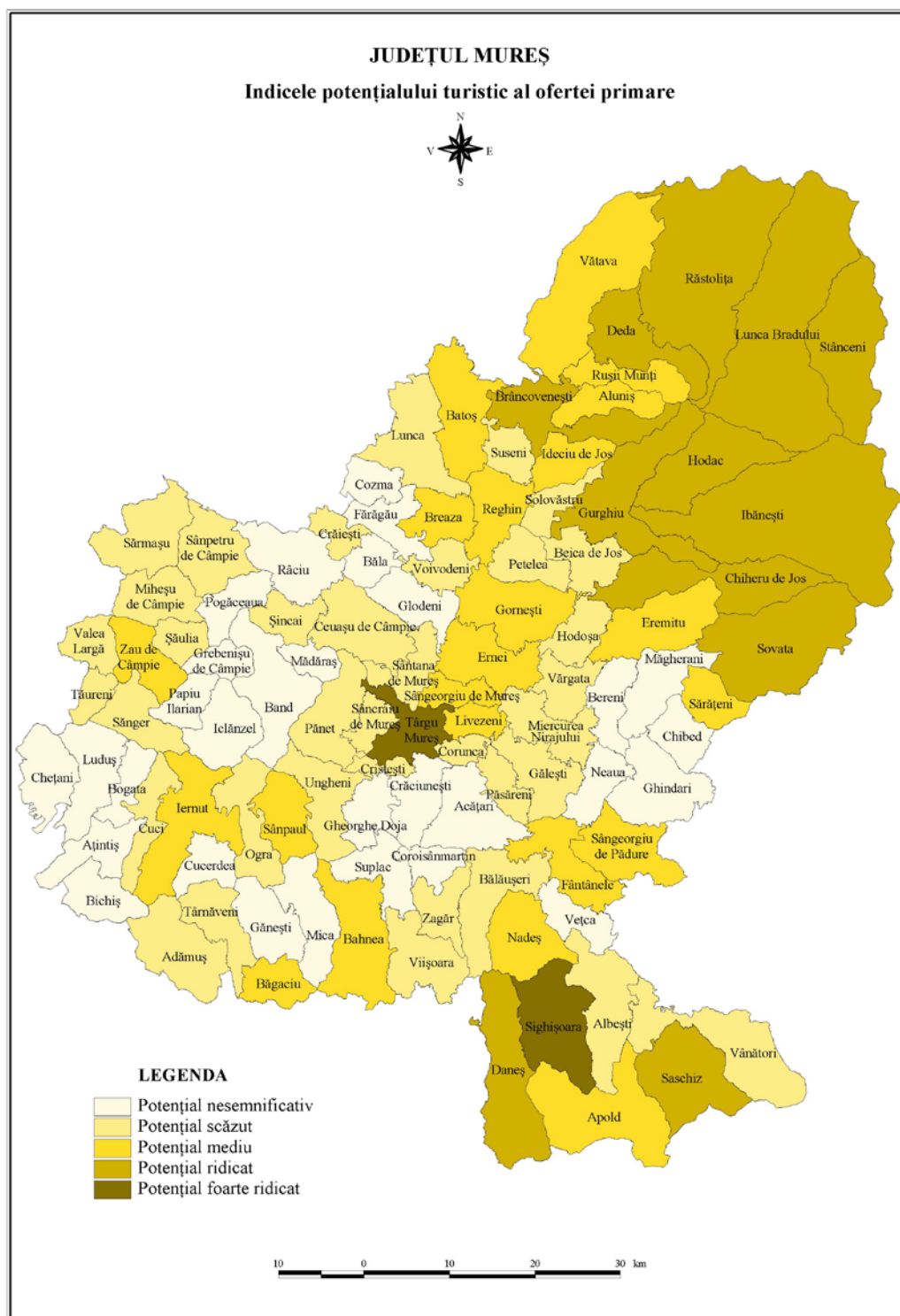

Fig. 8.3. Indicele potențialului turistic al ofertei primare (nesemnificativ: 0 p; scăzut: 1-9 p; mediu: 10-19 p; ridicat: 25-35 p; foarte ridicat: 36-120 p).

Arealele cu valorile cele mai mici, sub 10 puncte, au o localizare difuză, în lungul Pârâului de Câmpie, în Dealurile Mădărașului, valori aferente acestei categorii apărând și în cazul câtorva comune din podișul Târnavelor (Albești, Viișoara, Zagăr, Bălăușeri, Adămuș și orașul Târnăveni) și din Subcarpații Transilvaniei (Vânători, cursul mijlociu al Nirajului). Comunele al căror areal

administrativ-teritorial se extinde total sau parțial în cadrul zonei montană nu sunt incluse acestei categorii.

Infrastructura turistică - element prioritar de sprijin în funcționarea activităților turistice din județul Mureș

1. **Baza materială a turismului** se mulează pe oferta primară, adică pe resursele turistice existente, între ele stabilindu-se o relație de intercondiționare strânsă. Cele două componente de bază ale ofertei secundare sunt reprezentate de baza materială (capacități/structuri de cazare, baza terapeutică, unități de deservire/alimentație publică, dotări auxiliare pentru odihnă, sport, agrement și divertisment) și căile de comunicație.

Trebuie amintit faptul că, în realitate, capacitatea de cazare este mult mai mare decât cea înregistrată, turiștii utilizând și terenuri private și cazarea la particulari.

a. **Baza de cazare** din județul Mureș este diversificată sub raport structural, tipologic și dimensional, în profilul unităților existente regăsindu-se aproape întreaga gamă de structuri de primire turistică cunoscute: hoteluri, moteluri, campinguri, pensiuni, tabere și vile.

Pentru a avea o imagine de ansamblu cât mai apropiată de realitate și pentru a putea urmări evoluția fenomenului turistic în spațiul județului Mureș, în cele ce urmează vom face o scurtă "radiografie" comparativă a situației bazei materiale a turismului în perioada scursă de ultima analiză (1998-2008).

Baza de cazare a județului Mureș beneficiază de serviciile unei game largi de dotări pentru cazare, grupând, la nivelul anului 2007, un număr de 120 unități de cazare (din care doar 81 au autorizare de funcționare valabilă în luna februarie 2008), distribuite diferențiat în diferite categorii tipologice: hoteluri (cu 26 unități), moteluri (7 unități), vile (31 unități), cabane (1 structură), pensiuni (46 de unități), campinguri (5 unități) și tabere (3 unități) și însumând 6138 locuri de cazare.

Tabelul 8.3. Dinamica unităților de cazare omologate pe tipuri de structuri în intervalul 1998-2007

Anul	Total structuri cazare	Hoteli	%	Moteluri	%	Vile	%	Cabane	%	Pensiuni	%	Campinguri	%	Bungalouri	%	Tabere	%	Căsuțe	%	Sate de vacanță	%
1998	103	18	17.5	6	5.8	64	62.1	0	0.0	5	4.9	4	3.9	0	0.0	4	3.9	2	1.9	0	0.0
1999	105	19	18.1	6	5.7	65	61.9	0	0.0	5	4.8	4	3.8	0	0.0	4	3.8	2	1.9	0	0.0
2000	82	17	20.7	5	6.1	44	53.7	0	0.0	6	7.3	5	6.1	0	0.0	4	4.9	1	1.2	0	0.0
2001	89	22	24.7	8	9.0	40	44.9	1	1.1	8	9.0	5	5.6	0	0.0	4	4.5	1	1.1	0	0.0
2002	91	21	23.1	8	8.8	40	44.0	1	1.1	11	12.1	5	5.5	0	0.0	4	4.4	1	1.1	0	0.0
2003	94	21	22.3	7	7.4	40	42.6	1	1.1	15	16.0	5	5.3	1	1.1	4	4.3	0	0.0	0	0.0
2004	96	21	21.9	7	7.3	39	40.6	1	1.0	19	19.8	4	4.2	1	1.0	4	4.2	0	0.0	0	0.0
2005	104	25	24.0	11	10.6	27	26.0	1	1.0	30	28.8	4	3.8	1	1.0	4	3.8	0	0.0	0	0.0
2006	119	27	22.7	8	6.7	30	25.2	1	0.8	44	37.0	5	4.2	1	0.8	3	2.5	0	0.0	0	0.0
2007	120	26	21.7	7	5.8	31	25.8	1	0.8	46	38.3	5	4.2	0	0.0	3	2.5	0	0.0	0	0.0

Sursa datelor: Institutul Național de Statistică, Capacitatea de cazare turistică existentă la 31 iulie între anii 1998-2007, preluate de INCDT București.

Tabelul 8.4. Dinamica locurilor de cazare pe tipuri de structuri în intervalul 1998-2008

Anul	Total	Hoteluri	% din total	Moteluri	% din total	Vile	% din total	Cabane	% din total	Pensiuni	% din total	Campinguri	% din total	Bungalouri	% din total	Tabere	% din total	Căsuțe	% din total	Sate de vacanță	% din total
1998	7039	2565	36.4	252	3.6	2163	30.7	0	0.0	91	1.3	832	11.8	0	0.0	1010	14.3	126	1.8	0	0
1999	7128	2583	36.2	252	3.5	2206	30.9	0	0.0	119	1.7	832	11.7	0	0.0	1010	14.2	126	1.8	0	0
2000	6979	2514	36.0	208	3.0	2118	30.3	0	0.0	181	2.6	924	13.2	0	0.0	1010	14.5	24	0.3	0	0
2001	7482	3022	40.4	265	3.5	2139	28.6	12	0.2	214	2.9	910	12.2	0	0.0	896	12.0	24	0.3	0	0
2002	7820	3142	40.2	281	3.6	2081	26.6	12	0.2	310	4.0	910	11.6	0	0.0	1060	13.6	21	0.3	0	0
2003	7188	2579	35.9	231	3.2	2088	29.0	12	0.2	398	5.5	910	12.7	24	0.3	946	13.2	0	0.0	0	0
2004	7156	2720	38.0	237	3.3	2093	29.2	12	0.2	444	6.2	568	7.9	72	1.0	1010	14.1	0	0.0	0	0
2005	6201	2750	44.3	415	6.7	590	9.5	30	0.5	566	9.1	963	15.5	104	1.7	783	12.6	0	0.0	0	0
2006	6044	2879	47.6	262	4.3	601	9.9	30	0.5	830	13.7	804	13.3	124	2.1	514	8.5	0	0.0	0	0
2007	6138	2773	45.2	298	4.9	651	10.6	30	0.5	882	14.4	794	12.9	224	3.6	486	7.9	0	0.0	0	0

Sursa datelor: INCDT București, Institutul Național de Statistică, Capacitatea de cazare turistică existentă la 31 iulie între anii 1998-2007

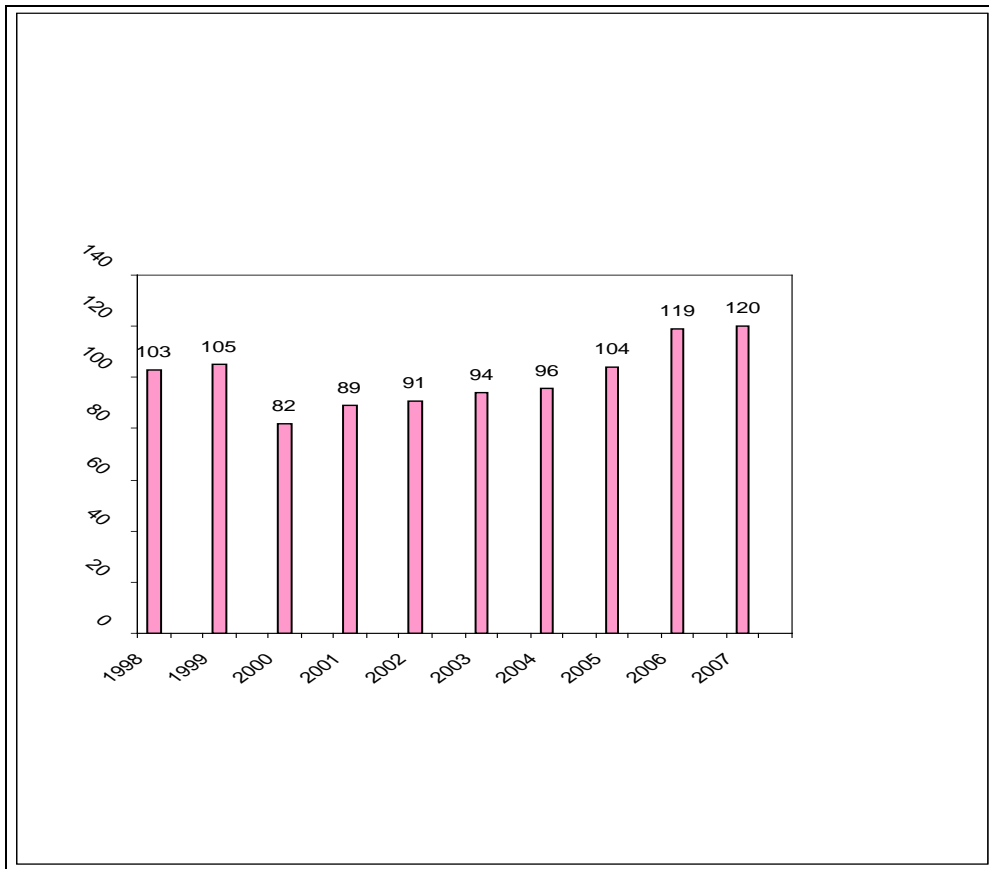

Fig. 8.4. Dinamica unităților de cazare turistică în intervalul 1998-2007.

Sursa datelor: INCDT București

pe ansamblu (cu o descreștere de la 103 unități în 1998, la 82 de unități în 2000, pentru a urca treptat în perioada următoare până la 120 de unități în 2007), cât și la nivelul fiecărui tip structural în parte (dinamica cea mai accentuat pozitivă caracterizând pensiunile, al căror număr a crescut de la 5 unități în 1998 la 46 în 2007, iar cea mai accentuat negativă fiind propire vilelor, al căror număr s-a diminuat de la 64 de unități la doar 31 în același interval de referință). Scăderea numărului de locuri de cazare în anul 2007 în raport cu anul 1998 (-12,81%) relevă scăderea interesului cererii pentru serviciile turistice puse la dispoziție de unitățile de cazare (cu raporturi calitate și diversitate a serviciilor oferite/preț nesatisfăcătoare încă), în contextul socio-economic general, marcat de creșterea constantă a puterii de cumpărare a populației în ultimii ani (cu efecte supra timpului și banilor cheltuiți pentru activități de recreere în creștere), care, pe fondul noului context politic generat de accesul țării noastre în rândul țărilor UE și libertatea de mișcare considerabil sporită derivată din acest statut a permis unui număr din ce în ce mai ridicat de persoane să opteze pentru alte destinații de vacanță (externe), la care se mai adaugă creșterea capacității de cazare din rețelele informale reprezentate de vilele particulare construite mai ale după 1989, în anumite areale ale județului.

Spre deosebire de anul 1998, când numărul total al unităților de cazare se ridica la 103 cu număr total de locuri de cazare de 7039 de locuri (hoteluri - 18 unități, moteluri - 6 unități, pensiuni - 5 unități, campinguri - 4 unități, tabere - 4 unități și căsuțe - 2 unități), evoluțiile înregistrate în următoarea decadă sunt marcate de oscilații pe alocuri importante ale numărului de unități atât

La nivelul anului 2007, majoritatea locurilor de cazare au fost concentrate în unități de tip hotelier, care au cumulat 2773 locuri, reprezentând 45,2%, urmate la mare distanță de categoria pensiunilor (882 locuri, respectiv 14,4% din total), campinguri (794 locuri, respectiv 12,9%), vile (651 locuri și 10,6%), tabere (486 locuri, respectiv 7,9%), moteluri (298 locuri, respectiv 4,9%), bungalouri (224 locuri, reprezentând 3,6% din total) și cabane (cu doar 30 de locuri, respectiv 0,5%).

În schimb, analiza unităților de cazare omologate (care posedă autorizație de funcționare valabilă) la începutul anului 2008, relevă o situație diferită, din cele 81 de unități de cazare care beneficiază de acest statut, categoria pensiunilor înscriindu-se cu numărul cel mai ridicat de unități (55, reprezentând 68,75% din total), urmată de hoteluri (19 unități, reprezentând 23,75%) și, la mare distanță, de categoria campinguri și moteluri (ambele cu câte 2 unități, respectiv 2,5%), respectiv a vilelor și popasurilor turistice (ambele cu câte o singură unitate autorizată, respectiv 1,25% din totalul unităților).

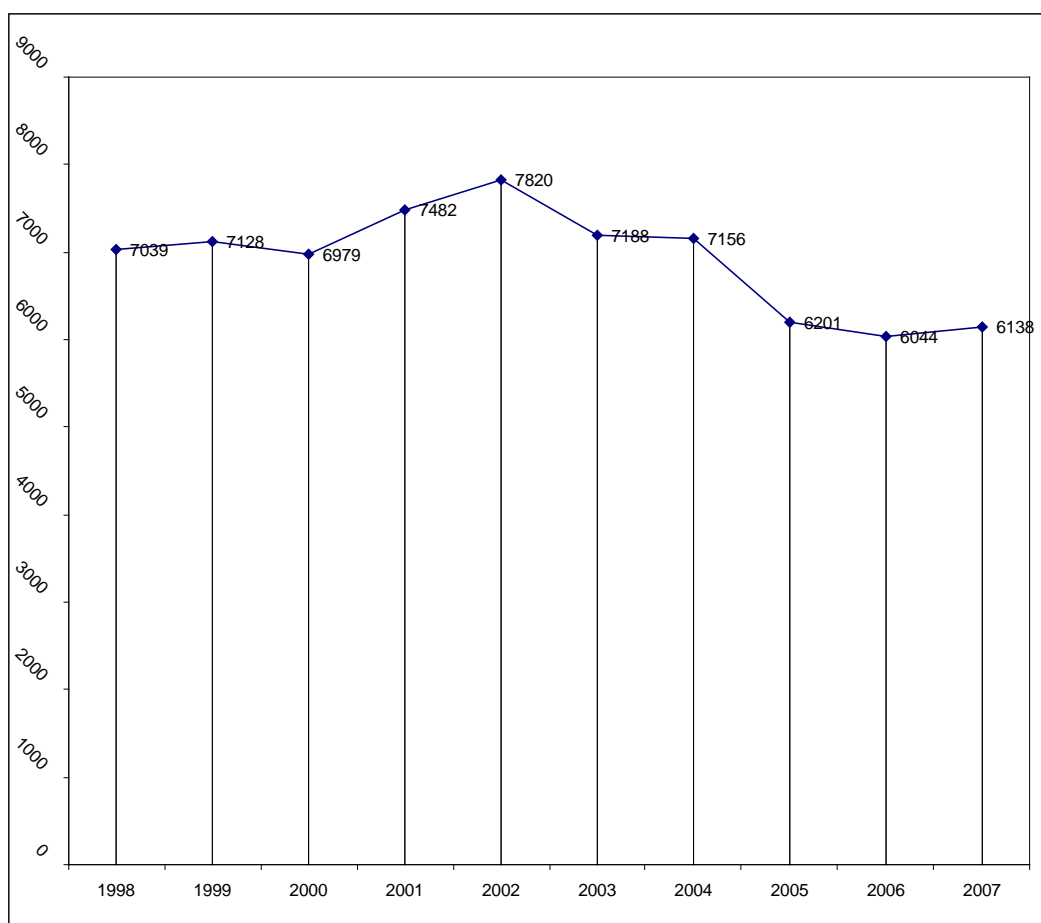

Fig. 8.5. Dinamica locurilor de cazare pe tipuri de structuri în intervalul 1998-2008

În privința numărului de locuri grupate în cadrul acestor unități, se remarcă inversarea ponderilor primelor două categorii în favoarea unităților hoteliere, care dețin 1713 locuri (respeciv 57,5% din

total), în defavoarea pensiunilor (cu doar 772 locuri, respectiv 25,9%), urmate la mare distanță de campinguri (194 locuri, respectiv 6,5%), popasuri turistice (182 locuri, adică 6,1%), categoriei moteluri (61 locuri, respectiv 2,1 %) și vile (59 locuri, respectiv 2%) revenindu-le valori absolute și ponderale modeste.

La nivelul anului 2007, **unitățile hoteliere** concentrează 45,2% din numărul total de locuri de cazare, respectiv 2773 locuri (dintre acestea doar 1713 locuri fiind autorizate legal să funcționeze, grupate într-un număr de 19 hoteluri, rezultând o dimensiune medie de 90 locuri/hotel, ceea ce înseamnă că domină cele cu o capacitate de cazare mijlocie-mică).

În raport cu anul 1998, evoluția acestei categorii relevă, per total, un trend pozitiv, progresul (în termeni ponderali) față de anul de referință fiind de 8,1% (afărent unei valori absolute de 208 de locuri).

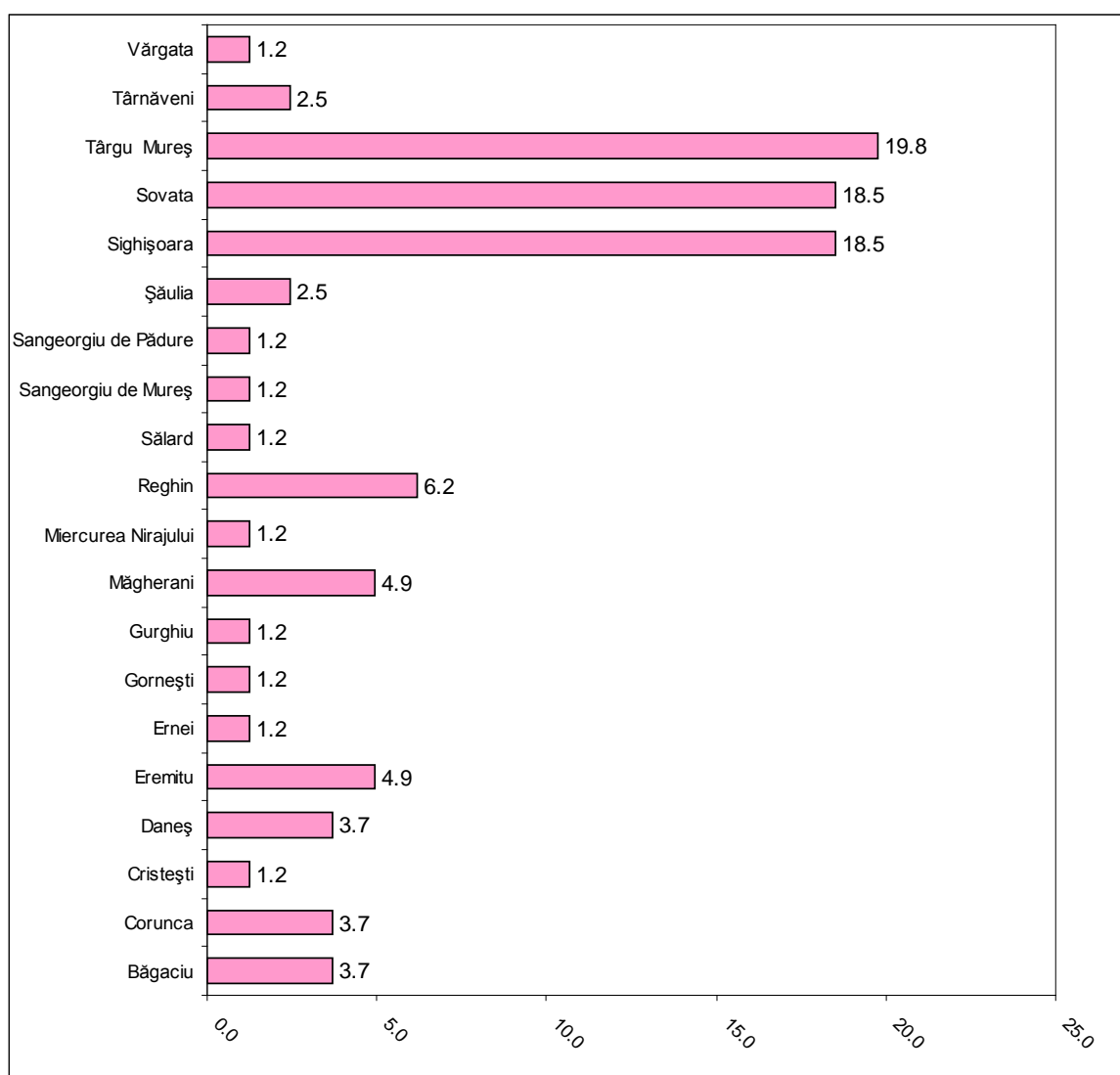

Fig. 8.6. Distribuția ponderală (%) a unităților de cazare omologate din județul Mureș pe localități (2007)

În profil teritorial teritorial, se remarcă concentrarea unităților hoteliere autorizate în trei localități: Târgu Mureș (8 unități cu 894 de locuri) și Sovata (3 unități cu 462 de locuri), cele două

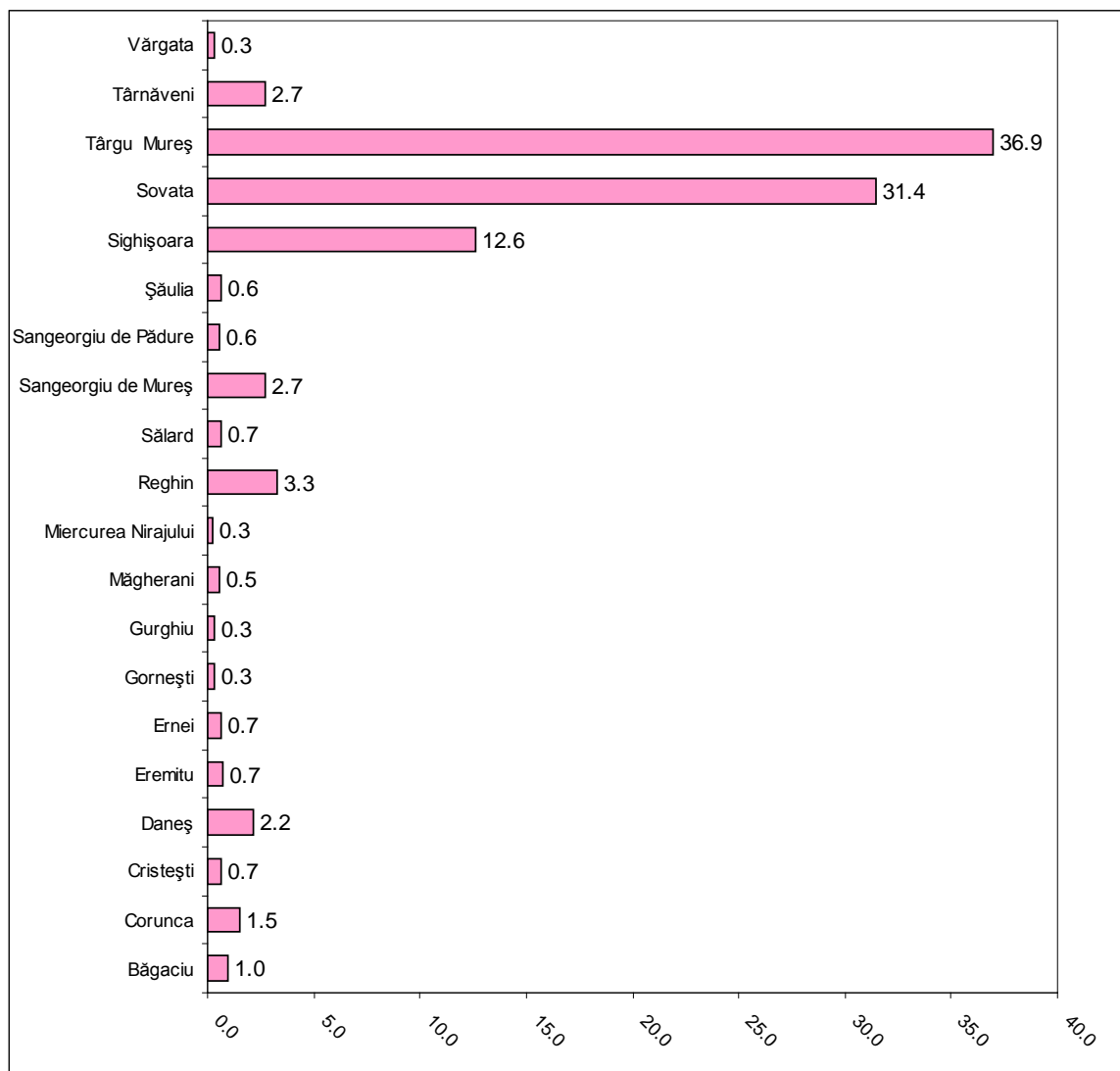

Fig. 8.7. Distribuția ponderală (%) a locurilor de cazare omologate la nivel de localitate în anul 2007.

Sursa datelor: INCDT București.

localități dispunând de 11 hoteluri și de 79,7% din totalul locurilor de cazare, urmate la mare distanță în privința numărului de locuri de și Sighișoara (4 unități cu doar 147 de locuri). Oferta celor trei centre diferă tipologic, în sensul că locurile de cazare din Târgu Mureș și Sighișoara se adresează, în primul rând turismului de afaceri, cultural-urban și de tranzit, iar cele din Sovata cu preponderență turismului balnear.

În privința numărului de locuri de cazare deținute, se remarcă existența un oarecare dezechilibru între cele trei centre turistice. Astfel, Târgu Mureș deține 81,2% din locurile de cazare în hoteluri, Sovata 49,3%, iar Sighișoara 39,1%.

Restul hotelurilor este distribuit în alte două centre urbane ale județului (Târnaveni, cu 2 hoteluri și 80 de locuri, respectiv Reghin cu 1 hotel de 50 de locuri), precum și în Sângeorgiu de Mureș (1 unitate cu 80 de locuri de cazare). Dacă în cazul orașelor hotelurile sunt orientate cu precădere spre turismul de afaceri și de tranzit, hotelul din Sângeorgiu de Mureș deservește îndeosebi turismul balnear.

Celelalte centre urbane ale județului (Iernut, Miercurea Nirajului, Sărmașu, Sângeorgiu de Pădure și Ungheni) nu dispun de unități de cazare hotelieră.

Apariția structurilor de cazare de tip *pensiune* în peisajul turistic postdecembrist se datorează, îndeosebi în cazul celor din mediul rural, afirmării cu succes a unei forme de turism aflată într-o continuă creștere pe plan național și european – *turismul rural* – localizarea lor fiind cu precădere în regiunile carpatice și subcarpatice ale județului Mureș (Sovata, Sângeorgiu de Pădure, Defileul Deda-Topllița, valea Gurghiului etc.), dar și din partea joasă (ex. Ceuașu de Câmpie), cele care au păstrat elemente de cultură tradițională și unde a existat inițiativă locală în această direcție.

Tabelul 8.5. Distribuția tipologică a structurilor de cazare turistică și a locurilor de cazare omologate în anul 2008

Tipul unității	Număr unități	% din total unități	Nr. camere	Nr. locuri	% din total locuri de cazare
Camping	2	2.5	60	194	6.51
Hotel	19	23.75	863	1713	57.46
Motel	2	2.5	32	61	2.05
Pensiune	55	68.75	373	772	25.9
Popas turistic	1	1.25	51	182	6.1
Vilă	1	1.25	30	59	2
Total	80	100	1409	2981	100.00

Sursa datelor: INCDT București

Numărul unităților de tip pensiune, precum și a numărului de locuri de cazare puse la dispoziția turiștilor în cadrul acestora a cunoscut o evoluție constant ascendentă, de la doar 91 locuri în anul 1998 (1,3% din totalul locurilor de cazare existente) grupate în 5 pensiuni, la 882 locuri în anul 2007 în nu mai puțin 46 pensiuni, valorile ponderale aferente acestei categorii cunoscând, la rândul său, o creștere spectaculoasă (de la 1,3% la 14,4% în aceeași ani de referință). La anului 2008 numărul unităților de acest tip (care dețineau și autorizație de funcționare, a crescut la Dintre acestea un număr de 55 de unități grupând 772 de locuri (87,5% din numărul de locuri puse la dispoziția turiștilor).

La acestea se adaugă, chiar dacă nu sunt surprinse de către statistica oficială, *reședințele secundare și casele de vacanță*, a căror apariție și proliferare rapidă este (asemenea pensiunilor rurale

amintite mai sus) un rezultat al liberalizării inițiativei particulare după 1990 și a ridicării interdicției ca o familie să dispună de mai multe imobile proprietate personală (case, apartamente, case de vacanță). Orientarea predilectă a acestora către arealele cu potențial peisagistic deosebit (zona montană, în proximitatea masivelor forestiere sau a acumulărilor lacustre, cât și în cadrul sau imediata vecinătate a stațiunilor climaterice și balneoclimaterice sau a unor așezări rurale cu potențial natural de atractivitate sportivă) a generat apariția unor adevărate aglomerări de astfel de habitate turistice.

Campingurile au deținut, la nivelul anului 2007, o pondere de 12,9% din capacitatea de cazare a județului (în creștere cu 4,7% față de anul 1998, când le revenea doar 8,2%) și asta în pofida scăderii numărului de locuri (de la 832 în 1998 la 794 în 2007). Ele au o destinație specială deservind turismul sezonier. În schimb, doar două unități din această categorie cu 194 de locuri (respectiv 2,5% din numărul total de locuri) dețin autorizație de funcționare la începutul anului 2008 (Villafranka – Sighișoara cu 92 de locuri și Vasskert din Sovata cu 102 locuri), celelalte unități de acest tip nefiind omologate (Târgu Mureș și Șăulia, în Câmpia Transilvaniei). Dimanica temporală pe durata intervalului analizat relevă oscilații numerice și ponderale reduse (de la 4 la 5 unități, respectiv de la un minim de 3,9% din total în 1998, la un maxim de 6,1% în 2000 și 4,2% în 2007)

Dacă la nivelul anului 1998 categoria *vilelor* deținea un număr de 2163 de locuri (30,7% din totalul locurilor de cazare, distribuite în 63 de unități, cu o medie de 35 locuri/vilă, majoritatea acestora, mai exact 99,3% din total, fiind concentrate în cadrul stațiunii Sovata), numărul locurilor și ponderea acestora a scăzut continuu în ultima decadă, ajungând la doar 651 locuri (10,6%) în anul 2007. Cauza declinului constant și abrupt înregistrat trebuie căutate atât în schimbarea destinației unor vile și mai ales dezafectarea treptată a unui număr mare de unități de acest tip, cât și în schimbarea regimului de proprietate în urma retrocedării unui număr de asemenea imobile. Practic, datorită uzurii lor fizice și morale, majoritatea acestor categorii de cazare nu mai corespund standardelor actuale, reintroducerea lor în circuit prin modernizare și readaptare implicând costuri adeseori mai mari decât în cazul edificării unor unități noi pe vechile amplasamente. Și aceasta cu atât mai mult cu cât necesarele reconsiderări ale anumitor facilități ale acestora în raport cu noile exigențe de confort (ex. renunțarea la camerele dormitor și a grupurilor sanitare comune, acces și personal calificat etc.) au fost neglijate aproape în totalitate, perpetuând o stare total nefavorabilă care și-a pus amprenta în subdimensionarea cronică a fluxurilor turistice mai ales din sezonul estival.

În schimb, statisticile oficiale indică faptul că doar o singură unitate de tip vilă (grupând 59 de locuri) localizată în stațiunea Sovata deține actualmente (februarie 2008) autorizație de funcționare.

Taberele de elevi și preșcolari, cu un regim de funcționare fiind unul sezonier dețineau, la nivelul anului 2007, o pondere de 12,9% din capacitatea totală de cazare a județului, în descreștere ușoară față o ponderea de 15,3% deținută în urmă cu un deceniu (1998), chiar dacă în termeni absoluți, numărul de locuri de cazare deținute au descrescut la mai mult de jumătate în acest interval (de la 1010 locuri în 1998 la doar 486 locuri în 2007), în pofida unei cereri încă ridicată constant în ultima perioadă de timp, aspect explicabil prin cererea mare pentru această categorie de cazare, în condițiile practicării unor prețuri mai reduse în comparație ce celelalte categorii. Această situație se poate explica, parțial, de faptul că unele dintre acestea au beneficiat de o serie de modernizări și reabilitări care au le permite funcționarea ca și unități turistice cu caracter permanent incluse în circuitul turistic general.

Din cele patru tabere care funcționau în județul Mureș în urma cu un deceniu, trei erau amplasate în cadrul unor areale posesoare ale unor resurse atractive de sorginte naturală (la Răstolița, în defileul Deda-Toplița, la Ibănești, pe valea Gurghiului și la Sovata, în zona piemontană a Munților Gurghiu) și doar una într-o localitate în care resursele turistice antropice sunt dominante (la Târgu Mureș), numărul de locuri oferite de către aceste unități de cazare variind între 200 de locuri de cazare (Târgu Mureș) și 288 de locuri (Răstolița).

Categoria **motelurilor**, deține o pondere redusă la nivelul anului 2007 (4,9% din totalul locurilor de cazare), în ușoară descreștere față de anul 1998 când îi revenea 4,1%. Datorită destinației prediilecte pentru turismul de tranzit, amplasamentul acestora urmărește traseul principalelor căi de comunicație, fie în afara centrelor urbane (Cristești, Gornești și Lunca Bradului), fie în cadrul sau în proximitatea acestora (Sovata, Târgu Mureș, Luduș, Sighișoara-Daneș). Din cele cinci moteluri înregistrate statistic în 2007 (deținând 794 de locuri de cazare), doar două (Cristești și Târgu Mureș) erau omologate oficial la începutul anului 2008 (punând la dispoziția turiștilor un număr de 61 de locuri de cazare).

Dinamica acestei categorii a fost, în ultima decadă, ușor pozitivă, numărul locurilor de cazare crescând de la 252 locuri în 1998 la 298 în 2007, respectiv cu 1,3%.

Bungalourilor le revine o pondere limitată (doar 3,6% din totalul locurilor de cazare, respectiv 226 locuri), chiar dacă în creștere față de 1998 (când acestei categorii, care figura în statistici sub titulatura de căsuțe, îi revenea doar 1,8% din locurile de cazare ale județului, pondere aferentă unei cifre absolute de 126 de paturi).

Valorile numerice și ponderale cele mai modeste (30 locuri, respectiv 0,5% din numărul total) sunt consemnate în dreptul **cabanelor**, o singura unitate de acest tip figurând în statistica oficială (unitatea nefiind neomologată oficial).

Clasificarea unităților de cazare din județul Mureș după categoria de confort relevă faptul că ponderea decisivă este deținută, la începutul anului 2008, de structurile încadrate categoriilor medii de confort (2 și 3 stele), numărul cumulativ deținut de acestea întrunind 68 de unități din totalul celor 81 autorizate (83,95% din numărul total de unități, concentrând nu mai puțin de 2566 locuri, respectiv 85% din numărul total al locurilor de cazare omologate la momentul de referință).

Din păcate, unitățile de cazare incluse categoriilor superioare reprezintă, cel puțin deocamdată, o prezență insulară pe harta turistică a județului, existând doar o singură unitate care întrunește criteriile aferente categoriei 5 stele (pensiunea Eden din Sovata, cu 24 de locuri de cazare) și doar două pe cele proprii unităților de 4 stele (pensiunile Tempo și Imperial, ambele din Târgu Mureș, dispunând de 22, respectiv 16 de locuri de cazare).

Tabel 8.6. Distribuția structurilor de primire și a locurilor de cazare omologate din județul Mureș după categoria de confort (februarie 2008)

Categoria de confort	Nr. unități	% din nr. total unități	Nr. camere	Nr. locuri	% din nr. total de locuri
neclasificate	4	5	8	16	0.54
1 stea	5	6.25	124	337	11.30
2 stele	31	38.75	566	1261	42.30
3 stele	37	46.25	682	1305	43.78
4 stele	2	2.5	19	38	1.27
5 stele	1	1.25	10	24	0.81
Total	81	100	1409	2981	100.00

Sursa datelor: INCDT București

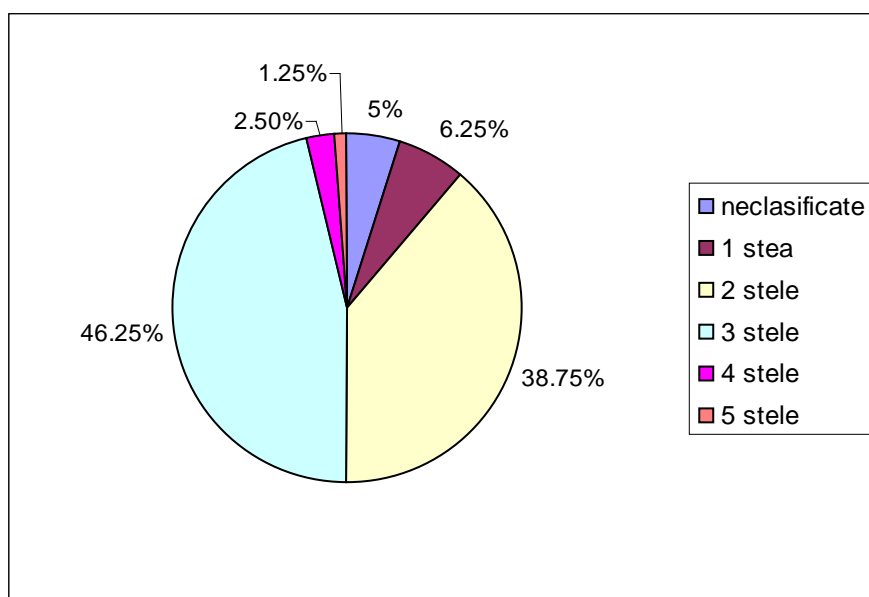

Fig. 8.7. Ponderea unităților de cazare din județul Mureș după categoria de confort în anul 2008 (februarie). Sursa datelor: INCDT București

Desigur, marea majoritate a structurilor de primire grupate în cadrul categoriilor medii (2 și 3 stele) sunt poziționate în mediul urban (îndeosebi în Târgu Mureș, Sighișoara, Sovata, Reghin și Târnăveni, la care se adaugă Hotelul Apollo din Sângeorgiu de Mureș, totalizând concentrează

1221 locuri grupate în 30 de unități hoteliere sau de tip pensiune urbană, respectiv 1 motel, în cazul

structurilor de 3 stele, alte 9 unități de tip pensiune incluse categoriei 3 flori/margarete grupând 164 de locuri fiind diseminate în 5 localități: 2 unități cu 40 de locuri la Corunca, 3 unități cu 65 de locuri la Daneș, la care se adaugă localitățile Ernei (1 unitate cu 20 locuri), Gornești (1 unitate cu 9 locuri), Gurghiu (1 unitate cu 10 locuri) Sălard (1 unitate cu 20 locuri).

La rândul lor, și unitățile de 2 stele sunt grupate tot în mediul urban, cele 15 unități (dispunând de 1051 de locuri) relevând o distribuție spațială similară celor de 3 stele (în cadrul orașelor menționate mai sus), alte 15 unități cu 130 locuri fiind clasificate la 2 flori, amplasarea lor fiind cu precădere în mediul rural (3 unități la Băgaciu, 1 la Coruna, 1 la Criștești, 4 la Eremitu, 1 la Sângeorgiu de Mureș, 2

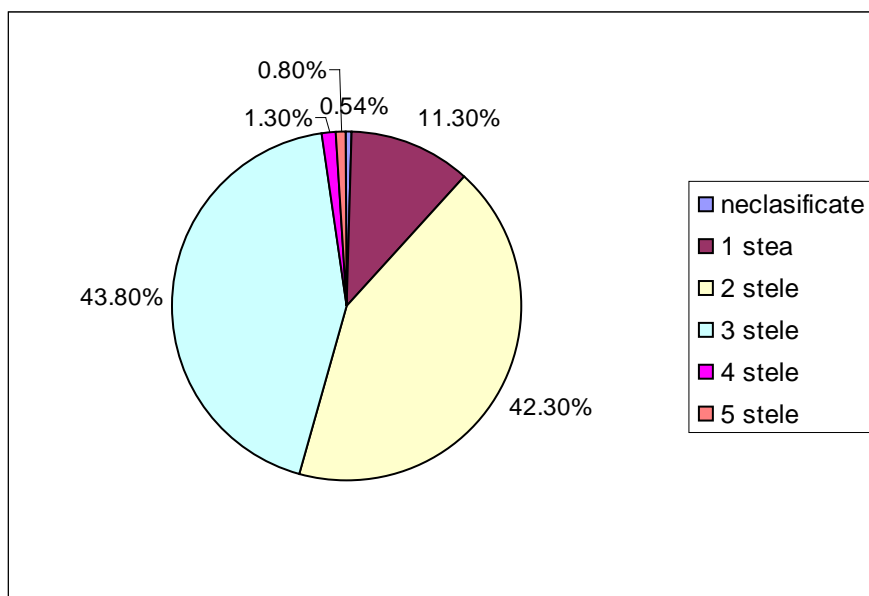

Fig. 8.8. Ponderea locurilor de cazare omologate din județul Mureș după categoria de confort (februarie 2008)

la Șăulia). Excepțiile sunt oferite de cele două pensiuni de 2 flori din centrele urbane nou-declarate (2004): Miercurea Nirajului și Sângeorgiu de Pădure (ambele cu câte 1 pensiune de 2 flori). Standardele de confort inferioare (1 stea și fără clasificare) sunt întrunite, din fericire, de un număr redus de unități (doar 9, reprezentând 11,11% din

numărul total al unităților omologate, grupând 353 de locuri, respectiv 11,84% din total).

Distribuția teritorială la nivel de localitate a unităților de cazare din județul Mureș relevă inegalități și contraste pe alocuri semnificative, urmare a răspândirii diferențiate a resurselor atractive, a accesibilității ridicate, precum și a gradului diferit de al dezvoltării socio-economice.

La nivelul anului 1998 se remarcă dominanța absolută a două centre urbane: Târgu Mureș și Sovata, ultima localitate-stațiune (Sovata) concentrând nu mai puțin de 61,8% (reprezentând astfel, localitatea posesoare a celei mai ridicate capacități de cazare din județul Mureș și constituind totodată singurul oraș din județ cu profil predominant turistic). La baza dezvoltării stațiunii au stat resursele turistice naturale existente în perimetrul său (reprezentate de apele minerale, de lacurile sărate și nămolurile terapeutice, la care se mai adaugă pădurea, prezența muntelui și a unui bioclimat favorabil).

Stațiunea Sovata era urmată de municipiul Târgu Mureș, care concentra 20,6% din capacitatea de cazare a județului Mureș, ponderea dominantă revenind hotelurilor (75%), urmate de tabere (14,6%) și campinguri (10,4%), dintre celelalte localități care dispuneau de locuri de cazare putând fi remarcate Ibănești (4,2%) și Răstolița (4,3%), ambele în cadrul taberelor școlare din perimetrul lor. Restul așezărilor dețineau capacități de cazare limitate dimensional, cu un profil dominat, cu puține excepții, de o singură categorie.

Analiza capacității de cazare nivel de localitate în anul 2008 relevă menținerea dominanței absolute a celor două centre urbane ale județului: Târgu Mureș și Sovata, care concentrează împreună 48,75% din unitățile de cazare ale județului și 68,36% din locurile de cazare omologate la începutul anului 2008.

Asistăm în schimb, la o „rocadă” între cele două centre urbane, cea mai ridicată capacitate de

Tabelul 8.7. Distribuția unităților de cazare și a locurilor de cazare omologate la nivel de localitate (2008)

Localitatea	Număr unități de cazare	% unităților de cazare în total	Numărul de camere din unitățile de cazare	Numărul de locuri de cazare	% locurilor de cazare în total
Băgaciu	2	2.5	8	29	1,0
Corunca	3	3.75	23	46	1,5
Cristești	1	1.25	10	20	0,7
Daneș	3	3.75	30	65	2,2
Eremitu	4	5	11	22	0,7
Ernei	1	1.25	10	20	0,7
Gornești	1	1.25	7	9	0,3
Gurghiu	1	1.25	5	10	0,3
Măgherani	4	5	8	16	0,5
Miercurea Nirajului	1	1.25	4	8	0,3
Reghin	5	6.25	52	97	3,3
Sălard	1	1.25	10	20	0,7
Sangeorgiu de Mureș	1	1.25	40	80	2,7
Sangeorgiu de Pădure	1	1.25	7	17	0,6
Șăulia	2	2.5	7	19	0,6
Sighișoara	15	18.75	162	376	12,6
Sovata	15	18.75	397	937	31,4
Târgu Mureș	16	20	575	1101	36,9
Târnăveni	2	2.5	40	80	2,7
Vărgata	1	1.25	3	9	0,3
Total	81	100	1409	2981	100
Total urban	55	67,9	1237	2616	87,75
Total rural	26	32,1	172	365	12,25

Sursa datelor: INCDT București

cazare revenind, de data aceasta, municipiului Târgu Mureș, în dreptul căruia sunt consemnate 1101 locuri de cazare (36,9%), grupate în 16 unități omologate (20% din numărul total de unități omologate), ponderea cea mai ridicată a locurilor de cazare regăsindu-se în cadrul unităților hoteliere (81,2%), urmate la mare distanță de pensiuni (123 de locuri) și motel (41 locuri).

Stațiunea balneoclimaterică Sovata a retrogradat un loc, pe seama, în primul rând, a „recesiunii” numerice a unităților de tip vilă, al căror număr de locuri puse la dispoziția turiștilor s-a redus dramatic, de la 2163 de locuri (30,7% din totalul locurilor de cazare, distribuite în 63 de unități, în 1998, la doar 651 locuri (respectiv 10,6%) în anul 2007.

Cele 937 de locuri de cazare omologate ale stațiunii Sovata sunt grupate în 15 structuri de cazare, hotelurile fiind cele care pun la dispoziția turiștilor cel mai ridicat număr de locuri de cazare (462 locuri, respectiv 49,3% din total), urmate de popasuri turistice (o unitate cu 182 de locuri), pensiuni (9 unități cu 132 locuri de cazare), camping (o unitate cu 102 locuri de cazare) și vilă (o unitate cu 59 locuri). Practic, Sovata concentrează 31,4% din totalul locurilor de cazare omologate (spre deosebire de 61,8% la nivelul anului 1998), respectiv 18,75% din numărul total de unități din județ. Stațiunii Sovata îi urmează municipiul Sighișoara, care concentrează 12,61% din capacitatea de cazare autorizată a județului Mureș (376 locuri, concentrate îndeosebi în hoteluri, cărora le revin nu mai puțin de 147 locuri, respectiv 39,1% din total, urmate de pensiuni cu 137 de locuri, respectiv 36,4% și camping cu 92 de locuri, respectiv 24,5%) și 18,75% din numărul de unități omologate (15 unități, dintre care 4 hoteluri, 9 pensiuni și 1 camping).

Dintre celelate localități cu un număr ridicat de locuri de cazare oferite se mai remarcă Reghin

Tabelul 8.8. Situația unităților de cazare din municipiul Târgu Mureș (februarie 2008)

Tip structură cazare	Nr. structuri	Clasificare	Capacitate - nr. locuri -
Hotel	1	1*	88
	2	2*	190
	6	3*	592
Motel	1	3*	44
Pensiune	1	2*	43
	3	3*	63
	1	4*	16
Total	15		1.036

Sursa datelor: INCDT București

(97 de locuri, grupate într-un hotel de 50 de locuri și 4 pensiuni numărând 47 de locuri de cazare), Târnăveni (2 hoteluri cu câte 40 de locuri fiecare), Sângeorgiu de Mureș (80 de locuri grupate într-o unitate hotelieră), Daneș (65 de locuri grupate în 3 pensiuni), Corunca (46 de locuri în 3 pensiuni) etc.

Restul așezărilor dețin capacități mai mici de cazare, deja prezentate la analiza categoriilor de cazare, profilul lor fiind dominat, cu puține excepții de o singură categorie (pensiuni), excepție făcând

motelul de la Cristești și hotelul de la Sângeorgiu de Mureș, la care se adaugă cele câteva tabere de elevi și preșcolari.

Practic, cele 80 de unități de cazare din județul Mureș sunt raspândite în nu mai puțin de 20 de localități, dintre care 7 urbane (cu 55 de unități grupând

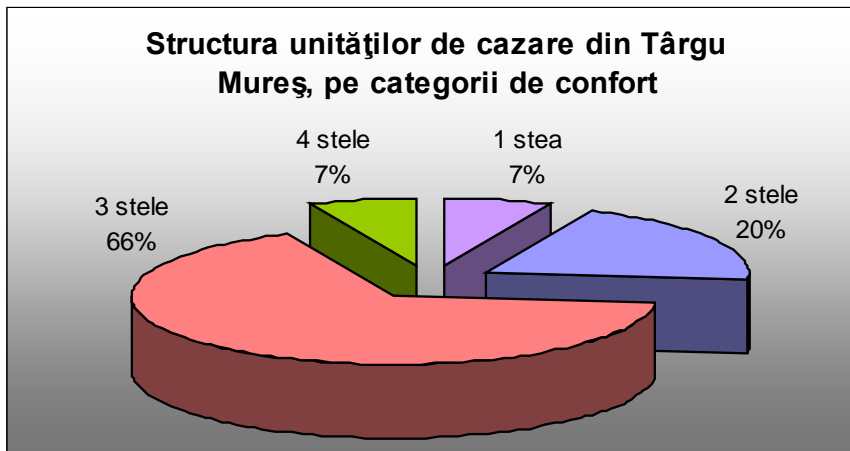

Fig. 8.9. Structura unităților de cazare din municipiul Târgu Mureș după categoria de confort (februarie 2008)

2616 locuri, respectiv 87,75% din total) și 13 rurale (25 de unități concentrând doar 365 locuri, respectiv 12,25% din total).

Din totalul celor 15 structuri de cazare, în ceea ce privește categoria de confort a acestora, mai numeroase sunt cele de 3 stele (66%), urmate de structurile de 2 stele (a căror pondere nu depășește 20%) și, la mare distanță, de cele de 1 și 4 stele (câte 7 procente fiecare). Unitățile de

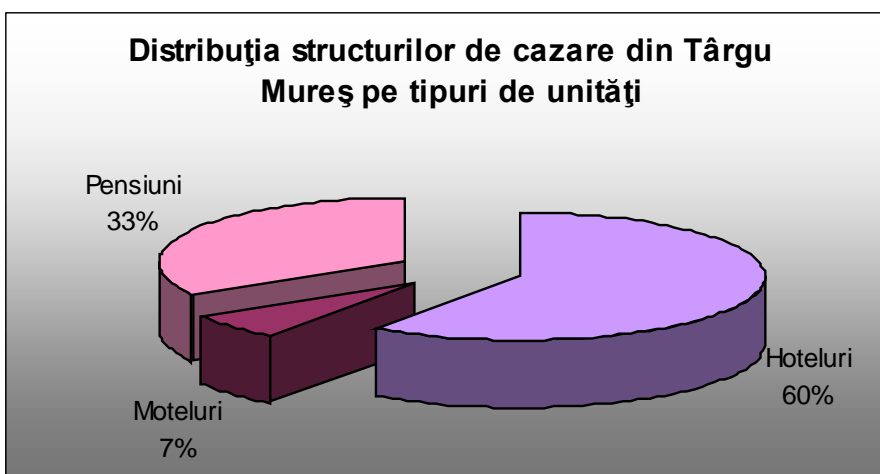

Fig. 8.10. Distribuția structurilor de cazare din municipiul Târgu Mureș pe tipuri de unități (februarie 2008)

cazare clasificate la categoria 5 stele lipsesc din oferta actuală a municipiului Târgu Mureș.

Structurarea pe tipuri de unități, relevă predominanța hotelurilor (60% din total), urmate de pensiuni (33%) și moteluri (7%).

În ceea ce privește distribuția locurilor de cazare la nivelul structurilor tipologice, ponderea cea mai importantă (85%) revine hotelurilor, urmate de pensiuni (10,8%) și de moteluri (4,2%).

Tabelul 8.9. Situația unităților de cazare din municipiul Sighișoara (februarie 2008)

Tip structură cazare	Nr. structuri	Clasificare	Capacitate - nr. locuri -
Camping	1	2*	92
Hotel	2	3*	76
	1	2*	52
	1	1*	19
Pensiune	7	3*	114
	2	2*	23
Total	14		376

Sursa datelor: INCDT București

La începutul anului 2008 (luna februarie) în municipiul Sighișoara dețineau autorizare de funcționare un număr de 14 structuri de cazare. Din punct de vedere al categoriei de confort, cele mai

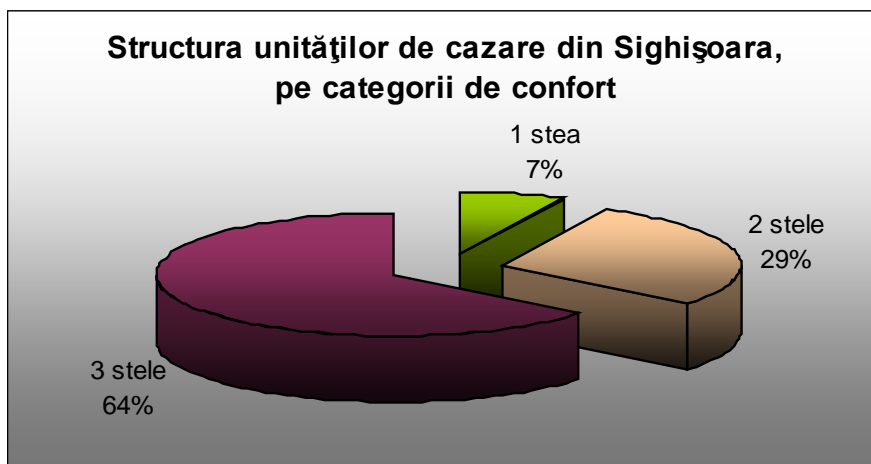

Fig. 8.11. Structura unităților de cazare din municipiul Sighișoara pe categorii de confort (februarie 2008)

turistice reprezintă categoria de cazare căreia îi revine ponderea cea mai importantă (64% din totalul structurilor), în timp ce în dreptul hotelurilor se regăsește o valoare ponderală de hotelurile 29%, unitățile de tip camping fiind mai modest reprezentate în raport cu celelalte (doar 7%).

În ceea ce privește locurile de cazare, ponderea cea mai importantă (39%) o dețin hotelurile, urmate îndeaproape de pensiunile turistice (36,5%) și de campinguri (24,5%).

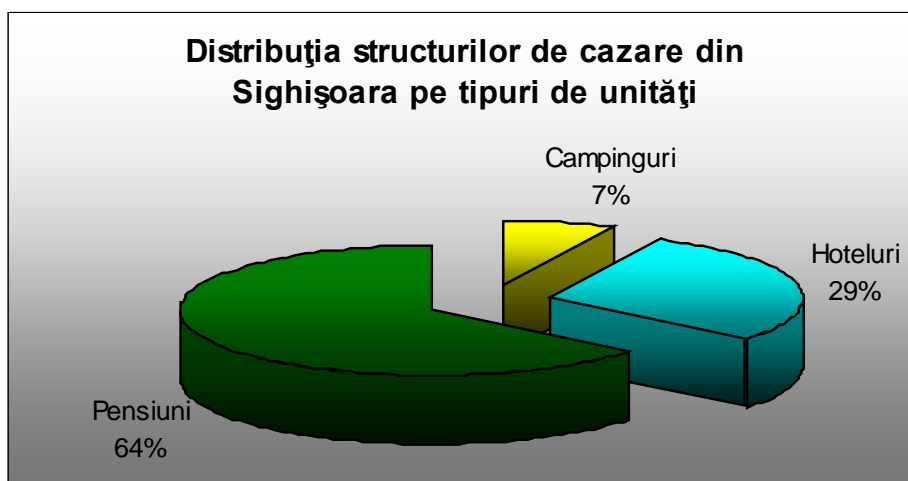

Fig. 8.12. Distribuția structurilor de cazare din municipiul Sighișoara pe tipuri de unități (februarie 2008)

În ceea ce privește categoria de confort aferentă structurilor de cazare din stațiunea Sovata, majoritatea acestora (50%) sunt încadrate categoriei de 2 stele, condițiile de confort aferente categoriei 3 stele fiind îndeplinite de 29% din acestea, în timp ce

ponderi considerabil mai reduse revin celor încadrate categoriei 1 stea (14%), respectiv 5 stele (7%), unitățile de cazare clasificate la categoria 4 stele lipsind, cel puțin la momentul de referință, din oferta stațiunii.

Tabelul 8.10. Situația unităților de cazare din orașul Sovata (februarie 2008)

Tip structură cazare	Nr. structuri	Clasificare	Capacitate - nr. locuri -
Camping	1	2*	102
Hotel	2	2*	432
	1	3*	30
Pensiune	1	1*	8
	3	2*	32
	3	3*	46
	1	5*	24
Popas turistic	1	1*	182
Vilă	1	2*	59
Total	14		915

Sursa datelor: INCDT București

Structurarea pe tipuri de unități certifică dominanța numerică a unităților de cazare de tip pensiune turistică (acestea deținând 58% din totalul structurilor de cazare), la o distanță considerabilă situându-se hotelurile (21%), apoi campingurile, vilele și popasurile turistice (revenind fiecareia câte 7 procente).

În ceea ce privește locurile de cazare, ponderea cea mai importantă (50,5%) o dețin hotelurile, urmate de popasuri turistice (20%), pensiuni (12%), campinguri (11,1%) și vile (6,4%).

Tabelul 8.11. Situația unităților de cazare din municipiul Reghin - februarie 2008

Tip structură cazare	Nr. structuri	Clasificare	Capacitate - nr. locuri -
Hotel	1	3*	50
Pensiune	2	2*	26
	2	3*	21
Total	5		97

Sursa datelor: INCDT București

Situația unităților de cazare omologate proprie municipiului Reghin relevă prezența unui singur

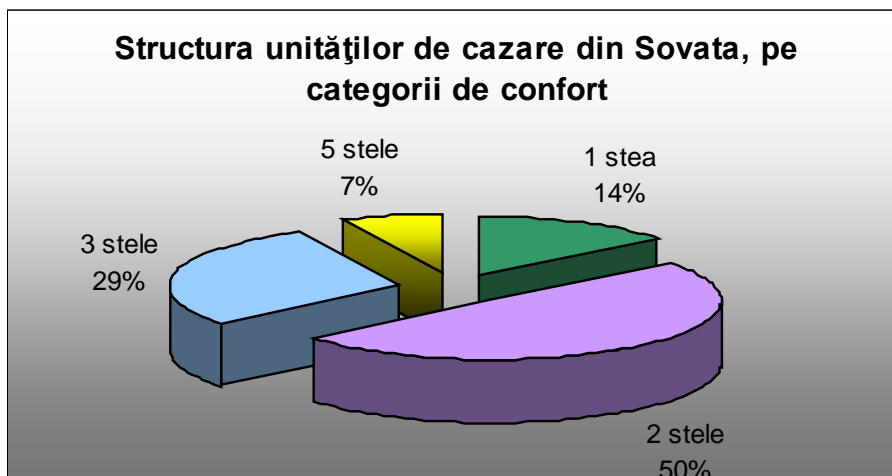

Fig. 8.13. Structura unităților de cazare din Sovata pe categorii de confort (februarie 2008)

hotel de 3 stele dispunând de 50 de locuri, dublat de 2 pensiuni (de 2, respectiv 3 stele) grupând 47 de locuri de cazare puse la dispoziția turiștilor.

Analiza

repartiției pe medii a capacităților de cazare în anul 2007 relevă o concentrare a acestora în principalele centre urbane

ale județului (Târgu Mureș, Sighișoara, Târnăveni și Reghin) acestea deținând împreună nu mai puțin de 86,9% din totalul locurilor de cazare și 90,7% din numărul total al unităților de cazare, situație similară celei înregistrate în urmă cu un deceniu (1998), când ponderea locurilor de cazare c din mediul urban consemna o valoare ponderală de 95,3%, iar a unităților de cazare mult diminuată, la doar 68,75%.

Dacă ponderea ridicată a unităților de cazare în urban în perioada anterioară este explicabilă prin strategia de amplasare a unităților de cazare, practică înainte de 1989, situație în care fiecare oraș trebuia să dețină cel puțin un hotel cu capacitate mică de cazare (la care se adaugă și situația specifică stațiunii Sovata, care a beneficiat, în urma reorganizării administrativ-teritorială din 1968, de strategia de investiții în turism conform căreia orașele cu funcții turistice importante de tipul turismului balnear au ridicate la rangul de centre urbane), reducerea valorii ponderale consemnate în dreptul unităților de cazare urbane în ultima decadă se datorează, în primul rând, proliferării pensiunilor și mediului rural.

În afară de această strategie de investiții în turism, și în servicii în general, trebuie remarcat și faptul, în mediul rural capacitățile de cazare din rețeaua formală este alcătuită dintr-un singur hotel (Sângeorgiu de Mureș), câteva tabere școlare și câteva moteluri și un număr mai însemnat de pensiuni (55). Trebuie să remarcăm, însă, că sectorul informal a cunoscut o expansiune explozivă în ultimii 10 ani, fiind reprezentat de reședințe secundare (de tip vilă sau cabană), ale căror cu proprietari sunt rezidenți permanenți în mediul urban (cea mai mare parte a acestora în Târgu Mureș și, în ponderi mai reduse, în Reghin, Sighișoara și Târnăveni).

În raport cu resursele naturale valoroase de care dispune județul Mureș, **structurile turistice de agrement – sport** sunt modest reprezentate.

Structurile pentru sporturi de iarnă dispun de o singură pârtie de schi omologată amplasată în cadrul stațiunii Sovata (pârtia Aluniș, dotată cu trei mijloace de transport pe cablu (1 telescaun și două teleschiuri). În afară de aceasta, mai există câteva locații care oferă, pe perioade scurte de timp și care dispun de amenajări și chiar de unele facilități minime de factură recreativ-agrementală și/dsau sportivă (ex. Sângeorgiu de Mureș, Stânceni, Lunca Bradului, Sângeorgiu de Mureș), cu reale perspective de amplificare și dezvoltare pe viitor, desigur, în condițiile unor investiții realizate în baza unor studii de profil.

Chiar dacă zona montană Călimani-Gurghiu oferă un cadru natural favorabil practicării sporturilor de iarnă, până în prezent nu există un studiu destinat evaluării potențialului lor schiabil (inclusiv din prisma corelării cu caracteristicile elementelor climatice indispensabile în acest caz!) și nici amenajări în acest scop. În cadrul zonei montane există, de asemenea, condiții pentru practicarea cicloturismului, mountain-bike-ului și raftingului (defileul Deda-Toplița).

Structurile de agrement și sporturi de vară sunt dezvoltate, în principal, în cadrul stațiunii Sovata (slab diversificate), respectiv în cadrul centrelor urbane (îndeosebi ștranduri, săli de bowling, jocuri mecanice, biliard, ștranduri și piscine, video-discoteci, discoteci, terenuri și săli de sport (inclusiv săli de fitness și de forță). Dintre structurile de agrement cele mai reprezentative sunt baza de agrement amenajată pe malul Mureșului, cunoscută sub denumirea de „Week-end”, respectiv Herghelia de

armăsari din Târgu Mureș (care oferă posibilitatea practicării călăriei de agrement, plimbări cu trăsura, organizându-se și concursuri oficiale de sărituri peste obstacole și de atelaje).

Distribuția structurilor de agrement și sport la nivel județean relevă un dezechilibru evident, cu o concentrare a acestora aproape exclusivă în cadrul centrelor urbane importante (îndeseobi Târgu Mureș) și stațiunea Sovata și prezența izolată și, mai grav, absența totală în restul centrelor urbane, ca să nu mai vorbim de mediul rural unde acestea lipsesc cu desăvârșire, fapt care reflectă o și o exploatare diferențiată a potențialului turistic din aceste areale și slaba valorificare a acestuia în restul teritoriului județean.

La rândul său, **infrastructura destinată reuniunilor de afaceri, conferințelor și manifestărilor expoziționale** este subdimensionată în raport cu o cerere de profil în continuă creștere, diversificare și rafinare, capacitatea maximă pentru activități de acest tip însumând 2179 locuri la nivel județean (2006), repartizate diferențiat în teritoriu, astfel: Sighișoara (1040 locuri), Târgu Mureș (755 locuri), Sovata (284 locuri), Albești (70 locuri) și Târnăveni (30 locuri).

Unitățile de alimentație reprezintă o altă componentă importantă a bazei tehnico-materiale a turismului. Acest segment este alcătuit din unități cu profil complex, menite să asigure atât condiții de servire a mesei, cât și de divertisment, cu o varietate tipologică și de confort similară celei hoteliere, funcționând, cel mai adesea, într-o relație de interdependență cu unitățile de cazare. Ele sunt grupate în mai multe categorii, în funcție de apartenența lor la o unitate de cazare, în funcție de specific sau de serviciile oferite.

Conform M.I.M.M.C.T.P.L., în luna februarie 2008 în județul Mureș funcționau 39 structuri de alimentație (vezi tabelul 12), de tip bar de zi, braserie, bufet bar, cramă, restaurant clasic, restaurant pensiune, restaurant vânătorească, snack bar, cu o capacitate totală de 4.259 locuri. Predominante sunt unitățile tip restaurant clasic (21 unități, respectiv 53,8%), urmate structurile de tip bar de zi (8 unități – 20,5 %), braserii și restaurante de tip pensiune (fiecare cu câte 3 unități, respectiv 7,7%), snack-bar-uri (2 unități – 5,1%), cel mai slab reprezentate fiind cramele și restaurantele cu specific vânătorească (câte o singură unitate – 2,6%).

Tabelul 8.12. Situația unităților de alimentație din județul Mureș (februarie 2008)

Nr. crt.	Denumirea unității	Tipul unității	Localitatea	Locuri	Categoria de clasificare
1	Aluniș	Bar de zi	Sovata	21	2 stele
2	Anka	Bar de zi	Reghin	45	2 stele
3	City	Bar de zi	Reghin	52	3 stele
4	Continental	Bar de zi	Târgu Mureș	26	3 stele
5	Culture Pub	Bar de zi	Sighișoara	80	1 stea

6	Hefaistos	Bar de zi	Sovata	32	2 stele
7	Parc	Bar de zi	Târgu Mureș	40	2 stele
8	Sara	Bar de zi	Sovata	40	2 stele
9	Cireșelul	Braserie	Sovata	100	3 stele
10	Culture	Braserie	Sighișoara	30	1 stea
11	Malizia	Bufet bar	Reghin	80	2 stele
12	Casa Epoca	Cramă	Sighișoara	20	3 stele
13	Aluniș	Restaurant clasic	Sovata	294	2 stele
14	Business V	Restaurant clasic	Târgu Mureș	144	3 stele
15	Casa cu cerb	Restaurant clasic	Sighișoara	60	3 stele
16	Chic	Restaurant clasic	Sighișoara	24	2 stele
17	Claudiu	Restaurant clasic	Sighișoara	58	2 stele
18	Continental	Restaurant clasic	Târgu Mureș	458	3 stele
19	Dracula	Restaurant clasic	Daneș	100	2 stele
20	Edelweiss	Restaurant clasic	Sovata	100	3 stele
21	Everest	Restaurant clasic	Târgu Mureș	48	3 stele
22	Hanul Dracul Daneș	Restaurant clasic	Daneș	40	2 stele
23	Hefaistos	Restaurant clasic	Sovata	220	2 stele
24	Helvetia	Restaurant clasic	Târgu Mureș	58	2 stele
25	Korona	Restaurant clasic	Sighișoara	60	3 stele
26	Parc	Restaurant clasic	Târgu Mureș	170	2 stele
27	Târnava	Restaurant clasic	Târnăveni	470	3 stele
28	Tineretului	Restaurant clasic	Târgu Mureș	85	1 stea
29	Trei Brazi	Restaurant clasic	Târnăveni	96	1 stea
30	Vass	Restaurant clasic	Sângeorgiu de Pădure	120	2 stele
31	Via	Restaurant clasic	Cristești	60	2 stele
32	Vila Franka	Restaurant clasic	Sighișoara	170	2 stele
33	Voiajor	Restaurant clasic	Târgu Mureș	490	3 stele
34	Cristina	Restaurant pensiune	Târgu Mureș	50	3 stele
35	Tempo	Restaurant pensiune	Târgu Mureș	80	4 stele
36	Tip-Top	Restaurant pensiune	Târgu Mureș	120	3 stele
37	Cireșelul	Restaurant vânătoresc	Sovata	36	2 stele
38	Korona	Snack-bar	Sighișoara	8	3 stele
39	Via	Snack-bar	Cristești	74	1 stea
Total	39 unități			4259	

Căile de acces din județul Mureș și rolul lor în dezvoltarea activităților turistice

Având în vedere poziția județului Mureș în partea centrală a țării, căile de comunicație joacă un rol deosebit în satisfacerea necesităților economice și constituie o condiție indispensabilă a desfășurării fenomenului turistic, prin faptul că ele asigură dezvoltarea circulației turistice din regiunile emitente spre cele de primire.

Turismul se folosește de toate tipurile de transport existente pe teritoriul județului Mureș: rutiere, feroviare, aeriene, la care se adaugă transporturile speciale și telecomunicațiile).

Pornind de la considerentul că o regiune turistică nu-și poate exercita funcția de recreere dacă nu dispune de căi de acces moderne și rapide este necesară analiza critică a structurii rețelei de comunicații a județului Mureș, punerea în evidență a unor zone cu un bogat fond turistic, dar lipsite de căi de comunicație sau cu rețeaua căilor de comunicație insuficient dezvoltată.

Privind o hartă a căilor de comunicație din județ se poate constata că majoritatea acestora urmăresc cursul principalelor râuri (Mureș, Târna Mică, Pârâul de Câmpie, Nirajul etc). Rezultă o dispoziție longitudinală a căilor de comunicație ce condiționează o deplasare facilă dinspre estul spre vestul județului sau invers. În ceea ce privește legăturile între partea de nord și de sud a județului, acestea sunt mai dificile din cauza lipsei căilor de comunicație care să intersecteze interfluviile dintre principalele artere hidrografice. Se constată doar prezența unor segment din căile de acces de importanță națională, unele drumuri modernizate județene sau porțiuni de cale ferată normală și cale ferată îngustă (ultimele scoase din uz).

Mult mai numeroase sunt drumurile județene nemodernizate și drumurile comunale ce reprezintă o importanță redusă în cadrul fenomenului turistic.

În cadrul rețelei de comunicație a județului se remarcă unele căi de acces legate direct de teritoriu, iar altele periferice. Dintre căile de acces legate direct de teritoriu se pot aminti: calea ferată Deda – Războieni și drumul național nr. 1 (E60), ambele urmărind zona mediană a județului, respectiv cursul Mureșului.

În categoria căilor de acces periferice se includ calea ferată și drumul național ce urmăresc cursul Târnavei Mari din partea de sud-vest a județului.

Căile ferate, ca element principal al transporturilor, dețin o pondere majoră în deplasarea călătorilor pe distanțe mari și mijlocii. Alături de celelalte căi de acces, căile ferate reduc dependența transporturilor față de condițiile naturale și asigură creșterea rentabilității unor zone în raport cu altele.

În limitele județului Mureș, căile ferate totalizează o lungime de 482 km din care 329 km linie normală și 153 km linie îngustă.

Un indicator important al gradului de deservire cu transporturi feroviare a teritoriului mureșan este densitatea rețelei feroviare, care este de 72 km la 100 km². În raport cu densitatea rețelei feroviare pe pe întreaga țară de 46,3% km/100 km² și cu valorile densităților altor județe, situația județului Mureș este destul de favorabilă.

În cele mai numeroase cazuri, rețeaua feroviară o urmează pe cea rutieră, care la rândul ei urmărește văile principalelor râuri. Se remarcă deci, o strânsă legătură a rețelei feroviare cu configurația geomorfologică.

Culoarul Mureșului, între Deda și Chețani pe o lungime de 100 km este însoțită de cea mai importantă arteră feroviară a județului, linia Războieni – Deda, direct legată de teritoriul mureșan. Ea străbate județul aproximativ pe direcție mediană, pe direcție sud-vest, nord-vest și leagă direct o serie de centre urbane: Luduș, Iernut, Târgu Mureș, Reghin mijlocind legătura cu celelalte magistrale feroviare ale țării. Această linie oferă și posibilitatea dirijării fluxurilor turistice din orașele mai sus menționate (zone emitente, spre pitoreasca vale a Mureșului din amonte de Deda (defileul Deda - Toplița).

De-a lungul Târnavei Mici, între Sovata și Cornești, pe o distanță de aproximativ 80 km se inserează linia ferată normală, care împreună cu linia îngustă ce străbate valea inferioară și mijlocie a Nirajului până la Eremitu, deservește zona forestieră de pe latura vestică a Munților Gurghiu, precum și zona agricolă suprapusă dealurilor Nirajului și Târnavelor. Aceste linii favorizează și traficul turistic spre zonele de recreere de la poalele Munților Harghita.

Mai puțin favorizată este zona de la nord de Valea Nirajului până la culoarul Mureșului, unde calea ferată pe ecartament îngust a fost desființată după viiturile din 1970, cu toate că această regiune dispune de resurse atractive naturale și culturale diverse. Călătoria cu “mocănița” ar oferi și mai mult farmec frumuseților de aici.

Sectorul sud-estic al județului, pe o distanță de 50 km, este străbătut de magistrala feroviară 300, având însă un caracter periferic și, implicit, o importanță mai redusă în traficul turistic la nivel județean.

La rândul său, sectorul de vest al județului suprapus Câmpiei Transilvaniei, dispune de o rețea redusă de căi ferate reprezentate printr-o linie ferată normală ce vine dinspre Lechința (Bistrița-Năsăud) și face joncțiunea cu linia Războieni – Deda și alte două linii ferate înguste ce deserveșc zona agricolă a Câmpiei Transilvaniei. Ele deserveșc în mai mică măsură circulația turistică a județului.

Rețeaua feroviară din cadrul județului Mureș are un rol deosebit de însemnat atât pentru legăturile din interiorul teritoriului cât și pentru mijlocirea transporturilor spre și dinspre alte zone ale țării.

Rețeaua rutieră a județului Mureș ca de altfel și cea feroviară, se caracterizează prin faptul că se încadrează unitar în ansamblul general al rețelei rutiere a țării.

Analizând o hartă a căilor de comunicație rutiere se constată că drumurile naționale și județene modernizate, urmăresc în general cursul principalelor râuri facilitând ca și căile ferate o deplasare de la est la vest și invers. Mai puține sunt drumurile modernizate ce străbat interfluviile dintre Târnavă și Mureș sau zona de câmpie din vestul județului Mureș. În aceste areale predomină drumurile județene

nemodernizate și cele comunale ce frânează oarecum fluxul turistic și sunt impediment în calea atragerii unor noi zone în circulația turistică.

Se individualizează câteva noduri rutiere condiționate de întreținerea unor drumuri județene și naționale sau a acestora cu drumurile comunale, cum ar fi: Tg. Mureș, Sighișoara, Reghin, Sovata, Bălăușeri, Band etc.

Cea mai importantă arteră rutieră a județului este drumul național nr. 1 Turda – Tg. Mureș – Reghin-Toplița-Borsec-Bistricioara, care în limitele județului, însumează 148 km și dublează calea ferată Războieni-Deda, ceea ce încadrează și mai organic rețeaua căilor de comunicație județene la sistemul național.

Rețeaua rutieră e complementară căilor ferate pe latura vestică a Munților Gurghiu, contribuind substanțial la îmbunătățirea traficului turistic în zonă. Edificator în acest sens este exemplul drumului județean Reghin – Lăpușna ce permite accesul în pitorescul bazin al Gurghiului (deși starea sa tehnică este total deficitară).

Partea sudică a județului este deservită de alte drumuri naționale dintre care mai important este drumul național 1 Brașov – Sighișoara – Tg. Mureș (suprapus drumului european E60), mărindu-i considerabil relevanța în cadrul circulației turistice (mai ales de tranzit).

Câmpia Transilvaniei e străbătută de drumuri județene modernizate la care se adaugă celelalte categorii (nemodernizate și comunele, folosite mai ales local).

În ceea ce privește starea de viabilitate a rețelei rutiere din cadrul județului, aceasta poate fi considerată doar parțial satisfăcătoare în cazul drumurilor modernizate. Se impun însă unele lucrări de îmbunătățire a viabilității drumurilor prin lucrări de modernizare, de refacere structurală, de construcții de poduri sau chiar artere noi pentru atragerea în circuitul turistic a unor noi zone, a unor noi resurse atractive.

Trebuie menționate și *drumurile forestiere* deosebit de importante pentru valorificarea intensivă a resurselor naturale oferite de păduri. Ele completează de altfel căile de acces spre diferite obiective turistice din zona montană aflată în estul județului.

La acestea se adaugă *potecile turistice* prevăzute cu marcaje din Munții Gurghiului și Călimani ce facilitează drumețiile spre cabanele turistice de aici și atingerea punctelor atractive cele mai importante.

Transporturile aeriene. Accesibilitatea conferită rețeaua căilor ferate și rutiere din județul Mureș este întregită de prezența *aeroportului internațional*, amplasat în lunca Mureșului lângă satul Vidrasău, la 12 km de Tg. Mureș, care leagă municipiul Târgu Mureș de București (compania Tarom), Timișoara (compania Carpatair), Budapesta (companiile Wizzair și Malev, în asociere cu Carpatair), Copenhaga și Billund (compania Cimberair), Antalya (charter estival aparținând companiei Blue Air).

Anul 2007 a fost anul de vârf, dar ulterior, prin stabilirea bazei Wizzair la Cluj-Napoca, traficul internațional pe aeroportul Târgu Mureș, a scăzut considerabil, ulterior, prin relocarea la Târgu Mureș, lucrurile au reintrat pe făgașul anterior în privința volumului activității de profil.

În concluzie, se poate afirma că rețeaua de comunicație a județului Mureș se încadrează în mod organic sistemului național și că marea majoritate a acestei rețele s-a dezvoltat independent de fenomenul turistic, fiind generată de necesitățile economiei naționale. Ea constituie însă o condiție indispensabilă a măririi arealului fenomenului turistic ce stimulează la rândul său modernizarea căilor de acces.

Este necesară o susținută activitate de promovare turistică făcută prin toate mijloacele vizuale și auditive (indicatoare rutiere, pliante, ghiduri, reclame) și o echipare a traseelor de tranzit cu baze și puncte turistice la nivel de confort corespunzător și care să genereze fluxuri turistice convergente, să rețină turiștii pe o perioadă de timp cât mai îndelungată și să-i transforme, pe cât posibil, în clientelă cât mai fidelă.

Indicele potențialul turistic al ofertei secundare a fost calculat pe baza ofertei de cazare a fiecărei unități administrative, în funcție de numărul efectiv al locurilor de cazare omologate disponibile, la care se adaugă, cu o bonificație mai redusă, în funcție de prezență sau absență (în imposibilitatea aplicării criteriului complexității, densității și diversificării tipologice) dotările pentru cură, odihnă, recreere și agrement, respectiv infrastructurii de comunicație („responsabilă” de accesul nemijlocit la obiectivele turistice).

Pentru operaționalizare, numărul locurilor de cazare din cadrul fiecărei unități administrativ-teritoriale cu 10, obținându-se un indice comparabil și compatibil cu indicele potențialului turistic al ofertei primare. Însumarea celor doi indici va conduce, în final la obținerea indicelui potențialului turistic total.

Analiza distribuției teritoriale a indicelui potențialului turistic al ofertei secundare consemnează punctajele cele mai ridicate în dreptul municipiului Târgu Mureș, posesorul celei mai dimensionate baze la nivelul județului (110 puncte) și Sovata (94 puncte), singurele localități incluse categoriei cu un potențial ridicat al ofertei secundare (la scara județului, desigur). Acestea sunt urmate, la mare distanță de municipiile Sighișoara (38 puncte), Reghin (10 puncte), grupate în cadrul categoriei medii de potențial, respectiv Târnăveni și Sângeorgiu de Mureș (ultimele două cu câte 8 puncte), grupate categoriei cu potențial redus. Acestei ultime categorii îi sunt, de altfel, atașate și celelalte unități administrativ-teritoriale care posedă bază de cazare omologată oficial.

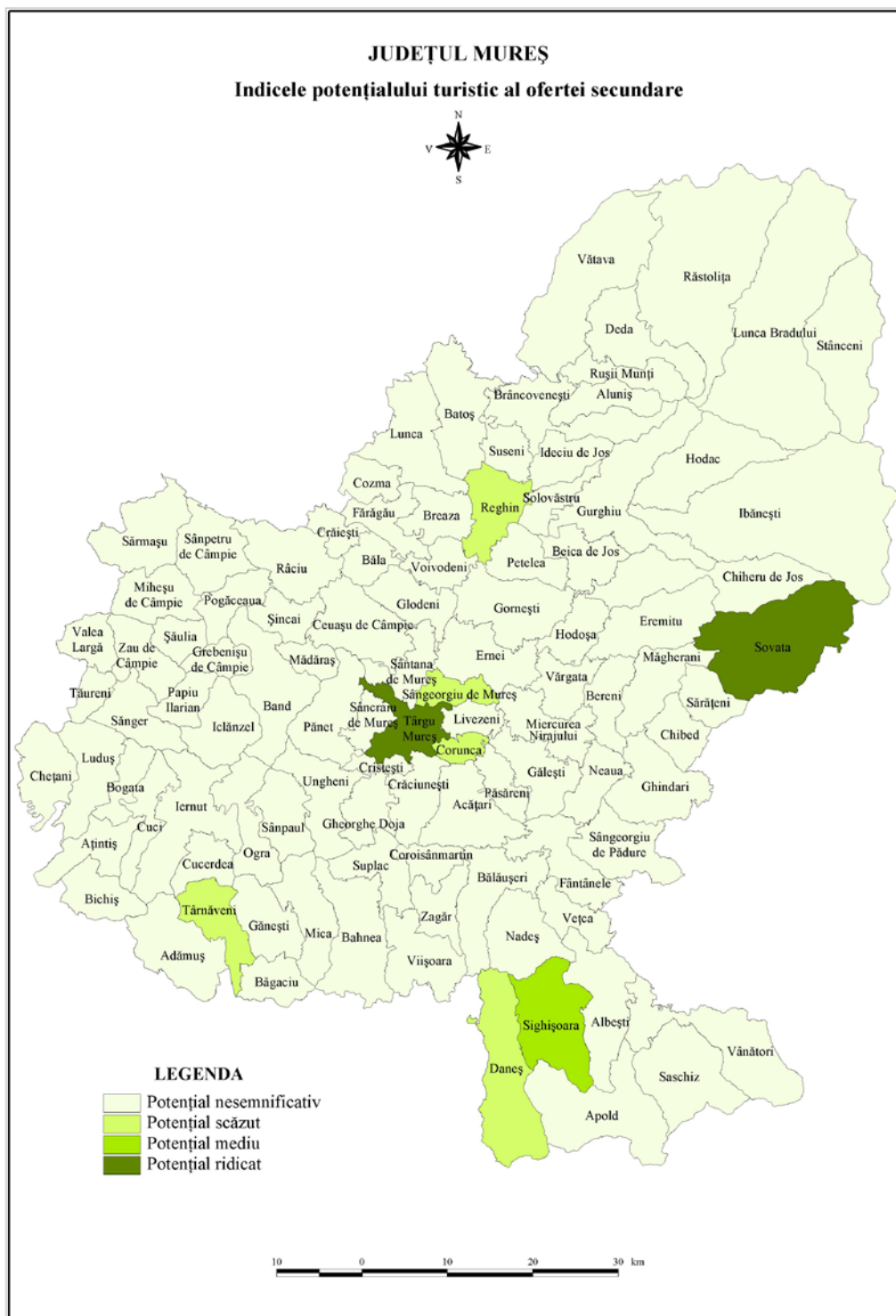

Fig. 8.14. Repartiția teritorială a indicelui potențialului turistic al ofertei secundare (nesemnificativ: 0 p; scăzut: 1-9 p; mediu: 10-49 p; ridicat: 50-110 p).

Indicele potențialului turistic total rezultă din însumarea indicelui potențialului turistic al ofertei primare cu indicele potențialului turistic al ofertei secundare.

Analiza distribuției teritoriale al acestui indice, a permis stabilirea unor clase de valori, pe baza cărora s-au identificat patru intervale de valori distincte, în funcție de bonificația acordată: potențial ne semnificativ, scăzut, mediu și ridicat.

La nivelul județului Mureș, doar trei unități administrativ-teritoriale răspund „exigențelor” (cumularea a cel puțin 100 de puncte) reclamate de încadrarea în categoria UAT cu un potențial turistic total ridicat (desigur, prin raportarea la celelalte UAT din teritoriul de referință): Târgu Mureș și Sighișoara, pe de o parte (ambele deținând capacități de cazare diversificate dimensional, tipologic, structural, al categoriei de confort și al calității și diversității serviciilor oferite și grupează un număr important de edificii istorice și religioasă cu valoare istorică și deosebită) și Sovata, pe de altă parte (punctaj datorat unei oferte primare deosebit de atractive, reprezentată, în primul rând, de resursele balneare, la care se mai adaugă baza de cazare, diversificată și cu un număr mare de locuri de cazare).

A doua categorie este reprezentată de unitățile administrativ-teritoriale cu potențial turistic total mediu (cu punctaj cuprins între 21 și 100 de puncte), majoritatea acestora, concentrându-se în zona montană, ca cele patru comune din defileul Deda-Toplița (Deda, Răstolița, Lunca Bradului și Stânceni), la care se adaugă Brâncovenești, Gurghiu și Ibănești, de pe valea Mureșului și Gurghiului. În cazul acestora, contribuția cea mai importantă în punctajul acordat revine îndeosebi fondul turistic natural diversificat, baza de cazare nesustținând însă, într-o măsură similară, atractivitatea componentelor cadrului natural. Limitându-le astfel, accesul într-o clasă superioară în cadrul prezentei ierarhizări. Singurul areal extramontan din această categorie este comuna Daneș (situată în proximitatea municipiului Sighișoara), al cărei punctaj se datorează unui fond turistic antropoc valoros, dublat de prezența câtorva unități de cazare de tip pensiune.

Cele mai extinse comune sunt grupate în cadrul categoriei cu potențial turistic total scăzut, arealul lor administrativ-teritorial suprapunându-se Pârâului de Câmpie, culoarului Mureșului, văilor Nirajului, Târnavei Mari și Mici și, în mai mică măsură, Subcarpaților Transilvaniei (Măgherani, Sărățeni, Chiheru de Jos). În general, acestea dispun de un fond turistic caracterizat prin prezența unor obiective turistice (atât naturale, cât și antropice) izolate, majoritatea de importanță secundară, coroborate cu lipsa aproape totală sau, în cel mai bun caz, prezența izolată, uneori singulară a structurilor de cazare (majoritatea absolută de tip pensiune, însă cu număr redus de locuri de cazare și categorie de confort inferioară, de regulă 2 flori).

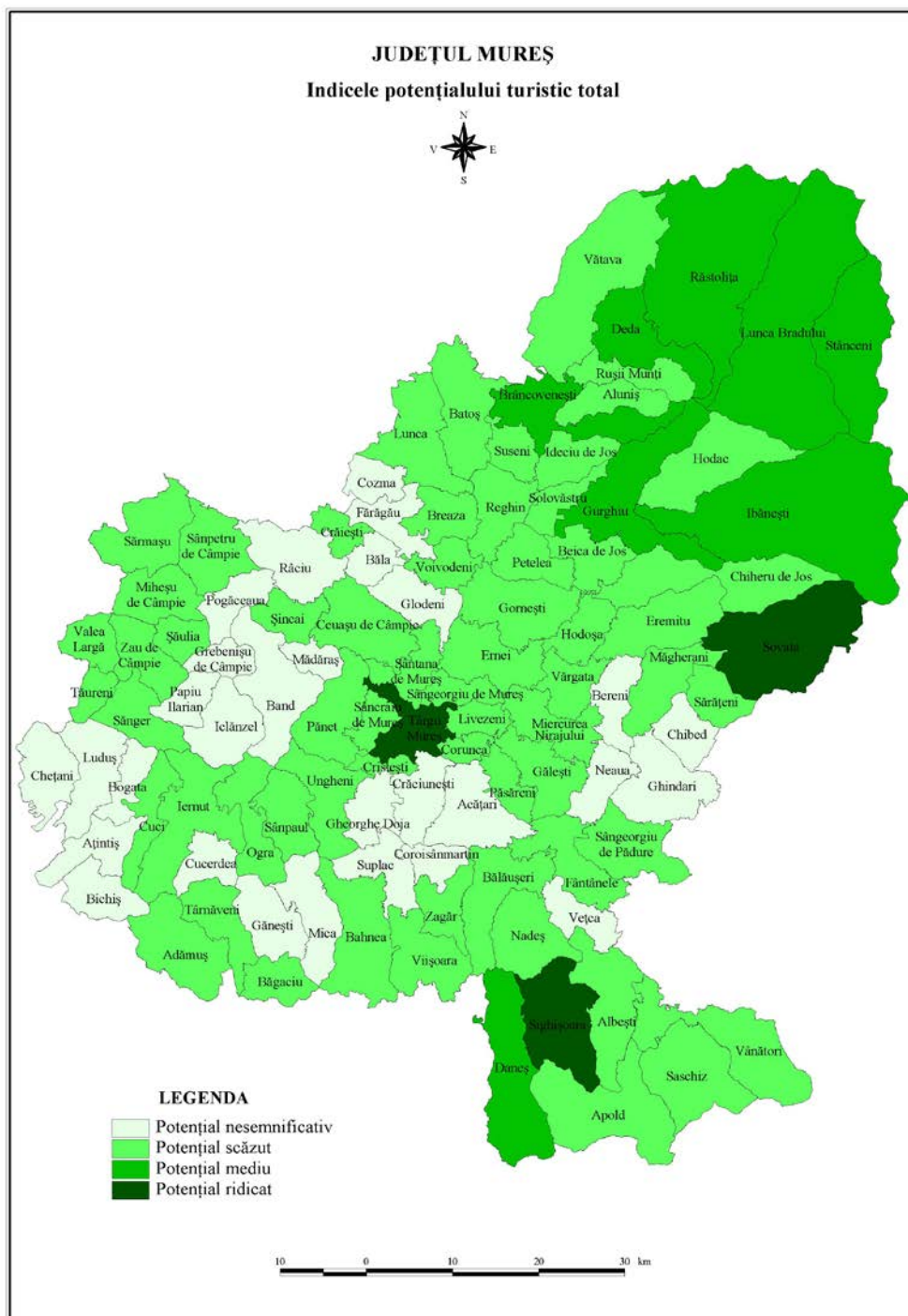

Fig. 8.15. Repartiția teritorială a indicelui potențialului turistic total (nesemnificativ: 0 p; scăzut: 1-20 p; mediu: 21-100 p; ridicat: 101-233 p).

Arealele cu potențial turistic nesemnificativ sunt reduse. Mai compact apar în partea mediană a Câmpiei Transilvaniei (Pogăceaua, Band, Iclânzel, Grebenișu de Câmpie, Papiu Ilarian, Mădăraș, Râciu), în Subcarpații Transilvaniei (Neaua, Ghindari, Chibed, Bereni), Culoarul Mureșului (Chețani,

Luduș, Bogata) și în Podișul Târnavelor (Cucerdea, Gănești, Mica, Coroisânmartin, Crăciunești, Suplac, Acățari, Gheorghe Doja, Vețca, Bichiș, Ațintiș).

Tipuri și forme de turism practicabile în județul Mureș

1. Turismul staționar este o formă de turism care presupune o durată medie a sejurului mai ridicată (minimum trei zile). Ariile caracteristice acestui tip se grupează în sectoarele subcarpatice sau premontane, ca Sovata, în unele cazuri chiar în culoarul Mureșului, ca Sângeorgiu de Mureș. Factorul determinant este reprezentat de fondul turistic hidrogeografic (și îndeosebi de apele minerale), la care se adaugă fondul morfoturistic și cel climatic (cazul Sovatei). Oferta secundară este prezenta sub forma stațiunilor balneoturistice, cel mai important fiind Sovata. La rândul său cuprinde două subtipuri majore: turismul balneoclimateric și cel școlar.

Turismul balneoclimateric sau turismul de odihnă și tratament este prezent, așa cum am mai amintit, la Sovata, care este o stațiune balneoclimaterică de importanță internațională, la care se mai adaugă câteva stațiuni de importanță națională și locală, ca Sângeorgiu de Mureș, Ideciu de Jos, Jabenita. Acestea se caracterizează printr-o durată mai mare a sejurului și printr-un înalt grad de utilizare a bazei materiale, valorificând efectele terapeutice ale apelor minerale, lacurilor sărate, mofetelor și nămolurilor. Structura socială a populației cuprinse în această formă de turism este foarte heterogenă, fiind vorba despre un turism de cură, care nu ține cont de structura socială.

Turismul școlar este a doua formă de turism staționar, practică în județul Mureș. Cuprinde numai un segment al populației, și anume populația școlară. Acest tip de turism dispune de o bază de cazare destul de însemnată, la Răstolița, Lăpușna, Sovata și Târgu Mureș, sub forma unor tabere, cu durată de funcționare sezonieră. Profilul funcțional al acestora este de odihnă și agrement.

2. Turismului itinerant sau de tranzit îi sunt caracteristice deplasări cu scop recreativ, dar cu o durată de maximum două nopți a sejurului. Această formă de turism apelează în special la hotelurile din mediul urban (mai puțin la cele din Sovata), dar și la hanurile, motelurile și cabanele din zona de munte sau la localitățile turistice din culoarul Mureșului ce se caracterizează printr-un număr mare de turiști însă cu un grad de utilizare al bazei materiale relativ redus (valea Mureșului și Gurghiului).

Turismul montan (turism montan pietonal, odihnă și agrement, sporturi de iarnă) este practicat în toate unitățile montane din județul Mureș, adică Munții Călimani și Gurghiu, intensitatea acestuia nefiind, din păcate, foarte ridicată din mai multe motive: gradul de atractivitate a fondului morfoturistic este mai puțin

evidentă, acesta fiind format pe roci vulcanice efuzive, care nu dau forme spectaculoase de relief, ca și cele calcaroase sau șisturile cristaline, sau chiar rocile vulcanice intrusive. La acesta se mai adaugă lipsa capacităților de cazare inexistentă în interiorul spațiului montan propriu-zis, bazele de plecare în drumeții fiind plasate la periferia acestora. Există, în schimb doi factori de stimulare a acestei forme de turism: apropierea de orașul Târgu Mureș, și existența unor drumuri de acces modernizate până la periferia acestor unități montane sau chiar în interiorul acestora (drumul de legătură Reghin-Lăpușna-depresiunea Gurghiu, prin masivul Gurghiu). În schimb, deși există un domeniu schiabil potențial important în zona montană, acesta este, deocamdată niciinventariat, și cu atât mai puțin valorificat. Singura locație omologată unde, în perioadele favorabile din timpul sezonului rece, se pot practica sporturi de iarnă (schi) este la Sovata (pârția Aluniș), existând și alte câteva locații amenajate sumar și lipsite de facilități funcționale practicării în condiții optime (desigur, neomologate), accesate exclusiv de populația locală.

Turismul cinegetic este o variantă a turismului montan. Acesta poate fi practicat în masivele Călimani și Gurghiu, precum și în ariile subcarpatice. Acestea sunt foarte bogate în fond cinegetic, la care se mai adaugă sălbăcia peisajului rămas aproape intact, nefiind decât în mică măsură afectat de intervenția umană.

O altă variantă practicabilă a turismului montan este cel piscicol, cu remarcă, că acesta nu se concentrează numai în ariile montane, fiind prezent și în zona iazurilor din Câmpia Transilvaniei.

3. Turismul cultural valorifică fondul cultural-istoric și cel etnofolcloric. Dacă prin intermediul turismului cultural sunt valorificate în primul rând edificiile laice și religioase concentrate în cadrul complexelor arhitectonice urbane Târgu Mureș, Sighișoara și Reghin (cele mai importante puncte de convergență a turismului cultural din județ ale căror resurse de atractivitate au fost trecute în revistă în anterior) sau localități rurale (detașându-se satele săsești cele care posedă biserici-cetăți fortificate, dar și cele cu edificii religioase din piatră, cărămidă sau lemn aparținând populației românești și maghiare, la care se adaugă satele care găzduiesc edificii laice de tip cetate, castel sau conac, pretabile integrării în circuite turistice tematice funcționale, în condițiile restaurării lor și a drumurilor de acces spre și dinspre acestea), ariile rurale cuprinse în această formă de turism sunt cele de podiș și cele subcarpatice, cu dispersie teritorială mai mare, poseoare ale unui fond cultural-istoric și, mai ales, etnofolcloric (tradiții, obiceiuri, port, muzică, dansuri, ocupații, instalații și meșteșuguri tradiționale, arhitectură populară bine conservate, valorificate sau valorificabile prin intermediul unei forme mai recente a turismului cultural-ecologic – cel rural).

Alături de acestea, turismul cultural staționar poate avea ca și factor motivațional declanșator și evenimentele culturale organizate și găzuite în județ, festivalul medieval de la Sighișoara fiind cel mai relevant exemplu în acest sens, acestuia adăugându-i-se festivalurile „Jocul din bătrâni” (cu caracter

interjudețean) și „Inimi fierbinți” (cântece și dansuri țigănești derulate la Târgu Mureș), festivalul „Proetnica” desfășurat sub egida „Zilele minorităților etnice” la Sighișoara și Festivalul interjudețean de dansuri populare pentru copii de la Luduș). Alături de acestea, există, desigur, numeroase alte *evenimente și/sau manifestări culturale* găzduite de diferite locații de pe teritoriul județului Mureș, păstrate îndeosebi sub forma festivalurilor folclorice ale cântecului și jocului, a portului și obiceiurilor, care reușesc să polarizeze un număr din ce în ce mai important de turiști (cele mai importante manifestări de acest gen sunt „Târgul de fete de la Gurghiu”, „Târgu cireșelor” de la Brâncovenești, „Răscumpăratul nevestelor” de la Hodac și Ibănești, „Tunsul oilor” de la Chimitelnic și Sânger, „Târgu de pește” de la Zau de Câmpie).

4. Turismul de afaceri, congrese și reuniuni, cu o cerere înscrisă pe o curbă evolutivă constant ascendentă în ultimii ani (și care, cu siguranță, își va menține trendul și în următorii ani) găsește condiții favorabile de practicare îndeosebi în cadrul centrelor urbane (Târgu Mureș, Sighișoara, Târnăveni), a stațiunii Sovata și a localității Albești, singurele locații care, deocamdată, dispun de facilitățile reclamate de astfel de activități.

5. În ceea ce privește **turismul de sfârșit de săptămână** se remarcă practicarea sa, în județul Mureș, în cadrul unor areale de concentrare specifice. Astfel, îmbinarea dintre arhitectonica spațială majoră și structura socială a populației din județul Mureș a dus la conturarea unor areale turistice importante, care, tipologic, se încadrează în turismul sezonier, de sfârșit de săptămână (în apropierea centrelor urbane sau chiar în zonele mai îndepărtate din Munții Călimani, Gurghiu), analiza cauzelor și a efectului acestui mecanism fiind expuse succint în cele ce urmează.

Arhitectonica spațială relevă divizarea teritoriului județului Mureș în trei unități fizico-geografice majore: câmpie (mai exact – zonă colinară), podiș și munte. Evident, oferta cea mai complexă în ceea ce privește resursele atractive naturale revin ultimei unități, suprapusă părții nord-estice a județului (mai exact masivelor vulcanice Călimani și Gurghiu). Desigur, și celelalte unități posedă o paletă largă de resurse atractive, însă mult mai redusă raportată la cea dintâi. Zona subcarpatică, situată în continuarea vestică a celei montane, dispune de un potențial natural mai diversificat decât câmpia și podișul, datorită apariției resurselor salifere, valorificate în cadrul stațiunilor balneare, în principal la Sovata, și într-o mult mai mică măsură, la Ideciu de Jos.

Zona montană amintită, prin extensiunea mare a pădurilor, prin ambianța generală oferită de munte, posibilități de practicare a unor sporturi, ca vânătoarea, pescuitul ș.a., oferă un cadru ideal de recreere, în special pentru populația urbană, afectată de efectele negative ale civilizației urbane. Posibilitățile de amenajare turistică, în special de tipul caselor de vacanță, au fost facilitate de văile care pătrund în aceste

masive montane: Gurghiu, Niraj și Târnava Mică, Mureșul fiind singura vale care străpunge lanțul montan, prin Defileul Deda-Toplița. Aceste văi se constituie, astfel, în veritabile axe de comunicație.

Al doilea factor care stă la baza acestui tip de turism este, așa cum s-a mai amintit, **structura socială a populației**. Acest factor se localizează spațial în zonele de câmpie și de podiș ale județului, care funcționează ca zone emițătoare de turiști, în timp ce sectorul montan se constituie într-o zonă cu predilecție receptoare. Cererea turistică din câmpie și podiș este concentrată, în mare parte, în mediul urban, unde structura socială este mult mai diversificată decât în mediul rural. Desigur, cererea este în corelație directă cu mărimea demografică a orașelor, precum și cu locul ocupat de acestea în diviziunea teritorială a muncii. Astfel, centrul de județ, municipiul Târgu-Mureș, constituie principalul punct de emisie a turiștilor din acest tip de turism. Acest lucru este facilitat de mobilitatea socială mare, creată în anii '60 ai secolului trecut și amplificată după 1989, când, în acest oraș, s-au creat o serie de roluri și statusuri sociale înalte, din sfera sănătății, a culturii, comerțului, finanțelor, în management, care au permis o stratificare socială mai accentuată a populației, cu crearea unei clase sociale înalte și a uneia de mijloc, care au un rol-cheie în promovarea turismului de sfârșit de săptămână. Importanța altor orașe este mai redusă. Dintre acestea o pondere mai ridicată revine municipiului Reghin, restul orașelor fiind situate la o distanță mai mare, ca Sighișoara, sau au o mărime demografică mai redusă și o structură socială mai omogenă (Luduș, Târnăveni, Iernut).

Îmbinarea celor doi factori prezentați anterior a dus, la începutul anilor '90, la apariția turismului de sfârșit de săptămână, cu stabilirea unor amenajări turistice de tipul caselor de vacanță. Fenomenul a fost favorizat și de faptul că zona montană receptoare nu a fost cooperativizată, terenurile putând circula într-un regim relativ liber. Amplasarea vilelor a urmărit amenajările de infrastructură deja existente în așezările pe care se axează acestea. Astfel de elemente sunt rețeaua electrică, precum și rețeaua de drumuri, de calitate diferită, de la șosele asfaltate până la drumuri forestiere. De fapt, calitatea acestor drumuri nu a constituit un impediment serios în calea extinderii acestor construcții.

Fenomenul s-a amplificat după 1989, când structura socială a orașelor mari a cunoscut o mobilitate socială pronunțată, ceea ce a amplificat și mobilitatea teritorială a populației. De fapt, aceste amenajări turistice reprezintă proiecția în spațiu a structurii sociale a societății.

Cele mai tipice areale de concentrare a amenajărilor turistice legate de turismul de sfârșit de săptămână sunt cele de pe Valea Gurghiu și din Defileul Deda-Toplița.

Primul areal, este situat la 25 km distanță medie față de Reghin și la 60 km distanță medie de Târgu Mureș, fiind situat, așa cum am mai amintit anterior, pe **Valea Gurghiului**. Distanța relativă, situată sub izocrona de 1 oră, a fost unul dintre factorii care au favorizat dezvoltarea turismului sezonier în această zonă.

Cel de al doilea areal de concentrare a caselor de vacanță se află în **Defileul Deda-Toplița**, pe porțiunea din județul Mureș a acestuia (37 km din lungimea totală de 47 km). Defileul constituie, în același timp, limita naturală dintre două masive vulcanice: Călimani la nord și Gurghiu la sud, fiind străbătută de Valea Mureșului. Peste aceasta se suprapune o importantă axă de comunicație, reprezentată de o linie de cale ferată și de un drum național, ce leagă Târgu Mureș de Toplița. Distanța medie față de Târgu Mureș este de 72 km, iar față de Reghin de 40 km, ceea ce situează această zonă, ca și Valea Gurghiului, în interiorul izocroniei de 1 oră timp de călătorie necesar pentru a ajunge din orașele sus-menționate în arealele turistice studiate.

Datorită gradului de conectivitate mai ridicat, precum și datorită extinderii spațiale mai mari a siturilor favorabile amenajărilor turistice, acest areal este cel mai important, în județul Mureș, pentru turismul de sfârșit de săptămână.

În total, în sectorul mureșan al defileului Deda-Toplița, există peste 1300 case de vacanță, dispuse asimetric, în primul rând pe partea dreaptă a văii Mureșului, pe afluenții de dreapta ai acestuia, sau în microdepresiunile de pe aceeași parte, dar la nivelul șoselei. În defileul Mureș există concentrații și pe partea stângă, pe unele văi tributare Mureșului (Valea Iodului cea mai importantă).

Alte areale cu construcții de tip vile, deci cuprinse în acest tip de turism sunt:

- Sovata, însă numărul acestora nu este foarte mare, întrucât stațiunea Sovata are o bază de cazare importantă în vile, la care se mai adaugă atractivitatea mai redusă a fondului morfoturistic, mult mai importantă în defileul Deda-Toplița;

- Târgu Mureș în arealul pădurii Vațman;

- Sângeorgiu de Mureș, localitatea Bezid, în zona lacului de acumulare.

Aceste areale sunt desigur secundare, direcția prioritară de orientare a turiștilor cuprinși în această categorie fiind defileul Deda-Toplița, care prezintă o serie de avantaje comparative.

Zonarea turistică funcțională a județului Mureș

În funcție de multitudinea și varietatea obiectivelor turistice, de gradul de deservire cu mijloace auxiliare a activității turistice, de intensitatea circulației turistice, de tipurile de turism practicate în zonă etc, pe teritoriul județului Mureș putem distinge următoarele zone turistice:

A. ZONA DE MUNTE dispune de un potențial turistic ridicat și cuprinde două subzone distincte atât sub aspectul tipurilor de turism practicate în acestea, cât și ca potențial turistic total.

A. 1. Subzona Călimani-Defileul Deda-Toplița-Gurghiul nordic și central.

Cuprinde comunele Stânceni, Lunca Bradului, Răstolița, Deda, Rușii Munți, Vătava, situate pe axa văii Mureșului, la care se mai adaugă comunele situate pe axa văii Gurghiului: Ibănești, Hodac și Gurghiu, în total șapte comune. Acestea dispun de un fond turistic natural bogat și variat, în special obiective de morforelief, bioclimat favorabil, obiective hidrogeografice, zoogeografice. Un factor de favorabilitate este și potențialul de comunicație ridicat al acestei subzone, aflată la doar o oră de mers cu autoturșimul de orașele principale din apropiere, Târgu Mureș și Reghin. Subzona dispune de un potențial turistic ridicat, formele de turism dominante fiind turismul montan (limitat de lipsa bazei de cazare și a traseelor marcate) și turismul de sfârșit de săptămână, de o amploare deosebită. Se mai adaugă, secundar turismul școlar, la Răstolița.

A. 2. Subzona Gurghiul sudic - Sovata include doar trei areale administrative: Chiheru de Jos, Eremitu și Sovata. Dintre acestea Sovata determină profilul acestei zone, turismul balneoclimateric fiind dominant, completat de cel montan și cel de sfârșit de săptămână. Aceste forme de turism valorifică fondul turistic natural deosebit de bogat în resurse de ape minerale, lacuri sărate, nămoluri etc. Potențialul artactiv acestei subzone este cel mai ridicat din județul Mureș.

B. ZONA TURISTICĂ A CÂMPIEI TRANSILVANIEI ocupă partea de vest a județului Mureș, la vest de Subcarpații interni și la nord de valea Mureșului.

Această zonă deține ponderea cea mai redusă în ceea ce privește resursele atractive (datorită dispersiei obiectivelor turistice pe suprafața mai sus amintită) și a fluxurilor de turism (datorită lipsei de amplasamente de deservire a turiștilor, circulația turistică în zonă este foarte redusă și sporadică), constituind, din acest punct de vedere, o zonă turistică de importanță redusă.

Cu toate acestea, se pot diferenția două subzone distincte, cu o ofertă turistică diferită:

B. 1. Subzona Pârâul de Câmpie cuprinde comunele situate pe valea Ludușului, sau Pârâul de Câmpie, sau în imediata vecinătate a acestuiai: Sărmașu, Miheșu de Câmpie, Șăulia, Zau de Câmpie, Tăureni, Sânger și Sânpetru de Câmpie. Principala atracție turistică a acestei subzone este oferită de iazurile de pe valea Ludușului, respectiv apele sulfuroase de la Sărmășel, completate cu câteva obiective cultural-istorice, de importanță mai redusă. Tipurile de turism care se pot practica aici sunt turismul piscicol, turismul balnear, completate cu turismul cultural.

C. 2. Subzona Mădăraș cuprinde patru comune, Crăiești, Pănet, Șincai și Ceuașu de Câmpie, cu un potențial turistic limitat, remarcându-se prezența unor obiective antropice de importanță mai redusă.

D. ZONA DE DEALURI ȘI DE PODIȘ este posesoarea unui patrimoniu turistic relativ diversificat, îndeosebi de natură antropică, incluzând podișul Târnavelor și Subcarpații Transilvaniei.

Zona de dealuri și de podiș se divide, la rândul său, în trei subzone distincte:

C. 1. Subzona Târnave include cele două orașe susamintite și 13 comune, având o importanță turistică deosebită. Aceasta rezultă din oferta turistică antropică, deosebit de variată și atractivă, remarcându-se, îndeosebi municipiul Sighișoara, și comunele Daneș și Saschiz. Nota caracteristică a acestei oferte este conferită de cultura materială a populației germane din Transilvania, ușor recognoscibilă în peisajul habitatelor umane din această zonă. În consecință, tipul de turism dominant este cel cultural. Potențialul turistic al acestei subzone este unul dintre cele mai ridicate din județul Mureș.

C. 2. Subzona Niraj dispune de un fond turistic mai scăzut, de tip antropic, având la bază, în primul rând, obiective religioase. Această subzonă grupează 7 comune, fiind secundară din punct de vedere turistic. Tipurile de turism predominante în această subzonă sunt cele cultural și de sfârșit de săptămână.

C.3. Subzona Reghinului este constituită din mai multe comune și municipiul Reghin din Subcarpații Transilvăneni. Caracteristica de tranziție de la munte la deal se resimte și la nivelul fondului turistic natural, mai diversificat decât în zonele de deal. Tipurile de turism care sunt prezente sunt turismul balnear, de importanță redusă, la Ideciu de Jos și Jabeșița, la care se mai adaugă turismul cultural.

E. ZONA CULOARULUI MUREȘ. Importanța turistică a acesteia este conferită îndeosebi de prezența municipiului Târgu Mureș. Fondul turistic este constituit aproape exclusiv din resurse atractive de natură antropică; acesta poate fi pus mai bine în valoare datorită existenței unei baze de cazare însemnate, precum și potențialului ridicat de comunicație. Tipul de turism dominant este tot turismul cultural, ca și în zona de dealuri și de podiș, cultura materială, deci și obiectivele turistice antropice, fiind de natură diferită decât în zona de comparație. La acesta se mai adaugă turismul balnear, prezent la Sângeorgiu de Mureș, valorificând izvoarele sărate.

În cadrul acestei zone se pot deosebi câteva subzone, în funcție de particularitățile obiectivelor turistice existente:

a. **Subzona Luduș-Reghin** constituie cea mai întinsă subzonă a zonei turistice a văii Mureșului și se caracterizează prin predominanța obiectivelor istorice și culturale la care se adaugă peisajele industriale sau unele zone cu regim de rezervații (arheologice, naturale).

Urmând cursul Mureșului, pe intervalul mai sus amintit, vom întâlni pe sute de hectare alternanța culturilor irigate de legume, orașelul Luduș cu campingul din imediata apropiere,

termocentrala de la Iernut, dealul pleșuv al Sângeorgiului și monumentul eroilor de la Oarba de Mureș, martore ale sângeroaselor lupte purtate aici în toamna anului 1944. Între Cipău și Cristești se pot urmări numeroase vestigii ale trecutului îndepărtat ale acestor meleaguri sau rezervații naturale cu fânațe având floră interesantă (Vidraslău).

Obiectivele turistice principale din Târgu Mureș sunt concentrate în cartierul central și pot fi urmărite pe fișele de potențial cultural.

Între Târgu Mureș și Reghin se întâlnesc băile Sângeorgiului de Mureș și obiectivele istorice de la Dumbrăvioara, Gornești, Reghin.

b. **Subzona Reghin-Deda** redus ca suprafață, constituie o subzonă aparte datorită elementelor folclorice, de artă populară a tradițiilor și obiceiurilor de aici, a căror faimă a trecut nu numai hotarele județului, ci și ale țării. Pot fi amintite în acest sens manifestarea folclorică „Târgul cirșelor” – Brâncovenești, minunatele costume populare și folclorul din satele Vălenii de Mureș, Maiorești, Morăreni, Rușii Munți, Filea etc, cu pridvoare la case și porțile de lemn sculptate.

c. **Subzona Defileului Mureșului, în amonte de Deda** oferă vizitatorilor tablouri de un pitoresc deosebit realizate prin îmbinarea cursului îngust al Mureșului cu stâncile violete de andezit, cu forme curioase, la care se adaugă pădurile de molid sau pâlcurile de mesteceni.

Pitorescul peisajului geografic e completat de casele construite din piatră și lemn, pajiștile proaspete, posibilități de efectuare a unor excursii în zonele muntoase din apropiere (Munții Călimani, Gurghiu – traseele montane fiind descrise în ghidul județului Mureș). Condiții bune de cazare sunt oferite de cele câteva cabane din zonă (Gălăoia, Lunca Bradului, Stânceni) ce ar putea fi mult mai intens exploatate pe viitor din punct de vedere turistic cu unele mici îmbunătățiri ale gradului de confort și propagandei turistice.

ANALIZA SWOT A TURISMULUI DIN JUDEȚUL MUREȘ

PUNCTE TARI

- poziția geografică favorabilă a județului în raport cu axele majore de circulație rutieră și feroviară internă și internațională, la care se adaugă prezența aeroportului internațional Târgu Mureș, care asigură un grad acceptabil de accesibilitate;

- diversitatea resurselor atractive aparținând cadrului natural (relief, hidrografice, climat, elemente biogeografice):

a. relief montan valoros din punct de vedere peisagistic, variat morfologic și altitudinal (aparținând morfologiei vulcanice și glaciare – Munții Gurghiu și Călimani), dublat de prezența

reliefului relief salin în perimetrul Sovata – Praid, precum și prezența defileului Deda-Toplița ale cărui caracteristici morfohidrografice permite practicarea raftingului, alpinismului și drumeției;

b. prezența unei palete largi de bioclimat cu impact favorabil, care oferă posibilitatea efectuării curelor de aer: bioclimatul sedativ-indiferent, de cruțare specific zonelor de dealuri și depresiuni submontane, bioclimatul tonic-stimulent de munte și bioclimatul munților înalți, bioclimatul formelor negative și al văilor înguste, la care se adaugă microclimatul de salină cu valențe terapeutice dovedite;

c. existența unor zăcăminte hidrominerale cu valoare curativă cu o paletă hidrochimică variată: bicarbonat-carbogazoase (defileul Deda-Toplița), sărate (Ideciu de Jos, Jabeșița, Brâncoveni, Uila, Gurghiu și Sovata., Sângeorgiu de Mureș), sulfuroase (Sărmășel), iodurate (Praid), ape minerale termale de importanță strict locală legate de manifestațiile postvulcanice (Lunca Bradului în Defileul Deda-Toplița), la care se adaugă prezența nămolurilor sapropelice (Sovata);

- existența unui important domeniu schiabil potențial în zona montană, garantat de prezența zăpezii la altitudini joase (900-1500 m) circa 4-5 luni pe an, ceea ce ar putea favoriza (alături de identificarea sectoarelor de versant cu pantel, lungimi, înclinări și expoziții favorabile), inserarea unor amenajări specifice destinate practicării sporturilor de iarnă;

- prezența unor așezări urbane ce se detașează prin situri și instituții culturale cu mare impact în cultura maghiară (Târgu Mureș) sau cea germană-săsească-transilvană (Sighișoara și Reghin), cu rol major în orientarea fluxurilor turistice din întregul județ;

- conservarea unei culturi materiale și spirituale originale, aparținând atât populației românești (îndeosebi în satele de pe Valea Gurghiuului), maghiare-secuiești (în localitățile de pe Văile Nirajului și Târnavi Mici), precum și a celei germane-săsești (în localitățile din hinterlandul Sighișoarei), regăsite în arhitectura și organizarea și gospodăriei, elementele decorative, port, obiceiuri și tradiții;

- conservarea relativă a unor așezări rurale aparținătoare populației germane emigrate și a bisericilor-cetăți din satele din proximitatea Sighișoarei cadrul acestora (ex. Saschiz, Cloașterf, Daneș, Criș, Seleuș, Stejăreni, Apold, Batoș, Viișoara, Nadeș, Țigmandru, Ideciu, Senereuș etc.);

- existența unei baze de cazare diversificate tipologic (unități de tip hotel, motel, vilă, bungalow, cabană, cabane de vânătoare și pensiuni urbane și rurale), cumulând aproape 6000 de locuri de cazare;

- existența mai multor gospodării turistice rurale clasificate integrate rețelelor de profil care pot constitui punctul de plecare și de sprijin în extinderea turismului rural, în măsură să valorifice complet și complex resurse atractive etnoculturale ale populației de diferite etnii (români, maghiari, sași);

- cerere turistică potențială importantă și în creștere, motivată de posibilitatea practicării unei game variate de tipuri și forme de turism: turismul cultural, turism balnear, turismul de circulație (de tranzit și itinerant cu valențe culturale), turism rural, turism recreativ montan estival și hibernal (turism

montan pietonal, sporturi de iarnă), turismul de drumeție, odihnă și agrement; turismul de sfârșit de săptămână; turismul cinegetic (vânătoare) și pescuit sportiv, turismul științific specializat și de vizitare, turismul de afaceri, congrese și reuniuni, turismul nautic;

- existența unor manifestări de tip festivalier consacrate (Sighișoara, Târgu Mureș, Luduș);
- promovarea pe piața internă și externă a unor produse turistice originale, deja consacrate cum ar fi obiceiurile și tradițiile secuiești și săsești (etalate îndeosebi în perioada festivalurilor folclorice și a sărbătorilor religioase);

PUNCTE SLABE

- repartiția spațială inegală a resurselor turistice din punct de vedere al structurii, volumului, valorii atractive și a posibilităților de valorificare turistică, cu o concentrare ridicată în cadrul anumite areale și/sau localități (îndeosebi Târgu Mureș, Sighișoara, Sovata, Reghin etc.) sau naturale (zona montană) și o absență, prezență izolată sau dispersie în cadrul altor areale și/sau localități (îndeosebi în cadrul Câmpiei Transilvaniei);

- sezonabilitatea activităților turistice indusă de condiționări de ordin climatic, care determină existența a două vârfuri principale (vară și iarnă), plus unul complementar (de toamnă);

- altitudinile moderate ale zonei montane, precum și caracteristicile morfologice generale ale reliefului nu permit amenajarea unor pârtii la nivelul standardelor internaționale (ca lungime, în primul rând), apte să găzduiască mari concursuri de profil;

- amenajare deficitară pe ansamblu și a zonei montane îndeosebi dpdv al bazelor de cazare, al pârtiilor destinate sporturilor de iarnă și slaba dotare cu mijloace de transport pe cablu, dublate de performanțe tehnice reduse ale celor existente și necorelarea acestora (dpdv al lungimii și al capacității orare de transport) cu capacitatea de cazare a stațiunii (Sovata);

- deteriorarea infrastructurii de comunicație rutieră la nivelul întregului județ, dar mai ales în zona montană, dublată de lipsa căilor de acces modernizate spre numeroase obiective și zone turistice și, în majoritatea cazurilor, întreținerea defectuoasă a multor tronsoane (îndeosebi județene și comunale, a celor căilor de acces din zona montană, dar și a drumurilor secundare și forestiere, a traseelor turistice și a pârtiilor de schi);

- numărul redus și întreținerea defectuoasă a traseelor marcate din zona montană și subcarpatică;

- insuficienta amenajare și valorificarea minimală a resurselor hidrominerale și termale cu efect terapeutic existente (Jabenița, Ideciu de Jos);

- predominarea turismului de tranzit în circuite organizate și cu automobilul personal (în dauna turismului de sejur), cu o durată scurtă a sejurului și cu o eficiență economică redusă;

- vizibila degradare a mediului natural în ariile de aflux turistic intens, pe fondul lipsei unei concepții unitare și coerente de amenajare turistică la nivelul regiunii montane în ceea ce privește arealele naturale care necesită statut de protecție, în vederea asigurării unei duble funcționalități a acestora: protectivă și turistică (turism rural și ecologic, recreativ, științific și de vizitare);

- nerespectarea normelor de construcție în unele zone turistice, în special în perimetrul parcurilor și ariilor protejate

- management neperformant privind administrarea generală a infrastructurii turistice, reflectat de gradul avansat de uzură fizică și morală a unei ponderi însemnate din bazele turistice existente, îndeosebi din zona montană, din cadrul stațiunilor balneare (care au condus la decăderea multor stațiuni mici) și, parțial, din mediul rural;

- ponderea redusă a unităților de cazare și alimentație de confort superior (4 și 5 stele);

- neconcordanță între prețurile și tarifele percepute și gama puțin diversificată și calitatea necorespunzătoare a serviciilor oferite;

- controlul calității serviciilor de turism nu acoperă totalitatea unităților turistice existente

- lipsa unui segment socioprofesional competent și motivat în declanșarea și implementarea măsurilor reformiste radicale în turism;

- numărul redus al programelor de instruire pentru turism și neadaptarea celor existente la nișele de piață, dublat de menținerea formelor clasice, adeseori depășite, de oferire spre consum a produsului turistic și paletă redusă a produselor turistice specifice județului promovate pe piețele turistice atât internă, cât și externă (majoritatea produselor pot fi caracterizate ca fiind „șablonarde”);

- lipsa studiilor de marketing specifice obiectivelor și zonelor turistice din județ, necesare promovării unor pachete turistice viabile și atractive;

- lipsa materialelor promoționale, perpetuarea unor modalități deficitare și ineficiente de promovare a produselor turistice (deficit de imagine) și a ofertei turistice ca destinație turistică;

- grad de informare turistică limitat al multor promotori ai turismului (în special din mediul rural);

OPORTUNITĂȚI

- cererea crescândă de servicii turistice pe piața internă și externă a domeniului și creșterea complementarității economice și sociale în condițiile regresului industriei și stagnării agriculturii;

- reabilitarea infrastructurii în vederea creșterii accesibilității spre zonele și obiectivele și turistice;

- valorificarea zăcămintelor hidrominerale cu valoare curativă, însă insuficient amenajate (Jabenița, Ideciu de Jos, Sângeorgiu de Mureș) prin lărgirea, modernizarea și dotarea cu aparatură performantă a bazelor de tratament

- cerere în creștere din partea practicanților balneoterapiei, sporturilor de iarnă, turismului ecologic și cultural, dar și a formelor de turism celor extreme (alpinism, cicloturism, rafting), care oferă oportunitatea valorificării potențialului morfohidrografic și peisagistic al defileului Mureșului, unde sporturile extreme de genul alpinismului și a rafting-ului găsesc condiții propice de afirmare;

- dezvoltarea turismului cinegetic în condițiile prezenței unor resurse extrem de valoroase din acest punct de vedere (ex. domeniul de vânătoare Lăpușna) și a prezenței ne semnificative a faunei cinegetice și piscicole în țările din vestul Europei, mari emițătoare de fluxuri turistice;

- sprijinirea dezvoltării turismului rural pe fondul existenței unor valori etnoculturale de excepție care justifică o astfel de abordare prioritară;

- reconstrucția ecologică prin turism a unor areale afectate de alte forme de valorificare economică (minerit, forestier, pastoral);

- valorificarea prin intermediul sporturilor de iarnă a domeniului schiabil potențial;

- “fortificarea” (prin îmbunătățirea managementului și a promovării) manifestărilor culturale și folclorice de impact organizate anual în diferite locații (Sighișoara, Luduș) și inițierea unor evenimente și festivaluri și în alte locații și perioade ale anului;

- accesarea unor fonduri interne și externe în vederea reabilitării a monumentelor arhitectonice laice și religioase în vederea introducerii acestora în circuitele turistice funcționale (tematice sau mixte), precum și pentru creșterea și diversificarea capacității de cazare și a dotărilor sportive, de agrement-divertisment și a serviciilor auxiliare de diferite tipuri;

- crearea unei imagini de marcă și promovare județului Mureș ca destinație turistică, a cărei scop să se focalizeze asupra valorificării turistice a potențialului său balnear, cultural și etnografic;

- extinderea ofertei turistice în județele și regiunile de dezvoltare învecinate și chiar în țările vecine (regiunile transfrontaliere ale Ungariei unde resurse turistice similare lipsesc);

- extinderea și îmbunătățirea rețelei de informare turistică astfel încât să răspundă nevoilor turiștilor

- atragerea operatorilor de turism din județul Mureș la târgurile naționale și internaționale

- o mai mare implicare a administrațiilor locale în promovarea activităților turistice

AMENINȚĂRI

- proliferarea amenajărilor ad-hoc (fără autorizații) și dispunerea haotică (în lipsa PUZ-urilor), îndeosebi în cazul reședințelor secundare (caselor de vacanță) care au condus la supraîncărcarea unor areale și la presiuni deosebite asupra mediului natural prin defrișări de suprafețe forestiere și utilizarea intensivă a resurselor (ex. bazinele din Defileul Deda-Toplița, valea Gurghiului);

- supraaglomerarea căilor de acces (îndeosebi la sfârșit de săptămână) și poluarea aferentă;

- afectarea resurselor turistice prin exploatare inadecvată sau dezvoltarea altor forme de valorificare economică concurențiale (forestieră, industrială și/sau agricolă);

- crearea unei imagini negative asupra obiectivelor prin oferte turistice care nu satisfac cererea turistică;

- concurența internațională, precum și cea din partea județelor vecine, precum și proliferarea concurenței neloiale;

- promovarea unor servicii de turism neadecvate și slabe din punct de vedere calitativ;

- încălzirea climatică riscă să împiedice o potențială dezvoltare a activităților turistice specifice sezonul rece prin efectul limitativ produs asupra “materiei prime” (zăpada);

- amânarea perpetuă a alocării de fonduri în vederea intervenției urgente în direcția reabilitării și protejării unor monumente arhitectonice valoroase poate duce la afecatarea lor rapidă și iremediabilă (îndeosebi castelele medievale și bisericile-cetăți, centrele istorice ale centrelor urbane de tip burg etc);

- promovarea unor servicii de turism neadecvate și slabe din punct de vedere calitativ, precum și proliferarea falselor valori (a kitsch-ului) în detrimentul celor autentice.

DISFUNCȚIONALITĂȚI

Principalele disfuncții care rezultă din desfășurarea și localizarea spațială a fenomenului turistic pot fi sintetizate astfel:

1. Disfuncții legate de turismul de sfârșit de săptămână

- Concentrările asimetrice ale construcțiilor de tipul caselor de vacanță au dus la încărcarea unor areale din peisajul natural. S-a creat, astfel, o presiune mai mare asupra mediului natural, o utilizare mai intensivă a resurselor. Aceste probleme apar în Valea Gurghiului, între Tireu și Zimți, pe partea dreaptă a văii Gurghiu, precum și în bazinele de depresionare din defileul Deda-Toplița;

- Proliferarea amenajărilor ad-hoc (fără autorizații) și dispunerea haotică (în lipsa PUZ-urilor), îndeosebi în cazul reședințelor secundare (caselor de vacanță) care au condus la supraîncărcarea unor

areale, la aglomerează sistemul de transport, în special pe cel rutier, la sfârșit de săptămână și la presiuni deosebite asupra mediului natural prin defrișări de suprafețe forestiere și utilizarea intensivă a resurselor (ex. bazinele din Defileul Deda-Toplița, valea Gurghiului);

- Disponerea haotică a construcțiilor crează efectul de peisaj dezorganizat, condiții în care îmbunătățirile ulterioare din domeniul serviciilor și infrastructurii pot crea conflicte (de exemplu acces la drumurile de legătură).

- Conturarea unor areale construite în areale cu potențial natural ridicat (în multe cazuri caracterizate de nerespectarea normelor de construcție), în special în perimetrul sau proximitatea parcurilor și ariilor protejate, care ar putea fi declarate zone protejate, care, datorită afluxului turistic ridicat au condus la o vizibilă degradare a mediului natural;

- Slaba dezvoltare a infrastructurii tehnico-edilitare (în majoritatea localităților din mediul rural lipsește canalizarea și rețeaua de alimentare cu apă), care limitează cuprinderea zonele amintite în procesul de suburbanizare a populației care ar permite “convertirea” turiștilor sezonieri în rezidenți ale arealelor respective, cu nenumărate avantaje pentru spațiul rural (noii rezidenți ar avea un nivel de educație și un statut social mai ridicat, contribuind la creșterea surselor de venit ale bugetelor locale, precum și mărirea potențialului de dezvoltare, inclusiv prin implicarea directă a noilor rezidenți în viața socio-economică a comunităților locale în care s-ar integra);

- Deteriorarea infrastructurii de comunicație rutieră la nivelul întregului județ, dar mai ales în zona montană (inclusiv în ceea ce privește traseele marcate din zona montană și subcarpatică, reduse numeric și defectuos întreținute), dublată de lipsa căilor de acces modernizate spre numeroase obiective și zone turistice și, în majoritatea cazurilor, întreținerea defectuoasă a multor tronsoane (îndeosebi județene și comunale, a celor căilor de acces din zona montană, dar și a drumurilor secundare și forestiere, a traseelor turistice și a pârtiilor de schi) care limitează drastic posibilitățile de acces, reflectate, implicit, într-o pondere redusă a cererii turistice;

2. Disfuncții legate de turismul cultural

- lipsa materialelor promoționale a imaginii turistice, perpetuarea unor modalități deficitare și ineficiente de promovare a produselor turistice (deficit de imagine) și a ofertei turistice ca destinație turistică, atât e ansamblul județui, cât și la nivelul unor obiective sau locații turistice cu o atractivitate deosebită;

- Lipsa managementului informațiilor teritoriale din domeniul turismului, dublate de lipsa studiilor de marketing specifice obiectivelor și zonelor turistice din județ, necesare promovării unor pachete turistice viabile și atractive;

- Potențialul de comunicație redus al unor așezări cu obiective cultural-istorice însemnate: satele aparținătoare de comuna Daneș, cu excepția centrului de comună, Apold, zona Nirajului și Câmpia Transilvaniei.

- Grad de informare turistică limitat al multor promotori ai turismului (în special din mediul rural);

- Numărul redus al programelor de instruire pentru turism și neadaptarea celor existente la nișele de piață, dublat de menținerea formelor clasice, adeseori depășite, de oferire spre consum a produsului turistic și paletă redusă a produselor turistice specifice județului promovate pe piețele turistice atât internă, cât și externă (majoritatea produselor pot fi caracterizate ca fiind „șablonarde”);

- Bază de cazare slab dezvoltată (structural, dimensional și calitativ), concentrată în principalele centre urbane de tradiție (Târgu Mureș, Sighișoara, Reghin și Târnăveni) și în stațiunea balneoclimaterică Sovata, fiind astfel dezavantajate areale predominant rurale întinse din cadrul Subcarpaților Transilvaniei, a Câmpiei Transilvaniei și a Podișului Târnavelor.

3. Disfuncții legate de turismul montan

- Slaba dezvoltare a infrastructurii turistice, tehnico-edilitare și de comunicație din cadrul așezărilor al căror suprafață administrativ-teritorială se suprapune arealului montan și subcarpatic;

- Amenajare deficitară pe ansamblu și a zonei montane îndeosebi dpdv al căilor de acces, al pârtiilor destinate sporturilor de iarnă și slaba dotare cu mijloace de transport pe cablu, dublate de performanțe tehnice reduse ale celor existente și necorelarea acestora (dpdv al lungimii și al capacității orare de transport) cu capacitatea de cazare a stațiunii (Sovata);

- Lipsa aproape totală a bazei de cazare din interiorul zonei montane, dublată de managementul neperformant privind administrarea generală a infrastructurii turistice existente, reflectat de gradul avansat de uzură fizică și morală a unei ponderi însemnate din bazele turistice existente;

- Numărul redus al traseelor marcate din masivele montane și din zona subcarpatică.

4. Disfuncții legate de turismul balnear

- management neperformant privind administrarea generală a infrastructurii turistice, reflectat de gradul avansat de uzură fizică și morală a unei ponderi însemnate din bazele turistice existente din cadrul stațiunilor balneare (care au condus la decăderea multor stațiuni mici) care au dus la o vizibilă decădere (Sărmășel, Ideciu de Jos, Jabenita).

- Insuficienta valorificare a izvoarelor minerale cu efect terapeutic (Batoș).

8.2. Patrimoniul cultural construit

Semnificația patrimoniului construit este dată în principal de valoarea sa istorică, de multitudinea epocilor și evenimentele ce reprezintă reperiile devenirii populației de pe teritoriul județean sau regional.

Datorită faptului că teritoriul actual al județului a fost una dintre ariile de veche și intensă populare din Depresiunea Transilvaniei, vestigiile arheologice și monumentele istorice sunt numeroase și de mare valoare.

Dintre acestea se remarcă valorile de patrimoniu cultural de interes național incluse în Planul de Amenajare a Teritoriului Național – Secțiunea a III-a Zone Protejate.

Teritoriul județului Mureș constituie un spațiu care concentrează importante valori de patrimoniu construit istoric, arheologic și arhitectural.

Tabelul. 8.13. Repartiția ponderală a categoriilor de monumente istorice în anul 1992

Categorii de monumente	Număr	%
a) monumente arheologice	242	23,82
b) monumente de arhitectură	732	72,11
c) monumente de artă monumentală	12	1,18
d) monumente funerare și case memoriale protejate	28	2,75
TOTAL județ Mureș	1015	100

Vestigii ale culturii neolitice, ale civilizației antice și feudale, monumente istorice și de artă religioasă, obiective de arhitectură industrială și civilă se dispune în numeroase areale și localități în cadrul județului.

Problemele patrimoniului construit județean se raportează la dispunerea spațială, starea fizică și desemnarea destinației acestora în vederea conservării și protecției pe o durată cât mai îndelungată.

Lista Monumentelor Istorice din 2004 în județul Mureș relevă prezența a nu mai puțin de **1015 monumente**

istorice, din care 242 monumente arheologice, 732 monumente de arhitectură, 12 monumente de artă monumentală și 28 monumente funerare și case memoriale protejate. Cel mai mare număr de

monumente de arhitectură sunt grupate în perimetrul municipiilor Sighișoara (214) și Târgu-Mureș (184), reprezentând 39,2% din numărul total.

Dintre obiectivele cuprinse în listele de inventariere menționate, se remarcă valorile de patrimoniu cultural de interes național incluse în Planul de Amenajare a Teritoriului Național – Secțiunea a III-a Zone Protejate.

Păstrarea și punerea în valoare într-un mod corespunzător a acestor bunuri de patrimoniu cultural construit este în același timp și o problemă de amenajare responsabilă a teritoriului, modul de protejare al teritoriilor deținătoare de astfel de valori fiind reglementat prin Legea nr. 5/2000 privind aprobarea P.A.T.N. – Secțiunea a III-a – Zone protejate.

Aceasta constituie cadrul legal prin care se stabilesc valorile culturale – monumentele istorice de valoare națională excepțională – pentru care se declară instituirea de zone protejate care să contribuie în mod esențial la păstrarea monumentelor istorice în integritatea lor ca bunuri de interes public și a potențialului estetic pe care acestea îl însumează.

Metodologia de stabilire a zonelor construite protejate de interes național a constat în aplicarea criteriilor de evaluare a teritoriului privind patrimoniul cultural național construit, respectiv valoare istorică, urbanistică, etnografică și memorială.

Aplicarea acestei metode de analiză a avut ca punct de referință unitatea administrativ – teritorială.

Ierarhizarea zonelor construite protejate s-a făcut pe patru grade de interes, în funcție de complexitatea și concentrarea valorilor de patrimoniu cultural, respectiv: concentrare foarte mare, concentrare mare, concentrare medie, concentrare mică.

Astfel în Legea nr. 5/2000, în anexa nr. III sunt evidențiate unitățile administrativ – teritoriale cu concentrare foarte mare a patrimoniului construit cu valoare culturală de interes național. În județul Mureș sunt menționate următoarele:

- municipiile Târgu Mureș, Reghin, Sighișoara și Târnăveni;
- orașele Iernut, Luduș, Sărmașu;
- comunele Acățari, Adămuș, Apold, Atintiș, Bahnea, Batoș, Băgaciu, Bălăușeri, Bichiș, Bogata, Brâncovenești, Ceuașu de Câmpie, Cucerdea, Cuci, Daneș, Gălești, Gornești, Lunca, Nadeș, Panet, Păsăreni, Saschiz, Sâncraiu de Mureș, Suseni, Vânători.

Din *Lista monumentelor istorice DMASI* un număr de 16 monumente istorice au fost apreciate de către specialiștii din Ministerul Culturii și avizate de Comisia Națională a Monumentelor Istorice ca având valoare națională excepțională. În conformitate cu anexa III din Legea nr. 5/2000 prezentăm

lista valorilor de patrimoniu cultural de interes național (monumente istorice de valoare națională excepțională):

I. Monumente și ansambluri de arhitectură

Cetăți

1. Cetatea Târgu Mureș - Municipiul Târgu Mureș
2. Cetatea Saschiz - Comuna Saschiz, satul Saschiz

Biserici fortificate - cetăți

3. Cetatea sătească cu biserica - Comuna Vânători, satul Archita

Castele, conace, palate

4. Castelul Bethlen - Comuna Daneș, satul Criș
5. Palatul Teleky - Comuna Gornești, satul Gornești

Clădiri civile urbane

6. Casa Vlad Dracul - Municipiul Sighișoara
7. Casa cu cerb - Municipiul Sighișoara

Ansambluri urbane

8. Ansamblul urban fortificat - Municipiul Sighișoara

Biserici din lemn

9. Biserica Sfinții Arhangheli - Comuna Lunca, satul Baița
10. Biserica Sfântul Ioan Botezatorul - Comuna Ceuașu de Câmpie, satul Porumbeni
11. Biserica Sfinții Arhangheli - Comuna Pănet, satul Pănet
12. Biserica de lemn Sfântul Nicolae - Orașul Reghin
13. Biserica Sfinții Arhangheli – Orașul Sărmașu, satul Sarmasel
14. Biserica Sfinții Arhangheli - Comuna Gălești, satul Troița
15. Biserica Sfântul Nicolae - Comuna Acățari, satul Văleni

Biserici și ansambluri mănăstirești

16. Biserica din Deal - Municipiul Sighișoara

II. Monumente și situri arheologice

Rezervații arheologice cuprinzând situri cu niveluri de locuire pe perioade îndelungate - așezări și necropole:

1. Așezare și necropole – Municipiul Sighișoara, în punctul "Dealul Viilor", localitatea Viilor

Având în vedere prezența în ponderi însemnate ridicate a monumentelor din județul Mureș în raport cu majoritatea celorlalte județe din țară se impune ca județul Mureș trebuie să fie obiectul unei atenții sporite în ceea ce privește contribuția statului la protejarea monumentelor istorice.

Referitor la monumentele istorice de valoare națională excepțională evidențiate de Legea nr. 5/2000 se constată că la nivelul județului Prahova ele reprezintă cca. 2,4% din numărul total pe țară (662).

Prin intermediul **Planului Național de Restaurare pe 2006** s-a inițiat (demers continuat și pe parcursul anului 2007 și 2008) demararea lucrărilor la fortificațiile cetății medievale din Sighișoara, precum și a Bisericii evanghelice fortificate de la Saschiz (consolidarea structurii bisericii și a turmului, lucrări de restaurare a arhitecturii, amenajări exterioare, realizarea unui canal pluvial etc.), precum și a Bisericii de lemn din Lăpușna (lucrări de conservare și de restaurare a picturii pe lemn).

Monumente istorice în județul Mureș¹

Județul Mureș, ca unitate administrativă modernă, a fost format (ca toate celelalte județe din Transilvania) pe parcursul perioadei 1876-1968, trecând prin mai multe etape istorice. Aspectul cel mai important în perspectiva geografiei istorice este faptul că localitățile de pe teritoriul județului au aparținut, din primele secole ale mileniului al doilea până-n 1876, mai multor instituții administrative de tip feudal, mai mult sau mai puțin diferite din punct de vedere natural, economic, politic-administrativ și cultural. Aceste diferențe explică trăsăturile economice, etnice, sociale și culturale specifice și evoluția istorică diferită a unor zone respectiv localități. Astfel județul cuprinde totalitatea localităților din fostul Scaun Secuiesc Mureș (în centrul și estul județului), câteva sate din Scaunul Secuiesc Odorhei (în est, pe malul stâng al Târnavei Mici), mare parte din comitatele medievale Târnavă (în sud-vest) și Turda (în vest și nord), câteva localități din comitatele Alba Inferior, Alba Superior (în sud), Cluj (în nord-vest), iar în sud-est cea mai mare parte a fostului Scaun Săsesc Sighișoara. Astfel județul, deși coerent din punct de vedere geografic și economic, este un „colaj cultural”.

Din punct de vedere etno-cultural județul Mureș, respectiv unitățile administrative din trecut ce l-au precedat are (sau avea până nu demult) semnificative comunități românești, maghiare (inclusiv populația „secuiască”), germane („săsești”) și de romi (în evul mediu existau și așezări cu populație

¹ Bibliografie: Francisc Csorban (2008): *Monuments historiques dans le département de Mures, in Villes et pays d'art et histoire de Roumanie*, p. 141 – 148.

ucraineană, „rusă”), iar din punct de vedere religios-confesional întâlnim în trecutul și prezentul județului comunități de ortodocși, romano-catolici, reformați (calvini), greco-catolici, evrei, unitarieni, evanghelici (luterani) și neoprotestanți. Toate aceste entități etnice, lingvistice și religioase și-au adus contribuția la dezvoltarea culturală și economică a ținutului.

Evoluția social-politică a Transilvaniei în evul mediu și în epocile post-medievale se oglindește în vestigiile arhitecturale din județ. Trebuie înțeles că patrimoniul arhitectural moștenit din epocile mai vechi este „selectiv”: au durată mai lungă clădirile comunitare, realizate cu imense eforturi fizice și financiare ale elitelor ori comunităților organizate, autonome ale orașelor, prin coordonarea activității unui număr mare de specialiști (zidari, pietrari, dulgheri, sticlari, pictori, fierari etc.) și „salahori”: cetăți, biserici, fortificații orășenești, clădiri publice. Realizarea acestor clădiri fructifica experiența culturală a unor mari civilizații europene din trecut (Occidentul, Bizanțul), prin deplasarea unor specialiști și răspândirea lentă, uneori esoterică a cunoștințelor (empirice). Astfel identificarea modelelor și influențelor stilistice a creat metodologia istoriei artei și a permis studii aprofundate privind legătura dintre procesele sociale și culturale. Însă tocmai cele mai răspândite, cele mai numeroase construcții din trecut au dispărut, de obicei fără urmă: clădirile de locuit și anexele gospodărești ale straturilor sociale inferioare, ale celor mulți și sărmani, ale țăranilor și sărăcimii de la orașe. Aceste construcții – vernaculare - foloseau materialele din natură, aflate la fața locului (pământ, lemn, piatră), și ofereau manifestarea unor tradiții tehnice și spirituale străvechi, de mare valoare culturală. Spre diferență față de arhitectura elitelor, arhitectura vernaculară constituie mai mult obiect de studiu pentru etnologie, etnografie, antropologie culturală. Prin urmare valoarea de „document istoric” a moștenirii arhitecturale este relativă și parțială, și trebuie să fie completată cu preocupări privind cunoașterea și valorificarea culturală și a patrimoniului vernacular.

Conform Listei Monumentelor Istorice din 2004 în județul Mureș se află **1015 monumente istorice**, din care 242 monumente arheologice, 732 monumente de arhitectură, 12 monumente de artă monumentală și 28 monumente funerare și case memoriale protejate. Cel mai mare număr de monumente de arhitectură se găsește la Sighișoara (214) și la Târgu-Mureș (184).

Descoperirile arheologice (urmele de locuințe, necropolele) demonstrează locuirea ținutului din vremuri străvechi. Însă primele semne ale unei arhitecturi monumentale, realizată din materiale durabile, provin din epoca apartenenței Daciei la Imperiul Roman:

- așezările romane de la Batoș, Bogata, Chețani, Cristești, Eremitu, Iernut, Ivănești, Mărculeni, Ogra, Ormeniș, Ozd, Papiu Ilarian, Petrilaca de Mureș, Saschiz, Sângeorgiu de Pădure, Tăureni, Voiniceni, Călugăreni, Sighișoara, Sărățeni.

- urmele de drumuri romane la Grăușorul, Livezeni, Murgești, Nazna, Vețca,

- castele romane de la Brâncovenești, Călugăreni, Sărățeni, Sighișoara, Târnăveni, ne ajută la identificarea etapelor primare ale așezărilor omenești de mai târziu. Astfel de exemplu materialul castrelor romane de la Brâncovenești ori Sărățeni, ruinate în perioada migrațiilor, a fost refolosit în evul mediu, în siturile inițiale.

Arheologia, trecând de la sfârșitul secolului XIX. de la etapa descoperirilor întâmplătoare la cea științifică, modernă de acum, contribuie la clarificarea unor etape istorice (vechi, antice ori medievale) pentru care nu există suficiente izvoare de altă natură. Cercetări arheologice din secolul XX. și XXI. aduc cunoștințe noi despre istoria medievală a orașelor Târgu-Mureș, Sighișoara, Reghin, a unor așezări și fortificații medievale dispărute (cetatea Gurghiu - distrusă în sec. XVII., Ghindari, Măgherani, Nazna, importantul centru medieval timpuriu de la Morești).

Cele mai vechi clădiri medievale din județul Mureș care au ajuns, măcar parțial, până la noi sunt **cetățile**. Probabil cetatea de la Sighișoara, din jurul actualei Biserici din Deal, exista deja înainte de sf. sec. XII., data presupusă a stabilirii populației săsești în valea Târnavei Mari respectiv a fondării orașului. În partea răsăriteană a fostului comitat Turda (ținutul Reghinului) se cunosc mai multe cetăți medievale.

Fig. 8.16. Sighișoara - Centrul istoric

Actualul castel fortificat, construcție caracteristică perioadei Renașterii, de la Brâncovenești, s-a dezvoltat pe structura unei puternice cetăți pomenite deja înainte de invazia mongolă din 1241-42. Alte cetăți cândva importante, dispărute în secolele ulterioare, se cunosc din documente medievale și din cercetări arheologice la Ideciu, la Aluniș (cetatea „Mentő”), ambele în comitatul Turda respectiv, în comitatul Târnavă, la Gogan-

Varolea.

După 1395 devin din ce în ce mai frecvente incursiunile turcilor și tătarilor în Transilvania, ceea ce duce la răspândirea unor construcții de apărare în secolele XV-XVI.

- **Orașele** mai importante se fortifică. Pe teritoriul județului nostru Sighișoara era singurul „oraș liber regesc” în această perioadă (Târgu-Mureșul va dobândi acest rang abia la începutul secolului XVII, desigur pentru importanța sa economică și culturală, activitatea breslelor, dar nu în ultimul rând pentru fortificația ridicată în acea perioadă, inspirată de exemplul Brașovului)

- **În comitate** societatea se împărțea în nobile (proprietari de moșii, unde producția agricolă se realiza prin folosirea muncii iobagilor) și iobagi (la care se adăugau locuitorii orașelor și târgurilor, clerul și alte grupuri social-profesionale cu statut social stabilit prin legislația epocii). Aici se construiesc noi reședințe nobiliare fortificate, ori cele vechi se întăresc, respectiv se transformă în cetăți puternice. Asemenea **castele fortificate** se ridică la Iernut, în comitatul Târnava (existând și azi), la Albești, fostul comitat Alba Superior, lângă Sighișoara (castelul a fost demolat între cele două războaie mondiale), în Gornești, fostul comitat Turda, Sânpaul, fostul comitat Târnava (cetăți transformate ulterior în castele în stil baroc, în sec. XVIII. când a dispărut pericolul atacurilor turcești ori tătărești). Cetatea Gurghiului este amintit la sfârșitul secolului XIV. Una dintre cele mai frumoase fortificații din

această perioadă e complexul castelului Bethlen din Criș (comitatul Alba Superior), azi comuna Daneș, din sec. XVI-XVII.

O valoare aparte reprezintă complexul castelului Bornemisza de la Gurghiu (azi grup școlar forestier), cu componente din sec. XVII (renaștere) și XVIII (baroc), și cu imensul parc dendrologic, ultim reprezentant (împreună cu parcul din jurul castelului de la Gornești) al „parcurilor englezești”, atât de caracteristice reședințelor nobiliare din secolele XVIII-XIX. Alte castele ori conace de sorginte renașcentistă, deja axate pe eleganță și confort, dar mai păstrând și elemente de apărare (turnuri de colț, mici bastioane, metereze, eventual ziduri de incintă cu mici bastioane) au existat la Bahnea (unul s-a păstrat până azi, celălalt demolat în deceniul

*Fig. 8.17. Brâncovenesti – Castelul Kendy - Kemény
sec. XVI sec. XIX*

4 din sec. XX), Idrifaia, Albești, Ozd, Bichiș, Chendu Mare.

Aceste construcții corespundeau, din punctul de vedere al forței de apărare răspândirii puștilor și tunurilor de calibru mai mic (astfel pe parcursul secolului XVII. au ajuns depășite de evoluția rapidă a tehnicii militare – ceea ce explică abandonarea ori demolarea lor ulterioară, ori păstrarea unora din conservatorism, din respect pentru moștenirea istorică), iar din punctul de vedere al artei arhitecturale (sisteme de boltire, decorații sculptate ori pictate) constituie cea mai valoroasă moștenire a stilului renașterii pe pământul Transilvaniei.

- În ținuturile autonome (**scaune**) **ale sașilor și secuilor** în evul mediu nu erau nobili. La sași acest aspect al societății s-a păstrat până la sfârșitul relațiilor feudale (mijlocul secolului XIX.), însă în scaunele secuiești, începând din secolul XVII. apare și o mică nobilime, ce se ocupa de agricultură, se înrola în armată ori urma cariere de funcționari ori de cărturari (preoți, învățători). Acești mici nobili erau prea săraci să-și poată construi reședințe fortificate - . În multe sate din Scaunul Mureș existau până în secolul XX. reședințe ale acestor familii, numite „curii” (conace) – se mai pot vedea asemenea clădiri, mai modeste (Ghindari, Trei Sate) ori mai pretențioase (Călimănești, Dumitrești).

Astfel în aceste ținuturi nu se nasc cetăți feudale ori castele fortificate, ci se întărește singura construcție durabilă din localitate: biserica. În aceste zone apar ca urmare niște construcții -„hibrid” de mare varietate formală, extrem de pitorești (ce reprezintă un imens potențial turistic). Cetatea de la Târgu-Mureș s-a dezvoltat în jurul fostei biserici franciscane. Asemenea fortificații au existat și în jurul bisericii medievale din Reghin, dar au dispărut în sec. XIX. Biserici fortificate săsești bine păstrate se pot vizita azi în Saschiz, Cloașterf, Apold, Saeș. Saschizul, așezare aflată pe Lista Patrimoniului Mondial al UNESCO, pe lângă biserica sa în stil gotic târziu, un turn puternic și o porțiune de zid din

Fig. 8.18. Saschiz - Cetate sec. XIV sec. XVIII

vechea fortificație a bisericii mai păstrează, pe dealul apropiat, o cetate originală din sec. XV de dimensiuni mari, rămasă în stare bună până în sec. XX. Cetatea a fost ridicată de către populația a 4 sate din zonă, prin munca locuitorilor. Patrimoniul comunei mai conține locuințe tradiționale și clădiri publice (școală, primărie) de o certă valoare arhitecturală.

După 1700 Transilvania e integrată în Imperiul Habsburgic – ceea ce va aduce o relativă stabilitate politică și economică. Tehnica

militară după această perioadă ar fi justificat ridicarea unor fortificații de tip Vauban – însă îndepărtarea ținutului față de frontierele din sud, respectiv importanța mai redusă a așezărilor nu justificau asemenea investiții (realizate în epocă la Alba-Iulia, Timișoara, Arad). Fortificația din Sighișoara a rămas în grija administrației orașului, iar la Târgu-Mureș în cetate s-a instaurat armata, care s-a retras abia în a 2-a jumătate a secolului XX.

Secolul XVIII este epoca consolidării economice a Transilvaniei, după luptele antiotomane și mișcările sociale din veacul precedent – nobilimea mare și mijlocie își repară ori modernizează vechile **reședințe** sau construiește conace ori castele noi. Exemple ar fi deja pomenitele castele de la Sânpaul, Gornești, ori castelele din Teremia, Ierņuteni, Voivodeni, Dumbrăvioara, Corunca. Un exemplu târziu al acestui gen e castelul în stil neogotic de la Zăul de Câmpie (sf. sec. XIX). Familiile nobiliare din județ ridică la Târgu-Mureș, la sfârșitul secolului XVIII respectiv la începutul celui următor un număr de palate: reședințe nobiliare cu două niveluri, cu bolți și elemente decorative caracteristice stilului baroc ori neoclasic (actuala clădire a muzeului etnografic ori cea a Tribunalului).

Cealaltă categorie importantă a moștenirii arhitecturale este **cea a bisericilor**. În arhitectura religioasă din Transilvania se manifestă stilul romanic, până pe la sfârșitul secolului XIII. Asemenea biserici existau cu siguranță la Sighișoara, Reghin și Târgu-Mureș, dar nu s-au păstrat. Doar câteva biserici sătești au păstrat elemente structurale ori decorative caracteristice stilului romanic, de ex. actualele biserici reformate de la Sântana-Mureș, Hărțau ori Bâra.

Extinderea unor așezări, creșterea populației, ori distrugerea unor construcții mai vechi a impus ridicarea unor biserici noi, ori refacerea, extinderea celor vechi. În secolul XIV apare și prin Transilvania noua soluție structurală a goticului, ce a permis realizarea unor spații mai mari decât mai înainte – și a generat soluții decorative noi. Aceste biserici gotice fructificau cuceririle arhitecturii

Fig. 8.19. Răstolița - Biserica Sfântul Nicolae (1750)

marilor catedrale din centrul și occidentul Europei, însă desigur la dimensiuni mai mici – deoarece Transilvania se găsea la frontiera dintre sistemul economic-cultural occidental și spațiul de influență otomană, și nu exista o stabilitate politică care să permită dezvoltarea economică și acumularea unor resurse financiare necesare creșterii orașelor și realizării unor investiții de anvergură. Astfel în zona județului Mureș avem două structuri gotice mai mari la Sighișoara: Biserica din Deal (Bergkirche, sec.

XIV, gotic timpuriu) și biserica fostei mănăstiri dominicane (Klosterkirche, sc. XV, gotic matur), și una la Târgu-Mureș, biserica „Cetății” (biserica fostei mănăstiri franciscane, din sec. XIV, după reformă aparținând cultului reformat – calvin). Un alt edificiu gotic valoros, de dimensiuni mai mari e vechea biserică parohială, azi evanghelică din Reghin, din sec. XIV. Numeroase biserici sătești păstrează elemente ale goticului. Printre cele mai frumoase sunt biserica unitariană de la Sânvăsii, cele reformate de la Gogan-Varolea, Sângeorgiu de Pădure, Fântânele, Gornești, Dipșa, Văleni.

Bisericile ortodoxe de lemn, ale populației românești sunt menționate pe teritoriul județului încă din evul mediu (Fărăgău sec. XVI, Cozma, sec.XV, Grebenisu de Câmpie, 1447, Miheșu de Câmpie 1427, Pogăceaua, începutul secolului XVI, Sălcud, în jur de 1500). Ele se înmulțesc în secolele următoare, constituind azi un corpus foarte bogat și variat de construcții, în toate părțile județului.

În sec. XVII-XVIII multe biserici protestante și catolice maghiare sunt reparate, unele primesc, în locul bolților prăbușite tavane casetate (Fântânele, Maiad, Sângeorgiu de Mureș). În aceeași perioadă

Fig. 8.20. Ceaușu de Câmpie-Clopotniță (1570)

se răspândesc turnurile-clopotniță de lemn la bisericile din ținut (Ceuașu – din 1570, Trei Sate, Porumbeni, Sântana-Nirajului).

Un monument unic e mica mănăstire franciscană din Călugăreni, ctitorită de călugări din Bosnia și familia nobiliară din zonă Tholdalagi – complexul realizează o inedită „sinteză” între elemente stilistice renescentiste și baroce și o tratare „vernaculară” a structurilor și spațiilor. Într-o epocă, în care biserica romano-catolică era marginalizată și exista un cler catolic foarte redus la număr – și precumpănea confesiunea reformată, a domnitorilor Transilvaniei. În biserică se păstrează altarele originale (în stilul baroc timpuriu) și câteva morminte în aceeași tratare cultă-vernaculară.

Marea cezură în istoria culturală a Transilvaniei a fost sfârșitul Principatului – al unui stat ce a existat între cca. 1556-1700 (s-a structurat treptat, și desființarea sa a fost tot treptată), respectiv integrarea teritoriului în Imperiul Habsburgic. A urmat marginalizarea confesiunilor protestante (reformați, evanghelici, unitarieni), sprijinirea bisericii romano-catolice, unirea cu Roma a unei părți a românilor, cu importante consecințe ulterioare privind emanciparea politică a românilor. Până la sfârșitul secolului XVIII. nu se construiesc biserici protestante și ortodoxe. Însă în sec. XVIII se ridică numeroase biserici greco-catolice (Ungheni, Târgu-Mureș) de piatră. După Diploma de Toleranță a împăratului Iosif II. un număr foarte mare de biserici reformate, unitariene și ortodoxe se construiesc (Tg. Mureș, „biserica mică” reformată, Pădureni, Cuișd), respectiv biserici ortodoxe (Saschiz, Sighișoara, Apold) într-un stil simplificat, dar cu elemente ale barocului.

Fig. 8.21. Târgu Mureș - Palatul Culturii sec. XX

În secolul XX, după Marea Unire, se ridică la Târgu-Mureș, Sighișoara, Sovata, precum și în numeroase sate un șir de biserici ortodoxe și greco-catolice monumentale, în stil neobizantin, de calitate estetică remarcabilă.

Perioada de o jumătate de secol ce a precedat primul război mondial a adus și zonelor ce compun azi județul Mureș o certă dezvoltare economică, culturală și urbană. Prin înființarea după 1876 a comitatelor Târgu-Mureș, Sighișoara și Târnăveni devin reședințe de comitat, construindu-se

impunătoare clădiri administrative ori publice (prefecturi, judecătoria, școli, bănci, gări, oficii poștale, hoteluri, magazine) precum și importante construcții industriale (fabrici, ateliere, poduri, locuințe de serviciu, centrale electrice), în stilurile caracteristice ale epocii: eclectic și Art Nouveau (ori Sezession, denumirea acestui stil în Europa Centrală). Încheiem inventarierea succintă a moștenirii arhitecturale a județului Mureș cu importante construcții târgu-mureșene datorate acestei tendințe stilistice: Palatul Culturii, fosta Primărie (actualul Consiliu Județean), mai multe școli, foste ori actuale bănci și un număr mare de clădiri de locuit.

Ce s-ar mai cere menționat? Au fost omise, dar fac parte din valoroasa zestre culturală a județului clădirile religioase sau comunitare ale evreilor (sinagogile din Târgu-Mureș și Târnăveni, fostul centru cultural evreiesc din Târgu-Mureș, vechiul cimitir evreiesc din Reghin). Ori lucrările realizate aici ale unor arhitecți de talie mondială (Thoroczkai Wigand Ede, Kós Károly). Sau căile ferate cu toate construcțiile conexe, de ecartament normal, existente și azi, dar și cele înguste, desființate în ultima vreme (liniile Sibiu-Agnita-Sighișoara-Vurpăr și Band-Târgu-Mureș-Praid) – aceste investiții la timpul lor constituiau un eficient motor al dezvoltării economice, sociale, culturale. Un capitol aparte al arhitecturii ar fi și cel „de loisir”: stațiunile balneare ce fructifică calitățile curative ale izvoarelor sărate (Sovata, Ideciu, Jabenita) ori ștrandul din Târgu-Mureș. Sau clădirile dedicate vânătorilor care s-au desfășurat prin codrii imenși ai Carpaților...

Toate aceste construcții, ridicate pe parcursul a secole și milenii, unele existente și azi, altele dispărute, sunt mărturie impulsurilor creatoare ale locuitorilor acestor meleaguri, ale capacității de a raționaliza și înfrumuseța cadrul existențial. Și contactelor fecunde cu evoluțiile tehnice și culturale ale Europei.

Analiză swot a patrimoniului cultural din județul Mureș

PUNCTE FORTE

- existența unui ansamblu bogat și diverse de bunuri cu valoare de patrimoniu cultural, repartizate relativ echilibrat în profil teritorial;
- existența unui cadru complet și coerent de reglementare juridică a domeniului;
- existența unor programe naționale și regionale pentru cercetarea, conservarea și restaurarea obiectivelor patrimoniului cultural;
- crearea de noi locuri de muncă și diversificarea tipologiei ocupaționale în domeniul cercetării, conservării, restaurării, utilizării și reutilizării monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice sau a altor obiective ale patrimoniului cultural;
- intensificarea consumului și diversificarea piețelor interesate de bunurile și de serviciile din domeniu;

- constituirea de rețele informatice specializate, în vederea facilitării accesului și a structurării ofertei de servicii;
- extinderea și permanentizarea colaborărilor bilaterale, regionale și internaționale în scopul protejării și punerii în valoare a patrimoniului cultural național;
- existența personalului de specialitate
- existența unei baze materiale (depozite, aparatură, spații expoziționale, laboratoare de restaurare) în vederea asigurării funcționării prin finanțare de la bugetul de stat sau de la bugetele locale.

PUNCTE SLABE

- insuficiența programelor de formare și de specializare a resurselor umane prin învățământul formal și prin cel paraformal;
- lipsa unor preocupări sistematice ale autorităților publice locale privind reinserția monumentelor istorice în spațiul comunitar și valorizarea potențialului lor ca factor de creștere a calității vieții populației;
- lipsa unei abordări intersectoriale privind punerea în valoare a patrimoniului cultural, îndeosebi în relație cu turismul și industria hotelieră, construcțiile civile, transporturile, alte servicii pentru consumator;
- insuficiența personalului de specialitate în domeniul managementului de proiecte sau managementului cultural;
- deficiențe strategice și manageriale sub aspectul perceperii și promovării activităților culturale drept produse destinate consumului cultural, relevate în:
 - activitate de promovare redusă;
 - schimburi culturale reduse, la nivel național și în special internațional;
 - activitate culturală redusă în raport cu potențialul patrimoniului deținut;
 - activitate redusă de fund-raising;
 - lipsa studiilor și cercetărilor constante asupra publicului;
 - număr redus de parteneriate (cu autoritățile locale, organizații non-guvernamentale, alte instituții, mass-media)
 - implementarea extrem de redusă a normelor și metodologiilor specifice de actualitate la nivel european;
 - insuficiența formelor de asociere, în afara cadrului instituțional a specialiștilor în domeniul patrimoniului.

- nepăsarea administrației locale și a populației față de distrugerea înainte și după 1989 a unor monumente valoroase (ex. castelele din Sânpaul, Ozd, Mihai Viteazu, Boiu, Idrifaia, Voivodeni), ori exploatarea necorespunzătoare a acestora (castele sau conace la Mica, Bichiș, Ghejea-Luduș etc.)
- insuficienta conștientizare de către populația și administrația locală a valorii culturale a patrimoniului cultural local
- insuficiența tratării specifice în cadrul legislației privind protecția monumentelor a unor categorii de monumente, inclusiv dificultățile privind clarificarea dreptului de proprietate, a drepturilor și obligațiilor proprietarilor, lipsa unei politici conștiente de acordarea unor facilități din partea administrației:
 - monumente de arhitectură vernaculară: biserici de lemn, turnuri clopotniță de lemn, case de locuit din materiale tradiționale: lemn, pământ, piatră
 - monumente de “arheologie industrială” (mori de apă, căi ferate, poduri, gări, fabrici, ateliere)
 - patrimoniul arhitectural specific al stațiunilor și așezămintelor balneare (la Sovata, Ideciu, Jabenia)

OPORTUNITĂȚI

- accesarea fondurilor structurale în vederea reabilitării și conservării unor obiective cultural-istorice de importanță majoră;
- concurența scăzută în oferta culturală;
- existența programelor de finanțare naționale și internaționale altele decât cele din Fondurile Structurale;
- poziționare favorabilă pentru includerea în circuite turistice.
- existența (în unele cazuri) a relațiilor de localități înfrățite din alte țări

AMENINȚĂRI

- posibilitatea afectării de către o serie de fenomene din categoria riscurilor naturale (seisme, alunecări de teren, inundații - situație diferențiată, de la un obiectiv la altul și de la o localitate la alta). În acest sens *Harta privind clasificarea riscului seismic al României este în curs de elaborare, iar INMI va realiza actualizarea permanentă a acesteia.*
- lipsa de interes (“abandonarea”) față de monumentele sau obiectivele patrimoniului cultural din partea autorităților locale, proprietarilor și administratorilor acestora (persoane fizice și juridice, clerul: cazul unor biserici de lemn, castele și conace, vile, mori);

- birocrăția excesivă care trebuie surmontată de către cei care au inițiativă în vederea reabilitării și aplicării măsurilor de conservare a monumentelor;
- lipsa de claritate în atribuirea responsabilităților și lipsa revizuirii legislației la capitolul sancțiuni și aplicarea acestora;
- creșterea vandalismului și furturilor care vizează monumentele din patrimoniul cultural (exemplu: colecția bisericească din biserica Nadeșa, incendierea în 1990 a bisericii de lemn din Valea);
- control insuficient asupra noilor construcții ce alterează mediul tradițional și lipsa documentațiilor de urbanism cu reglementări de intervenție în zonele istorice protejate, aflate în sarcina autorităților publice locale;
- pierderea interesului publicului față de rolul și importanța istorică și culturală a monumentelor de patrimoniu cultural;
- scăderea alocațiilor bugetare și, implicit, a posibilităților de finanțare;
- neinclusiunea în circuitele turistice culturale europene sau internaționale;
- interesul scăzut al mass-mediei pentru evenimentele culturale;
- scăderea interesului privind colaborarea cu ministere ale culturii din țările cu tradiție în protejarea patrimoniului sau alte organizații internaționale pentru facilitarea schimburilor între specialiști.

Principalale **disfuncționalități** constatate vizează:

- potențialul de comunicație redus al unor așezări cu obiective cultural-istorice însemnate: satele aparținătoare de comuna Daneș (cu excepția centrului de comună), Apold, zona Nirajului și Câmpia Transilvaniei coroborată cu o bază de cazare slab dezvoltată (dădv al mărimii, diversității structurale și tipologice, a gradului de confort și a serviciilor oferite), concentrată numai în centrele urbane de tradiție (Târgu Mureș, Sighișoara, Reghin, Târnăveni) și stațiunea balneoclimaterică Sovata, fiind dezavantajate atât noile centre urbane cât și o serie de zone precum Subcarpații Transilvaniei și Câmpia Transilvaniei, fapt care se repercutează negativ asupra cererii turistice potențiale și opțiunilor acesteia;
- insuficiența programelor de formare și de specializare a resurselor umane prin învățământul formal și prin cel paraformal
- lipsa materialelor de promovare a imaginii turistice a obiectivelor cultural-istorice de atractivitate deosebită;
- lipsa managementului informațiilor teritoriale din domeniul turismului;
- lipsa unor preocupări sistematice ale autorităților publice locale privind reinserția monumentelor

istorice în spațiul comunitar și valorizarea potențialului lor ca factor de creștere a calității vieții populației;

- lipsa unei abordări intersectoriale privind punerea în valoare a patrimoniului cultural, îndeosebi în relație cu turismul și industria hotelieră, construcțiile civile, transporturile, alte servicii pentru consumator;
- insuficiența personalului de specialitate în domeniul managementului de proiecte sau managementului cultural;
- deficiențe strategice și manageriale sub aspectul perceperii și promovării activităților culturale drept produse destinate consumului cultural, relevate în: activitatea de promovare redusă, schimburile culturale reduse (atât la nivel național și în special internațional), activitate culturală redusă în raport cu potențialul patrimoniului deținut; și activitatea redusă de fund-raising);
- lipsa studiilor și cercetărilor constante asupra publicului;
- număr redus de parteneriate (cu autoritățile locale, organizații non-guvernamentale, alte instituții, mass-media);
- implementarea extrem de redusă a normelor și metodologiilor specifice de actualitate la nivel european;
- insuficiența formelor de asociere, în afara cadrului instituțional a specialiștilor în domeniul patrimoniului.

8.3. Resursele umane

La 1 ianuarie 2007, resursele de muncă ale județului Mureș erau de 363.000 de persoane, ceea ce reprezintă 62,3% din populația stabilă a județului la aceeași dată, procent mult mai ridicat decât cel din anul 2000, când resursele de muncă reprezentau doar 58,5% din populația județului. Explicația acestei creșteri constă în accentuarea procesului de îmbătrânire a populației județului, care a presupus creșterea populației adulte, apte de muncă, în defavoarea celei tinere (de până la 14 ani). Din perspectiva acestui indicator, județul Mureș se încadrează în categoria județelor cu potențial de muncă mediu spre ridicat, concentrând peste 2,6% din forța de muncă a României și 22% din cea a Regiunii Centru. Populația în vârstă de muncă, la începutul anului 2007, era de 366.700 de persoane, cu 4,2% mai mare decât în anul 2000, pe fondul intrării pe piața muncii a generațiilor născute în anii 80, când natalitatea era foarte ridicată la nivelul județului. Din totalul de 366.700 de persoane apte de muncă, 52,5% erau de sex masculin, procentul fiind justificat de îmbătrânirea mai accentuată a populației de sex feminin, cu o speranță de viață mai ridicată cu circa 7 ani față de cea a bărbaților.

Tabel 8.14. Populația în vârstă de muncă - mii persoane

De remarcat este și faptul că, la nivelul anului 2006, 18.900 de locuitori ai județului Mureș se aflau în incapacitate permanentă de muncă, precum și faptul că 19.200, preponderent femei, desfășurau o activitate generatoare de venit, deși aveau fie sub 16 ani, fie peste 60.	2000^{*)}	2001^{**)}	2002^{**)}	2003^{**)}	2004^{**)}	2005^{**)}	2006^{**)}
TOTAL	351,8	366,7	357,3	359,9	360,4	362,1	366,7
din care:							
- BĂRBAȚI	185,4	192,6	187,7	188,9	189,2	190,2	192,4
- FEMEI	166,4	174,1	169,6	171,0	171,2	171,9	174,3

Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

^{*)} Bărbați 16-59 ani și femei 16-54 ani.

^{**)} Bărbați 16-62 ani și femei 16-57 ani.

În ciuda faptului că resursele de muncă ale județului au crescut în ultimii ani, **populația ocupată s-a înscris pe un trend descendent**, scăzând de la 245.700 de persoane în anul 2000, la 236.200, la începutul lui 2007. Scăderea s-a produs **mai ales în rândul femeilor ocupate**, cu 6,2%, față de bărbați cu doar 1,3%. Scăderea populației ocupate poate fi pusă și pe seama **accentuării migrației forței de muncă către țările din vestul Europei**.

Rata de ocupare a forței de muncă, la nivelul județului Mureș, era, la începutul anului 2007, de 65,1%, față de 62,4% la nivelul Regiunii Centru și de 61,4% la nivel național. Acest indicator arată că, la nivelul județului Mureș, potențialul de muncă este mai intens exploatat decât în alte zone ale țării.

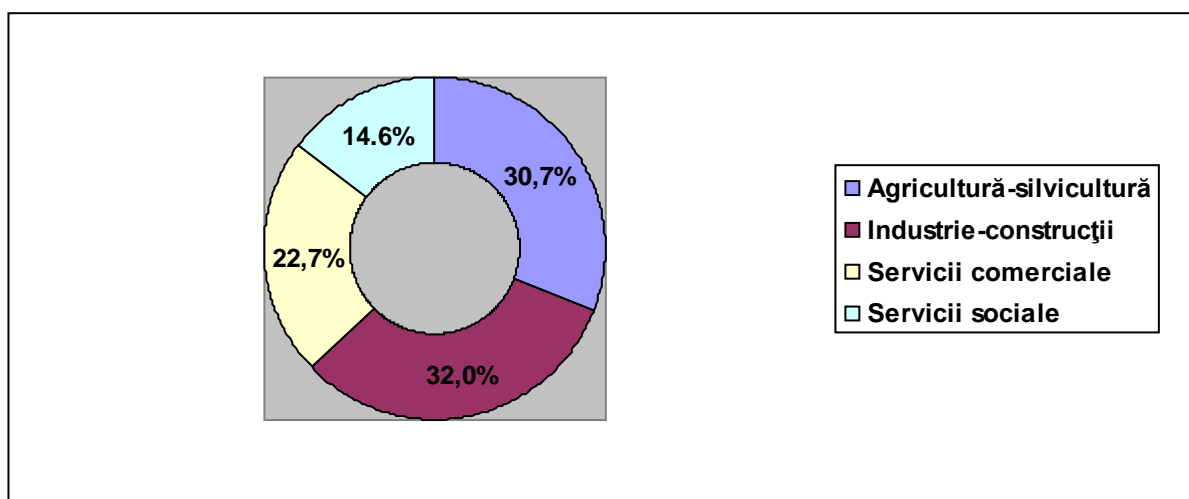

Fig. 8.23. Structura populației ocupate pe activități ale economiei naționale, Județul Mureș, la 31.12.06, Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

Analiza structurii populației ocupate din județul Mureș pe principalele activități ale economiei naționale reflectă o scădere dramatică a populației ocupate în agricultură și silvicultură cu 29,6%, numai în perioada 2000-2006. În același interval, populația ocupată în industrie a crescut cu 4,2%, iar cea din servicii a crescut cu 22,9%. Se remarcă o reorientare a populației apte de muncă dinspre sectorul primar către cel terțiar, situație specifică economiilor în tranziție, asemenea României. Pe de altă parte, agricultura a devenit principala sursă pentru migrația forței de muncă în alte țări.

În comparație cu structura ocupațională de la nivel național, județul Mureș se caracterizează printr-o pondere mai ridicată a populației ocupate în sectorul agro-forestier (30,7%, față de 29,7% la nivel național), cel al industriei și construcțiilor (32%, față de 29,3%) și o pondere mult mai scăzută a serviciilor comerciale (22,7%, față de 26,5%). Explicația constă în faptul că jumătate din populația județului trăiește în mediul rural, fiind ocupată preponderent în agricultură sau silvicultură, o treime din suprafața județului fiind ocupată de păduri. Pe de altă parte, cu excepția municipiului Târgu-Mureș, orașele județului sunt mici, ele având, mai degrabă, funcții industriale decât de servicii.

Tabel 8.15. Evoluția populației ocupate a județului Mureș, pe activități economice, în perioada 2000-2006.

Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
POPULAȚIA OCUPATĂ TOTAL din care:	245,7	239,6	240,8	243,5	234,4	236,0	236,2
Agricultură, vânătoare, silvicultură	103,1	100,4	87,1	82,9	75,9	76,8	72,6
Industrie – total	62,2	65,2	69,8	69,5	65,0	65,7	64,8
- Industrie extractivă	2,8	2,9	2,6	2,6	2,8	2,9	3,0
- Industrie prelucrătoare	53,4	56,6	61,9	62,3	57,9	58,4	57,6
- Energie electrică și termică, gaze și apă	6,0	5,7	5,3	4,6	4,3	4,4	4,2
Construcții	8,8	7,5	10,9	12,8	9,5	9,7	10,9
Comerț	21,4	20,0	26,0	27,5	27,5	28,2	30,4
Hoteluri și restaurante	2,7	2,5	2,8	3,3	4,6	3,9	4,0
Transport, depozitare și comunicații	11,1	8,7	9,3	9,4	10,5	10,1	11,1
Intermedieri financiare	2,3	1,7	1,6	1,6	1,6	1,9	1,9
Tranzacții imobiliare și alte servicii	3,5	4,0	3,9	5,1	6,4	5,7	6,1
Administrație publică și apărare	2,6	2,8	2,8	3,5	3,6	3,4	3,7
Invățământ	13,5	12,6	11,4	11,6	11,8	12,1	12,1
Sănătate și asistență socială	10,4	10,5	11,4	11,5	12,0	12,2	12,5
Celelalte activități ale economiei naționale	4,1	3,7	3,8	4,8	6,0	6,3	6,1

Cele mai dinamice ramuri ale economiei județene, din **perspectiva numărului populației ocupate**, în perioada 2000-2006, au fost: tranzacțiile imobiliare (cu o creștere de 74,3% a populației ocupate), hotelurile și restaurantele (+48,1%), administrația publică și apărarea (+42,3%), precum și comerțul (+42,1%). Pe de altă parte, **scăderi majore s-au produs în agricultură și silvicultură (-29,6%), industrie energetică (-29%) și intermediari financiare (-17,4%)**.

Numărul mediu al salariaților înregistrat la nivelul județului Mureș, la 1 ianuarie 2007, a fost de 126.141, marcând primul an de creștere. Acest nivel este totuși mai scăzut decât cel din anul 2003, când s-a înregistrat o valoare maximă de 131.130 de persoane angajate. Dacă în ultimii ani am asistat la

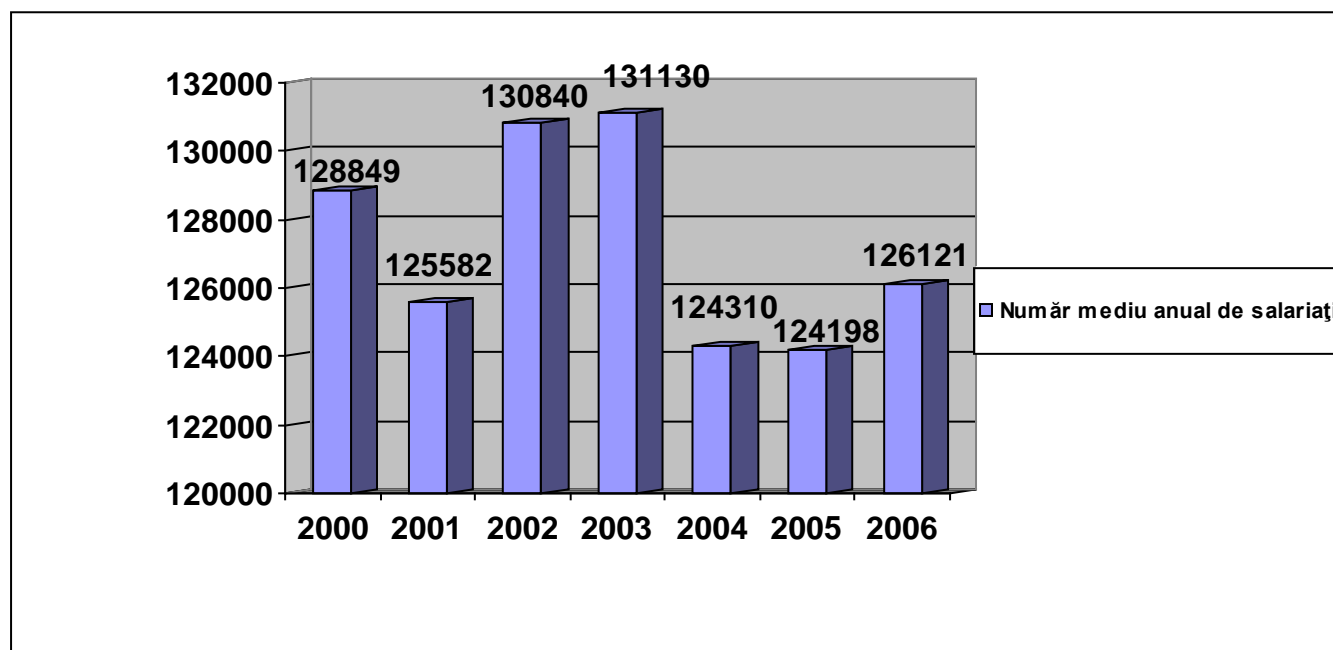

Fig. 8.24 . Evoluția numărului de salariați din județul Mureș, în perioada 2000-2006.

Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

o stabilizare a numărului salariaților, nu trebuie omis faptul că în perioada 1996-1998, numărul angajaților din județ scăzuse cu peste 20.000, pe fondul restructurării masive a unor ramuri precum industria și agricultura.

La nivelul anului 2006, peste jumătate dintre salariații mureșeni activau în unități private, în timp ce aproape un sfert lucrau în unități de interes național și local. Comparativ cu anul 2000, se remarcă o creștere a salariaților din sectorul privat cu 16%, în comparație cu o scădere a celor din sectorul public cu 33%. Scăderea cea mai accentuată se înregistrează în domeniul cooperatist, unde în ultimii 7 ani, numărul angajaților a scăzut cu 72,6%.

În ceea ce privește companiile integral private, rezultat al investițiilor străine directe realizate în județ, acestea angajau, la 31.12.2006, 6404 salariați, față de 4498 la sfârșitul anului 2000, adică o creștere procentuală a personalului de 42,4%.

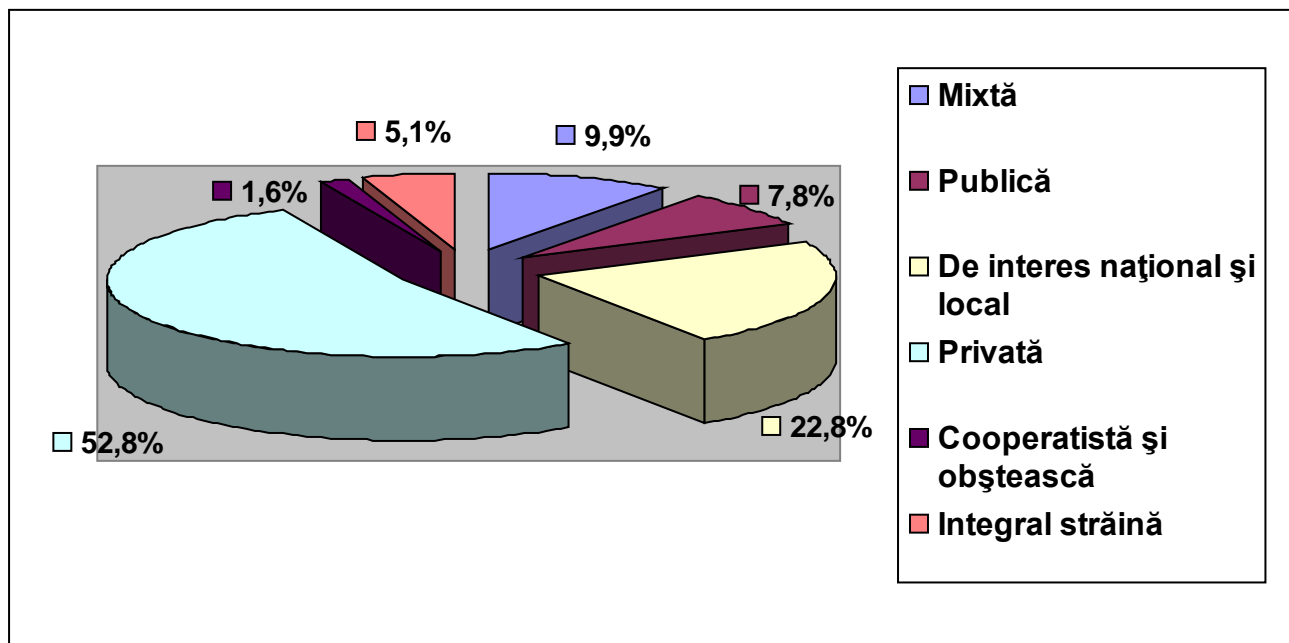

Fig. 8.25. Structura salariaților pe forme de proprietate în anul 2006 – Județul Mureș.

Sursa : Anuarul Statistic al Județului Mureș – Ediția 2007

O altă tendință manifestată pe piața județeană a muncii, în intervalul analizat, este cea de scădere a ponderii muncitorilor în numărul total al salariaților, de la 66,8% în 2000, la 55,7% în anul 2007, în favoarea persoanelor indirect productive, cu studii superioare.

Salariul mediu net pe economie, la nivelul județului Mureș, era, la nivelul lunii martie 2008, de 974 de lei, cu 12,6% mai mare decât în perioada similară din 2007 și cu 24,2% mai mare decât media anului 2006. Cele mai ridicate câștiguri se înregistrau în sectorul serviciilor (994 de lei), urmat de industrie și construcții (955 de lei) și agricultură-silvicultură (789 lei).

În comparație cu salariul mediu net înregistrat la nivelul economiei naționale, salariile angajaților din Mureș, erau, în martie 2008, cu 18,3% mai reduse. În comparație cu media regiunii Centru, salariile mureșenilor erau cu 3,2% mai reduse. Această stare de fapt creează premisele migrării forței de muncă din județ către alte zone din țară cu salarii mai ridicate (București, Cluj, Sibiu, Brașov) sau către alte țări.

Angajații din intermediari financiare se aflau în topul salariilor medii nete pentru anul 2006, cu un câștig de 1688 de lei, urmați de cei din industria extractivă (1680 de lei), industria energetică (1479 lei) și administrație publică (1416 lei). La polul opus regăsim angajații din piscicultură și pescuit (463 de lei), agricultură și vânătoare (483 lei) și hoteluri-restaurante (474 lei).

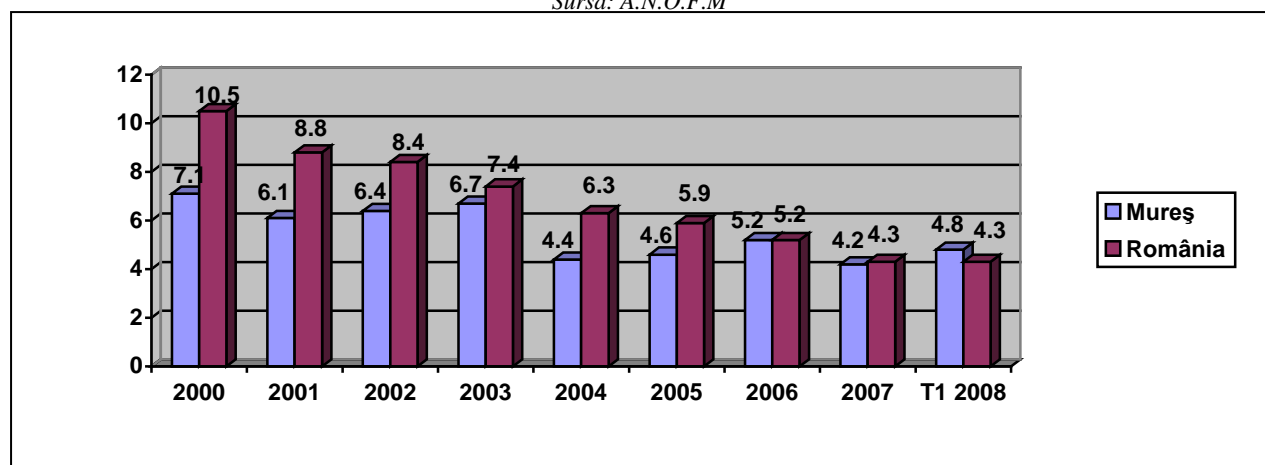
Corelând nivelul salariilor medii nete cu forma de proprietate a unităților economice, vom observa că, la nivelul anului 2006, cei mai bine plătiți angajați erau cei din sectorul public (1306 lei) și cei din companiile mixte (1081 lei), iar cel mai prost plătiți erau angajații din sectorul cooperatist (504 lei) și privat (595 lei). Așadar, la nivelul județului Mureș, salariile din sectorul public sunt mult mai atractive (duble) decât cele din sectorul privat.

Numărul șomerilor înregistrați la nivelul județului Mureș a scăzut puternic în perioada 2000-2007, de la 18.887 la 10.498 (-44,4%), înregistrând cele mai scăzute valori în anii 2004 și 2007. Ca volum absolut, numărul șomerilor de sex masculin este mai ridicat decât al femeilor fără un loc de muncă (7.484 de bărbați față de 5598 de femei în anul 2006), datorită faptului că majoritatea ramurilor ce s-au confruntat cu restructurări masive (construcții de mașini, industrie extractivă, metalurgie, etc.) angajau preponderent bărbați.

Ultimele date statistice privitoare la șomaj, sunt cele din mai 2008, care indică, pentru județul Mureș, un număr de 10.630 de șomeri, dintre care 44,8% de sex feminin. Comparativ cu luna mai 2007, numărul șomerilor a crescut cu peste 1.000, mai ales în rândul femeilor, datorită dificultăților cu care se confruntă industria ușoară a județului. Rata șomajului era de 4,3%, cu 0.5% mai mare decât cea înregistrată la nivelul întregii țări.

Fig. 8.26. Evoluția ratei șomajului în perioada 2000-2008, România și Județul Mureș.

Sursa: A.N.O.F.M

În perioada 2000-2006, rata șomajului în județul Mureș s-a situat permanent sub media națională, însă, începând cu luna ianuarie 2007 depășește cu câteva puncte procentuale acest nivel.

La sfârșitul lunii mai 2008, din totalul de 10.630 de șomeri înregistrați în Mureș, doar 26,2% erau indemnizați, majoritatea femei. Față de anul precedent, ponderea șomerilor indemnizați a scăzut cu peste 15%, tendință ce se accentuează de la an la an, și datorită faptului că mulți dintre cei înregistrați ca șomeri fie nu se mai află în țară, fie se află în evidențele A.J.O.F.M. de mult timp.

Din perspectiva nivelului de instruire al șomerilor înregistrați, la nivelul primului trimestru din 2008, remarcăm ponderea ridicată a celor cu studii primare, gimnaziale sau profesionale (84,9%),

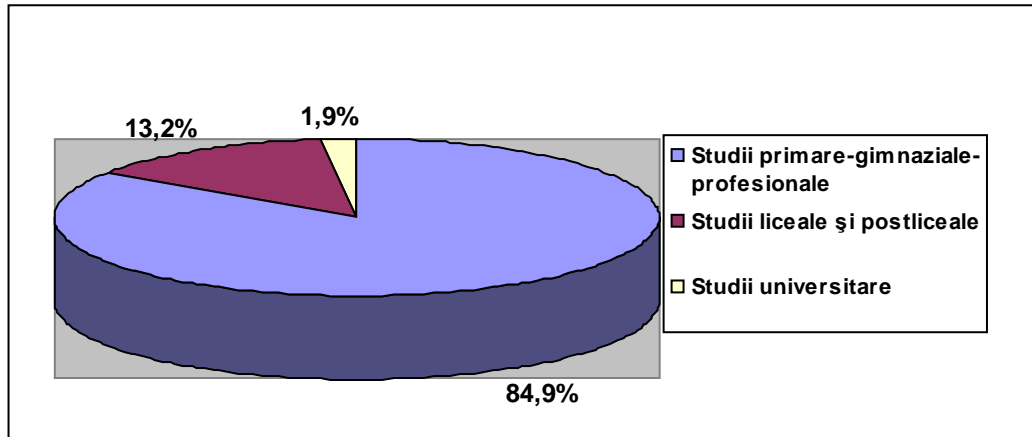

Fig. 8.27. Șomerii înregistrați la 31.03.2008, în județul Mureș, după nivelul de instruire. Sursa: A.J.O.F.M. Mureș

urmați de cei cu studii liceale și postliceale (13,2%). Persoanele cu studii superioare reprezintă doar 2% din numărul total al șomerilor și sunt, în proporție de 62% femei.

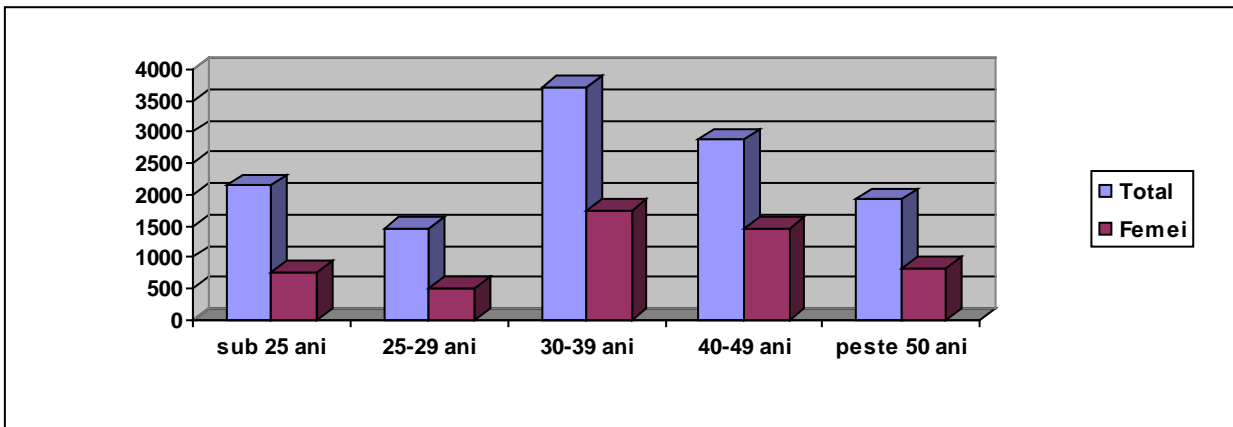

Fig. 8.28. Șomerii înregistrați la 31.03.2008, în județul Mureș, după nivelul de instruire. Sursa: A.J.O.F.M. Mureș

Repartiția pe grupe de vârstă a șomerilor din județul Mureș indică faptul că **cei mai afectați de fenomenul șomajului sunt cei cu vârsta între 30-39 de ani (30,6% din totalul șomerilor) și cei între 40-49 de ani (23,7%)**. Aceste două categorii de vârstă sunt cele mai vulnerabile datorită **flexibilității reduse** și a faptului că au activat în cadrul întreprinderilor mari și foarte mari construite în perioada comunistă și care întâmpină mari dificultăți în prezent.

Jumătate dintre persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă se află în șomaj de maxim 3 luni, în timp ce o treime de 3-6 luni. Rezultă că, la nivelul județului Mureș, domină șomajul de scurtă durată, numai 728 de persoane fiind înregistrate ca șomeri de mai mult de un an.

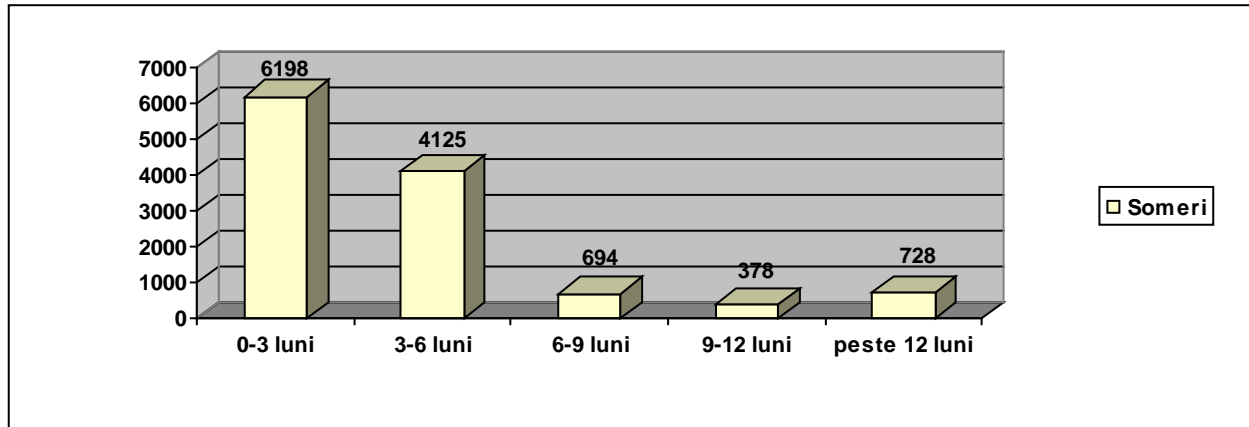

Fig. 8.29. Șomerii înregistrați la 31.03.2008, în județul Mureș, după durata șomajului.

Sursa: A.J.O.F.M. Mureș.

anul 2006, 99 de accidente de muncă, dintre care 8 mortale și 91 cu incapacitate temporară de muncă. Rata accidentelor de muncă a fost de 0,57%, mai scăzută decât la nivel regional (0,63%), respectiv național (0,81%).

Cheltuielile angajate la nivelul județului Mureș cu protecția socială a șomerilor au fost, în anul 2006, de 28,378 de milioane de lei, dintre care 50% au mers către acordarea ajutoarelor de șomaj.

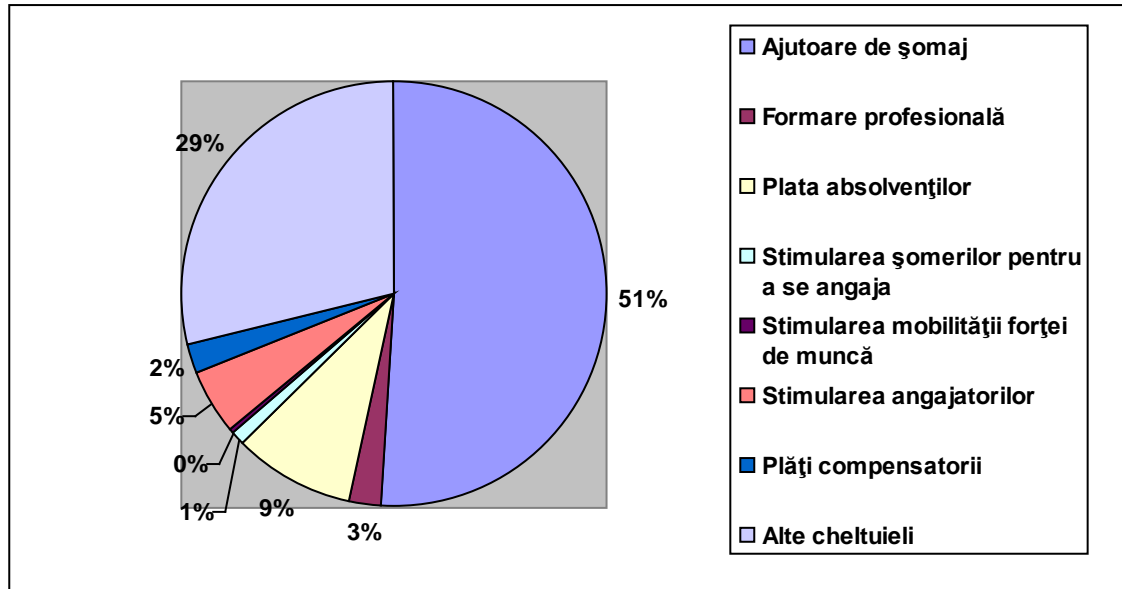

Fig. 8.30. Destinația cheltuielilor angajate cu protecția socială a șomerilor în județul Mureș, în anul 2006. *Sursa: A.J.O.F.M. Mureș*

8.4. Analiza firmelor

La nivelul anului 2006, în județul Mureș existau 12.583 de agenți economici activi, dintre care întreprinderile mici și mijlocii reprezentau 99,6%, numărul firmelor cu mai mult de 250 de salariați fiind de doar 54.

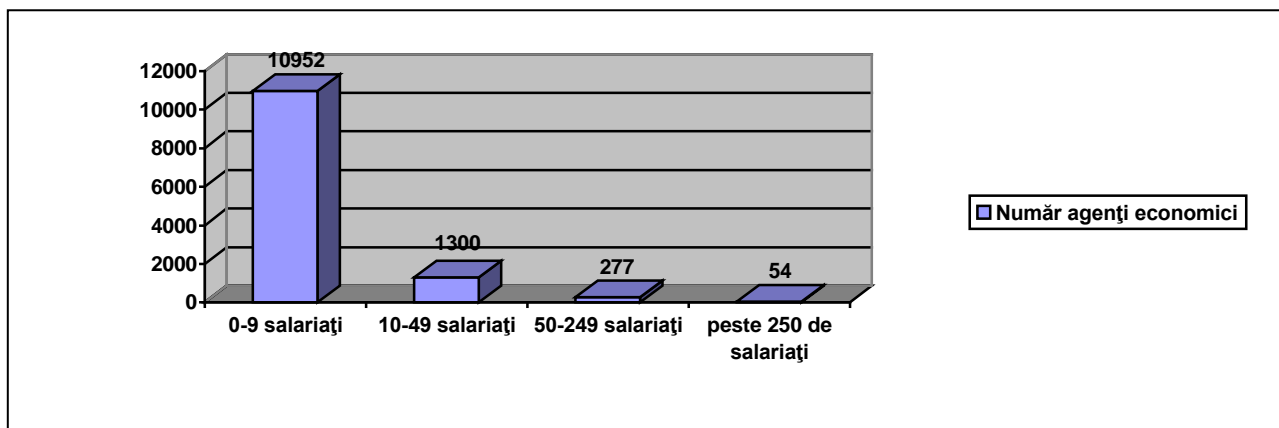

Fig. 8.31. Distribuția agenților economici activi din economia județului Mureș, în funcție de numărul de salariați. Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

Cele mai multe firme din județ au ca obiectiv de activitate comerțul (5.142 de unități active), industria prelucrătoare (2.002 de unități) și tranzacțiile imobiliare (1.707 unități). La polul opus se află firmele din domeniul poștei și telecomunicațiilor (67), industriei energetice (12) sau a industriei extractive (28 de firme).

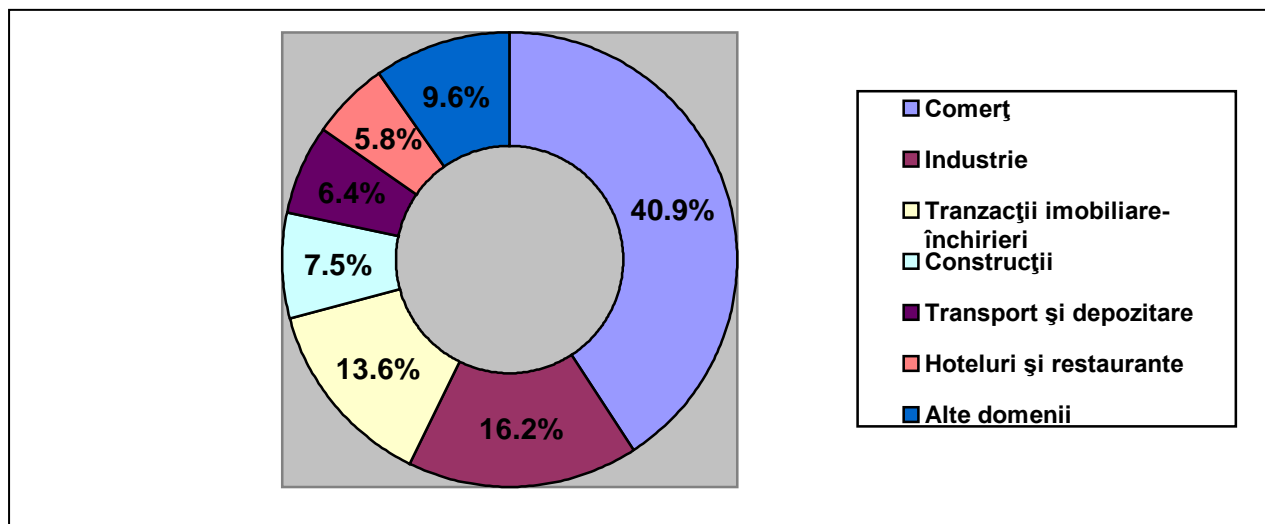

Fig. 8.32. Distribuția agenților economici activi din economia județului Mureș, în funcție de domeniul de activitate. Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

În ceea ce privește forma juridică de funcționare a firmelor din Mureș, 96,4% sunt societăți cu răspundere limitată, iar 2,5% sunt societăți pe acțiuni. La nivelul județului funcționează și 7 regii

autonome, în domeniul edilitar, precum și 65 de unități cooperatiste (comerț, servicii, creditare), majoritatea în mediul rural.

Procesul de privatizare la nivelul județului Mureș era aproape încheiat la sfârșitul anului 2006, în proprietate publică figurând doar 32 de companii, majoritatea regii autonome, centre de cercetare sau societăți de servicii publice.

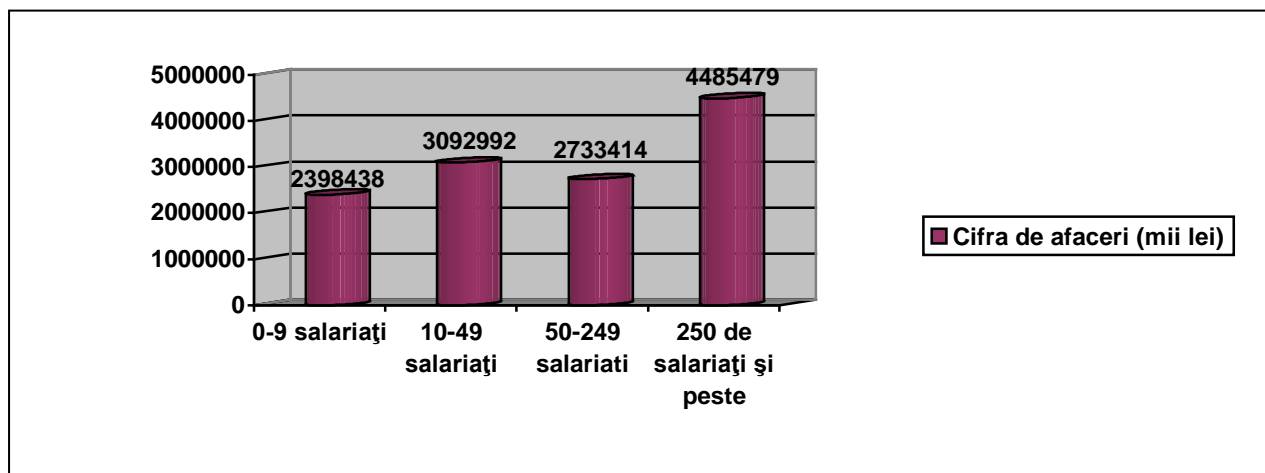

Fig. 8.33. Cifra de afaceri a firmelor activelor din județul Mureș, în funcție de numărul de salariați. Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

Cifra de afaceri realizată de firmele active pe raza județului Mureș, în anul 2006, a fost de 12,71 miliarde de lei, adică peste 3,61 miliarde de euro, la cursul mediu comunicat de Banca Națională pentru anul 2006. Contribuția județului Mureș la Produsul Intern Brut al României a fost, în 2006, de aproape 4%.

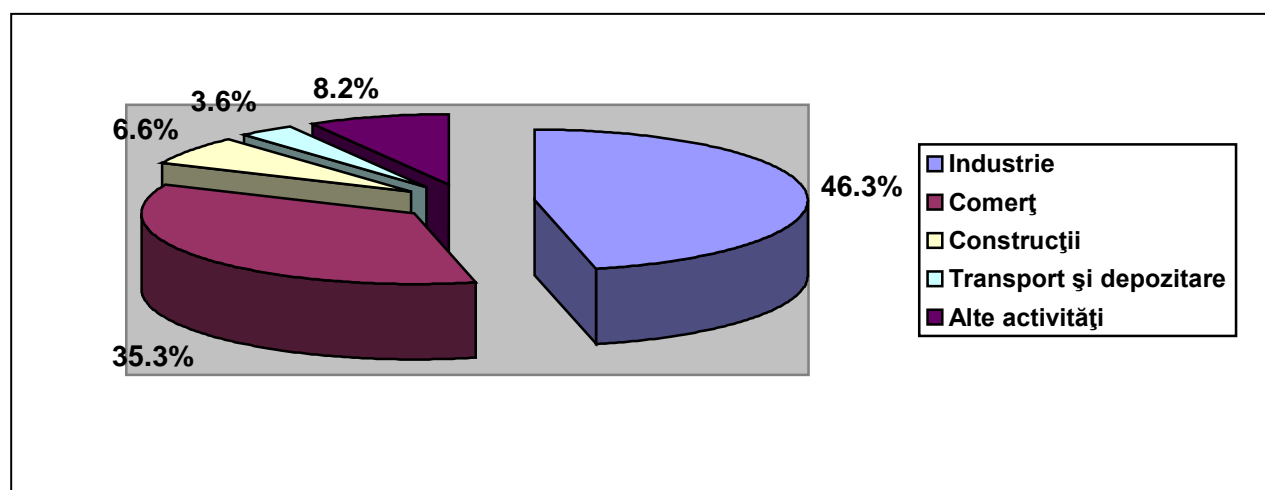

Fig. 8.34. Cifra de afaceri a firmelor activelor din județul Mureș, în funcție de domeniul de activitate. Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

Contribuția sectorului I.M.M. la cifra de afaceri totală a companiilor din județ a fost, în 2006, de 64,7%, în creștere cu circa 10,2% față de anul 2000. Cifra de afaceri medie a unei companii din

sectorul întreprinderilor mici și mijlocii era 656.465 de lei, iar a unei întreprinderi mari de 83.064.426 de lei.

Contribuția cea mai ridicată la cifra de afaceri a companiilor din județ, implicit la produsul intern brut al județului o are industria (46,3%), urmată de comerț (35,3%) și construcții (6,6%), în timp ce poșta și telecomunicațiile contribuie cu doar 0,9%, iar **hotelurile și restaurantele cu puțin peste 1%. Firmele active în agricultură, silvicultură și pescuit au avut o contribuție de doar 1,9% la cifra de afaceri realizată la nivel de județ în anul 2006, pe fondul unui an agricol dificil și a lipsei de capitalizare.**

Societățile cu răspundere limitată (S.R.L.-urile) au înregistrat cea mai mare cifră de afaceri (59,4%), urmate fiind societățile pe acțiuni (S.A.) (38,8%), în timp ce unitățile cooperatiste au contribuit cel mai puțin (0,4%).

Societățile cu capital majoritar privat au contribuit cu 84,7% la cifra de afaceri totală, procent ce a crescut de la an la an, pe fondul accelerării procesului de privatizare. Firmele de stat continuă să dețină o pondere de peste 15% din cifra de afaceri, deși sunt în număr de doar 32, pentru că sunt firme mari, ce activează în domenii strategice (energie, apă, cercetare, etc.).

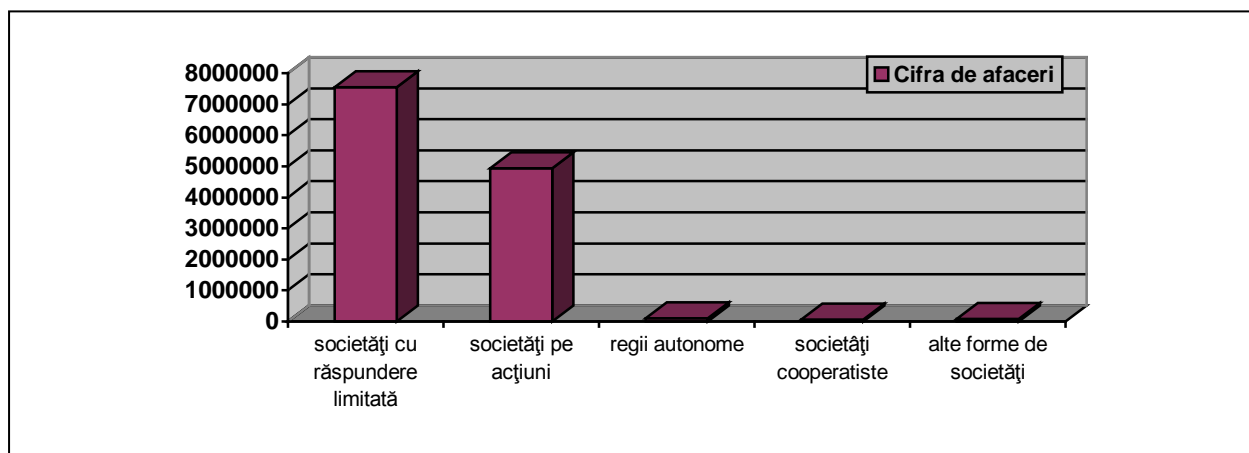

Fig. 8.35. Cifra de afaceri (milioane lei) a unităților active din județul Mureș, în funcție de forma lor juridică. Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

Cheltuielile cu remunerațiile personalului efectuate de unitățile active din județul Mureș au fost de 930,5 milioane de lei (255 de milioane de euro) în anul 2006, reprezentând 7,3% din cifra de afaceri a companiilor vizate, în același an. Microîntreprinderile (0-9 salariați) alocă 4,9% din cifra de afaceri anuală pentru remunerarea personalului, în timp ce firmele mari (peste 250 de salariați) alocă peste 8,7% din afacerile anuale acestor cheltuieli. Pe de altă parte, companiile mari cheltuie, în medie, anual 13.374 de lei cu remunerarea fiecărui angajat, în timp ce microîntreprinderile doar 4.549 de lei.

Cheltuielile cu remunerațiile personalului sunt, în medie, mai mari în companiile cu capital majoritar de stat (19.442 de lei/an/salariat) decât în cele private (7.802 lei/an/salariat), datorită diferențelor de productivitate a muncii, care e mai ridicată în companiile de stat. Regiile autonome cheltuie cel mai mult cu remunerațiile personalului (18.095 lei/an/salariat), în timp ce societățile cooperatiste cel mai puțin (6.917 lei/an/salariat).

În aceeași perioadă numărul de salariați din cadrul firmelor active în economia județului Mureș a fost de 107.679, distribuit relativ egal între cele patru categorii de firme.

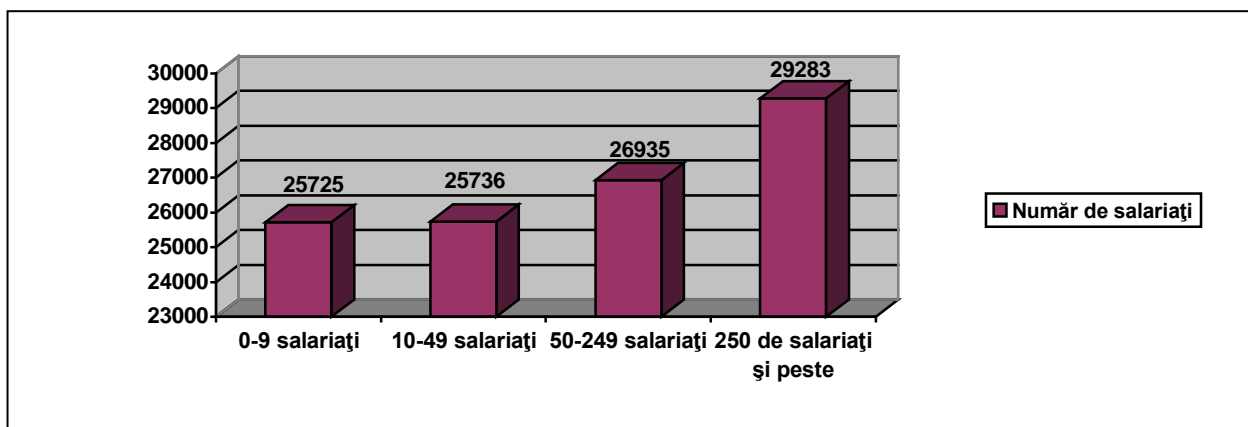

Fig. 8.36. Numărul de salariați al companiilor active din industrie, în funcție de categoria de mărime. Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș.

Cel mai mare număr de salariați era raportat, în anul 2006, de firmele din domeniul industriei (52.781), comerț (24.298) și construcții (9.131), iar cei mai puțini în poștă și telecomunicații (1362), respectiv hoteluri și restaurante (3152). Firmele din agricultură, silvicultură și pescuit au raportat un număr de 3.348 de salariați, adică puțin peste 3% din totalul salariaților, deși peste 30% din populația aptă de muncă a județului e ocupată în acest sector.

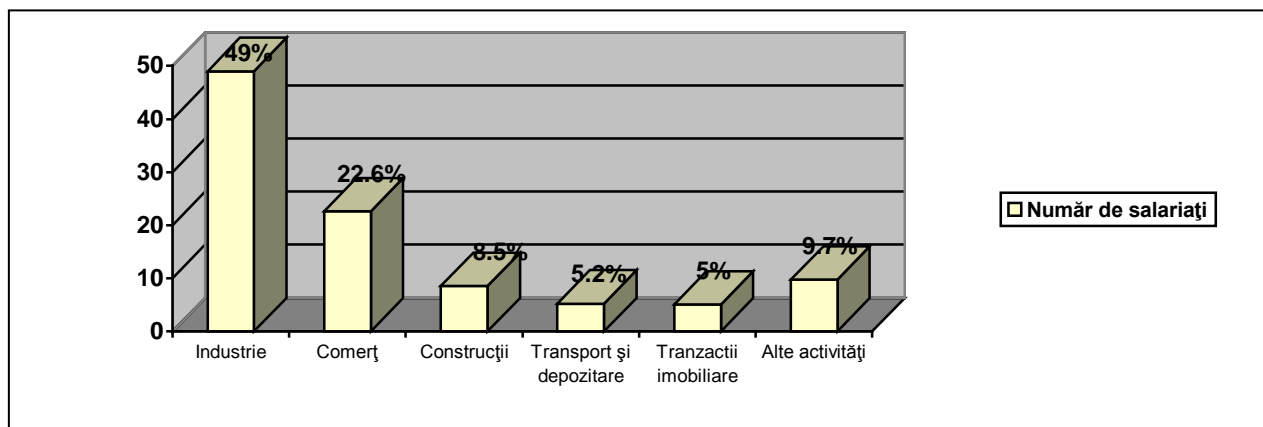

Fig. 8.37. Numărul de angajați ai companiilor active din județul Mureș, în funcție de domeniul de activitate. Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș.

Societățile cu capital majoritar privat concentrau, în anul 2006, 92,8% din forța de muncă salariată a județului, procent în creștere cu 14,9% față de anul 2000, pe fondul finalizării privatizării marilor firme de stat din județ. Salariații din companiile private erau concentrați, în proporție de 80% în firme mari, datorită specificului activității acestora (centrale electrice și de termoficare, societăți de utilități, etc.).

S.R.L.-urile angajează două treimi din salariații din județ, mai ales în cadrul microîntreprinderilor, urmate de societățile pe acțiuni (29,8%), la polul opus aflându-se regiile autonome, cu doar 1.356 de salariați (1,3%).

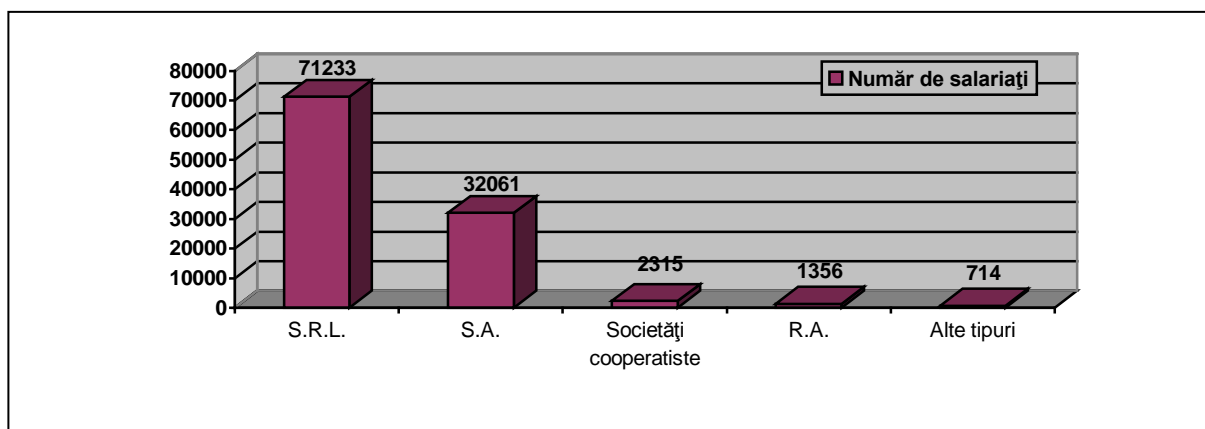

Fig. 8.38. Numărul de angajați din unitățile active din județul Mureș, în funcție de forma juridică acestora. Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

În anul 2006, la nivelul companiilor active pe teritoriul județului Mureș, investițiile brute în bunuri corporale au fost de 1,455 miliarde de lei (413,6 milioane de lei), ceea ce reprezintă 11,4% din cifra de afaceri totală a respectivelor firme. În medie, fiecare companie mureșeană a investit în active corporale 115.700 de lei, valoare mai mare în cazul firmelor mari (8.844.056 de lei) și mult mai redusă în cazul microîntreprinderilor (23.875 de lei).

Cele mai mari investiții, ca volum absolut, au fost realizate de societățile cu răspundere limitată

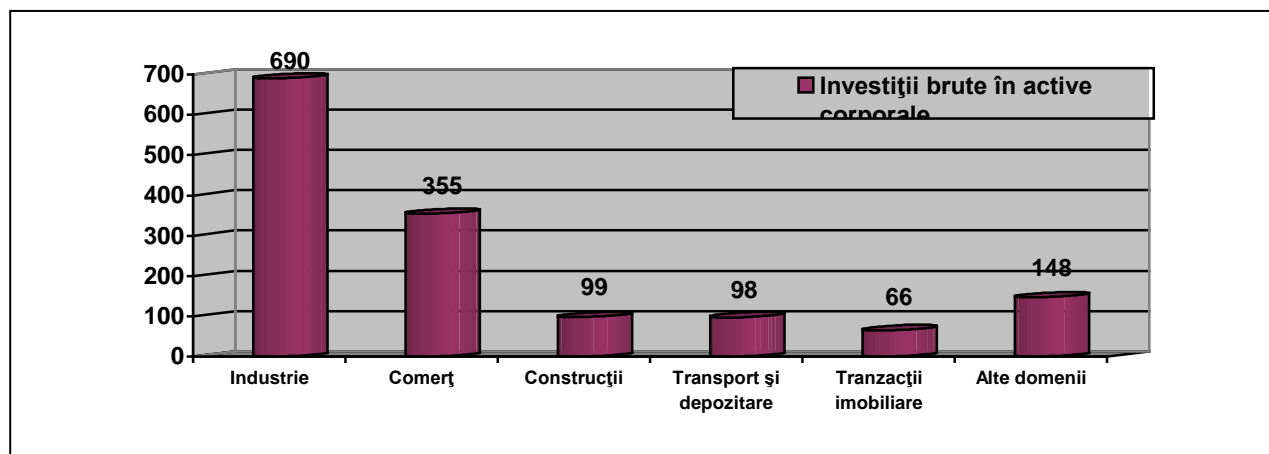

Fig. 8.39. Investițiile brute (milioane lei) în active corporale ale firmelor din județul Mureș, în funcție de domeniul de activitate. Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

(845 de milioane de lei), urmate de cele pe acțiuni (579 de milioane de lei), cele cooperatiste investind numai 1,7 milioane de lei în active corporale.

Firmele cu capital majoritar de stat au generat, în anul 2006, 18,8% din volumul investițiilor în bunuri corporale, acestea investind, în medie, mai mult decât cele private (8,53 milioane lei/firmă, față de doar 94.244 lei/firmă).

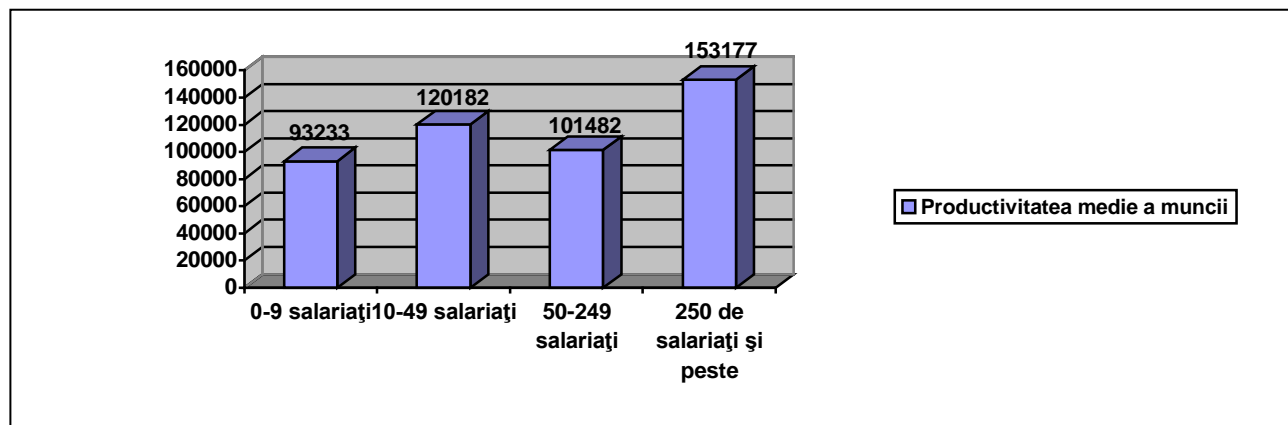

Fig. 8.40. Productivitatea medie a muncii a unităților din economia județului Mureș, în funcție de numărul de salariați. Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

Industria conduce în topul investițiilor în active imobilizate, cu 690 de milioane de lei, urmată fiind de comerț (355 de milioane) și construcții (99 de milioane).

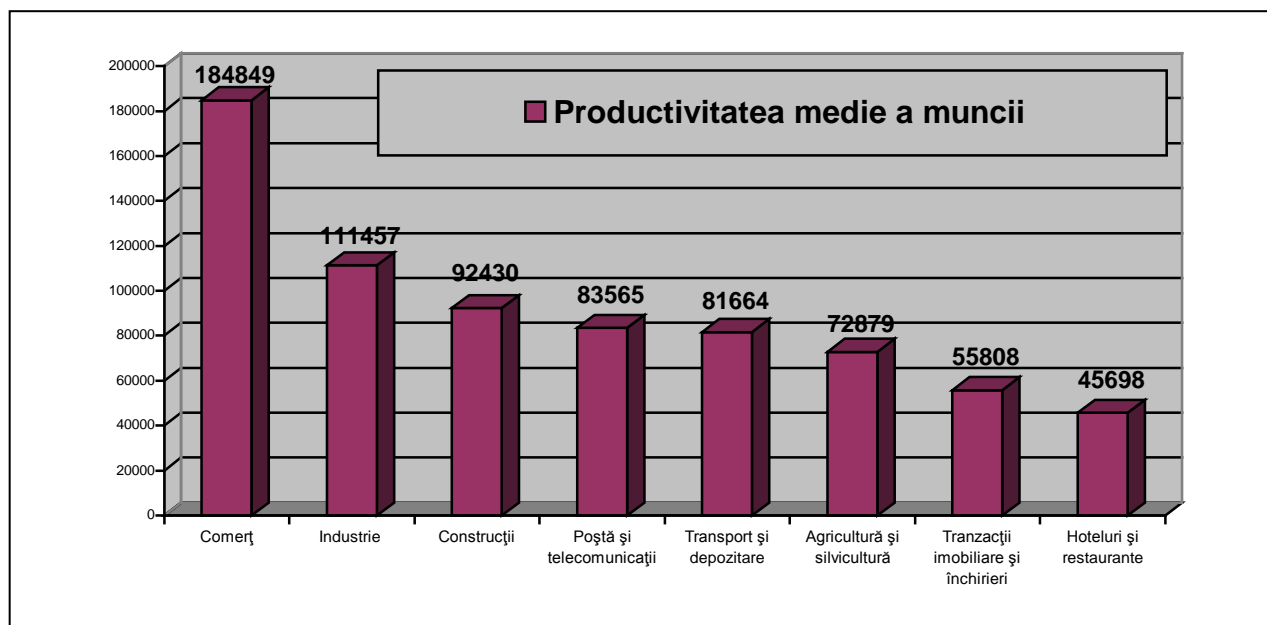

Fig. 8.41. Productivitatea medie a muncii (lei/salariat) a unităților active din județul Mureș, în funcție de domeniul de activitate. Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

Productivitatea medie a muncii în unitățile active din județul Mureș, determinată ca raport între cifra de afaceri și numărul mediu de salariați, a fost, în anul 2006, de 118.039 de lei/salariat. Cea mai

mare productivitate se înregistrează în cazul firmelor mari (153.177 lei/salariat), iar cea mai redusă în microîntreprinderi (93.233 lei/salariat).

Cea mai ridicată productivitate a muncii se înregistrează în domeniul comerțului (184.849 lei/salariat) și industriei (111.457 lei/salariat), iar cea mai scăzută în hoteluri și restaurante (45.698 lei/salariat).

Productivitatea muncii este mai ridicată în companiile cu capital majoritar de stat (250.433 de lei/salariat), decât în cele private (107.768 de lei/salariat). La baza acestui surplus de productivitate a companiilor de stat stă profilul acestora, fiind companii energetice, cu venituri foarte ridicate și un număr relativ scăzut de salariați.

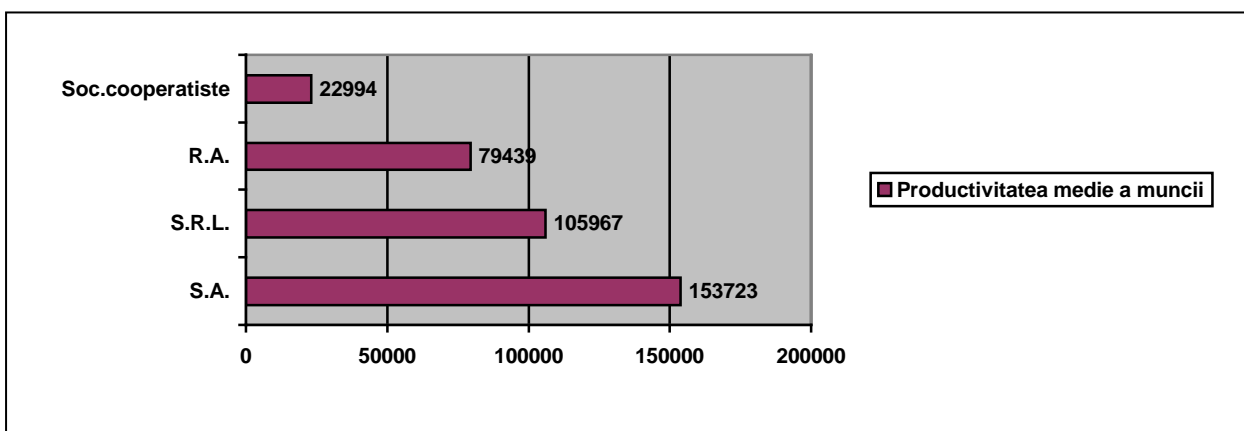

Fig. 8.42. Productivitatea medie (lei/salariat) a muncii în unitățile active din județul Mureș, în funcție de forma juridică. Sursa: Direcția Județeană de Statistică Mureș

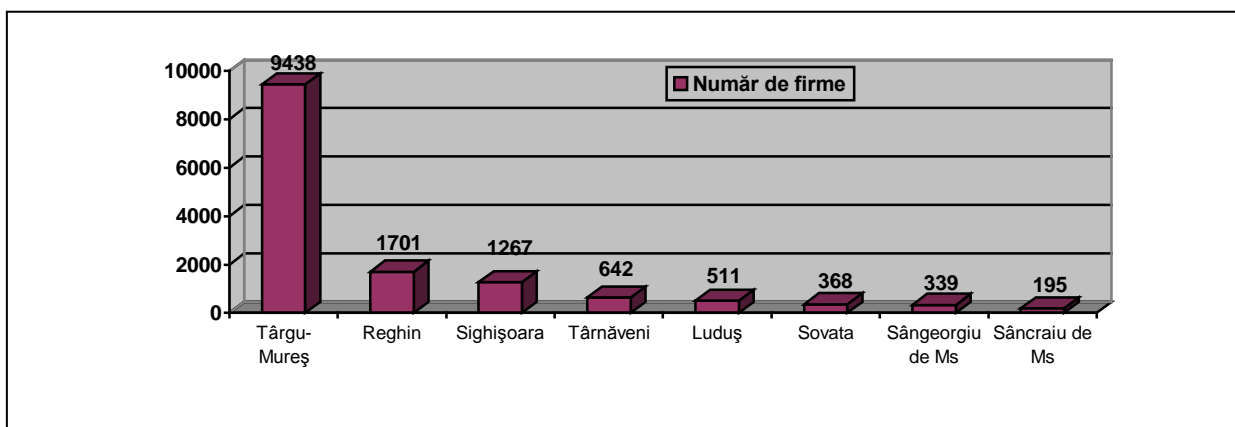

Fig. 8.43. Distribuția spațială a agenților economici din județul Mureș, în anul 2005. Sursa: baza de date Borg Design

Distribuția spațială a agenților economici, conform bazei de date Borg Design, indică faptul că, la nivelul anului 2005, cele mai multe firme își aveau sediul în municipiile Târgu Mureș, Reghin și Sighișoara, iar cele mai puține în mediul rural, mai exact în comunele din zona Luduș-Sărmașu.

Cu privire la volumul investițiilor străine atrase de Mureș, în perioada 1991-2006, la nivelul județului, au fost înființate 2.199 de societăți comerciale cu participare străină la capital, ceea ce reprezintă 1,8% din totalul celor înregistrate în România. Valoarea totală a capitalului social subscris de 563 de milioane de lei, 220 de milioane de dolari și 168,9 milioane de euro. Această valoare a capitalului subscris plasează județul Mureș pe locul 12 în topul județelor cu cel mai mare volum de investiții străine.

În perioada decembrie 1990-decembrie 2006, în județul Mureș, s-au înființat 39.213 firme, adică 2,5% din totalul celor înregistrate la nivelul întregii țări, au fost dizolvate sau lichidate 83 (0,8% din total) și radiate un număr de 11.472 de societăți (2,5% din totalul celor radiate la nivel național. Rezultă un sold pozitiv (înmatriculări – radieri) de 27.658 de agenți economici care activează la nivelul județului.

Cele mai multe societăți nou-înființate (38.982) sunt cu capital privat, urmate de cele cu capital mixt (167), respectiv de stat (64). Pe de altă parte, cele mai multe dintre firmele nou-înființate (60,7% sunt S.R.L.), în timp ce 37% sunt asociații familiale sau persoane fizice autorizate. Din cele 38.982 de societăți nou-înființate, 5,6% sunt societăți cu participare străină la capital.

Anexe:

1. Topul celor mai mari 10 companii după cifra de afaceri în anul 2005:

Firma	Localitatea	Domeniul de activitate
1. S.C. E.ON GAZ ROMÂNIA S.A.	Târgu-Mureș	Distribuție gaze
2. S.C. AZOMUREȘ S.A.	Târgu-Mureș	Îngrășăminte chimice
3. S.C. BERE MUREȘ S.A.	Ungheni	Bere
4. S.C. HOCHLAND ROMÂNIA S.A.	Sighișoara	Brânzeturi
5. S.C. MULTIPLAN ELECTRONICS S.R.L.	Târgu-Mureș	Comerț IT&C
6. S.C. PROLEMN S.A.	Reghin	Produse stratificate din lemn
7. S.C. INDUSTRIALIZAREA LAPTELUI MURES S.A.	Târgu-Mureș	Produse lactate
8. S.C. ALPINA S.A.	Reghin	Încălțăminte
9. S.C. FORAJ SONDE S.A.	Târgu-Mureș	Servicii petroliere
10.S.C. SANDOZ S.R.L.	Târgu-Mureș	Medicamente

2. *Topul celor mai mari 10 companii după numărul de angajați în anul 2005:*

Firma	Localitatea	Domeniul de activitate
1. S.C. E.ON GAZ ROMÂNIA S.A.	Târgu-Mureș	Distribuție gaze
2. S.C. AZOMUREȘ S.A.	Târgu-Mureș	Îngrășăminte chimice
3. S.C. CESIRO S.A.	Sighișoara	Ceramică
4. S.C. ALPINA S.A.	Reghin	Încălțăminte
5. S.C. PROLEMN S.A.	Reghin	Produse stratificate din lemn
6. S.C. MOBEX S.A.	Târgu-Mureș	Mobilă
7. S.C. TÂRNAVA S.A.	Sighișoara	Confecții textile
8. S.C. VES SA	Sighișoara	Vase emailate
9. S.C. SOCOT S.A.	Târgu-Mureș	Construcții
10. S.C. ROMEXTERRA BANK S.A.	Târgu-Mureș	Servicii bancare

3. *Topul celor mai mari 10 exportatori direcți în anul 2005:*

Firma	Localitatea	Domeniul de activitate
1. S.C. AZOMUREȘ S.A.	Târgu-Mureș	Îngrășăminte chimice
2. S.C. PROLEMN S.A.	Reghin	Produse stratificate din lemn
3. S.C. PARATRO S.R.L.	Sighișoara	Confecții textile (airbag-uri)
4. S.C. BETA TEX S.R.L.	Sighișoara	Confecții textile
5. S.C. ALPINA S.A.	Reghin	Încălțăminte
6. S.C. CESIRO S.A.	Sighișoara	Ceramică
7. S.C. TÂRNAVA S.A.	Sighișoara	Confecții textile
8. S.C. TRANSTEX S.R.L.	Sighișoara	Confecții textile
9. S.C. MOBILA SOVATA S.A.	Sovata	Mobilă
10. S.C. MODI ITAL TEXTIL S.R.L.	Târgu-Mureș	Confecții textile